

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
СНВК «ПРОЛІСОК»**

НА 2020-2021 НАВЧАЛЬНИЙ РІК

Зміст

Розділ 1. Освітня програма початкової школи СНВК «Пролісок», розроблена НПП «Інтелект України». Цикл 1, адаптаційно-ігровий (1-2 класи). Цикл П, основний (3 класи)	3
1.1. Пояснювальна записка.....	3
1.2. Навчальний план	12
1.3. Мовно-літературна освітня галузь (українська мова)	15
1.4. Математична освітня галузь	36
1.5. Природнича освітня галузь	57
Розділ 2. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко	71
2.1. Іншомовна освітня галузь (англійська мова).....	71
2.2. Громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна освітні галузі «Я досліджую світ»	96
2.3. Технологічна освітня галузь.....	107
2.4. Інформатична освітня галузь.....	122
2.5. Мистецька освітня галузь.....	132
2.6. Фізкультурна освітня галузь.....	155
Розділ 3. Освітня програма 4-х класів початкової школи СНВК «Пролісок»..	169
3.1. Загальні положення типової освітньої програми.....	169
3.2. Навчальний план	174
3.3. Українська мова.....	175
3.4. Літературне читання	190
3.5. Математика.....	202
3.6. Природознавство	212
3.7. Інформатика	216
3.8. Я у світі	223
3.9. Основи здоров'я.....	227
3.10. Фізична культура	232
3.11. Мистецтво	243
3.12. Іноземна мова (англійська мова).....	250
3.13. Трудове навчання.....	260
Розділ IV. Освітня програма для дітей з особливими освітніми потребами 2-х класів початкової школи СНВК «Пролісок».....	266
Розділ IV. Структура навчального року	277

**РОЗДІЛ І. ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЄКТУ «ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ»**

Цикл І, адаптаційно-ігровий (1–2 класи)

Цикл ІІ, основний (3–4 класи)

1.1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Освітня програма початкової школи (далі — Програма) науково-педагогічного проєкту «Інтелект України» (далі — Проєкт) розроблена на виконання Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87 (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 24.07.2019 р. № 688), розпоряджень Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», від 13.12. 2017 р. № 903-р «Про затвердження плану заходів на 2017—2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», наказів Міністерства освіти і науки України від 02.11.2016 р. № 1319 «Про проведення всеукраїнського експерименту за темою «Реалізація компетентнісного підходу в науково-педагогічному проєкті «Інтелект України» на базі загальноосвітніх навчальних закладів» (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 16.01.2017 р. № 67), від 13.07.2017 р. № 1021 «Про організаційні питання запровадження Концепції Нової української школи у загальноосвітніх навчальних закладах І ступеня», від 14.08.2017 р. № 1171 «Про завершення І етапу всеукраїнського експерименту за темою «Реалізація компетентнісного підходу в науково-педагогічному проєкті «Інтелект України» на базі загальноосвітніх навчальних закладів», від 08.10.2019 р. № 1272 «Про затвердження типових навчальних програм для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти» та від 08.10.2019 р. № 1273 «Про затвердження типових освітніх програм для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти».

Відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 33) Програма має містити:

- вимоги до дітей, які можуть розпочати навчання за цією Програмою;
- перелік освітніх компонентів та їх логічну послідовність, що презентовано в органічній єдності та взаємозв'язку концептуальних засад, цілей, змісту, методів, форм і засобів освітнього процесу в початковій школі Проєкту;
- загальний обсяг навчального навантаження учнів 1–4-х проєктних класів;
- очікувані результати навчання здобувачів освіти 2-х і 4-х проєктних класів.

На основі Програми заклад загальної середньої освіти, який працює за Проєктом, може розробити власну освітню програму. Освітня програма закладу загальної середньої освіти, складена на основі цієї Програми, не вимагає окремого затвердження центральним органом забезпечення якості освіти й погодження з органом управління освіти, якому підпорядковується заклад. Освітня програма набуває чинності після схвалення педагогічною радою та затвердження керівником

закладу. Цю освітню програму заклад, який її використовує, оприлюднює на офіційному вебсайті.

Ураховуючи особливості регіону та індивідуальні освітні потреби учнів, педагогічна рада може ухвалити рішення про введення до освітньої програми закладу інших компонентів, які не передбачені Програмою, зокрема корекційно-розвивального складника для осіб з особливими освітніми потребами, індивідуалізованого складника для учнів, які з об'єктивних причин бажають здобути початкову освіту за дистанційною, екстернатною або сімейною (домашньою) формами здобуття освіти (Закон України «Про освіту», стаття 9), складника щодо організації освітнього процесу в позаурочний час, у режимі школи повного дня за умов відповідності чинному ДСанПіНу. Означені складники реалізуються в межах наявного фінансування або за рахунок інших коштів, не заборонених законодавством України.

Вимоги до дітей, які можуть розпочати навчання за Програмою

Зарахування учнів до проєктного класу відбувається відповідно до чинного законодавства на підставі заяв батьків або осіб, які їх замінюють. Згідно із Законом України «Про освіту» початкова освіта в Проєкті розпочинається, як правило, із шести років. Діти, яким на 1 вересня поточного навчального року виповнилося сім років, можуть навчатися в проєктних класах цього ж навчального року. Діти, яким на 1 вересня поточного навчального року не виповнилося шести років, можуть розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють, якщо їм виповниться шість років до 1 грудня поточного року.

Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття початкової освіти в Проєкті з іншого віку (Закон України «Про освіту», стаття 12).

До здобуття другого (основного) циклу початкової освіти в Проєкті допускаються переважно учні, які здобували початкову освіту на першому (адаптаційно-ігровому) циклі у 1–2-х класах Проєкту.

Перелік освітніх компонентів системи початкової освіти в Проєкті

Згідно із Законом України «Про освіту» початкова освіта в Проєкті як перший рівень повної загальної середньої освіти, що відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій, забезпечує, зокрема, наступність із дошкільним періодом і здатність дитини виконувати під керівництвом учителя прості завдання в типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері навчання, а також готовність дитини до навчання на наступному рівні (Закон України «Про освіту», стаття 10).

Відповідно до дидактичних засад визначення компонентів освітнього процесу до їх переліку віднесено цілі, концептуальні засади їх досягнення, зміст, методи, форми і засоби освітнього процесу в початковій школі Проєкту.

Цілями початкової освіти в Проєкті визнано всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей і наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості й допитливості. Зазначені цілі досягаються через модернізацію початкової освіти в Проєкті на засадах компетентнісного підходу, концептуальною метою якого є становлення учня як суб'єкта життєдіяльності завдяки сформованості системи взаємопов'язаних ключових, загальнопредметних і

предметних компетентностей. Компетентність трактуємо відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 1) як інтегровану якість особистості, що є динамічною комбінацією знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей і визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Концептуальними засадами досягнення цілей початкової освіти в Проєкті є основні положення компетентнісного, особистісно-діяльнісного, системного та синергетичного підходів, зокрема, низка таких взаємопов'язаних положень:

Компетентнісна початкова освіта в Проєкті:

втілює в життя основні положення компетентнісного підходу та розпочинає процес формування в учнів молодшого шкільного віку ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей. Під ключовими розуміємо компетентності, що виявляються в здатності людини до ефективної життєдіяльності в усіх сферах людського буття; під загальнопредметними — компетентності, що допомагають особистості успішно опановувати предмети певної освітньої галузі; під предметними — компетентності, що забезпечують повноцінне засвоєння учнями змісту конкретних навчальних предметів. Як органічно взаємопов'язані складові будь-якої компетентності розглядаємо ставлення та цінності, знання; інтелектуальні та практичні вміння й навички (зокрема, такі наскрізні вміння, як читання з розумінням, висловлення власної думки усно й письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, конструктивне керування емоціями, оцінювання ризиків, прийняття рішень, розв'язування проблем, здатність співпрацювати з іншими людьми). До ключових відносимо такі компетентності: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математичну компетентність; компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічну компетентність; інформаційно-комунікаційну компетентність; навчання протягом життя; громадянські та соціальні компетентності; культурну компетентність; підприємливість і фінансову грамотність (Закон України «Про освіту», статті 1, 12);

проєктується й реалізується на засадах особистісно-діяльнісного підходу як система, що функціонує та розвивається відповідно до основних положень парадигми особистісно зорієнтованої освіти й діяльнісного підходу, зокрема принципів гуманістичної, особистісної та діяльнісної спрямованості освіти;

розглядається як феномен, що функціонує та розвивається відповідно до принципів системного підходу, зокрема принципів органічної єдності педагогічної системи й середовища, цілеспрямованості, рівноважної відповідності, оптимальності, зворотного зв'язку, єдності програмованого, рефлексивного та адаптивного видів управління тощо. Так, у Проєкті реалізується *системна модель формування в учнів ключових компетентностей*, що дозволяє повною мірою задіяти потенціал закладів загальної середньої освіти завдяки поєднанню предметно-тематичної, міжпредметної та виховної моделей. Зокрема, формування соціальної та громадянської компетентностей учнів 1–4-х проєктних класів відбувається під час ранкових зустрічей, на годинах спілкування, на заходах і заняттях у дитячих організаціях та клубах тощо (виховна модель), на уроках «Я пізнаю світ» (предметно-тематична модель, оскільки набуття учнями означених компетентностей

належить до провідних цілей цього навчального предмета) та під час вивчення всіх інших дисциплін Типового навчального плану (міжпредметна модель, що реалізується через технологію ціннісного насичення кожного уроку).

Важливою складовою формування соціальної і громадянської компетентностей в учнів проєктних класів є ранкові зустрічі, які згідно з рекомендаціями Міністерства освіти і науки України проводяться на початку кожного навчального дня впродовж 15–20 хвилин. Оскільки Державними санітарними правилами та нормами влаштування, утримання закладів загальної освіти та організації навчально-виховного процесу ДСанПіН 5.5.2.008-01 встановлюється початок навчальних занять не раніше 8:00 (п. 9.10), то рекомендується розпочинати ранкові зустрічі о 8:10–8:15 за рішенням закладу загальної середньої освіти. Час на проведення ранкових зустрічей не обліковується в класних журналах, частково компенсує різницю в тривалості навчальних занять, решта якого компенсується роботою вчителя на перервах (лист Міністерства освіти і науки України №1/9-190 від 2.04.2018 року);

моделюється й упроваджується в освітній процес на засадах синергетичного підходу як нелінійна система відкритого типу, здатна до самоорганізації. Відкритість освіти виявляється в доцільності її розбудови на основі поєднання різних методологій і підходів, освітніх технологій і методик, а також їх компонентів; нелінійність — у необхідності конструювання освітньої системи як гнучкого багатоваріантного системного утворення з правом вибору суб'єктами освітнього процесу одного / декількох варіантів його організації, зокрема й за індивідуальною освітньою траєкторією; здатність до самоорганізації — у переважанні технологій інтерактивного навчання, підвищенні ролі самоосвіти.

Зміст початкової освіти в Проєкті визначено відповідно до дидактичних основ конструювання змісту освіти. Згідно з *принципом відповідності змісту освіти формаційним і цивілізаційним тенденціям розвитку людства взагалі й українського суспільства зокрема* як вихідні розглядаємо положення постнекласичної парадигми освіти, у якій концептуальною освітньою метою визнано створення умов для самоактуалізації та творчої самореалізації особистості в складному нестабільному світі. Аксіологічними імперативами державної освітньої політики в постнекласичній парадигмі є поєднання технократизму з гуманістичними пріоритетами та культуроцентричністю, яка репрезентує типові риси культурної особистості: духовність, національну свідомість, культурну толерантність, позитивне мислення, емоційний інтелект тощо.

У зв'язку з вищезазначеним реалізація компетентнісної моделі освіти в Проєкті передбачає, з одного боку, упровадження *STEM-освіти* як провідного тренду модернізації національних освітніх систем, метою якої є підготовка фахівців у галузі converging NBIC-технологій — ядра 6-го технологічного укладу, а з іншого — формування в учнів соціальної, громадянської, державницької та культурної компетентностей, позитивного мислення й емоційного інтелекту.

Як концептуальні засади *STEM-освіти*, що реалізуються в Проєкті, визначаємо низку взаємопов'язаних положень.

1. STEM-освіта має бути неперервною: розпочинатися в дошкільному віці й тривати впродовж усього життя. Раннє залучення дитини до STEM-освіти не лише сприяє розвитку креативного мислення та формуванню дослідницької

компетентності, а й поліпшує соціалізацію особистості, оскільки розвиває комунікативні компетентності під час роботи в команді.

2. STEM-освіта є «містком» між навчанням учнів / студентів та їхньою кар'єрою. За оцінками науковців, у майбутньому 9 із 10 найбільш затребуваних і високооплачуваних спеціальностей належатимуть до NBIC-сектора та вимагатимуть від претендентів високого рівня сформованості міждисциплінарних компетентностей у галузі STEM-дисциплін.

3. Мета STEM-освіти в системі загальної середньої освіти — розвивати в учнів інтерес до навчальних предметів природничо-математичного циклу, а також формувати в них систему взаємопов'язаних компетентностей, зокрема концептуальної (розуміння природничо-наукових і математичних концепцій, операцій та відношень), стратегічної (здатність формулювати й розв'язувати наукові, технічні та технологічні проблеми), когнітивної (здатність логічно мислити, пояснювати, аргументувати, а також здатність до рефлексії), операційної (здатність охайно та точно виконувати операції), аксіологічної (здатність розглядати об'єкт як корисний одночасно зі здатністю вірити у власну ефективність).

4. Характерними для STEM-освіти в системі загальної середньої освіти є:

- фундаментація освіти, що виявляється в поглибленому вивченні предметів природничо-математичного циклу;
- інтегроване навчання за темами, а не за предметами, що здійснюється на засадах міждисциплінарного та проєктного підходів;
- навчання на основі власних відкриттів, спрямоване на формування в учнів дослідницької компетентності, опанування ними алгоритму розв'язання винахідницьких задач, інноваційної стратегії розробки проєктів;
- практична спрямованість навчання (на основі здобутих знань учні на уроках створюють прототипи / моделі реальних об'єктів, процесів або продукти сучасної індустрії);
- посилена увага до вивчення англійської мови, оскільки найбільш значущі наукові друковані та інтернет-ресурси публікуються саме цією мовою.

5. STEM-освіта може реалізовуватися як в урочний, так і в позаурочний час.

Найоптимальнішим є органічне поєднання обох підходів.

Згідно з принципом єдності **змістового та процесуально-діяльнісного (методи, форми, засоби освітнього процесу) компонентів освіти** й відповідно до основних положень Концепції «Нова українська школа», Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту початкової освіти в освітньому процесі 1–4-х проєктних класів реалізуються:

інтерактивні освітні технології та технології критичного мислення, зокрема кооперативне навчання, робота в парах або групах («Ажурна пилка», «Алфавіт», «Броунівський рух», «Дерево припущень», «Діалог», «Карусель», «Синтез думок», «Тонкі та товсті запитання», «Учитель», «Шість капелюхів» тощо); технологія навчання в грі; дискусія («Метод прес», «Обери позицію», «Парламентські слухання», «Ток-шоу» тощо); метод проєктів; тренінги (соціально-психологічні тренінги, тренінги особистісного зростання тощо), афірмації, що спрямовані на становлення учнів як суб'єктів життєдіяльності, патріотів України, активних членів громадянського суспільства, які сповідують традиційні й новітні демократичні

цінності, ідеї позитивного мислення, а також здатні самостійно та критично мислити, працювати в команді, ефективно взаємодіяти з іншими людьми;

технологія STEM-освіти (навчання на основі власних відкриттів; проблемне навчання; запитальне навчання, розв'язання винахідницьких задач на основі теорії розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера тощо);

технологія раціонального читання, метою якої є формування в учнів таких наскрізних умінь, означених у Законі України «Про освіту» (стаття 12), як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно й письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, а також спроможність опрацювати значний обсяг наукової та навчальної інформації за обмежений час. Сутність цієї технології полягає в системній роботі над формуванням в учнів: 1) технічної складової читання за допомогою комплексу спеціальних вправ, що спрямовані на підвищення темпу читання вголос і про себе, розширення обсягу симультанного сприйняття одиниць тексту й удосконалення процесів запам'ятовування; 2) здатності розуміти прочитане, критично осмислювати й оцінювати інформацію завдяки вправам «Ключові слова», «Питайлик», «Техніка аргументації»; 3) спроможності переказувати текст, виділяючи інформацію, яку необхідно запам'ятати, та раціонально запам'ятовувати її, висловлювати усно та письмово власну думку щодо прочитаного, обґрунтовуючи її, завдяки комплексу вправ, зокрема «Учитель», «Броунівський рух», «Дебати»; 4) уміння створювати на основі прочитаного власні есе, тексти-розповіді, тексти-описи, тексти-міркування;

технологія повного засвоєння навчальних одиниць, що ґрунтується на таксономії Б. Блума, теорії поетапного формування розумових дій П. Гальперіна, методиці інтервальних повторень Г. Еббінгауза;

технологія збагачення освітнього процесу, що ґрунтується на тріадній моделі збагачення Дж. Рензуллі. Відповідно до цієї моделі в Проекті передбачено систему заходів, спрямованих на створення умов для розвитку в учнів мотивації, креативності та інтелекту.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти формування в учнів проєктних класів ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей здійснюється за такими **освітніми галузями**:

1. Мовно-літературна освітня галузь.
2. Математична освітня галузь.
3. Природнича освітня галузь.
4. Технологічна освітня галузь.
5. Інформатична освітня галузь.
6. Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь.
7. Громадянська та історична освітня галузь.
8. Мистецька освітня галузь.
9. Фізкультурна освітня галузь.

Загальний обсяг навчального навантаження учнів 1–4 проєктних класів визначено відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти, за якими гранично допустиме тижневе навантаження учнів за класами становить: 1 клас — 20 год/тижд.; 2 клас — 22 год/тижд.; 3 клас — 23 год/тижд.; 4 клас — 23 год/тижд.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти 2-х і 4-х проєктних класів у повному обсязі реалізують вимоги до обов'язкових результатів навчання

учнів молодшого шкільного віку після першого (адаптаційно-ігрового) та другого (основного) циклів початкової освіти, що визначені Державним стандартом початкової освіти.

Установлення ступеня досягнення *учнями 1–2-х проєктних класів* обов'язкових результатів навчання здійснюється відповідно до наказів Міністерства освіти і науки України від 10.08.2018 № 924 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу у Новій українській школі» та від 27.08.2019 № 1154 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу».

Оцінювання результатів навчання та особистих досягнень учнів 1–2-х проєктних класів має формувальний характер, здійснюється вербально та передбачає активне залучення здобувачів освіти до самоконтролю й самооцінювання. Воно має на меті:

- супроводжувати навчальний поступ учнів;
- вибудовувати індивідуальну траєкторію розвитку учнів;
- діагностувати досягнення на кожному з етапів навчання;
- вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню;
- аналізувати хід реалізації освітньої програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб учнів;
- підтримувати бажання навчатися та прагнути максимально можливих результатів;
- запобігати побоюванням помилитися;
- плекати впевненість у власних можливостях і здібностях;
- виховувати ціннісні якості особистості.

У 1-му класі передбачено формувальне і підсумкове оцінювання. Останнє здійснюється лише в кінці навчального року та має на меті визначення освітніх завдань для реалізації індивідуального підходу до дитини в процесі подальшого навчання. Облік результатів підсумкового оцінювання фіксується вчителем у свідоцтві досягнень.

Навчальні досягнення учнів 2-х класів підлягають формувальному та підсумковому (тематичному і завершальному) оцінюванню. Тривалість виконання діагностичної роботи не має перевищувати 35 хвилин (5 хвилин — інструктаж, 30 хвилин — виконання роботи). Діагностувальні роботи, що проводяться з мовно-літературної, математичної та природничої освітніх галузей, учні виконують у зошитах для діагностичних робіт або на окремих аркушах тощо. Результатом оцінювання діагностувальної роботи є оцінне судження («має значні успіхи» / «демонструє помітний прогрес» / «досягає результату за допомогою вчителя» / «потребує уваги й допомоги»). Оцінні судження не фіксуються в Класному журналі, але можуть зберігатися в учнівському портфоліо.

Установлення ступеня досягнення *учнями 3–4-х проєктних класів* обов'язкових результатів навчання здійснюється за допомогою *формувального та підсумкового (тематичного й завершального) оцінювання* відповідно до вимог чинного законодавства. Здобувачі початкової освіти проходять державну підсумкову атестацію, що здійснюється лише з метою моніторингу якості освітнього процесу в проєктних класах.

Упродовж навчання в початковій школі учні опановують способи самоконтролю, саморефлексії та самооцінювання, що сприяє стимулюванню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин і корекції в знаннях, уміннях, навичках.

Організаційні питання реалізації Програми. Проектні класи можуть створюватися в будь-якому закладі загальної середньої освіти незалежно від його статусу, організаційно-правової форми та типу з метою неперервного навчання, виховання й розвитку учнів 1–12-х класів і працювати за освітніми програмами Проекту.

Проектний клас працює за державними підручниками. З метою реалізації завдань Проекту додатково використовуються авторські навчально-методичні та дидактичні матеріали (навчальна програма, методичні рекомендації для вчителя, посібники, зошити з друкованою основою, мультимедійні засоби навчання тощо), що мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки України та видаються за рахунок коштів, не заборонених законодавством.

Права й обов'язки учасників освітнього процесу в проектних класах визначаються Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», статутом закладу загальної середньої освіти та правилами внутрішнього розпорядку.

Учням проектних класів за успіхи в навчанні рішенням педагогічної ради закладу загальної середньої освіти може бути призначена стипендія з власних коштів або цільових надходжень від різних установ, добродійних фондів, товариств, асоціацій тощо.

За учнями, які навчаються в проектному класі, зберігається право вільного переходу до класу, що працює за іншими освітніми програмами Нової української школи.

За умови ліквідації проектного класу учням гарантується дотримання їхніх прав та інтересів відповідно до чинного законодавства з питань освіти.

Підготовка вчителів проектних класів початкової школи регламентується Законами України «Про освіту» (стаття 54, частина 2), «Про повну загальну середню освіту» (стаття 51), постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами).

Відповідно до цих нормативно-правових актів кожний учитель несе **персональну відповідальність щодо щорічного підвищення своєї кваліфікації**. Останнє є однією з необхідних умов для проходження ним атестації в порядку, визначеному законодавством.

Загальний обсяг підвищення кваліфікації вчителів не може бути меншим, ніж 150 годин на п'ять років, з яких не менше 10% загальної кількості годин мають бути спрямовані на вдосконалення знань, умінь і практичних навичок у частині роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Він оплачується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Учителям відшкодовуються відповідно до законодавства витрати, пов'язані з відрядженням на підвищення кваліфікації.

Учителі самостійно визначають **конкретну форму (або поєднують декілька форм)** підвищення кваліфікації (інституційну — очну, заочну, дистанційну, мережеву; дуальну; на робочому місці тощо), її **види** (навчання за програмою підвищення

кваліфікації; стажування; участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) та **суб'єктів** надання освітніх послуг із підвищення кваліфікації (далі —суб'єкти підвищення кваліфікації).

Суб'єктом підвищення кваліфікації вчителів може бути **комунальний заклад післядипломної педагогічної освіти, заклад вищої освіти, громадська організація, інша юридична чи фізична особа**, що здійснює освітню діяльність у сфері підвищення кваліфікації педагогічних працівників за умов, якщо **розроблена й затверджена** ним відповідна **програма відповідає** пунктам 10–11 постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами) та **оприлюднена** на вебсайті суб'єкта.

Суб'єкт підвищення кваліфікації організовує освітню діяльність у сфері підвищення кваліфікації за місцем провадження власної освітньої діяльності та/або за місцем роботи вчителів, за іншим місцем (місцями) та/або дистанційно, якщо це передбачено договором та/або відповідною програмою.

Суб'єкт підвищення кваліфікації вчителів з метою забезпечення її якості організує **підготовку тренерів**, що повністю відповідає положенням постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами), **та здійснюється на кошти, не заборонені чинним законодавством України**.

Підвищення кваліфікації вчителів здійснюється згідно з **планом підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) на певний рік**, що формується, затверджується і виконується відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами). На підставі плану підвищення кваліфікації **засновник ЗЗСО** (уповноважена ним особа) забезпечує укладення між ЗЗСО та суб'єктом (суб'єктами) підвищення кваліфікації **договору про надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації на відповідний рік**.

За погодженням учителя, керівника відповідного ЗЗСО (уповноваженої ним особи) і суб'єкта підвищення кваліфікації терміни підвищення кваліфікації вчителя впродовж відповідного року можуть бути уточнені без внесення змін до плану підвищення кваліфікації.

За результатами успішного підвищення кваліфікації суб'єкт підвищення кваліфікації зобов'язаний видати вчителю **документ про підвищення кваліфікації**, який відповідає пункту 13 постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами) та **оприлюднити** відомості про його видачу впродовж 15 календарних днів на своєму вебсайті.

Результати підвищення кваліфікації вчителів у **суб'єктів підвищення кваліфікації, що мають ліцензію** на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність за акредитованою освітньою програмою, **не потребують окремого визнання чи підтвердження педагогічною радою ЗЗСО**.

Результати підвищення кваліфікації в інших суб'єктів підвищення кваліфікації **визначаються рішенням педагогічної ради відповідного ЗЗСО**.

1.2. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЄКТУ «ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ»

Навчальний план початкової школи з українською мовою навчання для закладів загальної середньої освіти, що працюють за Проєктом (далі — Навчальний план, табл. 1), розроблено на основі Базового навчального плану для закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання Державного стандарту початкової освіти (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 24.07.2019 р. № 688).

У Навчальному плані використано надану Державним стандартом початкової освіти можливість здійснення повної або часткової інтеграції різних освітніх галузей. Мета і завдання *мовно-літературної освітньої галузі (українська мова і література)* реалізуються через навчальні предмети «Українська мова» (1–4 класи — 6 год/тижд.) і «Я пізнаю світ» (1–4 класи — 1 год/тижд.).

Іншомовна освіта як органічна складова мовно-літературної освітньої галузі представлена навчальним предметом «Іноземна мова» (1 класи — 2 год/тижд.; 2–4 класи — 3 год/тижд.).

Мета і завдання *математичної освітньої галузі* реалізуються через навчальні предмети «Математика» (1 класи — 3 год/тижд.; 2–4 класи — 4 год/тижд.) і «Я пізнаю світ» (1–4 класи — 1 год/тижд.).

Мета і завдання *мистецької освітньої галузі* реалізуються через навчальні предмети «Мистецтво» (1–4 класи — 1 год/тижд.) і «Я пізнаю світ» (1–4 класи — 1 год/тижд.); *фізкультурної освітньої галузі* — через навчальні предмети «Фізична культура» (1–4 класи — 2 год/тижд.) і «Я пізнаю світ» (1–4 класи — 1 год/тижд.).

Включення до навчального предмета «Я пізнаю світ» однієї години *фізкультурної галузі* забезпечує належний рівень рухової активності учнів та дає можливість інтегровано реалізувати здоров'язбережувальну мету освіти завдяки систематичному виконанню різноманітних вправ для психологічного розвантаження, зняття перевтоми, а також для профілактики найпоширеніших відхилень у здоров'ї молодших учнів — порушення зору, постави тощо.

Мета і завдання *громадянської й історичної, інформатичної, природничої, соціальної і здоров'язбережувальної, технологічної* освітніх галузей реалізуються через навчальний предмет «Я пізнаю світ» (1–4 класи — 4 год/тижд.), а також під час вивчення всіх інших навчальних предметів, що викладаються за авторськими навчальними програмами та навчально-методичними комплектами до них, розробленими авторським колективом Проєкту. Водночас у 3–4-х класах мета й завдання *інформатичної освітньої галузі* реалізуються також у процесі вивчення навчального предмета «Інформатика» (1 год/тижд.).

Навчальний план містить *інваріантну* складову, обов'язкову для виконання всіма закладами загальної середньої освіти, що працюють за Проєктом, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, та *варіативну* складову.

Варіативна складова Навчального плану (1–4 класи — 1 год/тижд.) може використовуватися на підсилення предметів інваріантної складової, запровадження факультативів, курсів за вибором, індивідуальні заняття та консультації учнів. У зв'язку зі спрямованістю Проєкту на реалізацію основних положень STEM-освіти, інтеграції української освіти в європейський і світовий освітній простір доцільним виявляється виділення годин варіативної складової на *іноземну мову* (1 клас — 1

год/тижд.), *математику* (2 клас — 1 год/тижд.) та навчальний предмет «*Я пізнаю світ*» (2–4 класи — 1 год/тижд.)

З метою посилення індивідуальної роботи з учнями відповідно до «Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 р. № 128, поділ класів на групи здійснюється під час вивчення іноземної мови, української мови, математики й інформатики за умови відповідної кількості учнів у класі (більше 27). За рішенням місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування або за кошти, не заборонені чинним законодавством, класи можуть ділитися на групи за меншої наповнюваності або/та під час вивчення інших предметів.

Під час вивчення української мови та математики поділ на групи відбувається в процесі їх вивчення і як окремих навчальних предметів, і як органічних складових інтегрованого навчального предмета «*Я пізнаю світ*». У разі поділу класу на групи під час вивчення української мови / математики в класному журналі на запис уроків української мови / математики як окремого предмета й української мови / математики в інтегрованому курсі відводяться окремі сторінки для кожної групи.

У проєктних класах на бажання батьків може здійснюватися навчання учнів за індивідуальною освітньою траєкторією, можуть проводитися гурткові, факультативні, індивідуальні та секційні заняття, а також відбуватися організація освітнього процесу в режимі школи повного дня за умов їх відповідності чинному ДСанПіНу й за рахунок коштів, не заборонених законодавством України.

Ураховуючи особливості організації освітнього процесу в Проєкті, у 1–4-х класах функціонують групи подовженого дня, що комплектуються за принципом «клас–група».

Навчальний план зорієнтований на роботу закладів загальної середньої освіти за 5-денним навчальним тижнем.

Таблиця 1

Типовий навчальний план початкової школи з українською мовою навчання для закладів загальної середньої освіти, що працюють за науково-педагогічним проєктом «Інтелект України»

Назва освітньої галузі	Назва навчального предмета	Кількість годин на тиждень				
		1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	Разом
Мовно-літературна	Українська мова	6	6	6	6	24
Мовно-літературна	Іноземна мова	2	3	3	3	11
Математична	Математика	3	3	4	4	14
Мовно-літературна	Я пізнаю світ*	8	8	8	8	32
Математична						
Природнича						
Соціальна і здоров'я-збережувальна						
Громадянська та історична						
Технологічна						
Фізкультурна***						
Мистецька						
Інформатична	Інформатика			1	1	2
Мистецька	Мистецтво**	1	1	1	1	4
Фізкультурна***	Фізична культура	2	2	2	2	8

Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	1	2	1	1	5
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження учня	20	22	23	23	88
Загальна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)	23	25	26	26	100

* Орієнтовний розподіл годин між освітніми галузями в межах інтегрованого навчального предмета «Я пізнаю світ»:

1, 3, 4 класи: мовно-літературна освітня галузь — 1 год/тижд.; громадянська та історична, інформатична, природнича, соціальна і здоров'язбережувальна, технологічна освітні галузі — разом 4 год/тижд.; математична освітня галузь — 1 год/тижд.; мистецька освітня галузь — 1 год/тижд.; фізкультурна освітня галузь — 1 год/тижд.;

2 клас: мовно-літературна освітня галузь — 1 год/тижд.; громадянська та історична, інформатична, природнича, соціальна і здоров'язбережувальна, технологічна освітні галузі — разом 5 год/тижд.; математична освітня галузь — 1 год/тижд.; мистецька освітня галузь — 1 год/тижд.; фізкультурна освітня галузь — 1 год/тижд.

** Інтегрований предмет або окремі предмети «Образотворче мистецтво» і «Музичне мистецтво».

*** Години, передбачені для фізичної культури (навчальні предмети «Я пізнаю світ» (1 год/тижд.) та «Фізична культура» (2 год/тижд.), не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження учнів, але обов'язково фінансуються.

1.3. Мовно-літературна освітня галузь

(українська мова)

Мова — унікальне явище культури, що є не тільки засобом спілкування, а й засобом засвоєння, зберігання й передачі знань, досвіду поколінь, віддзеркаленням ментальності народу, його душею. У мові виявляється свідомість як окремої людини, так і нації загалом.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти метою мовно-літературної освітньої галузі (українська мова) у Проекті визнано формування в учнів 1–4-х класів системи ключових компетентностей (комунікативної, громадянської, соціальної, культурної, навчання впродовж життя тощо), загальнопредметних (мовленнєвої, мовної, читацької тощо) і предметних (компетентностей у галузі фонетики, орфоепії, орфографії, лексикології, будови слова, морфології, синтаксису, стилістики, культури мовлення, теорії та історії літератури тощо) в органічній єдності всіх компонентів — цінностей і ставлень, знань, умінь і навичок, досвіду діяльності, а також наскрізних умінь (читання з розумінням, висловлення власної думки усно й письмово, критичного та системного мислення, здатності логічно обґрунтовувати позицію, творчості, ініціативності, конструктивного керування емоціями, здатності співпрацювати з іншими людьми).

Згідно з Державним стандартом початкової освіти в результаті опанування змісту мовно-літературної освітньої галузі здобувач освіти:

1) взаємодіє з іншими усно, критично сприймає та використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;

2) сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її; сприймає художній текст як засіб збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду;

3) висловлює думки, почуття та ставлення, обґрунтовує їх, взаємодіє з іншими особами письмово та в режимі онлайн, дотримується норм літературної мови;

4) досліджує індивідуальне мовлення — своє та інших осіб, використовує це для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх.

З метою реалізації цілей мовно-літературної освітньої галузі (українська мова) та досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання виокремлено такі **змістові лінії**: «Взаємодію усно», «Читаю», «Взаємодію письмово», «Досліджую мовні та мовленнєві явища».

До провідних завдань змістової лінії **«Взаємодію усно»** належить формування в учнів усної комунікативної компетентності як органічної складової соціальної компетентності, а саме: цінностей, ставлень, знань, умінь, навичок і досвіду ефективного усного спілкування (слухання, монологічного та діалогічного мовлення).

Змістова лінія **«Читаю»** передбачає формування в учнів компетентності в галузі раціонального читання як інтегрованого особистісного утворення, що виявляється в розвитку мотивації до читацької діяльності, розумінні цінності читання в житті людини, наявності знань із теорії літератури і щодо особливостей читацької діяльності та шляхів підвищення її ефективності, здатності читати швидко з повним розумінням прочитаного та запам'ятовувати важливу інформацію, в умінні свідомо обирати тексти для читання, переказувати їх, аналізувати та інтерпретувати як у логічному, так і в емоційно-чуттєвому контекстах, у спроможності до літературної та інших видів творчості з урахуванням ідей, ставлень, міркувань, емоцій, що викликані прочитаним.

Змістова лінія *«Взаємодію письмово»* спрямована на формування в учнів компетентності в галузі писемного мовлення, що виявляється в їхньому прагненні та здатності створювати письмові висловлення (зокрема, онлайн-повідомлення) відповідно до норм літературної мови та з урахуванням їхньої мети, адресата, особливостей різних типів і жанрів, а також редагувати письмові тексти.

Змістова лінія *«Досліджую мовні та мовленнєві явища»* спрямована на формування в учнів прагнення та здатності вивчати мовлення як процес використання мови під час спілкування й удосконалювати власне мовлення, аналізуючи здобуту інформацію, а також досліджувати українську мову як засіб людського спілкування і галузь наукового знання, використовуючи результати дослідження у власній мовленнєвій діяльності.

Змістові лінії реалізуються через навчальний предмет «Українська мова» (1–4 класи — 6 год/тижд.) та інтегрований курс «Я пізнаю світ», у якому на мовно-літературну освітню галузь (українська мова та література) у 1–4 класах відведено по 1 год/тижд. Загальна кількість навчальних годин, що виділяються на мовно-літературну освітню галузь (українська мова та література), — 7 год/тижд.

На уроках української мови і навчального предмета «Я пізнаю світ» реалізуються інтерактивні освітні технології та технології критичного мислення, STEM-освіти, раціонального читання, повного засвоєння навчальних одиниць, збагачення освітнього процесу тощо, що охарактеризовані на с. 6–9 цієї освітньої програми.

Результати навчання і пропонований зміст 1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Взаємодію усно»	
Здобувач освіти: сприймає усну інформацію; перепитує, виявляючи увагу; доречно реагує [2 МОВ 1.1]	Здобувач освіти: - після одного прослуховування тексту, звучання якого триває 2–3 хв, <i>відповідає</i> на запитання, що відображають складові фактичного змісту тексту (хто? що? де? коли?) та послідовність подій; - <i>демонструє</i> навички активного слухання під час діалогічного мовлення [2 МОВ 1.1]
Здобувач освіти: відтворює основний зміст усного повідомлення відповідно до мети; на основі почутого малює/добирає ілюстрації; передає інформацію графічно [2 МОВ 1.2]	Здобувач освіти: - усно <i>переказує</i> сприйняті на слух тексти обсягом 40–50 слів з опорою на допоміжні матеріали (план, ілюстрації, опорні слова, словосполучення); - <i>відтворює</i> після одного прослуховування зміст інструкції, що стосується виконання навчальних дій чи ігрових завдань; - <i>малює</i> та <i>добирає</i> ілюстрації до почутого; - <i>презентує</i> почуту інформацію у вигляді схематичних малюнків і таблиць; - <i>відтворює, розігрує</i> діалоги з аудіовізуальних фрагментів [2 МОВ 1.2]
Здобувач освіти: виокремлює цікаву для себе інформацію; передає її іншим [2 МОВ 1.3]	Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> , що саме зацікавило в повідомленні; - <i>ініціює</i> та <i>підтримує</i> дискусію, що спрямована на обговорення цікавих моментів усного повідомлення;

	- <i>використовує</i> алгоритм наведення аргументації; <i>дотримується</i> правил ведення дискусії [2 МОВ 1.3]
Здобувач освіти: виокремлює цікаву для себе інформацію; передає її іншим [2 МОВ 1.3]	Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> , що саме зацікавило в повідомленні; - <i>ініціює</i> та <i>підтримує</i> дискусію, що спрямована на обговорення цікавих моментів усного повідомлення; - <i>використовує</i> алгоритм наведення аргументації; <i>дотримується</i> правил ведення дискусії [2 МОВ 1.3]
Здобувач освіти: розпізнає ключові слова і фрази в усному повідомленні, виділяє їх голосом у власному мовленні; пояснює, чому зацікавила інформація; з допомогою вчителя виявляє очевидні ідеї в простих текстах, медіатекстах [2 МОВ 1.4]	Здобувач освіти: - <i>називає</i> ключові слова і фрази в усному висловленні, <i>виділяє</i> їх інтонаційно під час відтворення усного повідомлення; - <i>обґрунтовує</i> , чому почута інформація є цікавою; <i>виокремлює</i> основні ідеї в почутій інформації [2 МОВ 1.4]
Здобувач освіти: висловлює думки щодо усного повідомлення, простого тексту, медіатексту; намагається пояснити свої вподобання; звертається до дорослих за підтвердженням правдивості інформації [2 МОВ 1.5]	Здобувач освіти: - <i>висловлює</i> власну думку про персонажів, факти, події в почутій інформації, <i>обґрунтовує</i> її; <i>знаходить</i> джерела інформації (зокрема, <i>звертається</i> до авторитетних дорослих), щоб мати змогу критично оцінити почуте [2 МОВ 1.5]
Здобувач освіти: висловлює власні погляди на предмет обговорення; намагається зробити так, щоб висловлення було зрозумілим і цікавим для інших; правильно вимовляє загальноживані слова [2 МОВ 1.6]	Здобувач освіти: - <i>висловлює</i> в коректній формі власні погляди на предмет обговорення; - <i>дотримується</i> правил наведення аргументів, щоб переконати присутніх; - <i>використовує</i> характерні для розмовного стилю мовні засоби; - <i>правильно вимовляє</i> та <i>наголошує</i> загальноживані слова у своєму висловленні; - <i>правильно називає</i> слова, вимову та правопис яких треба запам'ятати [2 МОВ 1.6]
Здобувач освіти: розпізнає емоції своїх співрозмовників, використовує відомі словесні й несловесні засоби для передавання емоцій та настрою; розпізнає образні вислови і пояснює, що вони допомагають уявити; створює прості медіапродукти [2 МОВ 1.7]	Здобувач освіти: - <i>розпізнає</i> власні емоції та емоції співрозмовників; - <i>демонструє</i> вміння передати емоції та настрої за допомогою вербальних і невербальних засобів; - <i>визначає</i> в медіапродуктах образні вислови й пояснює їх значення; <i>створює</i> прості медіапродукти [2 МОВ 1.7]
Здобувач освіти: розповідає про власні відчуття та емоції від прослуханого/ побаченого; ввічливо спілкується [2 МОВ 1.8]	Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> про свої відчуття та емоції від побаченого та прослуханого; - <i>дотримується</i> під час спілкування правил мовленнєвого етикету [2 МОВ 1.8]

Пропонований зміст

Спілкування в житті людини. Мовлення, мова та мовні одиниці

Спілкування як процес передачі інформації.

Інформація як сукупність відомостей або повідомлень про щось. Раціональні методи сприйняття, запам'ятовування, розуміння та відтворення інформації.

Мовлення як процес використання мови під час спілкування. Види мовлення.

Мова, мовні одиниці. Слово як основна одиниця мови. Лексичне значення слова.

Речення. Логічний наголос у реченні. Складання речень за малюнками. Текст. Переказ тексту. Опис, розповідь, міркування, есе.

Усне монологічне мовлення

Сприйняття усного монологічного мовлення: поняття «слухати» й «чути». Правила ефективного сприйняття усного монологічного мовлення (виділення ключових слів; створення піктограм або схематичних малюнків; формулювання основних ідей; аналіз тексту за допомогою технології критичного мислення; обґрунтування особистісного ставлення до сприйнятої інформації).

Говоріння як складова усного монологічного мовлення. Культура мовлення та її складові.

Норми української літературної мови. Мовленнєвий етикет. Словесні формули вираження ввічливості. Норми спілкування з людьми різного віку. Форми звертання до знайомих і незнайомих людей.

Риторика — наука про красномовство. Мовні засоби. Прислів'я, фразеологізми й цитати, їх роль в усному мовленні. Невербальні засоби впливу на слухачів. Чіткість і правильність вимови звуків, виразність, інтонація, дихання, сила голосу, темп мовлення.

Культура діалогу

Поняття про діалогічне мовлення. Вербальні та невербальні засоби діалогічного мовлення.

Активне (рефлексивне) слухання. Емоційний інтелект і позитивне мислення, їх роль у діалогічному мовленні.

Дискусія. Правила ведення дискусії. Правила наведення аргументів.

Контактне й дистантне спілкування

Контактне спілкування. Вербальні та невербальні засоби контактного спілкування.

«Золоті» правила контактного спілкування.

Дистантне спілкування. Інформація в медіапросторі. Аудіальні й аудіовізуальні медіа.

Етика спілкування телефоном і в Інтернеті. Критичне мислення — умова безпеки в медіапросторі. Види медіапродуктів. Умови та засоби створення власних медіапродуктів

2. Змістова лінія «Читаю»

Здобувач освіти:

передбачає за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці; читає вголос правильно, свідомо, цілими словами нескладні за змістом і формою тексти; розуміє фактичний зміст прочитаного [2 МОВ 2.1]

Здобувач освіти:

- *передбачає* за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці;
- *читає* вголос цілими словами правильно, свідомо та виразно (темп читання — 70 і більше слів/хв);
- *знаходить* у тексті незнайомі слова, *пояснює* їх значення, використовуючи матеріал відповідних словників;
- *відповідає* на запитання за змістом прочитаного;
- *ставить* запитання за змістом прочитаного;
- *знаходить* відповідні уривки тексту за відеофрагментами, ілюстраціями, піктограмами та ключовими словами й висловами;
- *відтворює* послідовність подій у тексті;
- *відтворює* зміст тексту за планом;
- *пояснює* інформацію, подану в графічному вигляді [2 МОВ 2.1]

Здобувач освіти:

пов'язує інформацію з тексту з

Здобувач освіти:

- *демонструє* знання особливостей окремих

<p>відповідними життєвими ситуаціями; розрізняє головне і другорядне в тексті; визначає тему художнього твору, а також простого медіатексту [2 МОВ 2.2]</p>	<p>фольклорних і літературних творів; - досліджує особливості казки, вірша, оповідання, загадки, скоромовки, забавлянки тощо; - розрізняє головне і другорядне в тексті; - визначає тему художнього твору; - пояснює зв'язок між окремими повідомленнями в тексті; - висловлює та обґрунтовує власне ставлення до твору й літературних персонажів; - розповідає про вчинки персонажів, події, що описані в літературному творі, пояснює вчинки персонажів на основі змісту тексту та власного досвіду, доводить коректність власної думки; - наводить приклади з власного життя та життя інших людей, що, на його думку, співзвучні з літературним твором; словесно моделює власну поведінку на прикладі вчинків персонажів [2 МОВ 2.2]</p>
<p>Здобувач освіти: розповідає про власні почуття та емоції від прочитаного тексту; відтворює емоції літературних персонажів під час інсценізації [2 МОВ 2.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - розповідає про свої враження (почуття та емоції) від змісту прочитаного художнього тексту; - зіставляє пережиті під час читання почуття та емоції з власним емоційно-чуттєвим досвідом; відтворює емоції літературних персонажів під час інсценізації [2 МОВ 2.3]</p>
<p>Здобувач освіти: висловлює власні вподобання щодо змісту прочитаних творів, літературних персонажів, намагається пояснити, що подобається, а що ні; висловлює думки з приводу простих медіатекстів [2 МОВ 2.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - пояснює, що у творі подобається, а що ні (вчинки, мовлення персонажа, описи тощо); - пояснює зв'язок тексту із власним досвідом, навколишнім світом і раніше прочитаними текстами; - висловлює думку про те, як факти, ідеї прочитаного можуть допомогти в конкретних життєвих ситуаціях; - обирає, до кого з дорослих можна звернутися, аби впевнитися в правдивості прочитаної інформації [2 МОВ 2.4]</p>
<p>Здобувач освіти: обирає книжку для читання; пояснює власний вибір [2 МОВ 2.5]</p>	<p>Здобувач освіти: - обирає тексти (книжки) для читання, може пояснити власний вибір; - розрізняє, з яких елементів складається книжка, та пояснює, яку інформацію вони передають; - описує обкладинки книжок, які подобаються; добирає тексти на запропоновану тему [2 МОВ 2.5]</p>
<p>Здобувач освіти: на основі тексту малює / добирає ілюстрації, фіксує інформацію графічно [2 МОВ 2.6]</p>	<p>Здобувач освіти: - малює або добирає ілюстрації до художнього тексту, створює аплікації, ліпить (наприклад, персонажів казок тощо); - подає інформацію графічно (схеми, таблиці, діаграми); добирає відповідні твори мистецтва, співзвучні з текстом [2 МОВ 2.6]</p>
<p>Здобувач освіти: експериментує з текстом (змінює кінцівку, місце подій, імпровізує з репліками під час</p>	<p>Здобувач освіти: - фантазує на основі прочитаного: придумує іншу кінцівку літературного твору, змінює місце подій, додає нових персонажів;</p>

інсценізації тощо) [2 МОВ 2.7]	- <i>читає</i> за ролями фрагменти літературного твору [2 МОВ 2.7]
<p>Пропонований зміст</p> <p><i>Фольклор — світ народної мудрості та фантазії</i> Поняття «фольклор». Основні ознаки фольклору.</p> <p><i>Література та її види</i> Художня, довідкова, науково-популярна, наукова література.</p> <p><i>Характеристика окремих фольклорних і літературних жанрів</i> Загадка, прислів'я, скоромовка, вірш, акровірш, пісня, літературна і народна казки, побутові казки, казки про тварин, чарівні казки, оповідання, художнє та науково-популярне оповідання.</p> <p><i>Тексти зі щоденного життя</i> Записки від батьків, однокласників, учителя. Електронна пошта, інструкції, анкети, запрошення, привітання, подяки, кулінарні рецепти, оголошення тощо.</p> <p><i>Відомості з теорії літератури</i> Заголовок, тема, основна думка, сюжет, персонажі твору. Характеристика виучуваних фольклорних і літературних жанрів. Жанрові ознаки твору. Засоби художньої виразності. Епітет, порівняння. Мова художнього твору. Діалоги, монологи, оповідач, засоби художньої виразності в тексті (епітет, порівняння), пряме й переносне значення слів у художньому тексті. Слова та вирази, які характеризують персонажа, події. Віршована мова. Рима, ритм, настрій у вірші. Сила й тон голосу, темпоритм під час читання вірша.</p> <p><i>Аналіз художнього тексту</i> Місце і час подій, персонажі (вчинки, мотиви поведінки, думки, емоції), конфлікт або проблема, розвиток подій, розв'язка конфлікту. Зв'язок змісту твору з відповідними життєвими ситуаціями. Жанрові ознаки твору. Тема, основна думка. Роль заголовка. Автор та оповідач. Аналіз вчинків персонажів (причини й наслідки). Власне ставлення до вчинків персонажів. Емоційний вплив літературних творів на читача. Настрій, почуття, які виникли під час читання твору; порівняння їх з почуттями, що викликали події власного життя. Улюблений твір, улюблений персонаж. Емоційний вплив літературних творів на читача. Настрій, почуття, які виникли під час читання твору; порівняння їх з почуттями, що викликали події власного життя. Улюблений твір, улюблений персонаж.</p> <p><i>Інтерпретація художнього тексту</i> Виразне читання, театралізація, читання в ролях, творчий переказ, створення власного тексту за аналогією, продовження тексту. Запитання до окремих абзаців і до тексту.</p> <p><i>Стратегії вдумливого читання</i> Перед читанням (визначення мети читання, прогнозування змісту); під час читання (розуміння лексики, створення в уяві картин за змістом, прогнозування розвитку подій, відповідь на запитання, поставлені перед читанням); після читання (зв'язок зображених подій з подіями власного життя, формування власного погляду на твір).</p> <p><i>Коло читання</i> Твори української і зарубіжної літератури, доступні й цікаві учням цієї вікової групи</p>	
<p>3. Змістова лінія «Взаємодію письмово»</p>	
<p>Здобувач освіти: пише рукописними буквами, зливо, розбірливо; створює невеликі та нескладні за змістом висловлювання, записує їх; правильно записує слова, які</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>дотримується</i> правил гігієни письма; - <i>пише</i> друковані, рукописні рядкові та великі букви українського алфавіту, <i>зберігає</i> правильну форму, ширину, висоту букв; - <i>поєднує</i> букви під час написання слів,</p>

<p>пишуться так, як вимовляються; створює прості медіатексти за допомогою інших осіб [2 МОВ 3.1]</p>	<p>використовуючи природні способи поєднань (верхнє, нижнє й середнє);</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пише</i> зв'язно, ритмічно букви в словах і реченнях, правильно розташовуючи їх у рядку; - <i>позначає</i> звуки, що сприйняті на слух, відповідними рукописними буквами; - <i>пише</i> такі розділові знаки: крапку, кому, тире, знак оклику та знак питання; - <i>списує</i> слова й речення, що написані рукописним і друкованим шрифтом; - <i>пише</i> під диктування склади, слова, речення; <i>складає</i> та <i>записує</i> невеликі тексти за малюнком ситуацією в класі; - <i>доповнює</i> 2-3 незакінчені речення зі зв'язного висловлення, <i>записує</i> доповнені речення; - <i>складає</i> та <i>записує</i> запитання з використанням питальних слів (хто, що, де, куди тощо); - <i>складає</i> письмові повідомлення про реальні чи вигадані епізоди з життя; - <i>складає</i> та <i>записує</i> тексти-описи, тексти-розповіді, тексти-міркування, есе; правильно, охайно та грамотно <i>оформлює</i> письмову роботу (<i>дотримується</i> орфографічних, стилістичних і лексичних норм; правильно <i>розташовує</i> заголовок на рядку; <i>дотримується</i> вертикалі лівого краю, <i>не заходить</i> на поля праворуч під час письма) [2 МОВ 3.1]
<p>Здобувач освіти: обмінюється короткими письмовими повідомленнями [2 МОВ 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>створює</i> прості тексти за допомогою цифрових пристроїв (запитання, вибачення, подяка, побажання, прохання, поздоровлення, запрошення, порада, згода, відмова тощо); - доречно <i>використовує</i> поширені графічні зображення (смайли); - <i>обмінюється</i> елементарними письмовими повідомленнями (записка, лист, вітальна листівка тощо) [2 МОВ 3.2]
<p>Здобувач освіти: перевіряє написане, виявляє і виправляє недоліки письма самостійно чи з допомогою вчителя; обговорює створений текст і вдосконалює його з допомогою інших осіб [2 МОВ 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>відновлює</i> деформований текст; - <i>перевіряє</i>, чи є в написаному тексті помилки на вивчені правила, виправляє їх; <i>удосконалює</i> з допомогою вчителя власний текст (лексика, форми слова, будова речення) [2 МОВ 3.3]
<p style="text-align: center;">Пропонований зміст</p> <p>Комунікативна спрямованість процесу письма Відомості про письмо як засіб спілкування на відстані та в часі. Загальне ознайомлення з історією письма. Малюнкове письмо давніх народів (на рівні оповідань). Графіка, орфографія, пунктуація Буква як знак звука. Алфавіт. Велика буква в іменах людей, кличках тварин і географічних назвах (зокрема, у назвах країн, міст, річок). Правила оформлення висловлення на письмі (велика буква на початку речення, крапка,</p>	

знак оклику, знак питання в кінці речення, правила переносу слів, окреме написання слів-помічників і слів-назв).

Правила оформлення діалогу на письмі.

Орфографічний словник як джерело для перевірки орфограм.

Будова словника та прийоми роботи з ним.

Друкований текст — зразок орфографічних написань.

Редагування як спосіб удосконалення тексту.

Жанри писемного мовлення

Лист, оголошення, подяка тощо як писемні висловлення.

Учасники безпосереднього спілкування та оповідач.

Текст-розповідь.

Текст-опис.

Текст-міркування.

Частини тексту: зачин, основна частина, кінцівка.

Тема тексту та його головна думка.

Назва тексту. Назва тексту як відображення теми. Назва тексту як відображення головної думки.

Спілкування за допомогою цифрових пристроїв

Складання записок, адресованих батькам, однокласникам, учителю, що містять якусь інформацію, прохання тощо. Використання в них слів увічливості та графічних зображень (смайлів)

4. Змістова лінія «Досліджую мовні та мовленнєві явища»

Здобувач освіти: спостерігає за мовними одиницями та явищами, відкриває деякі закономірності співвідношення звуків і букв, значення слів, їх граматичної форми та ролі в реченні; спостерігає за власним мовленням та мовленням інших осіб, удосконалює власне мовлення за допомогою інших осіб [2 МОВ 4.1]

Здобувач освіти:

- *розповідає* про мову як засіб людського спілкування; *називає* рідну мову та державну; *вирізняє* українську мову серед інших мов; *спостерігає* за звучанням і написанням слів у споріднених мовах, виявляючи спільне й відмінне;
- *виділяє* та *називає* звуки як одиниці мови; *розрізняє* поняття «буква» і «звук»; *пояснює* співвідношення між звуками й буквами в складі / слові;
- *розрізняє* голосні й приголосні звуки за способом вимовляння та за звучанням; *поєднує* окремі звуки в складі; *поділяє* на складі слова з двох-трьох складів; *спостерігає* за роботою мовленнєвих органів та правильно *вимовляє* приголосні звуки [дж], [дз], [да'], [ц], [ц'], [ч] та [г] і [г];
- *розрізняє* позиції позначення звуків на письмі буквами *я, ю, є*; *розрізняє* дзвінкі та глухі приголосні звуки, правильно їх *вимовляє* в складах; *розрізняє* тверді, м'які та пом'якшені приголосні звуки, *позначає* м'якість приголосних знаком м'якшення на письмі;
- *пояснює* зміну лексичного значення слів за умови заміни звуків;
- *поділяє* слова на складі для переносу та переносить їх;
- *визначає* наголос у словах;
- *розпізнає* слова з апострофом, правильно їх *читає* та *записує* під диктування; *будує* звукову модель слова; *відтворює* нескладні за написанням слова за фонетичною транскрипцією; *характеризує* звуки під час

	<p>фонетичного розбору слова;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>передає</i> назви літер алфавіту в правильному порядку; - <i>розташовує</i> слова за алфавітом, орієнтуючись на першу літеру; <i>знаходить</i> слова за алфавітом у навчальному словнику; - <i>виділяє</i> слово як одиницю мовлення; <i>пояснює</i> лексичне значення загальновідомих слів; - <i>виокремлює</i> речення в тексті, <i>розрізняє</i> їх види за метою висловлювання та інтонацією; правильно <i>ставить</i> розділові знаки в кінці речень і <i>вживає</i> велику літеру в першому слові речення; <i>виділяє</i> граматичну основу речення, виражену іменником і дієсловом; - <i>відтворює</i> правила написання орфограм «Перенос слів», «Велика літера», «Ненаголошені голосні звуки», «Знак м'якшення», «Апостроф», «Правопис ненаголошених <i>e, u</i>», «Власні назви», «Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних», «Подвоєння букв в іменниках жіночого роду на приголосний в орудному відмінку однини», «Написання частки <i>не</i> з дієсловами», «Дієслова на <i>-ться, -шся</i>», «Правопис префіксів», «Правопис суфіксів»; <i>знаходить</i> названі орфограми в тексті; <i>виправляє</i> відповідні помилки та <i>записує</i> правильно під диктування слова із цими орфограмами; - <i>запам'ятовує</i> та <i>відтворює</i> написання словникових слів [2 МОВ 4.1]
<p>Здобувач освіти: експериментує звуками, словами, фразами в мовних іграх; аналізує з допомогою вчителя мовлення літературних персонажів [2 МОВ 4.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>будує</i> модель слова, фонетичну транскрипцію, <i>виконує</i> фонетичний аналіз слова; - <i>визначає</i> наголос у дво-, трискладових словах, <i>розрізняє</i> значення однакових слів з різними наголосами; - <i>утворює</i> нові слова від поданого слова; - <i>розподіляє</i> ряд слів на тематичні групи, <i>доповнює</i> кожну групу двома-трьома словами; - <i>утворює</i> словосполучення іменників із прикметниками; <i>добирає</i> до відомого предмета відповідні ознаки; - <i>доповнює</i> речення одним-двома словами за змістом; - <i>впізнає</i> в реченні, тексті службові слова, <i>використовує</i> їх у мовленні; - <i>знаходить</i> у тексті художнього твору та мовленні персонажів синоніми, антоніми, слова з переносним значенням; - <i>добирає</i> 1-3 широко вживаних у дитячому мовленні слова із заданим коренем; - самостійно <i>будує</i> власне висловлення за поданим початком і малюнком (ілюстрацією, серією малюнків) на основі прослуханого тексту або випадку з життя; - <i>знаходить</i> і <i>виправляє</i> помилки на вивчені правила у власних

	<p>висловленнях (усних і письмових);</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>відрізняє</i> на слух загальноживані українські слова від слів споріднених мов з тим самим значенням; - <i>вживає</i> українські формули мовленнєвого етикету в спілкуванні з різними людьми; - <i>пояснює</i>, для чого потрібна людині мова; - <i>дотримується</i> розстановки розділових знаків у кінці речень під час самостійного складання тексту; - <i>правильно відтворює</i> інтонацію розповідних, питальних і спонукальних речень; речень, у яких виражені сильні почуття (з окличною інтонацією) у монологічному й діалогічному текстах; речень зі звертанням, однорідними членами; - <i>виявляє</i> з допомогою вчителя особливості мовлення літературних персонажів [2 МОВ 4.2]
--	--

Пропонований зміст

Досліджую мову та мовлення

Уявлення про мову як засіб людського спілкування. Рідна мова, державна мова. Українська мова серед інших мов світу. Рідна мова і споріднені мови. Спостереження за звучанням і написанням слів у споріднених мовах.

Досліджую фонетичні, орфоенічні та графічні явища Звуки як одиниці мовлення.

Співвідношення звуків і букв.

Голосні звуки [а], [о], [у], [и], [і], [е]. Спостереження за роботою мовленнєвих органів під час вимовляння голосних звуків. Букви, що позначають голосні звуки. Позначення голосних звуків на письмі. Позначення буквами *я, ю, є* двох звуків.

Приголосні звуки. Спостереження за роботою мовленнєвих органів (язик, губи, зуби) під час вимовляння приголосних звуків. Позначення приголосних звуків на письмі. Буквсполучення *дж, дз*.

Дзвінки та глухі приголосні звуки. Практичне засвоєння й удосконалення нормативної (неоглушеної) вимови дзвінких приголосних у кінці слова й складу.

Тверді, пом'якшені та м'які приголосні звуки. Позначення твердості та м'якості приголосних звуків на письмі. Знак м'якшення. Подовжені м'які та пом'якшені приголосні звуки.

Апостроф. Удосконалення вимови слів з апострофом перед *я, ю, є, ї*. Записування слів з апострофом під диктування та правильне їх читання (твердо вимовляючи приголосні звуки [б], [п], [в], [м], [ф], [р] перед сполученнями [йа], [йу], [йе], [йі]).

Склад. Вимовляння слів, «розтягуючи» їх по складах (ба-бу-ся). Перенесення частин слів з рядка в рядок по складах. Правила перенесення слів зі збігом двох і кількох приголосних звуків. Правила перенесення частин слів з літерами *й* та *ь* усередині слів.

Наголос. Вправління у вимовлянні слів, у яких учні припускаються помилок у наголошуванні. Вимова та правопис ненаголошених *е, и*.

Звукова модель слова. Фонетична транскрипція. Фонетичний розбір слова.

Алфавіт. Алфавітні назви літер. Розташування слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру. Уміння користуватися алфавітом у роботі з навчальним словником.

Досліджую лексичні явища

Слово як одиниця мовлення. Лексика та лексичне значення слова. Однозначні та багатозначні слова. Старі й нові слова в нашій мові. Іншомовні слова в українській мові. «Чарівні» слова. Слова з прямим і переносним значенням. Групи слів за значенням.

Синоніми, антоніми, омоніми. Фразеологізми.

Досліджую будову слова

Основа і закінчення слова. Корінь. Спільнокореневі слова. Префікс. Суфікс.

Досліджую морфологічні явища

Морфологія. Поняття про частини мови. Самостійні та службові частини мови.

Іменник як самостійна частина мови. Іменники □ назви істот і неістот. Іменники □ власні й загальні назви. Відмінювання іменників — зміна за формою. Відмінки іменників. Рід іменників. Число іменників.

Дієслово як самостійна частина мови. Дієслова на *-ться*, *-ися*. Неозначена форма дієслова. Зміна дієслів за числами. Теперішній, майбутній і минулий часи дієслів.

Прикметник. Роль прикметника в реченні. Творення прикметників за допомогою суфіксів *-ськ-*, *-цьк-*, *-зьк-*. Змінювання прикметника за родами й числами разом з іменником.

Зв'язок прикметника з іменником у словосполученнях і реченнях.

Досліджую синтаксичні явища

Речення. Види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні). Види речень за інтонацією (окличні та неокличні). Розділові знаки в кінці речення (. ? !), велика літера в першому слові речення.

Грамматична основа речення: підмет і присудок. Другорядні члени речення.

Досліджую стилістичні явища

Текст. Заголовок тексту. Будова тексту (зачин, основна частина, кінцівка). Абзац, його позначення. Удосконалення текстів шляхом заміни в них окремих слів, що повторюються, на близькі за значенням.

Досліджую орфографічні явища

Поняття про орфографію, орфограму. Орфограма «Перенос слів». Орфограма «Велика літера». Орфограма «Ненаголошені голосні звуки». Орфограма «Знак м'якшення». Орфограма «Апостроф». Орфограма «Правопис ненаголошених *e*, *и*». Орфограма «Власні назви». Орфограма «Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних». Орфограма «Подвоєння букв в іменниках жіночого роду на приголосний в орудному відмінку однини». Орфограма «Написання частки *не* з дієсловами». Орфограма «Дієслова на *-ться*, *-ися*». Орфограма «Правопис префіксів». Орфограма «Правопис суфіксів».

Словникові слова

Результати навчання і пропонований зміст

2-4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Взаємодію усно»	
<p>Здобувач освіти: критично сприймає інформацію для досягнення різних цілей; уточнює інформацію з огляду на ситуацію [4 МОВ 1.1]</p>	<p>Здобувач освіти: - свідомо <i>сприймає</i> усну інформацію; - <i>ставить</i> уточнювальні запитання відповідно до мети слухання; - <i>виконує</i> усні інструкції вчителя щодо навчальних завдань [4 МОВ 1.1]</p>
<p>Здобувач освіти: на основі почутого створює асоціативні схеми, таблиці; стисло і вибірково передає зміст почутого; переказує текст за різними завданнями [4 МОВ 1.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>складає</i> за почутим асоціативні схеми, таблиці; - усно <i>переказує</i> текст (стисло, детально або вибірково) науково-популярного чи іншого стилю та одного з типів мовлення (розповідь, опис, міркування) — обсяг початкового матеріалу 70100 слів [4 МОВ 1.2]</p>
<p>Здобувач освіти: виокремлює необхідну інформацію з різних усних джерел, зокрема медіатекстів, для створення власного висловлювання з конкретною метою [4 МОВ 1.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>вибирає</i> з почутого інформацію для створення власного висловлювання з конкретною метою (усне оголошення, усний відгук, усний стислий переказ); - <i>висловлює</i> власну думку про предмети, події, явища, у тому числі мовні, <i>доповнює</i> почуте власними спостереженнями; - <i>бере участь</i> у розігруванні навчального діалогу, у створенні діалогу на задану тему, навчального діалогу під час роботи в парі (5-6 реплік для двох учасників без урахування етикетних реплік початку та завершення діалогу) — одним з учасників діалогу може бути вчитель [4 МОВ 1.3]</p>
<p>Здобувач освіти: визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації; пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіатекстів, пов'язує, зіставляє із власними спостереженнями, життєвим досвідом, враховує думки інших осіб [4 МОВ 1.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>передає</i> зміст почутого творчо (змінює оповідача в тексті-розповіді, послідовність наведених ознак в описі, аргументів у міркуванні, доповнює опис іншими ознаками, а міркування іншими аргументами); - <i>узагальнює</i> і <i>систематизує</i> почуту інформацію; - <i>прогнозує</i>, як отриману інформацію можна використати з користю; - <i>зіставляє</i> тему й головну думку усного повідомлення з власними спостереженнями, поведінкою інших осіб [4 МОВ 1.4]</p>
<p>Здобувач освіти: висловлює своє ставлення до усного повідомлення, простого тексту, медіатексту, обґрунтовує думки, спираючись на власний досвід; визначає позицію співрозмовника, погоджується з нею або заперечує її [4 МОВ 1.5]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>висловлює</i> власне ставлення до почутого, спираючись на набуті знання, власний досвід; - <i>висловлює</i> власну думку про предмети, події, явища, зокрема мовні, <i>доповнює</i> почуте, прочитане власними спостереженнями; - <i>визначає</i> позицію мовця, погоджується з нею чи заперечує її [4 МОВ 1.5]</p>
<p>Здобувач освіти:</p>	<p>Здобувач освіти:</p>

<p>висловлює власні погляди, підтверджує їх прикладами, враховує думки інших осіб; дотримується найважливіших правил літературної вимови, висловлюючи власні погляди [4 МОВ 1.6]</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>висловлює</i> в коректній формі власні погляди на предмет обговорення; - <i>дотримується</i> правил наведення аргументів, щоб переконати присутніх; - <i>використовує</i> характерні для розмовного стилю мовні засоби; - правильно <i>вимовляє</i> та <i>наголошує</i> загальноновживані слова у своєму висловленні; - правильно <i>називає</i> слова, вимову та правопис яких треба запам'ятати [4 МОВ 1.6]
<p>Здобувач освіти: обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та створення простих медіатекстів відповідно до комунікативної мети; вимовляє з правильною інтонацією різні за метою висловлювання речення; використовує у власному мовленні засоби художньої виразності у творах різних жанрів [4 МОВ 1.7]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>обирає</i> вербальні й невербальні засоби спілкування для досягнення мети; - <i>розпізнає</i> власні емоції та емоції співрозмовників; - <i>демонструє</i> вміння передати емоції та настрої за допомогою вербальних і невербальних засобів; - <i>визначає</i> в медіапродуктах образні вислови й пояснює їх значення; - <i>створює</i> прості медіапродукти за певною комунікативною метою [4 МОВ 1.7]
<p>Здобувач освіти: описує власні емоції та емоції співрозмовника від прослуханого / побаченого; доречно використовує у власному мовленні формули мовленнєвого етикету [4 МОВ 1.8]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розповідає</i> про свої відчуття та емоції від побаченого та прослуханого; - <i>дотримується</i> під час мовлення норм літературної вимови [4 МОВ 1.8]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Говоріння Регулювання дихання, сили голосу, темпу мовлення; фрагменти прозових та віршових творів, зразки усної народної творчості; складання діалогу за малюнком, описаною ситуацією — з опорою на допоміжні матеріали та без них, ситуативного діалогу під час роботи в парі; дотримання правил мовленнєвого етикету, культури спілкування; переказ (детальний або вибірковий) тексту з опорою на поданий або колективно складений план, опорні сполучення слів, а також без опори на допоміжні матеріали; висловлення своєї думки про предмет почутого, обґрунтування її, доповнення тексту на основі особистого життєвого досвіду; зразки зв'язного висловлення для наслідування, внесення доповнень, змін до тексту; складання зв'язного висловлювання (розповідь, опис, міркування, есе) за малюнком, описаною ситуацією, з опорою на допоміжні матеріали (поданий зачин або кінцівку, опорні сполучення слів, поданий або колективно складений план та ін.); вираження власне ставлення до предмета висловлення.</p> <p>Культура діалогу Поняття про діалогічне мовлення. Вербальні та невербальні засоби діалогічного мовлення. Активне (рефлексивне) слухання. Емоційний інтелект і позитивне мислення, їх роль у діалогічному мовленні. Дискусія. Правила ведення дискусії. Правила наведення аргументів. Контактне й дистантне спілкування Контактне спілкування. Вербальні та невербальні засоби контактного спілкування.</p>	

«Золоті» правила контактної спілкування.
 Дистантне спілкування. Інформація в медіапросторі. Аудіальні й аудіовізуальні медіа.
 Етика спілкування телефоном і в інтернеті. Критичне мислення — умова безпеки в
 медіапросторі. Види медіапродуктів. Умови та засоби створення власних медіапродуктів

2. Змістова лінія «Читаю»

Здобувач освіти:

прогнозує зміст дитячої книжки за обкладинкою, заголовком, ілюстраціями та анотацією; володіє повноцінними навичками читання (вголос і мовчки), що дає змогу зрозуміти тексти різних видів [4 МОВ 2.1]

Здобувач освіти:

- *розрізняє* (практично) дитячі книжки за тематикою та жанрами, прогнозує зміст незнайомого твору за обкладинкою, заголовком, ілюстраціями та анотаціями;
- *розрізняє* основні елементи навчальної книжки; *орієнтується* на сторінках довідників, енциклопедій, періодичних видань;
- *володіє* повноцінною навичкою читання вголос і мовчки: *сприймає, розуміє* (під час читання, слухання) зміст творів (текстів) різних видів, *виділяє* в них суттєву інформацію; *читає вголос* наприкінці навчального року в темпі, не нижчому 95 сл./хв; усвідомлено й достатньо вільно *читає мовчки* в темпі, не нижчому 110 сл./хв;
- *усвідомлено застосовує* різні види читання, опрацьовуючи зміст текстів;
- *самостійно готується* до виразного читання; *добирає* та *правильно застосовує* під час читання, декламування, інсценування різножанрові твори, мовленнєві й позамовні засоби художньої виразності; *передає* з їх допомогою своє та авторське ставлення до змісту твору [4 МОВ 2.1]

Здобувач освіти:

пов'язує елементи інформації в цілісну картину; розрізняє факти і думки про ці факти; формулює прямі висновки на основі інформації, виявленої в тексті; визначає форму і пояснює зміст простих медіатекстів [4 МОВ 2.2]

Здобувач освіти:

- *розрізняє* міф, легенду, казку; *знає* напам'ять і *використовує* в мовленні малі фольклорні жанри;
- *розрізняє* фольклорну й літературну казку; *пояснює* спільне й відмінне в цих казках; *правильно називає* прізвиська найвідоміших письменників-казкарів та їхні твори;
- *називає* ознаки вірша як жанру;
- *розрізняє* оповідання і повість; має початкові уявлення про роман;
- *називає* основні теми оповідань, повістей, які опрацьовували;
- *виділяє* байку; *знає* її ознаки, імена відомих байкарів;
- *має* загальні уявлення про п'єсу;
- *розпізнає* наукову, пізнавальну інформацію; *спостерігає* за авторським вибором слова для характеристики героя, створення комічних ситуацій у гумористичних творах;
- *демонструє* знання літературознавчих понять (заголовок, тема, основна думка, сюжет, персонажі твору);
- *розрізняє* головне і другорядне в літературному творі;
- *пояснює* зв'язок між окремими повідомленнями в тексті;
- *усвідомлює* і *самостійно визначає* тему й основну

	<p>думку твору; розуміє основний смисл описаних фактів, подій, учинків, персонажів; самостійно визначає епізоди; пояснює, хто герої твору, що і як про це сказано в тексті; які події, пригоди трапилися, місце й час подій, як вони пов'язані між собою;</p> <ul style="list-style-type: none"> - самостійно визначає головних і другорядних персонажів твору; установлює тип персонажа (позитивний, негативний); - характеризує персонажа за його вчинками; визначає мотиви, наслідки його вчинку; співвідносить вчинок із загальноприйнятими нормами людської моралі; - пояснює, обґрунтовує вчинки героїв та їхні мотиви; висловлює до них своє й авторське ставлення; - називає основні теми й жанри творчості письменників, твори яких вивчали; складає невеликі усні розповіді про життєвий шлях письменників, події, які особливо запам'яталися; пояснює, з яких джерел можна одержати біографічні відомості про письменників; - пояснює, які яскраві, влучні слова, словосполучення, вислови допомагають глибше, краще уявити картини природи, місце події, зовнішність персонажів, їхні характери, учинки, стосунки з іншими героями; - знаходить у тексті засоби художньої виразності (епітет, персоніфікацію, порівняння); з'ясовує їх роль; - наводить приклади з власного життя та життя інших людей, що, на його думку, співзвучні з літературним твором; - словесно моделює власну поведінку на прикладі вчинків персонажів [4 МОВ 2.2]
<p>Здобувач освіти: описує емоційний стан персонажів, співпереживає [4 МОВ 2.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розповідає про свої враження (почуття та емоції) від змісту прочитаного художнього тексту; - зіставляє пережиті під час читання почуття та емоції з власним емоційно-чуттєвим досвідом; - уміє висловлювати емоційно-оцінні судження (морально-етичного й естетичного характеру); обґрунтовувати свою думку; виявляти ставлення автора до зображеного [4 МОВ 2.3]
<p>Здобувач освіти: висловлює власне ставлення до творів, літературних персонажів, об'єктів мистецтва та навколишнього світу, наводить прості аргументи щодо власних думок, використовуючи текст, власний досвід та інші джерела; описує враження від змісту і форми медіатексту [4 МОВ 2.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пояснює, що у творі подобається, а що ні (вчинки, мовлення персонажа, описи тощо); пояснює зв'язок тексту із власним досвідом, навколишнім світом і раніше прочитаними текстами; - пояснює роль ілюстрацій, таблиць, графіків, схем для глибшого розуміння змісту тексту; - висловлює думку про те, як факти, ідеї прочитаного можуть допомогти в конкретних життєвих ситуаціях; - обирає, до кого з дорослих можна звернутися, аби впевнитися в правдивості прочитаної інформації [4 МОВ 2.4]
<p>Здобувач освіти: визначає мету читання (для</p>	<p>Здобувач освіти: - обирає тексти (книжки) для читання, може пояснити</p>

<p>задоволення, розваги, пошуку потрібної інформації) та обирає відповідні тексти [4 МОВ 2.5]</p>	<p>власний вибір; - розрізняє й порівнює твори різних видів мистецтва, знає прізвиська найвідоміших митців; - розрізняє основні елементи навчальної книжки; - орієнтується на сторінках довідників, енциклопедій, періодичних видань; користується закладкою; упевнено орієнтується на сторінці зошита з друкованою основою; розрізняє зміст художньої, науково-художньої, науково-популярної дитячої книжки, спираючись на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат [4 МОВ 2.5]</p>
<p>Здобувач освіти: на основі тексту створює план, таблицю, модель [4 МОВ 2.6]</p>	<p>Здобувач освіти: - малює або добирає ілюстрації до художнього тексту, створює аплікації, ліпить (наприклад, персонажів казок тощо); - подає інформацію графічно (схеми, таблиці, діаграми); - добирає відповідні твори мистецтва, співзвучні з текстом [4 МОВ 2.6]</p>
<p>Здобувач освіти: експериментує з текстом (змінює сюжет, переказує текст з іншої позиції, додає персонажів, імпровізує під час інсценізації) [4 МОВ 2.7]</p>	<p>Здобувач освіти: - уміє (самостійно та з допомогою вчителя) виконувати творчі види завдань до прочитаного (доповнення, певні зміни тексту); - уміє користуватися прийомами казок, загадок, лічилок; складає римовані рядки; бере участь в інсценуванні прочитаних творів; озвучує фільми, мультфільми [4 МОВ 2.7]</p>
<p style="text-align: center;">Пропонований зміст</p> <p>Усна народна творчість Скоромовки, чистомовки, загадки, прислів'я, приказки, вірш, пісня, притча, народні казки (побутові, чарівні, казки про тварин), міфи про створення світу й людей, легенди, байки. Біблія як історично-літературна пам'ятка, біблійні легенди, оповідання.</p> <p>Прозові твори епічного характеру Оповідання, літературні казки (повість-казка), уривки з повістей, романів. Історичні твори. Гумористичні твори (народні, авторські). Байки.</p> <p>Драма (п'єса) П'єса-казка. Письменник-драматург. Поняття драматичного твору.</p> <p>Поезія Вірші поетів-класиків та сучасників, акровірш, пісні.</p> <p>Науково-популярна література Відомості про авторів, про обставини написання творів, уривки автобіографій, визначення понять з теорії літератури. Джерела, з яких можна отримати інформацію про письменника та його творчість.</p> <p>Тексти побутового вжитку Записки від батьків, однокласників, учителя. Електронна пошта, інструкції, анкети, запрошення, привітання, подяки, кулінарні рецепти, оголошення тощо.</p> <p>Відомості з теорії літератури Заголовок та його роль у тексті, тема, основна думка, сюжет, мораль, персонажі твору, дійові особи, ремарки. Характеристика виучуваних фольклорних і літературних жанрів. Жанрові ознаки твору. Засоби художньої виразності. Епітет, порівняння, персоніфікація, алегорія. Мова художнього твору. Діалоги, монологи, оповідач, пряме й переносне значення слів у</p>	

художньому тексті, засоби художньої виразності в тексті (епітет, порівняння, персоніфікація, алегорія). Висловлення, які характеризують персонажа, події.

Віршова мова. Рима, ритм, настрій у вірші. Сила й тон голосу, темпоритм під час читання вірша як засоби емоційного впливу.

Елементи аналізу художнього тексту

Місце і час подій, персонажі (вчинки, мотиви поведінки, думки, емоції), конфлікт або проблема, розвиток подій, розв'язка конфлікту.

Зв'язок змісту твору з відповідними життєвими ситуаціями.

Аналіз вчинків персонажів (причини й наслідки).

Автобіографічні мотиви у творчості. Авторська позиція у творі. Автор та оповідач.

Власне ставлення до вчинків персонажів.

Емоційний вплив літературних творів на читача. Настрій, почуття, які виникли під час читання твору; порівняння їх з почуттями, що викликали події власного життя.

Улюблений твір, улюблений персонаж.

Інтерпретація художнього тексту

Виразне читання, театралізація, читання за ролями, творчий переказ, створення власного тексту за аналогією, продовження тексту, ілюстрація.

Запитання до окремих абзаців і до тексту, складання за текстом плану, таблиці, анотації.

Стратегії вдумливого читання

Перед читанням (визначення мети читання, прогнозування змісту); під час читання (розуміння лексики, створення в уяві картин за змістом, прогнозування розвитку подій, відповідь на запитання, поставлені перед читанням); після читання (зв'язок зображених подій з подіями власного життя, формування власного погляду на твір).

Коло читання

Твори української і зарубіжної літератури, доступні й цікаві учням цієї вікової групи

3. Змістова лінія «Взаємодію письмово»

Здобувач освіти:

пише рукописними буквами розбірливо в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел; створює висловлення, записує їх, ураховуючи мету та адресата і дотримуючись норм літературної мови, користується орфографічним словником; створює тексти різних типів і жанрів (казка, розповідь, опис, міркування); створює прості медіатексти, використовує різні форми їх презентації [4 МОВ 3.1]

Здобувач освіти:

- *пише* рукописними буквами розбірливо в темпі, що дозволяє записати інформацію під диктовку, з паперових носіїв та інших джерел, викласти власну думку, дотримуючись правил гігієни письма, основ правопису та культури запису;
- *складає й записує* зв'язані між собою речення, які описують зміст малюнка, частину інтер'єру класу, навчальну ситуацію на уроці тощо; *складає й записує* 3-4 запитання на задану тему та відповіді на запитання вчителя (однокласників);
- *упорядковує* деформований текст: виділяє абзаци, переставляє частини тексту, вилучає речення, які не відповідають темі, додає кінцівку, замінює недоречно повторювані слова, забезпечує зв'язок між реченнями та абзацами тексту;
- *пише* детальний та вибірково *перекази* за колективно й самостійно складеним планом, з опорою на допоміжні матеріали, дотримуючись структури висловлення;
- *складає* самостійне *письмове висловлення* (60-80 слів) типу розповіді, опису, міркування, есе на добре знайомі учням теми: за прочитаним твором, епізодом з переглянутого фільму, ситуацією з життя класу, родини і т. ін.;
- *використовує* виражальні засоби мови; записує свою думку про предмет висловлювання;
- *складає записку* з поясненням певного факту,

	привітання, запрошення, загадку, коротку казку тощо з орієнтацією на читача [4 МОВ 3.1]
Здобувач освіти: створює короткі дописи для захищених ресурсів, зокрема вебсайту закладу загальної середньої освіти [4 МОВ 3.2]	Здобувач освіти: - <i>створює</i> простий допис для захищених медіаресурсів, пише коректний відгук на пост учителя, однокласника; <i>оформлює</i> просту презентацію [4 МОВ 3.2]
Здобувач освіти: знаходить і виправляє орфографічні помилки, зокрема із застосуванням знань про будову слова; аналізує та вдосконалює створений текст відповідно до мети спілкування, перевіряє грамотність написаного [4 МОВ 3.3]	Здобувач освіти: - <i>бере участь</i> в обговоренні письмових робіт (навчальних або учнівських) у парах, групах, відзначає позитивне; висловлює поради щодо можливого вдосконалення тексту, спираючись на пам'ятку, підготовлену вчителем; - <i>удосконалює</i> письмовий <i>текст</i> : знаходить і виправляє орфографічні, пунктуаційні помилки на вивчені правила, уміє користуватися орфографічним словником, аналізує та корегує створений текст відповідно до мети спілкування, до норм літературної мови [4 МОВ 3.3]
Пропонований зміст	
<p>Комунікативна спрямованість процесу письма Взаємозв'язок почерку та характеру людини (загальне знайомство). Сім'ї алфавітів, ієрогліфічне письмо (загальні поняття).</p> <p>Графіка, орфографія, пунктуація Буква як знак звука. Алфавіт. Велика буква в іменах людей, кличках тварин, географічних та астрономічних назвах, у назвах підприємств, літературних та музичних творів, пам'яток архітектури тощо. Правила оформлення висловлення на письмі (велика буква на початку речення, крапка, знак оклику, знак питання в кінці речення, коми при однорідних членах речення, при звертанні, у складному реченні, правила переносу слів, окреме написання службових слів). Правила оформлення діалогу на письмі. Орфограми «Перенос слів», «Ненаголошені голосні звуки», «Знак м'якшення», «Апостроф», «Власні назви», «Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних», «Подвоєння букв в іменниках жіночого роду на приголосний в орудному відмінку однини», «Подвоєння букв при збігові приголосних», «Не з дієсловами», «Дієслова на <i>-ться, -ися</i>», «Правопис дієслівних закінчень», «Правопис префіксів <i>з-(с-), роз-, без-</i>», «Правопис суфіксів» (прикметникових, іменникових); основні орфограми в числівнику, правопис найуживаніших прислівників, уживання особових займенників у непрямих відмінках з прийменниками. Орфограми в словникових словах. Найпоширеніші чергування в коренях слів. Орфографічний словник як джерело для перевірки орфограм. Будова словника та прийоми роботи з ним. Редагування як спосіб удосконалення тексту.</p> <p>Жанри писемного мовлення Лист, оголошення, подяка, запрошення, привітання, інструкція (рецепт) тощо як письмові висловлення. Розповідь, опис, міркування як типи тексту. Есе. Поняття про стилі тексту. Частини тексту: зачин, основна частина, кінцівка. Зв'язок між частинами тексту. Тема тексту та його головна думка. Ключові слова в тексті.</p>	

Назва тексту. Назва тексту як відображення теми. Назва тексту як відображення головної думки.

Спілкування за допомогою цифрових пристроїв

Складання записок, адресованих батькам, однокласникам, учителю, що містять якусь інформацію, прохання тощо. Використання в них слів увічливості та графічних зображень (смайлів).

Створення дописів у захищеному медіапросторі, оформлення простої презентації

4. Змістова лінія «Досліджую мовні та мовленнєві явища»

Здобувач освіти:

Аналізує значення слів з урахуванням контексту, будови слова, перевіряє власне розуміння значення слова за словниками; використовує у власному мовленні слова з переносним значенням, синоніми та антоніми, фразеологізми для досягнення мети спілкування; правильно вживає граматичні форми частин мови; правильно записує різні види речень за метою висловлювання [4 МОВ 4.1]

Здобувач освіти:

- *пояснює* поняття «рідна мова» та «державна мова»;
- *виділяє слово* як одиницю мовлення, сприймає його як об'єкт вивчення різними розділами мовознавчої науки; *пояснює* лексичне значення слів, за потреби користується тлумачним словником;
- *розпізнає* пряме й переносне значення слів та *вживає* їх практично;
- *знаходить* у тексті художнього твору та мовленні персонажів синоніми, антоніми, слова з переносним значенням;
- *розпізнає* і *тлумачить* найбільш поширені фразеологізми;
- *уживає* синоніми, антоніми, фразеологізми у мовленні;
- *розрізняє* граматичні форми слова та правильно їх *уживає*;
- *знаходить і добирає* спільнокореневі слова, *аналізує* слова з прозорою будовою (основа й закінчення; корінь, префікс і суфікс);
- *розрізняє* слова як частини мови: самостійні (іменники, дієслова, прикметники, займенники, числівники, прислівники) та службові (прийменники, сполучники, окремі частки);
- *визначає* граматичні категорії іменників, дієслів;
- *пояснює* роль прикметника в тексті та *добирає* прикметники за певним значенням;
- *виокремлює* в тексті речення, розрізняючи їх види за метою висловлювання та інтонацією; *правильно будує* речення; *правильно користується* ними у мовленні

Здобувач освіти:

створює прості мовні ігри, кросворди, ребуси, експериментуючи звуками, словами, фразами; виокремлює характерні риси свого мовлення (улюблені слова, фрази); спостерігає за їх впливом на співрозмовників; коригує своє мовлення [4 МОВ 4.2]

Здобувач освіти:

- *створює* прості мовні ігри за аналогією: зміна звука — зміна лексичного значення: *зуб* — *суп* тощо;
- *правильно наголошує* слова, *розрізняє* значення однакових слів з різними наголосами, *складає* загадку з такими словами;
- *утворює* нові слова від поданого;
- *самостійно будує* власне висловлення за поставленою метою на основі сприйнятої інформації або випадку з життя;
- *удосконалює* власне мовлення, вживаючи різні засоби виразності у своїх висловленнях;
- *аналізує* власні та чужі висловлення на предмет їх змісту (розкриття теми, основної думки), *ужитих* мовних засобів та *вдосконалює* їх;

- виявляє особливості мовлення літературних персонажів, оцінює їх та порівнює з особливостями власного мовлення;
- спостерігає та аналізує, як впливає на співрозмовника сказане, з метою вдосконалення власного мовлення [4 МОВ 4.2]

Пропонований зміст

Досліджую загальні поняття про мову та мовлення

Мова як засіб людського спілкування і пізнання. Мова людини, тваринні мови та формальні. Рідна мова, державна мова. Українська мова серед інших мов світу. Рідна мова і споріднені мови. Спостереження за звучанням і написанням слів у споріднених мовах.

Досліджую фонетичні, орфоепічні та графічні явища

Звуки як одиниці мовлення. Співвідношення звуків і букв. Звукова модель. Фонетична транскрипція. Звуковий розбір слова.

Голосні звуки та приголосні звуки. Спостереження за роботою мовленнєвих органів (язик, губи, зуби) під час вимовляння звуків. Характеристика приголосних звуків за місцем творення (зокрема, губні), характером звучання (шиплячі), співвідношення голосу й шуму (сонорні, дзвінкі, глухі). Позначення звуків буквами. Апостроф як графічний знак.

Практичне засвоєння й удосконалення нормативної (без оглушення) вимови дзвінких приголосних у кінці слова й складу.

Тверді, пом'якшені та м'які приголосні звуки. Позначення твердості та м'якості приголосних звуків на письмі. Знак м'якшення. Подовжені м'які та пом'якшені приголосні звуки.

Удосконалення вимови та правопису слів з апострофом перед *я, ю, є, ї*, апостроф після префіксів, у деяких складних словах (двох'ярусний).

Склад. Перенесення частин слів з рядка в рядок по складах, зокрема слів зі збігом двох і кількох приголосних звуків. Правила перенесення частин слів з літерами *й, ь* та апострофом усередині слів.

Наголос. Вправління у вимовлянні слів, у яких учні припускаються помилок у наголошуванні, зокрема тих, що пропонують у завданнях ЗНО.

Вимова та правопис ненаголошених *е, и*.

Правопис словникових слів.

Алфавіт. Алфавітні назви літер. Розташування слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру. Уміння користуватися алфавітом у роботі зі словниками.

Досліджую лексичні явища

Слово як одиниця мовлення. Лексика та лексичне значення слова. Що таке лексикологія та лексикографія. Тлумачний словник.

Однозначні та багатозначні слова. Старі й нові слова в нашій мові. Іншомовні слова в українській мові. «Чарівні» слова. Слова з прямим і переносним значенням. Групи слів за значенням. Синоніми, антоніми, омоніми. Фразеологізми. Походження окремих фразеологізмів. Найуживаніші синонімічні та антонімічні фразеологізми.

Досліджую будову слова

Основа і закінчення слова. Корінь. Найпоширеніші чергування в коренях слів. Спільнокореневі слова. Префікс. Суфікс. Розбір прозорих за будовою слів.

Що таке словотвір. Вправління у творенні слів.

Досліджую морфологічні явища

Морфологія. Поняття про частини мови, їх кількість. Самостійні та службові частини мови.

Іменник як самостійна частина мови. Іменники □ назви істот і неістот. Іменники □ власні й загальні назви. Рід іменників, зокрема іншомовного походження. Число іменників. Відмінювання іменників. Відмінки іменників. Правопис відмінкових закінчень іменників чоловічого та жіночого роду в орудному відмінку. Місцевий відмінок множини іменників чоловічого роду. Закінчення іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини.

Дієслово як самостійна частина мови. Дієслова на *-ться, -ися*. Неозначена форма

дієслова. Зміна дієслів за числами. Теперішній, майбутній і минулий часи дієслів. Правопис *е,и* в особових закінченнях дієслів I та II дієвідмін. Правопис дієслів з *не*. Дієслова, що не вживаються без *не*.

Прикметник. Роль прикметника в мові. Творення прикметників за допомогою суфіксів *-ськ-, -цьк-, -зьк-* та суфікса *-н-* (після основи на *-н*). Змінювання прикметника за родами й числами разом з іменником. Зв'язок прикметника з іменником у словосполученнях і реченнях. Добір прикметників-синонімів, антонімів.

Займенник. Роль займенника в мові. Відмінювання особових займенників.

Числівник. Кількісні числівники на позначення одиниць, десятків, сотень, їх правопис.

Прислівник. Роль прислівника в мові. Правопис найуживаніших прислівників.

Службові частини мови. Прийменник, його зв'язок з іменником. Сполучник та його роль у реченні.

Досліджую синтаксичні явища

Словосполучення. Зв'язок слів у словосполученні. Речення. Види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні). Види речень за інтонацією (окличні та неокличні). Розділові знаки в кінці речення (. ? !), велика літера в першому слові речення.

Зв'язок слів у реченні. Граматична основа речення. Другорядні члени речення.

Звертання, однорідні члени речення.

Лапки та тире в реченнях з прямою мовою.

Поняття про складне речення.

Досліджую стилістичні явища

Текст. Заголовок тексту. Будова тексту (зачин, основна частина, кінцівка). Зв'язок між окремими реченнями та частинами тексту. Абзац, його позначення.

Типи та стилі тексту. Удосконалення текстів шляхом заміни в них повторюваних слів синонімами, виправлення мовленнєвих помилок (росіянізмів, слів, ужитих у невластивих їм значеннях), уникнення повторів.

Досліджую орфографічні явища

Поняття про орфографію, орфограму. Дослідження мовного матеріалу з виучуваними орфограмами з метою виявлення закономірностей правопису та самостійних спроб формулювання правил, складання карт знань.

Робота зі словниковими словами

1.4. Математична освітня галузь

Домінантою змін у системі початкової освіти України є її модернізація на засадах компетентнісного підходу. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 24.07.2019 р. № 688) метою математичної початкової освіти в Проєкті визнано формування в учнів математичної компетентності як ключової в єдності взаємопов'язаних компонентів (знань, умінь і навичок, цінностей і ставлень), інших ключових компетентностей і наскрізних умінь; розвиток математичних здібностей, логічного мислення, креативності, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір і використовувати здобуті знання в повсякденному житті.

Згідно з Державним стандартом початкової освіти в результаті опанування змістом математичної освітньої галузі здобувач освіти:

- досліджує ситуації і визначає проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів;
- моделює процеси і ситуації, розробляє стратегії (плани) дій для розв'язування різноманітних задач;
- критично оцінює дані, процес та результат розв'язування навчальних і практичних задач;
- застосовує досвід математичної діяльності для пізнання навколишнього світу.

З метою реалізації цілей математичної освітньої галузі та досягнення здобувачами освіти загальних результатів навчання виокремлено такі **змістові лінії**: «Математика навколо мене», «Вивчаю математичні процеси та явища», «Критично оцінюю дані та власну математичну діяльність», «Досліджую навколишній світ засобами математики».

Згідно з Державним стандартом початкової освіти провідними цілями змістової лінії **«Математика навколо мене»** визнано: формування в учнів 1–4-х класів стійкого інтересу до математики, уявлення про математику як частину загальнолюдської культури, як метод пізнання навколишнього світу, розуміння значущості математики для подальшого суспільного прогресу; створення умов для формування логічного й абстрактного мислення дітей, забезпечення їхнього інтелектуального розвитку. Досягнення цих цілей виявляється, зокрема, у здатності дітей розпізнавати серед ситуацій зі свого життя ті, які потребують перелічування об'єктів, вимірювання величин, обчислення; аналізувати проблемні ситуації зі свого життя; визначати групу пов'язаних між собою величин для розв'язування повсякденних проблем математичного змісту; прогнозувати результат виконання арифметичних дій.

Основною метою змістової лінії **«Вивчаю математичні процеси та явища»** відповідно до Державного стандарту початкової освіти визнано міцне і свідоме опанування учнями системи математичних знань, умінь і навичок, необхідних для продовження математичної освіти в основній школі та вивчення суміжних дисциплін. Показниками досягнення цієї мети є сформована у випускників 4-го класу здатність *перетворювати* отриману інформацію на схему, таблицю, схематичний рисунок; *обирати* послідовність дій для розв'язування проблемної ситуації та числові дані, необхідні й достатні для відповіді на конкретне запитання; *визначати* дію/дії для розв'язування проблемної ситуації та *виконувати* її/їх.

Змістова лінія **«Критично оцінюю дані та власну математичну**

діяльність» передбачає формування в учнів 1–4-х класів критичного й логічного мислення, що виявляється у сформованості у випускників 4-го класу здатності *визначати*, чи достатньо даних для розв’язування проблемної ситуації; *з’ясовувати*, чи існує інший шлях розв’язування проблемної ситуації; *перевіряти* правильність результату арифметичної дії; *знаходити* помилки та *виправляти* їх.

Реалізація ключової мети змістової лінії **«Досліджую навколишній світ засобами математики»** — створення умов для розвитку математичних здібностей учнів — вимагає розв’язування таких взаємопов’язаних завдань, визначених Державним стандартом початкової освіти: формування в дітей здатності *визначати* істотні, спільні й відмінні ознаки об’єктів навколишнього світу; *порівнювати*, *об’єднувати* їх у групу і *розподіляти* на групи за спільною ознакою; *лічити* об’єкти, *позначати* числом результат лічби; *порівнювати* числа та впорядковувати їх; *конструювати* площинні та об’ємні фігури з підручного матеріалу, *створювати* макети реальних та уявних об’єктів; *вимірювати* величини за допомогою підручних засобів і вимірювальних приладів.

Змістові лінії реалізуються через навчальний предмет «Математика» (1 клас — 3 год/тижд.; 2–4 класи — 4 год/тижд.) та інтегрований курс «Я пізнаю світ», у якому на математичну освітню галузь у 1–4 класах відведено 1 год/тижд.

На уроках математики та навчального предмета «Я пізнаю світ» реалізуються інтерактивні освітні технології та технології критичного мислення, STEM-освіти, раціонального читання, повного засвоєння навчальних одиниць, збагачення освітнього процесу, що охарактеризовані на с. 6–9 цієї освітньої програми.

Результати навчання і пропонований зміст

1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Математика навколо мене»	
<p>Здобувач освіти: розпізнає серед ситуацій зі свого життя ті, що потребують перелічування об'єктів, вимірювання величин, обчислення [2 MAO 1.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>складає</i> задачі певного виду (прості, складені, обернені) на основі ситуацій зі свого життя; <i>обґрунтовує</i> свою думку; - <i>називає</i> вид і структурні елементи задачі — умову й запитання, числові дані та шукане; <i>пояснює</i>, що в умові задачі містяться числові дані, а запитання вказує на шукане; - <i>читає</i> задачу з відповідною інтонацією (робить паузу між умовою й запитанням); - <i>знаходить</i> серед ситуацій зі свого життя ті, що пов'язані з лічбою об'єктів; <i>доводить</i> правильність своєї думки; - <i>розкриває</i> зміст поняття «величина», «іменоване число»; - <i>знаходить</i> серед ситуацій зі свого життя ті, що пов'язані з величинами та іменованими числами; <i>доводить</i> правильність своєї думки; - <i>знаходить</i> серед ситуацій зі свого життя ті, що вимагають обчислення; <i>пояснює</i> відмінність між числом і цифрою; - <i>розповідає</i> про натуральне число як результат лічби; <i>визначає</i> склад чисел 2–10; - <i>знаходить</i> попереднє й наступне числа для поданого, «сусідів числа»; - <i>утворює</i> число додаванням одиниці до попереднього й відніманням одиниці від наступного до нього числа; - <i>порівнює</i> числа різними способами — за місцем чисел у числовому ряді, за складом чисел; - <i>записує</i> результат порівняння за допомогою відповідних знаків; - <i>обґрунтовує</i> вибір знака під час порівняння чисел; - <i>розкриває</i> позиційний принцип запису чисел; - <i>перелічує</i> назви розрядів і класів; <i>визначає</i> розрядний склад чисел; - <i>подає</i> число у вигляді суми розрядних доданків; - <i>розуміє</i> позиційне значення цифри в записі числа; - <i>розкриває</i> зміст дій додавання й віднімання, множення та ділення; - <i>називає</i> компоненти та результати дій додавання й віднімання, множення та ділення; - <i>називає</i> та <i>позначає</i> на письмі знаки дій додавання й віднімання, множення та ділення, порівняння; - <i>розуміє</i> число «нуль» як кількісну характеристику порожньої множини, як результат віднімання рівних чисел;

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>знає</i> таблиці додавання та віднімання одноцифрових чисел з переходом та без переходу через десяток, множення чисел 2–10, таблиці ділення на числа 2–10; - <i>перелічує</i> властивості дій множення й ділення на 1, 10, 100, множення на нуль, множення нуля на число, ділення нуля на число, ділення рівних чисел; <i>розуміє</i>, що ділення на нуль неможливе; - <i>пояснює</i> сутність ділення на вміщення й ділення на рівні частини; - <i>розрізняє</i> числові рівності й нерівності; <i>читає</i> й <i>записує</i> числові рівності, числові нерівності; <i>пояснює</i>, що рівності й нерівності можуть бути істинними та хибними; - <i>розповідає</i> про числові та буквені вирази; <i>пояснює</i> можливість позначення числа буквою; - <i>пояснює</i>, що таке рівняння [2 МАО 1.1]
<p>Здобувач освіти: аналізує проблемні ситуації свого життя; визначає групу пов'язаних між собою величин для розв'язання повсякденних проблем математичного змісту [2 МАО 1.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>аналізує</i> проблемні ситуації свого життя, які можна розв'язати математичними методами; <i>доводить</i> правильність власної позиції; - <i>розуміє</i>, що числове значення виразу зі змінною залежить від значень, яких набуває змінна [2 МАО 1.2]</p>
<p>Здобувач освіти: прогнозує результат виконання арифметичних дій [2 МАО 1.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>прогнозує</i> результат додавання й віднімання, множення та ділення; - <i>зіставляє</i> одержаний результат лічби об'єктів з прогнозованим [2 МАО 1.3]</p>
<p>Пропонований зміст</p>	
<p>Задачі</p> <p>Поняття «задача». Структурні елементи задачі: дані й шукане. Зв'язок умови й запитання. Прості задачі на знаходження суми, різниці двох чисел, збільшення та зменшення числа на кілька одиниць, різницеве порівняння, знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, на розкриття змісту множення, ділення, на збільшення або зменшення числа в кілька разів, на кратне порівняння чисел. Задачі на знаходження ціни, кількості та вартості товару. Задачі на знаходження маси. Задачі на ділення на рівні частини та на вміщення.</p> <p>Ознайомлення зі складеною задачею як такою, яку не можна розв'язати однією арифметичною дією.</p> <p>Задачі на знаходження третього доданка, на знаходження числа за сумою двох інших, на знаходження суми трьох доданків.</p> <p>Обернена задача.</p> <p>Задачі з логічним навантаженням.</p> <p>Компетентнісно зорієнтовані задачі.</p>	

Величини

Довжина, маса, місткість, час і грошові одиниці як властивості предметів навколишнього світу.

Іменовані числа.

Лічба предметів. Натуральні числа й нуль

Лічба предметів. Натуральні числа й нуль. Склад чисел 2–10.

Нумерація чисел

Число та цифра. Натуральні числа. Число «нуль» як кількісна характеристика порожньої множини.

Попереднє та наступне числа для поданого, «сусіди числа».

Позиційний принцип запису чисел. Назви розрядів і класів. Розряди та класи. Розрядний склад числа. Розрядні доданки. Нумерація чисел у межах 1 000.

Арифметичні дії

Зміст дій додавання й віднімання, множення та ділення. Знаки арифметичних дій. Назви компонентів і результатів дій додавання, віднімання, множення й ділення.

Таблиці додавання та віднімання одноцифрових чисел з переходом і без переходу через десяток, множення чисел 2–10, таблиці ділення на числа 2–10.

Закони додавання та множення.

Властивості множення й ділення на 1, 10, 100; множення на нуль, множення нуля на число; ділення нуля на число. Неможливість ділення на нуль. Ділення рівних чисел.

Сутність ділення на вміщення й ділення на рівні частини.

Вирази, рівняння, нерівності

Числові рівності й нерівності: істинні та хибні.

Математичні вирази. Числові та буквені вирази. Порівняння математичних виразів.

Рівняння. Нерівності

2. Змістова лінія «Вивчаю математичні процеси та явища»

Здобувач освіти:

перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) у схему, таблицю, схематичний рисунок [2 МАО 2.1]

Здобувач освіти:

- *моделює* подану інформацію за допомогою відрізків, графів, таблиць, схематичних рисунків;
- *складає* сюжетні задачі за рисунками, схемами, виразами;
- *ілюструє* відношення різницевого та кратного порівняння за допомогою рисунків, схем;
- *розуміє* операції додавання й віднімання, множення та ділення за допомогою рисунків, схем [2 МАО 2.1]

Здобувач освіти:

обирає послідовність дій для розв'язання проблемної ситуації [2 МАО 2.2]

Здобувач освіти:

- *знає* порядок роботи над задачею, зміст її окремих етапів;
- *застосовує* взаємозв'язок між діями додавання та віднімання, множення й ділення в обчисленнях;
- *застосовує* в обчисленнях переставний закон додавання/множення;
- *застосовує* правило порядку виконання дій у виразах без дужок і з дужками;
- *розкриває* сутність порозрядного додавання й віднімання багаточислових чисел без переходу та з переходом через розряд [2 МАО 2.2]

<p>Здобувач освіти: обирає числові дані, необхідні й достатні для відповіді на конкретне запитання; визначає дію/дії для розв'язання проблемної ситуації, виконує її/їх [2 МАО 2.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>визначає</i> числові й буквені дані, необхідні й достатні для відповіді на запитання задачі; - <i>розв'язує</i> прості задачі на знаходження суми, різниці двох чисел; на збільшення та зменшення числа на кілька одиниць, різницеве порівняння; на знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника; на розкриття змісту множення, ділення; на збільшення або зменшення числа в кілька разів, на кратне порівняння чисел; задачі, що подані в непрямій формі; - <i>розв'язує</i> обернені задачі; задачі на 2–3 дії (додавання й віднімання), що є комбінаціями простих задач тих видів, які вже вивчили; - <i>усно формулює</i> повну відповідь на запитання задачі; - <i>записує</i> розв'язування задачі: умову задачі в стислому вигляді, розв'язання задачі, коротку відповідь; - <i>обчислює</i> значення виразів (з дужками та без них) на 2–3 дії одного або різних ступенів; <i>порівнює</i> математичні вирази на основі порівняння їх значень; - <i>обґрунтовує</i> вибір дії, за допомогою якої розв'язується задача; - <i>застосовує</i> в обчисленнях правила знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, множника, діленого, дільника; - <i>обґрунтовує</i> сутність розв'язування рівняння, знаходження коренів рівняння; <i>пояснює</i>, що рівняння може мати один корінь, безліч коренів або не мати коренів [2 МАО 2.3]</p>
<p>Пропонований зміст</p>	
<p>Задачі Етапи роботи над задачею: ознайомлення з текстом задачі, виділення з нього умови та запитання, числових даних і шуканого, об'єкта (об'єктів) задачі. Аналіз задачі. Допоміжна модель задачі: короткий запис, моделювання ситуації, що описана, за допомогою схематичних рисунків, підбір і обґрунтування арифметичної дії для розв'язування задачі, запис розв'язання, формулювання й запис відповіді задачі.</p> <p>Арифметичні дії Переставний, розподільний, сполучний закони додавання та множення. Взаємозв'язок дій додавання й віднімання, множення та ділення. Прийоми додавання й віднімання в межах 1 000. Додавання суми до числа. Віднімання суми від числа. Правила знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, множника, діленого, дільника.</p> <p>Вирази, нерівності, рівняння Порядок виконання дій у виразах без дужок і з дужками. Обчислення значень виразів зі змінною на одну та дві дії. Рівняння та його розв'язування. Знаходження коренів рівняння. Кількість розв'язків рівняння: один, безліч, жодного</p>	
<p>3. Змістова лінія «Критично оцінюю дані та власну математичну діяльність»</p>	
<p>Здобувач освіти: Визначає достатність</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>аналізує</i> текст задачі з метою визначення наявності всіх даних</p>

<p>даних для розв'язання проблемної ситуації [2 MAO 3.1]</p>	<p>для її розв'язування;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розуміє</i>, що для відповіді на запитання задачі може бракувати числових даних; - <i>моделює</i> відношення кратного порівняння чисел; - <i>перетворює</i> хибні числові рівності та нерівності на істинні; - <i>розкриває</i> суть алгоритму розв'язування винахідницької задачі, виявляє суперечності [2 MAO 3.1]
<p>Здобувач освіти: визначає шляхи розв'язання проблемної ситуації [2 MAO 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розв'язує</i> складені задачі за планом, за діями з поясненням, за допомогою виразу; - <i>використовує</i>, якщо можливо, різні способи розв'язування задач; - <i>обирає</i> доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку; - <i>порівнює</i> математичні вирази різними способами, зокрема на основі перетворення суми однакових доданків на добуток, переставного та сполучного законів додавання/множення; - <i>застосовує</i> метод міркувань без виконання арифметичних дій, метод добору для розв'язування нестандартних задач; - <i>застосовує</i> метод організованого перебору варіантів, табличний метод, метод графів, метод міркувань, метод міркувань від супротивного, метод схематичного малюнка для розв'язування комбінаторних задач [2 MAO 3.2]
<p>Здобувач освіти: зіставляє одержаний результат з прогнозованим [2 MAO 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>передбачає</i> приблизний результат розв'язування задачі; - <i>добирає</i> доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку; - <i>визначає</i> та <i>моделює</i> ідеальний кінцевий результат [2 MAO 3.3]
<p>Здобувач освіти: перевіряє правильність результату арифметичної дії; виявляє та виправляє помилки [2 MAO 3.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>перевіряє</i> різні способи розв'язування задачі; - <i>перевіряє</i> додавання відніманням, а віднімання — додаванням; множення — діленням, а ділення — множенням; - <i>знаходить</i> помилки в математичних обчисленнях, <i>усуває</i> їх, виконуючи необхідні дії [2 MAO 3.4]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Задачі</p> <p>Розв'язування простих та складених задач, комбінаторних задач і задач із логічним навантаженням різними способами.</p> <p>Перевірка правильності розв'язування задач.</p> <p>Розв'язування нестандартних задач методом організованого перебору варіантів, табличним методом, методом графів, міркувань, схематичного малюнка тощо.</p> <p>Арифметичні дії, вирази, рівняння</p> <p>Залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів за сталого іншого компонента.</p> <p>Перевірка правильності виконання дій додавання й віднімання, множення та ділення.</p>	

4. Змістова лінія «Досліджую навколишній світ засобами математики»

<p>Здобувач освіти: визначає істотні, спільні й відмінні ознаки об'єктів навколишнього світу; порівнює, об'єднує в групу й розподіляє на групи за спільною ознакою [2 МАО 4.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> множину як сукупність предметів, що мають спільну ознаку; - <i>розпізнає</i> предмети за розміром, формою, призначенням, кольором тощо; - <i>визначає</i> спільні та відмінні ознаки об'єктів навколишнього світу; - <i>уживає</i> в мовленні слова «кожний», «крім», «один із», «хоча б один», «усі», «деякі»; <i>порівнює</i> предмети за вказаними ознаками; - <i>пояснює</i> зміст сполучників «і» та «або»; <i>будує</i> судження з використанням відповідних сполучників «і», «або», «якщо...», «то...»; - <i>визначає</i> розташування предметів, чисел відносно вказаного («стоїть перед», «стоїть після», «стоїть між»; «попереду», «позаду»); - <i>встановлює</i> відповідні відношення між предметами: більший, ніж; менший, ніж; найбільший; найменший; однакові; коротший, ніж; довший за; найдовший; найкоротший; однакові за довжиною тощо; - <i>порівнює</i> й <i>упорядковує</i> предмети за розміром, довжиною, висотою, товщиною та кількістю; - <i>знає</i> слова-ознаки відношень різницевого порівняння; - <i>розуміє</i> сутність відношення між числами «більше на...», «менше на...»; - <i>виконує</i> практичні дії для утворення множин і підмножин; - <i>виконує</i> практичні дії для обчислення відстані між об'єктами, периметра об'єкта [2 МАО 4.1]
<p>Здобувач освіти: рачує об'єкти, позначає числом результат лічби; порівнює числа в межах сотні та впорядковує їх [2 МАО 4.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>рачує</i> за правилами лічби предмети в просторі (розташовані послідовно, хаотично, по колу); - <i>зіставляє</i> предметні множини за кількістю елементів способом складання пар; - <i>пояснює</i> сутність кількісної та порядкової лічби; <i>визначає</i> кількість елементів сукупності (множини); - <i>установлює</i> порядковий номер об'єкта в заданому напрямку лічби; <i>вживає</i> в мовленні відповідні кількісні й порядкові числівники; - <i>називає</i> числа в прямому й зворотному порядку в межах 1 000; - <i>розуміє</i> десяток як лічильну одиницю; <i>лічить</i> десятками в межах мільйона [2 МАО 4.2]
<p>Здобувач освіти: обчислює усно зручним для себе способом у</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>застосовує</i> прийоми обчислення в межах 1 000 на основі знання нумерації чисел: додає й віднімає багатоцифрові числа;</p>

<p>навчальних і практичних ситуаціях [2 МАО 4.3]</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> сутність прийомів усного додавання й віднімання чисел частинами, порозрядного, способом округлення; - <i>застосовує</i> правила додавання числа до суми, віднімання числа від суми в обчисленнях у межах 1 000; - <i>володіє</i> обчислювальними навичками додавання й віднімання, множення та ділення [2 МАО 4.3]
<p>Здобувач освіти: орієнтується на площині і в просторі; описує або зображує схематично розміщення, напрямок і рух об'єктів [2 МАО 4.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>орієнтується</i> на площині та в просторі (на аркуші паперу, на класній дошці, у класній кімнаті, на підвір'ї тощо); <i>установлює</i> відношення між предметами, що розміщені на площині та в просторі (лівіше, правіше, вище, нижче тощо); - <i>розміщує та переміщує</i> предмети в заданих напрямках; <i>визначає</i> взаємне розміщення предметів; - <i>креслить</i> точку, пряму, криву, промінь, відрізок, багатокутники, коло; - <i>будує</i> прямі лінії, промені, відрізки за допомогою лінійки; кути за допомогою косинця, транспортира; - <i>позначає</i> точки й відрізки буквами [2 МАО 4.4]
<p>Здобувач освіти: розпізнає знайомі геометричні площинні та об'ємні фігури серед об'єктів навколишнього світу, на рисунках [2 МАО 4.5]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> форму предметів; <i>розпізнає й описує</i> предмети за формою; - <i>розрізняє</i> геометричні фігури на площині: пряму, криву, промінь, відрізок, коло, круг, багатокутники; у просторі: куб, куля, конус, піраміда, циліндр; - <i>позначає й називає</i> геометричні фігури буквами латинського алфавіту; - <i>називає</i> вершини та сторони багатокутників; - <i>виділяє</i> геометричні фігури на кресленні; <i>пояснює</i> належність геометричної фігури до певного виду багатокутників; - <i>визначає</i> криві та прямі лінії; паралельні та перпендикулярні прямі; види кутів: прямі, гострі, тупі та розгорнуті; рівні відрізки; - <i>знаходить</i> точку перетину прямих; - <i>перелічує</i> види багатокутників та їхні елементи; - <i>розрізняє</i> замкнену та незамкнену ламану лінії; - <i>знаходить</i> ланки ламаної; <i>визначає</i> довжину ламаної; - <i>пояснює</i>, що коло — це замкнена крива; круг — це частина площини, обмежена колом; - <i>визначає</i> за рисунком елементи кола, круга; - <i>розрізняє</i> коло і круг за істотними ознаками; - <i>пояснює</i>, що квадрат — це прямокутник, у якого всі сторони рівні [2 МАО 4.5]
<p>Здобувач освіти: конструює площинні та об'ємні фігури з</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>моделює</i> геометричні фігури з підручного матеріалу; - <i>конструює</i> геометричну фігуру з інших фігур — трикутників,

<p>підручного матеріалу, створює макети реальних та уявних об'єктів [2 МАО 4.6]</p>	<p>чотирикутників тощо [2 МАО 4.6]</p>
<p>Здобувач освіти: вимірює величини за допомогою підручних засобів і вимірювальних приладів [2 МАО 4.7]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр, кілометр), одиниці вимірювання маси (грам, кілограм, центнер, тонна), місткості (літр), грошові одиниці (копійка, гривня), час (секунда, хвилина, година, доба, тиждень, місяць, сезон, квартал, рік, століття) і співвідношення між ними; - <i>записує</i> результати вимірювання величин; - <i>перетворює</i> складені іменовані числа на прості та прості на складені; - <i>порівнює</i> іменовані числа; - <i>виконує</i> дії додавання, віднімання, множення й ділення з іменованими числами; - <i>вимірює</i> довжину предметів; довжину відрізка за допомогою лінійки; градусну міру кута за допомогою транспортира; - <i>порівнює</i> довжини відрізків «на око», накладанням; за результатами їх вимірювання; предмети за масою «на руку»; об'єкти за місткістю; - <i>визначає</i> час за годинником; - <i>виконує</i> найпростіші розрахунки з використанням монет і купюр; - <i>застосовує</i> правила знаходження довжини ламаної, периметра многокутника [2 МАО 4.7]
<p>Здобувач освіти: установлює залежність між компонентами і результатом арифметичної дії [2 МАО 4.8]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>застосовує</i> взаємозв'язок між діями додавання й віднімання під час віднімання з переходом через десяток; - <i>пояснює</i> залежність результатів дій додавання й віднімання від зміни одного з компонентів; залежність значення добутку від зміни одного з множників; залежність значення частки від зміни діленого або дільника [2 МАО 4.8]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Лічба предметів Об'єднання предметів у групу за спільною ознакою або розбиття групи предметів на підгрупи за спільною ознакою. Сукупність предметів зі спільною ознакою (множина). Кількість елементів сукупності (множини). Лічба. Правила лічби. Назви чисел у межах 1 000. Лічба в межах мільйона. Порівняння предметних множин за кількістю елементів. Практичні дії з предметними множинами — об'єднання, вилучення. Порядкова лічба. Порядкові відношення.</p>	

Величини

Одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр, кілометр), маси (грам, кілограм, центнер, тонна), місткості (літр), грошові одиниці (копійка, гривня), часу (секунда, хвилина, година, доба, тиждень, місяць, сезон, квартал, рік, століття).

Групи взаємопов'язаних величин. Залежність між величинами.

Запис результатів вимірювання величин.

Перетворення складених іменованих чисел на прості та простих — на складені.

Порівнювання іменованих чисел.

Арифметичні дії з величинами.

Вимірювання довжини предметів, відрізка за допомогою лінійки; градусної міри кута за допомогою транспортира.

Порівнювання довжини відрізків «на око», накладанням; за результатами їх вимірювання; предметів за масою «на руку»; об'єктів за місткістю. Найпростіші розрахунки з використанням монет і купюр. Визначення часу за годинником.

Просторові відношення. Геометричні фігури

Взаємне розміщення предметів на площині та в просторі: попереду, позаду, поруч, угорі, унизу, по центру; ліворуч, праворуч, між; під, над, на.

Напрямки руху: справа наліво, зліва направо, зверху вниз, знизу вгору.

Геометрія. Евклідова геометрія. Геометричні фігури: точка, лінія, пряма, крива, промінь, відрізок, ламана, многокутники (трикутник, чотирикутник, п'ятикутник, шестикутник тощо), коло, круг.

Просторові фігури: куб, куля, конус, циліндр.

Позначення точок і відрізків буквами. Вимірювання довжини відрізків. Креслення відрізків заданої довжини.

Задачі на конструювання геометричних фігур.

Паралельні та перпендикулярні прямі. Перетин прямих. Точки перетину прямих.

Кути многокутника. Прямий, гострий, тупий та розгорнутий кути. Транспортир.

Вимірювання кутів транспортиром.

Ламана, ланки ламаної. Замкнена та незамкнена ламана лінія. Довжина ламаної.

Многокутник та його елементи: вершини, сторони, кути. Многокутники: трикутник, чотирикутник, п'ятикутник, шестикутник. Периметр многокутника. Правила знаходження периметра прямокутника (квадрата), трикутника. Прямокутник. Прямокутник і його елементи. Властивість протилежних сторін прямокутника. Квадрат. Побудова прямокутників. Трикутник. Трикутник і його елементи.

Коло, круг та їх елементи. Центр кола, круга, радіус, діаметр.

Периметр многокутників

Результати навчання і пропонований зміст

3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Математика навколо мене»	
Здобувач освіти: розпізнає серед	Здобувач освіти: - читає задачу з відповідною інтонацією (робить паузу між умовою

<p>життєвих ситуацій ті, що стосуються кількісних відношень/форм об'єктів навколишнього світу [4 МАО 1.1]</p>	<p>й запитанням);</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>знаходить</i> серед ситуацій зі свого життя ті, що пов'язані з лічбою об'єктів; із величинами та іменованими числами; - <i>доводить</i> правильність своєї думки; - <i>називає</i> вид і структурні елементи задачі — умову й запитання, числові дані та шукане; <i>пояснює</i>, що в умові задачі містяться числові дані, а запитання вказує на шукане; - <i>розповідає</i> про натуральне число як результат лічби; - <i>розкриває</i> позиційний принцип запису чисел; - <i>перелічує</i> назви класів і розрядів багатоцифрових чисел ; - <i>знає</i> назви розрядних чисел (круглих тисяч); - <i>називає</i> розрядні (круглі) числа в прямому й зворотному порядку від будь-якого числа до вказаного; - <i>визначає</i> розрядний склад чисел; - <i>визначає</i> загальну кількість одиниць певного розряду та класу в числі; - <i>записує</i> багатоцифрове число у вигляді суми розрядних доданків; - <i>записує</i> арабські цифри римськими; - <i>записує</i> результат порівняння чисел за допомогою відповідних знаків; <i>обґрунтовує</i> вибір знака під час порівняння чисел; - <i>називає</i> додатні та від'ємні числа, наводить приклади цих чисел серед життєвих ситуацій; - <i>розкриває</i> зміст поняття «величина», «іменоване число»; - <i>знає</i> назви одиниць вимірювання довжини, маси, часу, вартості, площі, об'єму; <i>називає</i> одиниці вимірювання швидкості; - <i>розкриває</i> зміст дій додавання й віднімання, множення та ділення, піднесення до степеня; - <i>називає</i> та <i>позначає</i> на письмі знаки дій додавання й віднімання, множення та ділення, порівняння; - <i>називає</i> компоненти та результати дій додавання й віднімання, множення та ділення, піднесення до степеня; - <i>розуміє</i> спосіб одержання дробу та дріб як частку двох натуральних чисел; - <i>знає</i> означення чисельника й знаменника дробу; <i>читає</i> й <i>записує</i> дробу; - <i>розрізняє</i> дробу, які дорівнюють 1; мішані числа; - <i>розуміє</i> число «нуль» як кількісну характеристику порожньої множини, як результат віднімання рівних чисел; - <i>перелічує</i> властивості дій множення й ділення на 1, 10, 100, множення на нуль, множення нуля на число, ділення нуля на число, ділення рівних чисел; - <i>розуміє</i>, що ділення на нуль неможливе; - <i>пояснює</i>, що таке дріб, рівняння, вираз, числова нерівність; - <i>розрізняє</i> числові рівності й нерівності; <i>читає</i> й <i>записує</i> числові рівності, числові нерівності; <i>пояснює</i>, що рівності й нерівності можуть бути істинними або хибними;
---	--

	- <i>розповідає</i> про числові та буквені вирази; <i>пояснює</i> можливість позначення числа буквою [4 MAO 1.1]
Здобувач освіти: аналізує проблемні ситуації, що виникають у житті; описує проблемні життєві ситуації за допомогою групи величин, які пов'язані між собою [4 MAO 1.2]	Здобувач освіти: - <i>аналізує</i> проблемні життєві ситуації, які можна розв'язати математичними методами; <i>доводить</i> правильність власної позиції; <i>здійснює</i> аналіз змісту задачі; - <i>називає</i> особливості прямолінійного руху двох тіл в одному напрямку, назустріч одне одному та в протилежних напрямках; - <i>застосовує</i> співвідношення між одиницями вимірювання величин під час розв'язування пізнавальних і практично зорієнтованих задач; - <i>установлює</i> залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів; - <i>установлює</i> співвідношення між розрядними одиницями кожного класу багатоцифрового числа; - <i>розуміє</i> , що числове значення виразу зі змінною залежить від значень, яких набуває змінна; - <i>розуміє</i> , що нерівність зі змінною (рівняння) може не мати розв'язків, мати один, кілька або безліч розв'язків [4 MAO 1.2]
Здобувач освіти: прогнозує результат розв'язання проблемної ситуації з урахуванням власного досвіду [4 MAO 1.3]	Здобувач освіти: - <i>прогнозує</i> результат додавання й віднімання, множення та ділення; ділення з остачею; - <i>прогнозує</i> кількість цифр у сумі, різниці, добутку, частці; - <i>прогнозує</i> результати зміни відстані між тілами за одиницю часу; - <i>прогнозує</i> очікуваний результат задачі; - <i>прогнозує</i> результати спостережень/дослідів [4 MAO 1.3]
2. Змістова лінія «Вивчаю математичні процеси та явища»	
Здобувач освіти: перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) різними способами в схему, таблицю, схематичний рисунок [4 MAO 2.1]	Здобувач освіти: - <i>розуміє</i> й <i>використовує</i> в різних життєвих ситуаціях інформацію з таблиць та лінійних діаграм; <i>упорядковує</i> дані описаних подій; - <i>обирає</i> дані, необхідні й достатні для розв'язування проблемної ситуації; <i>користується</i> даними під час розв'язування сюжетних задач; - <i>моделює</i> подану інформацію за допомогою відрізків, графів, таблиць, схематичних рисунків; - <i>складає</i> сюжетні задачі за рисунками, схемами, виразами; - <i>використовує</i> схематичні рисунки, різні варіанти короткого запису задач (схеми, таблиці, креслення); - <i>моделює</i> прямолінійний рух двох тіл; - <i>розуміє</i> операції додавання й віднімання, множення та ділення за допомогою рисунків, схем; - <i>розрізняє</i> типи діаграм: кругові, стовпчасті та лінійні; - <i>читає</i> таблиці, лінійні, кругові та стовпчасті діаграми; - <i>добудовує</i> лінійні, кругові та стовпчасті діаграми; - <i>порівнює</i> й <i>узагальнює</i> дані, розміщені в таблицях, на діаграмах;

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>обирає</i> дані, необхідні й достатні для розв'язання проблемної ситуації; <i>користується</i> даними під час розв'язування сюжетних задач; - <i>читає</i> й <i>записує</i> правильні та неправильні дроби за поданими рисунками, діаграмами [4 MAO 2.1]
<p>Здобувач освіти: обирає спосіб (способи) розв'язання проблемної ситуації [2 MAO 2.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розпізнає</i> типovu задачу й <i>актуалізує</i> спосіб її розв'язування; <i>знає</i> порядок роботи над задачею, зміст її окремих етапів; - <i>розв'язує</i> задачі різними способами: знаходженням однакової величини, способом відношень; - <i>розкриває</i> сутність порозрядного додавання й віднімання багатоцифрових чисел без переходу та з переходом через розряд; <i>знає</i> спосіб заміни числа сумою розрядних доданків; - <i>порівнює</i> багатоцифрові числа різними способами (спосіб порозрядного або покласового порівняння, на основі слідування чисел у натуральному ряді); - <i>застосовує</i> до обчислень правило знаходження невідомого компонента арифметичної дії; алгоритм ділення з остачею; правила порядку виконання дій у виразах без дужок і з дужками; - <i>застосовує</i> в обчисленнях переставний, розподільний і сполучний закони додавання та множення [2 MAO 2.2]
<p>Здобувач освіти: обирає дані, необхідні й достатні для розв'язання проблемної ситуації; обґрунтовує вибір дій для розв'язання проблемної ситуації; розв'язує проблемну ситуацію різними способами [4 MAO 2.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> числові й буквені дані, необхідні й достатні для відповіді на запитання задачі; усно <i>формулює</i> повну відповідь на запитання задачі; - <i>записує</i> розв'язування задачі: умову задачі в стислому вигляді, розв'язання задачі, коротку відповідь; - <i>розв'язує</i> задачі різними способами; <i>обґрунтовує</i> вибір дії, за допомогою якої розв'язується задача; - <i>розв'язує</i> обернені задачі; задачі на 2–4 дії (додавання й віднімання, множення та ділення), що є комбінаціями простих задач тих видів, які вже вивчили; - <i>розв'язує</i> задачі з буквеними даними способом складання виразу; - <i>обчислює</i> значення виразів (з дужками та без них) на 2–4 дії одного або різних ступенів; - <i>застосовує</i> в обчисленнях правила знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, множника, діленого, дільника; - <i>обґрунтовує</i> сутність розв'язування рівняння, знаходження коренів рівняння; <i>пояснює</i>, що рівняння може мати один корінь, безліч коренів або не мати коренів; - <i>розв'язує</i> рівняння з однією змінною, у яких права частина є числовим виразом, один компонент є числовим виразом; - <i>розуміє</i>, що складена задача може бути розв'язана за допомогою рівняння [4 MAO 2.3]

Пропонований зміст

Задачі

Етапи роботи над задачею: ознайомлення з текстом задачі, виділення з нього умови та запитання, числових даних і шуканого, об'єкта (об'єктів) задачі. Аналіз задачі. Допоміжна модель задачі: короткий запис, моделювання ситуації, що описана, за допомогою схематичних рисунків, підбір і обґрунтування арифметичної дії для розв'язування задачі, запис розв'язання, формулювання й запис відповіді задачі.

Арифметичні дії

Взаємозв'язок дій додавання й віднімання, множення та ділення.

Переставний, розподільний, сполучний закони додавання та множення.

Прийоми усного додавання й віднімання, множення й ділення в межах мільйона.

Знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, множника, діленого, дільника.

Додавання й віднімання на основі нумерації багатоцифрових чисел.

Письмове додавання й віднімання багатоцифрових чисел з переходом через розряд.

Письмове додавання трьох доданків.

Письмове множення й ділення багатоцифрових чисел на одноцифрове; на розрядні одиниці 1, 10, 100; на кругле число; на багатоцифрове число.

Письмове ділення з остачею.

Ознаки подільності на 2, 5, 10.

Піднесення до степеня.

Знаходження дробу від числа. Знаходження числа за величиною його дробу.

Додавання й віднімання дробів з однаковими знаменниками.

Раціональні прийоми обчислень.

Вирази, нерівності, рівняння

Порядок виконання дій у виразах без дужок і з дужками. Обчислення значень виразів зі змінною на одну та дві дії.

Рівняння та його розв'язування. Знаходження коренів рівняння. Кількість розв'язків рівняння: один, безліч, жодного.

Рівняння, у яких один із компонентів дії є виразом зі змінною (ознайомлення).

Нерівності з однією змінною.

Робота з даними

Виділення та впорядкування даних за певною ознакою.

Задачі міжпредметного змісту на роботу з даними.

Діаграми. Типи діаграм: кругові, стовпчасті та лінійні. Читання діаграм. Добудова лінійних та стовпчастих діаграм

3. Змістова лінія «Критично оцінюю дані та власну математичну діяльність»

Здобувач освіти:

використовує відомі засоби добору необхідних даних для розв'язання проблемної ситуації [4 МАО 3.1]

Здобувач освіти:

- *аналізує* текст задачі з метою визначення наявності всіх даних для її розв'язування;
- *розуміє*, що для відповіді на запитання задачі може бракувати числових даних;
- *використовує* різні форми запису розв'язання задачі (за діями, виразом або рівнянням);
- *перетворює* хибні числові рівності та нерівності на істинні;
- *розкриває* суть алгоритму розв'язування винахідницької задачі, виявляє суперечності [4 МАО 3.1]

<p>Здобувач освіти: досліджує різні шляхи розв'язання проблемної ситуації, обирає раціональний шлях її розв'язання [4 MAO 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розв'язує</i> складені задачі за планом, за діями з поясненням, за допомогою виразу; - <i>використовує</i>, якщо можливо, різні способи розв'язування задач; - <i>обирає</i> доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку; - <i>порівнює</i> математичні вирази різними способами, зокрема на основі перетворення суми однакових доданків на добуток, переставного та сполучного законів додавання/множення; за місцем чисел у числовому ряді, за складом чисел; - <i>порівнює</i> математичні вирази на основі порівняння їх значень; - <i>застосовує</i> метод міркувань без виконання арифметичних дій, метод добору, метод організованого перебору варіантів, табличний метод, метод графів, метод міркувань від супротивного, метод схематичного малюнка для розв'язування нестандартних задач [4 MAO 3.2]</p>
<p>Здобувач освіти: зіставляє одержаний результат з прогнозованим [4 MAO 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>передбачає</i> приблизний результат розв'язування задачі; - <i>установлює</i> послідовність розв'язування задачі; - <i>визначає</i> та <i>моделює</i> ідеальний кінцевий результат під час розв'язування винахідницьких задач; - <i>планує</i> послідовність виконання дій у письмових та усних обчисленнях [4 MAO 3.3]</p>
<p>Здобувач освіти: перевіряє правильність розв'язання проблемної ситуації різними способами; виявляє та виправляє помилки [4 MAO 3.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>перевіряє</i> різні способи розв'язування задачі; <i>добирає</i> доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку; - <i>перевіряє</i> додавання відніманням, а віднімання — додаванням; множення — діленням, а ділення — множенням; - <i>перевіряє</i> правильність виконання ділення з остачею; - <i>обґрунтовує</i> результат порівняння чисел і величин; - <i>визначає</i> істинні та хибні рівності й нерівності; - <i>складає</i> істинні рівності й нерівності за предметними множинами; - <i>перевіряє</i> корінь рівняння; правильність розв'язку задачі різними способами (складанням і розв'язуванням обернених задач, розв'язуванням іншим способом, на основі відповідності одержаного результату прикидки) [4 MAO 3.4]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Задачі Розв'язування простих та складених задач, комбінаторних задач і задач із логічним навантаженням різними способами. Методи міркувань, добору, метод організованого перебору варіантів, табличний метод, метод графів, метод міркувань від супротивного, метод схематичного малюнка. Перевірка правильності розв'язування задачі різними способами (складанням і розв'язуванням обернених задач, розв'язуванням іншим способом, на основі відповідності одержаного результату прикидки). Арифметичні дії, вирази, рівняння Залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів за сталого іншого</p>	

<p>компонента.</p> <p>Перевірка правильності виконання дій додавання й віднімання, множення та ділення.</p> <p>Перевірка правильності розв'язування рівняння, знаходження розв'язків нерівності.</p> <p>Істинні та хибні нерівності/рівності</p>	
<p>4. Змістова лінія «Досліджую навколишній світ засобами математики»</p>	
<p>Здобувач освіти:</p> <p>визначає істотні, спільні та відмінні ознаки математичних об'єктів; порівнює, узагальнює і класифікує об'єкти за суттєвою ознакою [4 MAO 4.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - класифікує числа на одноцифрові, двоцифрові, трицифрові, чотирицифрові, п'ятицифрові, шестицифрові; - порівнює багатоцифрові числа; дроби з однаковими знаменниками; мішані числа; іменовані числа (величини); - порівнює предмети за площею способом накладання, «на око», вимірюванням; - виконує аналітичні, синтетичні міркування в процесі розв'язування задачі; - класифікує кути (прямі, гострі, тупі, розгорнуті); - класифікує трикутники (за кутами: гострі, прямі та тупокутні; за сторонами: рівносторонні, рівнобедрені, різносторонні); - здійснює практичні дії для обчислення відстані між об'єктами, периметра та об'єму предмета [4 MAO 4.1]
<p>Здобувач освіти:</p> <p>установлює кількість об'єктів; позначає результат лічби числом; порівнює числа в межах мільйона та впорядковує їх [4 MAO 4.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - рахує за правилами лічби предмети в просторі (розташовані послідовно, хаотично, по колу); - пояснює сутність кількісної та порядкової лічби; - установлює послідовність чисел у межах мільйона; порівнює числа в межах мільйона; - розуміє десятку, сотню, тисячу як лічильну одиницю; - називає числа в прямому й зворотному порядку в межах 10 000; - утворює багатоцифрові числа шляхом прилічування/відлічування по 1 до/від попереднього/наступного числа [4 MAO 4.2]
<p>Здобувач освіти:</p> <p>обчислює усно й письмово в різних життєвих ситуаціях [4 MAO 4.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виконує дії додавання й віднімання багатоцифрових чисел на основі нумерації; - володіє навичкою табличного множення та ділення; - володіє навичкою позатабличного множення та ділення чисел у межах мільйона; - виконує ділення з остачею; розуміє, що остача має бути меншою за дільник; - володіє навичками усного додавання й віднімання, множення й ділення в межах мільйона; - застосовує алгоритм письмового множення двоцифрового й трицифрового числа на одноцифрове з розгорнутим поясненням; алгоритм письмового ділення на одноцифрове число з розгорнутим поясненням; - володіє прийомами множення й ділення чисел на розрядні одиниці; на кругле число;

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>застосовує</i> прийоми раціональних обчислень; - <i>знаходить</i> число, яке в кілька разів більше/менше за подане; - <i>застосовує</i> в обчисленнях правило знаходження дробу від числа та числа за величиною його дробу під час розв'язування практично зорієнтованих завдань; - <i>володіє обчислювальними навичками</i> письмового множення та ділення багатоцифрового числа на одноцифрове; на двоцифрове число; на трицифрове число; - <i>виконує</i> арифметичні дії з іменованими числами; - <i>виконує</i> множення круглих (розрядних) чисел на одноцифрове число на основі укрупнення розрядних одиниць або за допомогою правила множення добутку на число; - <i>виконує</i> ділення круглих чисел на одноцифрове число на основі укрупнення розрядних одиниць або за допомогою правила ділення добутку на число; - <i>застосовує</i> правила додавання й віднімання дробів з однаковими знаменниками [4 МАО 4.3]
<p>Здобувач освіти: орієнтується на площині та в просторі, рухається за визначеним маршрутом; планує маршрути пересування [4 МАО 4.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>орієнтується</i> на площині та в просторі (на аркуші паперу, на класній дошці, у класній кімнаті, на подвір'ї тощо); - <i>розміщує</i> та <i>переміщує</i> предмети в заданих напрямках; <i>рухається</i> за визначеним маршрутом; планує маршрут пересування; - <i>установлює</i> відношення між предметами, що розміщені на площині та в просторі [4 МАО 4.4]
<p>Здобувач освіти: розпізнає знайомі геометричні фігури у фігурах складної форми [4 МАО 4.5]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняє</i> геометричні фігури — пряму, криву, промінь, відрізок, круг, багатокутники; <i>позначає</i> й <i>називає</i> геометричні фігури буквами латинського алфавіту; - <i>називає</i> елементи геометричних фігур на площині та в просторі; - <i>визначає</i> криві та прямі лінії; паралельні та перпендикулярні прямі; види кутів: прямі, гострі, тупі та розгорнуті; рівні відрізки; - <i>розрізняє</i> замкнену та незамкнену ламану лінію; - <i>знаходить</i> ланки ламаної; <i>визначає</i> довжину ламаної; - <i>перелічує</i> види багатокутників та їхні елементи; - <i>називає</i> істотні ознаки прямокутника (квадрата) ; - <i>пояснює</i>, що квадрат — це прямокутник, у якого всі сторони рівні; - <i>пояснює</i>, що коло — це замкнена крива; круг — це частина площини, обмежена колом; <i>визначає</i> за рисунком елементи кола, круга; - <i>розрізняє</i> коло і круг за істотними ознаками; - <i>використовує</i> властивості протилежних сторін прямокутника під час розв'язування практичних задач; - <i>розпізнає</i> елементи прямокутного паралелепіпеда, куба — ребро, бічну грань, основу, вершину [4 МАО 4.5]

<p>Здобувач освіти: створює з геометричних фігур різні конструкції; будує площинні фігури за заданими розмірами [4 MAO 4.6]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>моделює</i> геометричні фігури; - <i>конструює</i> геометричну фігуру з інших фігур — трикутників, чотирикутників тощо; - <i>будує</i> пряму, криву, промінь, відрізок, ламану, коло, прямокутник/квадрат; - <i>креслить</i> кути за допомогою транспортира, прямі кути за допомогою косинця; - <i>проводить</i> за допомогою транспортира бісектрису кута; - <i>будує</i> коло, круг за заданими значеннями радіуса, діаметра [4 MAO 4.6]</p>
<p>Здобувач освіти: визначає спільну властивість об'єктів навколишнього світу та інтерпретує її як величину для вимірювання та порівняння [4 MAO 4.7]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>визначає</i> одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр, кілометр), маси (грам, кілограм, центнер, тонна), місткості (літр), грошові одиниці (копійка, гривня), часу (секунда, хвилина, година, доба, тиждень, місяць, сезон, квартал, рік, століття) і співвідношення між ними; - <i>перетворює</i> більші одиниці вимірювання величин на менші й навпаки; складені іменовані числа на прості та прості на складені; - <i>вимірює</i> та <i>порівнює</i> величини: довжину, масу, місткість, час; - <i>виконує</i> додавання й віднімання іменованих чисел, множення й ділення іменованих чисел, поданих в одиницях вимірювання довжини, маси, на одноцифрове число; - <i>знає</i> назви й позначення одиниць вимірювання швидкості $(\frac{км}{год}, \frac{км}{хв}, \frac{км}{с}, \frac{м}{год}, \frac{м}{хв}, \frac{м}{с})$; - <i>розуміє</i> швидкість рухомого тіла як шлях, пройдений ним за одиницю часу; - <i>розуміє</i>, що рух тіл описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: шлях, швидкість і час; - <i>застосовує</i> формули знаходження швидкості, часу, шляху під час розв'язування практично зорієнтованих задач; - <i>розуміє</i> площу як властивість плоских фігур; - <i>знає</i> одиниці вимірювання площі (мм², см², дм², м², км², а, га) та співвідношення між ними; - <i>визначає</i> площу плоскої фігури за допомогою палетки; - <i>користується</i> в життєвих ситуаціях формулою обчислення площі прямокутника (квадрата); - <i>знаходить</i> довжину однієї сторони прямокутника за відомими площею та іншою стороною; - <i>розв'язує</i> практично зорієнтовані задачі на знаходження площі об'єкта прямокутної форми; - <i>має уявлення</i> про симетрію та симетричні фігури; <i>будує</i> симетричні фігури; - <i>має уявлення</i> про шкалу, ціну ділення шкали, види шкал; - <i>має уявлення</i> про координатну площину; <i>знаходить</i> координати</p>

	<p>точки;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розпізнає</i> паралельні, перпендикулярні прямі; - <i>класифікує</i> трикутники на прямокутні, гострокутні, тупокутні; різносторонні, рівнобедрені та рівносторонні; - <i>має уявлення</i> про катет і гіпотенузу прямокутного трикутника; - <i>обчислює</i> суму кутів трикутника [4 МАО 4.7]
<p>Здобувач освіти: використовує залежність між компонентами і результатом арифметичної дії для розв'язання проблемної ситуації; використовує буквену символіку для запису математичних тверджень [4 МАО 4.8]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>застосовує</i> взаємозв'язок між діями додавання й віднімання під час віднімання з переходом через десяток; - <i>застосовує</i> взаємозв'язок між діями множення й ділення під час перевірки дії ділення та множення; - <i>пояснює</i> залежність результатів дій додавання й віднімання від зміни одного з компонентів; значення добутку від зміни одного з множників; значення частки від зміни діленого або дільника [4 МАО 4.8]
<p>Пропонований зміст <i>Лічба предметів</i> Натуральні числа та нуль. Нумерація чисел першого мільйона. <i>Величини</i> Величини. Арифметичні дії з величинами. Групи взаємопов'язаних величин, залежність між величинами. Одиниці вимірювання довжини: міліметр, сантиметр, дециметр, метр, кілометр. Одиниці вимірювання маси: грам, кілограм, центнер, тонна. Одиниці вимірювання часу: секунда, хвилина, година, доба; проміжки часу: місяць, рік, століття. Розв'язування задач на обчислення тривалості події, дати початку, закінчення події. Одиниці вартості: гривня, копійка. Швидкість об'єктів у прямолінійному рівномірному русі. Одиниці вимірювання швидкості. Площа. Порівняння об'єктів за площею. Одиниці вимірювання площі — квадратний міліметр, квадратний сантиметр, квадратний дециметр, квадратний метр, квадратний кілометр, ар (сотка), гектар. Формула площі прямокутника. Задачі на знаходження площі прямокутника та обернені до них. Об'єм. Одиниці вимірювання об'єму. Задачі на знаходження об'єму прямокутного паралелепіпеда (куба). <i>Просторові відношення. Геометричні фігури</i> Геометричні фігури на площині та в просторі. Площина. Симетрія. Симетричні фігури. Побудова симетричних фігур. Поняття «шкала», «ціна поділки», види шкал. Координатна площина. Координати.</p>	

Діаграми. Типи діаграм: кругові, стовпчасті та лінійні.

Кут. Види кутів: прямі, гострі, тупі, розгорнуті.

Вимірювання кутів за допомогою транспортира.

Прямий кут. Побудова прямого кута за допомогою косинця.

Побудова кутів за допомогою транспортира.

Прямі. Прямі, що перетинаються. Паралельні та перпендикулярні прямі.

Многокутники. Кути многокутників.

Прямокутник. Кути прямокутника. Властивості протилежних сторін і кутів прямокутника.

Діагональ прямокутника.

Трикутник. Сума кутів трикутника. Бісектриса кута.

Побудова бісектриси кута за допомогою транспортира та циркуля.

Прямокутний трикутник. Катети та гіпотенуза. Побудова прямокутного трикутника.

Площина й простір. Розміщення відрізків на площині й у просторі.

Геометричні тіла: конус, циліндр, піраміда, куля, прямокутний паралелепіпед (куб).

Елементи прямокутного паралелепіпеда: ребро, бічна грань, основа, вершина

1.5. Природнича освітня галузь

Реалізація компетентнісної моделі початкової освіти в Проєкті на засадах STEM-освіти як аксіологічного імперативу розвитку національних освітніх систем у світі вимагає суттєвого осучаснення змісту природничої освітньої галузі, удосконалення методів, форм і засобів навчання здобувачів освіти.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти **метою** природничої освітньої галузі в початковій школі Проєкту визнано формування компетентностей у галузі природничих наук, техніки й технологій, екологічної та інших ключових компетентностей на основі опанування знань, умінь і способів діяльності, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою; формування основ наукового світогляду й критичного мислення; становлення відповідальної, безпечної і природоохоронної поведінки учнів у навколишньому світі завдяки усвідомленню ними принципів сталого розвитку.

Згідно з Державним стандартом початкової освіти в результаті опанування змістом природничої освітньої галузі здобувач освіти:

- 1) відкриває світ природи, набуває досвіду її дослідження, шукає відповіді на запитання, спостерігає, експериментує й моделює, виявляє допитливість і отримує радість від пізнання природи;
- 2) опрацьовує та систематизує інформацію природничого змісту, що отримана з доступних джерел, і подає її в різних формах;
- 3) усвідомлює розмаїття природи, взаємозв'язки її об'єктів та явищ, пояснює роль природничих наук і техніки в житті людини, значення відповідальної діяльності в природі;
- 4) критично оцінює факти, поєднує новий досвід з набутим раніше і творчо його використовує для розв'язання проблем природничого характеру.

З метою реалізації цілей природничої освітньої галузі та досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання виокремлено такі **змістові лінії**: «Я — дослідник», «Я у світі», «Я — винахідник».

Змістові лінії «**Я — дослідник**» і «**Я — винахідник**» спрямовані на реалізацію одного з основних завдань *STEM-освіти* — формування в учнів дослідницької компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій як єдності концептуальної (розуміння природничо-наукових і математичних концепцій, операцій та відношень), стратегічної (здатність формулювати й розв'язувати наукові, технічні та технологічні проблеми), когнітивної (здатність логічно мислити, пояснювати, аргументувати, а також здатність до рефлексії), операційної (здатність охайно та гнучко виконувати операції), аксіологічної (здатність розглядати об'єкт як корисний одночасно зі спроможністю вірити у власну ефективність).

Робота з формування в учнів дослідницької та винахідницької компетентностей розпочинається з 1-го класу й спрямовується на забезпечення здатності здобувачів освіти формулювати запитання наукового характеру та інженерні завдання;

створювати й використовувати моделі; планувати й проводити дослідження; аналізувати й інтерпретувати дані; використовувати математичний апарат; конструювати наукові пояснення та проєктувати інженерні рішення; будувати аргументи на основі фактів; отримувати, оцінювати й коректно інтерпретувати інформацію.

Визначаючи цілі, зміст, методи, форми й засоби змістової лінії «*Я у світі*», ми враховували те, що характерною особливістю STEM-освіти є фундаменталізація освіти, що виявляється в поглибленому вивченні учнями предметів природничо-математичного циклу, починаючи з 1-го класу, та формуванні в них знань про такі узагальнювальні (наскрізні) поняття, як закономірності, масштаб, пропорційність, величини, системи, моделі систем, матерія, енергія, структура і функції, стабільність і змінність тощо.

Змістові лінії реалізуються в повному обсязі через інтегрований навчальний предмет «Я пізнаю світ», у якому на природничу, технологічну, соціальну і здоров'язбережувальну, громадянську й історичну освітні галузі як взаємопов'язані складові цілісної картини світу відводиться в 1–4 класах 4 год/тижд. При цьому використовуються технології, що охарактеризовані на с. 6-9 цієї освітньої програми.

Результати навчання і пропонований зміст 1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Я — дослідник»	
<p>Здобувач освіти: обирає у найближчому оточенні те, що цікаво дослідити [2 ПРО 1.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розповідає</i> про наукові методи дослідження природи; - <i>розповідає</i> про роль органів чуття в пізнанні навколишнього світу (зір, слух, нюх, смак, дотик), обмеженість можливостей органів чуття; - <i>розповідає</i> про вимірювальні прилади; - <i>відтворює</i> інформацію про наукове дослідження в природничій галузі, його етапи; - <i>обирає</i> та <i>пояснює</i> дії для спостережень; - <i>описує</i> результати спостережень за об'єктами природи; - <i>називає</i> факти стосовно об'єктів природи, які вимагають пояснення; - <i>формулює</i> пізнавальні запитання, що дозволяють пояснити накопичені факти; - <i>наводить</i> приклади проблем у навколишньому світі, що пов'язані з діяльністю людини [2 ПРО 1.1]

<p>Здобувач освіти: обирає та пояснює дії для дослідження об'єктів природи; визначає можливі результати спостережень/дослідів [2 ПРО 1.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - здійснює пошук відповіді на поставлене запитання в наукових джерелах; - визначає мету дослідження; - прогнозує результати спостережень/дослідів [2 ПРО 1.2]</p>
<p>Здобувач освіти: пропонує/обирає послідовність кроків під час спостереження/експерименту [2 ПРО 1.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - розповідає, що таке експеримент у природничій галузі; - пропонує/обирає послідовність кроків у спостереженні/експерименті [2 ПРО 1.3]</p>
<p>Здобувач освіти: досліджує обрані природні явища та об'єкти; використовуючи надані прилади, моделі [2 ПРО 1.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - розповідає, що таке моделювання; - створює найпростіші моделі явищ і процесів, що досліджуються; - проводить власні дослідження в природничій галузі відповідно до етапів наукового дослідження [2 ПРО 1.4]</p>
<p>Здобувач освіти: описує, що нового дізнався, спостерігаючи та експериментуючи [2 ПРО 1.5]</p>	<p>Здобувач освіти: - розповідає, що нового дізнався, здійснюючи дослідження [2 ПРО 1.5]</p>
<p>Здобувач освіти: описує та пояснює те, про що дізнався; радіючи пізнанню нового, розуміє, що помилки є невід'ємною частиною пізнання [2 ПРО 1.6]</p>	<p>Здобувач освіти: - виявляє розуміння того, що помилки — невід'ємна частина пізнання [2 ПРО 1.6]</p>

Пропонований зміст

Наукове дослідження в природничій галузі

Наукові методи дослідження природи (спостереження, дослід, вимірювання, експеримент). Роль органів чуття в пізнанні навколишнього світу (зір, слух, нюх, смак, дотик). Обмеженість можливостей органів чуття. Лупа, мікроскоп, бінокль, телескоп.

Етапи наукового дослідження в природничій галузі:

1. Спостереження й накопичення фактів. Формулювання запитань.
2. Пошук відповіді на запитання в наукових джерелах. Формулювання гіпотези.
3. Експеримент.
4. Формулювання висновків/власної наукової теорії або формулювання нової гіпотези.

Здійснюю власні дослідження

Матеріальні та нематеріальні об'єкти навколо мене. Речовини та фізичні тіла.

Якісні властивості речовин. Кількісні властивості речовин. Вимірювання власного зросту. Вимірювання об'єму. Одиниці вимірювання. Вимірювання об'єму твердих та рідких тіл. Мірний посуд та його виготовлення. Вимірювання маси. Одиниці вимірювання маси. Терези. Правила зважування. Із чого складаються речовини? Створення з пластиліну моделі будови атома. Скільки речовин існує у світі? Які бувають агрегатні стани речовини? Визначення властивостей води. Як охороняти воду? Що таке кругообіг води в природі? Розділення сумішей. Із чого складається повітря? Чому вітер дме? Що в центрі

Землі? Чи виживе людство без корисних копалин? Що таке ґрунт? Як підвищити родючість ґрунту?

2. Змістова лінія «Я у світі»

Здобувач освіти:
знаходить інформацію про природу [2 ПРО 2.1]

Здобувач освіти:

- *презентує* в систематизованому вигляді інформацію щодо уявлення стародавніх людей про Землю, її форму та природу, а також про відображення їхніх поглядів у казках, міфах і легендах;
- *презентує* в систематизованому вигляді інформацію про Землю як планету Сонячної системи, небесні тіла, Сонце як найближчу до нас зірку, про обертання Землі навколо своєї осі, рух Землі навколо Сонця, Місяць, його фази, календар;
- *презентує* в систематизованому вигляді інформацію про розподіл суші та води на Землі, Світовий океан і його частини, материка (континенти), півострови й острови;
- *презентує* в систематизованому вигляді інформацію про адміністративно-територіальний устрій України та її столицю [2 ПРО 2.1]

Здобувач освіти:
зображує інформацію про навколишній світ у вигляді малюнка, таблиці [2 ПРО 2.2]

Здобувач освіти:

- *розмальовує* на контурній карті суходіл та об'єкти гідросфери;
- *малює* в зошиті контури Атлантичного, Тихого, Індійського, Північного Льодовитого океанів, материків, *показує* їх на карті та *позначає* на контурній карті;
- *малює* в зошиті контури України, *позначає* на малюнку Чорне й Азовське моря, річки Дніпро, Дністер, Сіверський Донець, Карпати й Кримські гори, *показує* їх на глобусі й карті, *позначає* на контурній карті;
- *показує* на глобусі та карті й *позначає* на контурній карті Київ, область, у якій проживає, та обласний центр;
- *малює* в зошиті контури Європи, *позначає* на малюнку європейські країни (сусідів України; Німеччину, Францію тощо), *показує* їх на глобусі та карті й *позначає* на контурній карті;
- *подає* в таблиці інформацію про вивчені географічні об'єкти [2 ПРО 2.2]

Здобувач освіти:
виявляє та описує очевидні зв'язки у природі; пояснює необхідність їх урахування у життєдіяльності людини [2 ПРО 3.1]

Здобувач освіти:

- *наводить* докази кулястої форми Землі (фотографії з космосу, навколосвітні подорожі);
- *розповідає* про значення Сонця для живої природи;
- *обґрунтовує* зміну пір року, чергування дня і ночі;
- *характеризує* ознаки пір року; сезонні зміни в природі, пояснює їх причини;
- *розповідає* про природні явища та *обґрунтовує* причини їх повторюваності;
- *установлює* найпростіші взаємозв'язки в неживій

	<p>і живій природі, між організмами й навколишнім середовищем, між природними умовами на певній території та господарською діяльністю людини;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>наводить</i> приклади зв'язків між рослинами і тваринами, рослинами і неживою природою, тваринами і живою природою; - <i>називає</i> умови, необхідні для життя тварин [2 ПРО 3.1]
<p>Здобувач освіти: дбає про чистоту навколишнього світу, доглядає за рослинами і тваринами [2 ПРО 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> час, користуючись годинником зі стрілками; - <i>відтворює</i> одиниці вимірювання часу; - <i>визначає</i> дні та числа, користуючись календарем; - <i>наводить</i> приклади подій, тривалість яких вимірюється роками, місяцями, добами, хвилинами; - <i>демонструє</i> вміння користуватися календарем; - <i>доглядає</i> в живому куточку в класі за рослинами і тваринами [2 ПРО 3.2]
<p>Здобувач освіти: наводить приклади використання винаходів людства в побуті [2 ПРО 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>здійснює</i> пошук інформації, яка б допомогла досягти ідеального кінцевого результату, у різних джерелах; - <i>визначає</i> інформацію, яка б допомогла досягти ідеального кінцевого результату; - <i>визначає</i> евристичні методи, які б дозволили розв'язати винахідницьку задачу; обґрунтовує свій вибір; - <i>розповідає</i>, що таке винахід та яке його значення в житті людини; - <i>наводить</i> приклади використання винаходів у життєдіяльності людини [2 ПРО 3.3]
<p>Здобувач освіти: пояснює необхідність збереження природних ресурсів і намагається це робити [2 ПРО 3.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> необхідність охорони об'єктів неживої та живої природи; - <i>відтворює</i> правила поведінки в лісі, парку, поблизу водоймищ, у заповідниках рідного краю; - відповідально та ощадливо <i>використовує</i> природні ресурси; - <i>пояснює</i>, чому потрібно берегти природні ресурси [2 ПРО 3.4]
<p>Пропонований зміст</p>	
<p>Мій дім — Земля</p> <p>Уявлення давніх людей про Землю та її природу. Казки, міфи, легенди. Уявлення давніх і сучасних людей про форму Землі. Земля — планета Сонячної системи. Небесні тіла (зірки, планети, супутники, комети, астероїди, метеорити, сузір'я, галактики). Сонце — найближча до нас зірка. Сонячна система. Обертання Землі навколо своєї осі. Рух Землі навколо Сонця. Зміна пір року. Місяць — природний супутник Землі. Фази Місяця. Календар. Одиниці вимірювання часу: рік, місяць, тиждень, доба, година, хвилина, секунда. Природні явища та причини їх повторюваності.</p> <p>Карта і глобус як моделі Землі. Розподіл суші та води на Землі. Світовий океан. Атлантичний, Тихий, Індійський і Північний Льодовитий океани. Моря, затоки, протоки.</p>	

Материк (континенти), півострови та острови.

Земля — єдина планета Сонячної системи, на якій існує життя. Жива та нежива природа. Суттєві ознаки живого. Взаємозв'язок живої та неживої природи. Різноманіття живої природи.

Групи організмів. Тварини — частина живої природи. Суттєві ознаки тварин. Походження свійських тварин. Значення диких і свійських тварин у природі та житті людини. Класи тварин (земноводні, комахи, риби, птахи, плазуни, ссавці), їх основні ознаки. Пристосування тварин до різних умов життя.

Людина і природа. Ознаки людини як живої істоти. Чим людина відрізняється від тварини. Біологічне, психічне та соціальне в людині.

Рослини та їх суттєві ознаки. Різноманіття рослинного світу. Деревя, кущі, трав'янисті рослини. Дикорослі та культурні рослини. Кімнатні рослини. Умови, що необхідні для нормального росту та розвитку рослин (світло, тепло, вода, повітря, ґрунт). Квіткові рослини, їх будова.

Гриби, їх суттєві ознаки. Їстівні та отруйні гриби.

Бактерії, їх суттєві ознаки. Корисні та шкідливі бактерії.

Віруси, їх суттєві ознаки.

Я — українець

Фізико-географічне положення України (розташована на заході Євразії, у центральній частині Європи; вихід до Чорного й Азовського морів, через Чорне море — вихід до Атлантичного океану). Україна на фізичній карті світу. Рельєф України (українські Карпати і Кримські гори). Річки України (Дніпро, Дністер, Сіверський Донець). Адміністративно-територіальний устрій України. Київ — столиця України.

Україна — європейська держава. Сусіди України. Мандрівка політичною картою з України до країн Південної, Північної, Західної та Центральної Європи

3. Змістова лінія «Я — винахідник»

Здобувач освіти:

розрізняє проблеми в навколишньому світі, пов'язані з діяльністю людини [2 ПРО 4.1]

Здобувач освіти:

- *аналізує та формулює* проблему винахідницької задачі;
- *наводить* приклади проблем у навколишньому світі, пов'язані з діяльністю людини [2 ПРО 4.1]

Здобувач освіти:

розуміє проблему в навколишньому світі; розмірковує, що відомо про цю проблему, як її розв'язати [2 ПРО 4.2]

Здобувач освіти:

- *розповідає*, що таке суперечності, *наводить* приклади;
- *формулює* суперечності за схемою Г. Альтшулера; на основі теорії розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера *визначає* ідеальний кінцевий результат [2 ПРО 4.2]

<p>Здобувач освіти: знаходить спільні і відмінні ознаки об'єктів; групує об'єкти навколишнього світу за однією або кількома ознаками [2 ПРО 4.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>називає</i> ознаки груп організмів; ознаки подібності людини до тварин, ознаки відмінності людини від тварин; - <i>порівнює</i> об'єкти (тіла) неживої та живої природи; - <i>пояснює</i> належність рослин, тварин, грибів і бактерій до організмів; - <i>розповідає</i> про суттєві ознаки тварин, <i>наводить</i> приклади; - <i>розповідає</i> про диких і свійських тварин, класи тварин (комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, ссавці), їх основні ознаки, <i>наводить</i> приклади; - <i>пояснює</i>, як тварини пристосовуються до різних умов життя; - <i>називає</i> умови, необхідні для нормального росту та розвитку рослин; - <i>розрізняє</i> органи квіткових рослин; - <i>наводить</i> приклади рослин, що занесені до Червоної книги України, найпоширеніших листяних і хвойних дерев, кущів, трав'янистих рослин своєї місцевості; - <i>порівнює</i> дерева, кущі, трав'янисті рослини; - <i>розповідає</i> про значення рослин для природи та життя людини; - <i>розповідає</i> про гриби, їх суттєві ознаки, показує на світлинах та називає їстівні й отруйні гриби; - <i>розповідає</i> про бактерії, їх суттєві ознаки, <i>наводить</i> приклади корисних і шкідливих бактерій; - <i>розповідає</i> про віруси, їх суттєві ознаки, <i>наводить</i> приклади захворювань людини, що спричинені вірусами [2 ПРО 4.3]
<p>Здобувач освіти: пропонує різні способи використання об'єктів навколишнього світу [2 ПРО 4.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>формулює</i> гіпотези досягнення ідеального кінцевого результату; - <i>відтворює</i> алгоритм розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера; - <i>застосовує</i> алгоритм розв'язання винахідницьких задач під час розв'язування задач природознавчого характеру; - <i>виявляє</i> раціональні способи розв'язування винахідницьких задач; - <i>пропонує</i> різні способи використання об'єктів навколишнього світу в життєдіяльності людини [2 ПРО 4.4]
<p style="text-align: center;">Пропонований зміст</p> <p>Поняття про винахідництво. Теорія розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера. Методи розв'язання винахідницьких задач. Алгоритм розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера: 1. Аналіз винахідницької задачі, усвідомлення проблеми.</p>	

2. Формулювання суперечностей.
3. Визначення ідеального кінцевого результату.
4. Висування гіпотез подолання суперечностей.
5. Визначення оптимального розв'язання винахідницької задачі.

Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Я — дослідник»	
<p>Здобувач освіти: обирає в навколишньому світі або із запропонованих запитань такі проблеми, що можна розв'язати дослідницьким способом [4 ПРО 1.1]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> про наукові методи дослідження природи; - <i>розповідає</i> про роль органів чуття в пізнанні навколишнього світу (зір, слух, нюх, смак, дотик), обмеженість можливостей органів чуття; - <i>відтворює</i> інформацію про наукове дослідження в природничій галузі, його етапи; - <i>обирає</i> та <i>пояснює</i> дії для спостережень; - <i>описує</i> результати спостережень за об'єктами природи; - <i>називає</i> факти стосовно об'єктів природи, які вимагають пояснення; - <i>формулює</i> пізнавальні запитання, що дозволяють пояснити накопичені факти; - <i>наводить</i> приклади проблем у навколишньому світі, що пов'язані з діяльністю людини, використання джерел енергії та природних ресурсів [4 ПРО 1.1]</p>
<p>Здобувач освіти: визначає мету спостережень/досліджень; прогнозує можливі результати спостережень/досліджень [4 ПРО 1.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>здійснює</i> пошук відповіді на поставлене запитання в наукових джерелах; - <i>розповідає</i>, що таке мета дослідження; - <i>визначає</i> мету дослідження; - <i>прогнозує</i> результати спостережень/досліджень [4 ПРО 1.2]</p>
<p>Здобувач освіти: визначає послідовність кроків під час спостереження/експерименту; обирає необхідні умови дослідження [4 ПРО 1.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i>, що таке експеримент у природничій галузі; - <i>пропонує/обирає</i> послідовність кроків у спостереженні/експерименті [4 ПРО 1.3]</p>
<p>Здобувач освіти: проводить спостереження за обраними або запропонованими природними явищами та об'єктами, проводить дослі-</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i>, що таке моделювання; - <i>створює</i> найпростіші моделі явищ і процесів, що досліджуються; - <i>проводить</i> власні дослідження в природничій галузі</p>

дження, створює навчальні моделі [4 ПРО 1.4]	відповідно до етапів наукового дослідження [4 ПРО 1.4]
Здобувач освіти: встановлює зв'язки між об'єктами і явищами природи; робить висновки із спостережень та досліджень разом з учителем або самостійно [4 ПРО 1.5]	Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> , що нового дізнався, здійснюючи дослідження [4 ПРО 1.5]
Здобувач освіти: визначає фактори успіху, аналізує помилки, які виникають під час дослідження, змінює умови чи послідовність дій під час дослідження [4 ПРО 1.6]	Здобувач освіти: - <i>виявляє</i> розуміння того, що помилки — невід'ємна частина пізнання [4 ПРО 1.6]
Пропонований зміст	
<p><i>Наукове дослідження в природничій галузі</i></p> <p>Наукові методи дослідження природи (спостереження, дослід, вимірювання, експеримент). Роль органів чуття в пізнанні навколишнього світу (зір, слух, нюх, смак, дотик). Обмеженість можливостей органів чуття. Лупа, мікроскоп, бінокль, телескоп.</p> <p>Етапи наукового дослідження в природничій галузі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Спостереження й накопичення фактів. Формулювання запитань. 2. Пошук відповіді на запитання в наукових джерелах. Формулювання гіпотези. 3. Експеримент. 4. Формулювання висновків/власної наукової теорії або формулювання нової гіпотези. <p><i>Здійснюю власні дослідження</i></p> <p>Визначення сторін горизонту за компасом у приміщеннях класу, школи, удома, на подвір'ї. Робота з атласами, настінними та контурними картами. Спостереження за Місяцем. Моделювання руху Місяця та Землі. Надання першої допомоги при різних ушкодженнях шкіри, переломах, у разі різних ушкоджень кровоносних судин. Перевірка власної постави. Визначення залежності розмірів зіниці ока від яскравості освітлення. Дослідження частоти пульсу, будови шкіри за допомогою лупи. Спостереження за погодою, щоб одягатися відповідно. Охорона природи та збереження тепла й електроенергії в побуті. Нагрівання й охолодження тіл. Дослідження властивостей ґрунту та життя в ґрунті. Властивості повітря та його склад. Спостереження за діючою моделлю вітряка. Поняття про використання енергії вітру людиною. Прогноз погоди та його значення. Передбачення погоди за народними прикметами. Метеорологічні прилади (термометр, опадомір, флюгер, барометр). Моделювання життєвих ситуацій, вибір припустимих форм поведінки, що не шкодять природі: Як охороняти воду? Із чого складається повітря? Чи виживе людство без корисних копалин? Що таке ґрунт? Як підвищити родючість ґрунту?</p>	

2. Змістова лінія «Я у світі»

<p>Здобувач освіти: знаходить, систематизує (згідно з планом) інформацію про навколишній світ; використовує технічні прилади і пристрої для пошуку інформації [4 ПРО 2.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>презентує</i> в систематизованому вигляді інформацію щодо уявлення стародавніх людей про зірки, Сонце й Місяць, про Землю, її форму та природу, а також про відображення їхніх поглядів у казках, міфах і легендах; - <i>презентує</i> в систематизованому вигляді інформацію про Землю як планету Сонячної системи, небесні тіла, Сонце як найближчу до нас зірку, про обертання Землі навколо своєї осі, рух Землі навколо Сонця, Місяць, його фази, календар; - <i>презентує</i> в систематизованому вигляді інформацію про розподіл суші та води на Землі, Світовий океан і його частини, материки (континенти), півострови й острови; - <i>презентує</i> в систематизованому вигляді інформацію про адміністративно-територіальний устрій України та її столицю; про природні багатства, історичні пам'ятки, культуру й традиції рідного краю [4 ПРО 2.1]
<p>Здобувач освіти: представляє інформацію у вигляді малюнка, схеми, графіка, тексту, презентації тощо [4 ПРО 2.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розмальовує</i> на контурній карті суходіл та об'єкти гідросфери; - <i>малює</i> в зошиті контури Атлантичного, Тихого, Індійського, Північного Льодовитого океанів, материків, <i>показує</i> їх на карті та <i>позначає</i> на контурній карті; <i>визначає</i> температуру поверхневих вод, припливи, течії, підземні води; - <i>малює</i> в зошиті контури України, <i>позначає</i> на малюнку Чорне й Азовське моря, річки Дніпро, Дністер, Сіверський Донець, Карпати та Кримські гори, <i>показує</i> їх на глобусі й карті, <i>позначає</i> на контурній карті; - <i>показує</i> на глобусі й карті та <i>позначає</i> на контурній карті Київ, область, у якій проживає, та обласний центр; - <i>показує</i> на карті родовища мінерально-сировинних ресурсів України; <i>визначає</i> родючість ґрунтів, природоохоронні території України; - <i>малює</i> в зошиті контури Європи, <i>позначає</i> на малюнку європейські країни (сусідів України, Німеччину, Францію тощо), <i>показує</i> їх на глобусі й карті та <i>позначає</i> на контурній карті; <i>визначає</i> густоту населення світу, раси; - <i>показує</i> на карті та <i>позначає</i> на контурній карті географічні об'єкти світу; гірські системи, височини, низовини, рівнини; межі природних зон світу; <i>визначає</i> екологічні проблеми світу, об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО; - <i>подає</i> інформацію про вивчені географічні об'єкти в таблиці [4 ПРО 2.2]

<p>Здобувач освіти: діє у навколишньому світі з урахуванням взаємозв'язків між об'єктами живої і неживої природи [4 ПРО 3.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> значення Сонця для життя на Землі; зміну дня і ночі обертанням Землі навколо осі; зміну пір року; зміна висоти Сонця над горизонтом протягом року; - <i>має уявлення</i> про розміри, стан Сонця, температуру його поверхні, відстань від Сонця до Землі; про горизонт та лінію горизонту; - <i>характеризує</i> Сонце як одну із зірок у Всесвіті; напрямок обертання Землі (із заходу на схід); форму та рух Місяця; - <i>установлює</i> закономірності між умовами на планетах та їхньою відстанню до Сонця; - <i>наводить</i> докази кулястої форми Землі (фотографії з космосу, навколосвітні подорожі); - <i>розповідає</i> про значення Сонця для живої природи; - <i>обґрунтовує</i> зміну пір року, чергування дня і ночі; - <i>характеризує</i> ознаки пір року; сезонні зміни в природі, пояснює їх причини; - <i>установлює</i> найпростіші взаємозв'язки в неживій і живій природі, між організмами й навколишнім середовищем, між природними умовами на певній території та господарською діяльністю людини; - <i>наводить</i> приклади зв'язків між рослинами й тваринами, рослинами й неживою природою, тваринами й живою природою; - <i>називає</i> умови, що потрібні для життя рослин і тварин [4 ПРО 3.1]
<p>Здобувач освіти: встановлює зв'язки між діяльністю людини і станом навколишнього світу; складає правила поведінки в навколишньому світі і дотримується їх [4 ПРО 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>має уявлення</i> про цінність природи для життя людей, залежність життя людей від стану навколишнього світу, про охорону об'єктів живої і неживої природи; - <i>розуміє</i> значення заповідних територій; - <i>бере участь</i> у природоохоронній діяльності; - <i>дотримується</i> народних традицій у ставленні людини до природи; - <i>доглядає</i> в живому куточку в класі за рослинами і тваринами [4 ПРО 3.2]
<p>Здобувач освіти: пояснює значущість винаходів у повсякденному житті, збереженні навколишнього світу [4 ПРО 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>здійснює</i> пошук інформації, яка б допомогла досягти ідеального кінцевого результату, у різних джерелах; - <i>визначає</i> інформацію, яка б допомогла досягти ідеального кінцевого результату; - <i>визначає</i> евристичні методи, які б дозволили розв'язати винахідницьку задачу; обґрунтовує свій вибір; - <i>розповідає</i>, що таке винахід та яке його значення в житті людини; - <i>наводить</i> приклади використання винаходів у житті людини [4 ПРО 3.3]

Здобувач освіти:

визначає приблизні витрати природних ресурсів, що використовуються в родині, шляхи їх зменшення [4 ПРО 3.4]

Здобувач освіти:

- *пояснює* необхідність охорони об'єктів неживої та живої природи;
 - *відтворює* правила поведінки в лісі, парку, поблизу водоймищ, у заповідниках рідного краю;
 - *пояснює*, чому слід берегти природні ресурси [4 ПРО 3.4]

Пропонований зміст***Мій дім — Земля***

Астрономія — наука про небесні тіла. Земля — планета Сонячної системи. Небесні тіла. Сонце — найближча до нас зірка. Сонячна система. Обертання Землі навколо своєї осі. Рух Землі навколо Сонця. Зміна пір року. Місяць — природний супутник Землі. Фази Місяця. *Календар. Матерія. Речовина й поле.* Магнітне поле.

Географічне положення об'єктів та орієнтування на місцевості. Рельєф. Гори. Зміна природних умов з висотою. Рослинний і тваринний світ гір. Найвідоміші у світі гори. Рівнини світу.

Поняття про гірські породи й мінерали, їхнє утворення та різноманітність. Способи їх видобування, корисні копалини та їх види. Значення корисних копалин для життя людини. Охорона корисних копалин.

Різноманітність ґрунтів. Склад ґрунту. Взаємодія живого і неживого в ґрунті. Значення ґрунту в природі та для життя людей.

Склад повітря, його властивості. Атмосфера. Охорона атмосфери. Рух повітря, виникнення вітрів. Використання енергії вітру людиною. Охорона повітря від забруднення.

Погода. Прогноз погоди та його значення. Демонстрація метеорологічних приладів (термометр, опадомір, флюгер, барометр). Календар погоди.

Клімат. Екваторіальний, тропічний, помірний, арктичний та антарктичний кліматичні пояси. Пустелі. Типи пустель, їхній рослинний і тваринний світ. Природні зони Середземномор'я, рослинність. Природа субтропіків на різних материках. Географічне положення і клімат степу, лісостепу, лісової зони, їхній рослинний і тваринний світ. Тундра, полярні пустелі. Арктика. Органічний світ Антарктиди.

Земля — планета людей. Чисельність і розміщення людей на Землі. Раси й народи.

Материки та океани на Землі. Євразія — найбільший материк. Африка — найжаркіший материк Землі. Північна Америка. Південна Америка. Австралія — найсухіший материк. Антарктида — найхолодніший материк.

Біологія — наука про живу природу. Клітина та її будова. Одно- й багатоклітинні організми. *Рослини.* Будова квіткових рослин. Розмноження насінням, розмноження іншими органами. Водорості. Мохи. Хвощі, папороті. Хвойні рослини. Культурні рослини. Декоративні рослини. Лікарські рослини. Сезонні зміни в житті рослин. Охорона рослин.

Тварини. Живлення тварин. Розмноження. Сезонні зміни. Охорона тварин.

Гриби. Віруси . Дроб'янки.

Організм людини. Основні системи органів тіла людини та їхнє значення в житті людини. Шкіра. Будова шкіри та її значення для організму людини. Правила гігієни. Рух людини. Кістки. Основні частини скелета, їхнє призначення. Перша допомога при переломах. М'язи. Їхнє призначення. Травлення. Харчування і склад їжі. Органи травлення.

Попередження захворювань органів травлення. Органи дихання. Попередження захворювань органів дихання. Кров, її значення для організму. Органи кровообігу. Бережне ставлення до серця та його тренування. Перша допомога при кровотечах. Мозок — орган управління. Нервова система. Що шкодить нервовій системі та як її берегти. Органи чуття. Око — орган зору. Вуха — орган слуху. Ніс — орган нюху. Язик — орган смаку. Шкіра — орган дотику. Гігієна органів чуття; попередження їх захворювань.

Я — українець

Фізико-географічне положення України (розташована на заході Євразії, у центральній частині Європи; вихід до Чорного й Азовського морів, через Чорне море — вихід до Атлантичного океану). Україна на фізичній карті світу. Рельєф України (Карпати й Кримські гори, рівнини, степи, ліси). Ґрунти України. Річки України (Дніпро, Дністер, Сіверський Донець). Червона книга України та її природні багатства. Адміністративно-територіальний устрій України. Київ — столиця України.

Україна — європейська держава. Сусіди України. Мандрівка політичною картою з України до країн Південної, Північної, Західної та Центральної Європи

3. Змістова лінія «Я — винахідник»

<p>Здобувач освіти: пояснює важливість того, що вивчає, для власного життя, розрізняє в ньому головне і другорядне [4 ПРО 4.1]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>аналізує</i> та <i>формулює</i> проблему винахідницької задачі; - <i>наводить</i> приклади проблем у навколишньому світі, що пов'язані з діяльністю людини [4 ПРО 4.1]</p>
<p>Здобувач освіти: визначає відоме і невідоме у проблемі, висловлює докази правильності суджень [4 ПРО 4.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i>, що таке суперечності, <i>наводить</i> приклади; - <i>формулює</i> суперечності за схемою Г. Альтшулера; на основі теорії розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера <i>визначає</i> ідеальний кінцевий результат; - <i>розв'язує</i> логічні задачі за принципом Діріхле [4 ПРО 4.2]</p>
<p>Здобувач освіти: класифікує об'єкти навколишнього світу за кількома ознаками та властивостями [4 ПРО 4.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>називає</i> ознаки організмів; ознаки подібності людини й тварин, ознаки відмінності людини від тварин; - <i>порівнює</i> об'єкти (тіла) живої і неживої природи; - <i>розповідає</i> про організм людини; <i>пояснює</i> значення гігієни в житті людини, збереження здоров'я; - <i>пояснює</i> належність рослин, тварин, грибів і бактерій до організмів; - <i>розповідає</i> про суттєві ознаки тварин і рослин, <i>наводить</i> приклади; - <i>розповідає</i> про диких і свійських тварин, класи тварин (комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, ссавці), їх основні ознаки, <i>наводить</i> приклади; - <i>пояснює</i>, як тварини пристосовуються до різних умов життя; - <i>називає</i> умови, необхідні для нормального росту та розвитку рослин, і <i>розрізняє</i> органи квіткових рослин; - <i>наводить</i> приклади рослин і тварин, що занесені до Червоної книги України, найпоширеніших рослин</p>

	<p>і тварин своєї місцевості; - <i>порівнює</i> дерева, кущі, трав'янисті рослини; - <i>розповідає</i> про значення рослин для природи та життя людини; - <i>розповідає</i> про гриби, їх суттєві ознаки, показує на світлинах і називає їстівні та отруйні гриби; - <i>розповідає</i> про бактерії, їх суттєві ознаки, наводить приклади корисних і шкідливих бактерій; - <i>розповідає</i> про віруси, їх суттєві ознаки, наводить приклади захворювань людини, що спричинені вірусами [4 ПРО 4.3]</p>
<p>Здобувач освіти: пропонує власний спосіб розв'язання обраної або запропонованої проблеми [4 ПРО 4.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>формулює</i> гіпотези досягнення ідеального кінцевого результату; - <i>відтворює</i> алгоритм розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера; - <i>застосовує</i> алгоритм розв'язання винахідницьких задач під час розв'язування задач природознавчого характеру; - <i>виявляє</i> раціональні способи розв'язування винахідницьких задач; - <i>застосовує</i> метод організованого перебору варіантів, табличний метод, метод графів, метод міркувань, метод міркувань від супротивного, метод схематичного малюнка; - <i>застосовує</i> принцип Діріхле під час розв'язання логічних задач; - <i>розв'язує</i> задачі з теорії імовірності та задачі на відповідність; - <i>пропонує</i> різні способи використання об'єктів навколишнього світу в життєдіяльності людини [4 ПРО 4.4]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Поняття про винахідництво. Теорія розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера. Методи розв'язання винахідницьких задач. <i>Алгоритм розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера</i> 1. Аналіз винахідницької задачі, усвідомлення проблеми. 2. Формулювання суперечностей. 3. Визначення ідеального кінцевого результату. 4. Висування гіпотез подолання суперечностей. 5. Визначення оптимального розв'язання винахідницької задачі Принцип Діріхле. Задачі на відповідність. Загальні прийоми розв'язування задач з теорії імовірності</p>	

2.1. Іншомовна освітня галузь Іноземна мова. 1–2 класи¹

Пояснювальна записка

Головна мета навчання іноземної мови в початковій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями учнів початкових класів.

Початковий етап навчання іноземної мови у сучасному закладі загальної середньої освіти надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь сприймати на слух, говорити, читати й писати в межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Зміст навчання іноземної мови в початковій школі добирається відповідно до психо-фізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку.

У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, умотивувати необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

Завдання іноземних мов у реалізації мети початкової освіти

Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою в контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 2-го класу учні досягають рівня Pre A1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

Завдання полягає у формуванні вмінь:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;

¹Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст іншомовної освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом іншомовної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 1–2-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 1–2 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2- dodatki.pdf>]

- читати й розуміти автентичні тексти різних жанрів та видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань;
- адекватно використовувати досвід, набутий під час вивчення рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;
- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування.

Функції іноземних мов у реалізації мети початкової освіти

У процесі навчання іншомовного спілкування комплексно реалізуються освітня, виховна і розвивальна функції.

Освітня функція спрямована на:

- усвідомлення учнями значення іноземної мови для життя в мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі;
- здобуття знань про культуру, історію, реалії та традиції країн виучуваної мови;
- залучення учнів до діалогу культур (рідної та іншомовної);
- розуміння власних індивідуальних особливостей як психофізіологічних засад для оволодіння іноземною мовою;
- формування вміння використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів (працювати з підручником, словником, довідковою літературою, мультимедійними засобами тощо).

Виховна функція сприяє:

- формуванню в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу — носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя;
- розвитку культури спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому суспільстві;
- емоційно-ціннісному ставленню до всього, що нас оточує;
- розумінню важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування.

Розвивальна функція сприяє розвитку в учнів:

- мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей;
- готовності брати участь в іншомовному спілкуванні;
- потреби подальшого самовдосконалення у сфері використання іноземної мови;

• здатності переносити знання й уміння у нову ситуацію шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності.

Компетентнісний потенціал галузі «Іноземні мови» у початковій школі

Провідним засобом реалізації вказаної мети є компетентнісний підхід до організації навчання у закладах загальної середньої освіти на основі ключових компетентностей як результату навчання.

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • використовувати українознавчий компонент в усіх видах мовленнєвої діяльності; • засобами іноземної мови популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • гордість за Україну, її мову та культуру; • розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; • готовність до міжкультурного діалогу
2	Спілкування іноземними мовами	Реалізується через предметні компетентності
3	Математична компетентність	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • розв'язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичний інтелект. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • готовність до пошуку різноманітних способів розв'язання комунікативних і навчальних проблем
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • описувати іноземною мовою природні явища, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • інтерес до природи та почуття відповідальності за її збереження
5	Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; • створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами; • спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; • застосовувати ІКТ відповідно до поставлених завдань. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • готовність дотримуватись мережевого етикету
6	Уміння вчитися упродовж життя	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; • організовувати свій час і навчальний простір; • оцінювати власні навчальні досягнення. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • упевненість під час спілкування іноземною мовою; • подолання власних мовних бар'єрів;

		<ul style="list-style-type: none"> • наполегливість; • внутрішня мотивація та впевненість в успіху
7	Ініціативність і підприємливість	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої ситуації. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дотримання етичної поведінки під час розв'язання життєвих ситуацій; • комунікабельність та ініціативність; • креативність
8	Соціальна та громадянська компетентності	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формулювати власну позицію; • співпрацювати з іншими на результат, спілкуючись іноземною мовою. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • толерантність у спілкуванні з іншими
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлення цінності культури для людини і суспільства; • повага до багатства і розмаїття культур
10	Екологічна грамотність і здорове життя	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сприймання природи як цілісної системи; • готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища; • відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здорове життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами всіх навчальних предметів і є метапредметними. Виокремлення в навчальних програмах таких інтегрованих змістових ліній, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях. Інтегровані змістові лінії реалізуються під час вивчення іноземної мови в спеціалізованих школах із поглибленим вивченням та в закладах загальної середньої освіти. Діяльність та уміння із змістових ліній добираються відповідно до комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, віку та рівня підготовленості учнів.

Інтегровані змістові лінії та орієнтовні способи їх реалізації у початковій школі

Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування основ соціальної активності, відповідальності та екологічної

свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- сприймання природи як цілісної системи;
- взаємозв'язок людини й навколишнього середовища;
- готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища.

Реалізація змістової лінії «Громадянська відповідальність» сприяє формуванню основ відповідального ставлення до громади і суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- усвідомлення дитиною власних прав і обов'язків;
- формування толерантного ставлення до інших;
- уміння співпрацювати та ухвалювати спільні рішення.

Реалізація змістової лінії «Здоров'я і безпека» сприяє формуванню безпечного життєвого середовища та основ здорового способу життя.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- розуміння правил безпечної поведінки;
- усвідомлення впливу шкідливих звичок на здоров'я людини;
- дотримання здорового способу життя.

Змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямована на розуміння практичних аспектів фінансових питань.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- усвідомлення власних фінансових потреб;
- продукування ідей та їх реалізацію;
- уміння визначати пріоритети та планувати дії.

Тема	Змістова лінія			
	Екологічна безпека та сталий розвиток	Громадянська відповідальність	Здоров'я і безпека	Підприємливість та фінансова грамотність
Я, моя родина і друзі		Розуміє важливість допомоги батькам та розповідає про свої обов'язки	Виявляє відповідальне ставлення до власного здоров'я	Виявляє ініціативу та відповідальність у плануванні робочого дня
		Оцінює власні вчинки та вчинки інших людей		
		Вибудовує товариські стосунки з оточуючими людьми		

Відпочинок і дозвілля	Розуміє необхідність приведення в порядок місця відпочинку	Ураховує думку товаришів при виборі того чи іншого виду відпочинку	Розуміє базові правила безпечної поведінки	
Природа та навколишнє середовище	Цінує та бережливо ставиться до природи	Висловлюється про важливість допомоги тваринам та збереження природи		
Людина	Розуміє наслідки нерациональних дій людини на навколишнє середовище	Виявляє толерантне ставлення до людей	Розпізнає позитивні та негативні чинники, що впливають на здоров'я людини	
			Розуміє важливість дотримання правил гігієни, рухового режиму та фізичного навантаження	
Помешкання			Розуміє необхідність дотримання чистоти та порядку у власному помешканні	
Харчування			Розрізняє здорову та шкідливу їжу	Складає просте меню з корисних продуктів
				Раціонально розподіляє кошти під час покупки
Подорож	Виявляє ціннісне ставлення до природи під час подорожі		Обирає безпечний шлях пересування	Обирає оптимальний вид транспорту
Свята й традиції				Розуміє необхідність планування покупок на святкування у межах бюджету
Школа та шкільне життя		Використовує модель поведінки, яка не суперечить правилам шкільного життя		

**Загальні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
(комунікативна компетентність)**

Комунікативні види	Комунікативні уміння	Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання
		1–2 класи
		Pre A1
Рецептивні	Сприймання на слух	Розуміє короткі й прості запитання та твердження, які вимовляються повільно та чітко, за потреби повторюються та супроводжуються візуальними опорами або жестами задля покращення розуміння
		Розпізнає знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке
		Розпізнає числа, ціни, дати та дні тижня у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке
	Зорове сприймання	Розпізнає знайомі слова в супроводі малюнків, наприклад у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або у книжці з малюнками, де використовується знайома лексика
Інтеракційні	Усна взаємодія	Ставить та відповідає на запитання про себе та щоденні справи, вживаючи короткі, формульні вирази та покладаючись на жести для підкріплення інформації
	Писемна взаємодія	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина) в анкеті або записці, використовуючи словник
	Онлайн-взаємодія	Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання
		Розміщує онлайн прості вітання, вживаючи основні формульні вирази Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн-перекладачем
Продуктивні	Усне продукування	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (наприклад, ім'я, адреса, родина, національність)
	Писемне продукування	Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), використовуючи за потреби словник

Очікувана соціолінгвістична відповідність на кінець 2-го класу

Pre A1
Дескриптори відсутні

Лінгвістична компетенція на кінець 2-го класу

Лінгвістичний діапазон	Pre A1
Загальний	Вживає окремі слова та базові вирази задля надання простої інформації про себе
Лексичний	Дескриптори відсутні
Граматичний	Дотримується дуже простих принципів порядку слів у коротких реченнях
Фонологічний	

Конкретні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (комунікативна компетентність).

Навчальна програма є рамковою, а відтак проміжні результати за класами визначають вчителі, орієнтуючись на кінцевий результат.

Комунікативні види мовленнєвої діяльності	Комунікативні уміння	Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою на кінець 2-го класу
		Pre A1
Рецептивні	В цілому	Розуміє короткі й прості запитання та твердження, які вимовляються повільно та чітко, за потреби повторюються та супроводжуються візуальними опорами або жестами задля покращення розуміння
		Розпізнає знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке
		Розпізнає числа, ціни, дати та дні тижня у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке
	Розуміння розмови між іншими людьми	Дескриптори відсутні
	Слухання наживо	Дескриптори відсутні
	Слухання оголошень та інструкцій	Розуміє короткі й прості інструкції до дій, наприклад «Зупинись», «Зачини двері» тощо, які промовляються повільно, адресуються персонально, супроводжуються малюнками або жестами та за потреби повторюються
	Слухання радіо та аудіозаписів	Розпізнає вже знайомі слова, імена та числа у простих й коротко записаних текстах, що промовляються дуже повільно та чітко
	Аудіовізуальне сприймання (телепрограми, фільми, відеозаписи)	Дескриптори відсутні

Рецептивні	Зорове сприймання	В цілому	Розпізнає знайомі слова у супроводі малюнків, наприклад у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або у книжці з малюнками, де використовується знайома лексика
		Читання кореспонденції	Розуміє з листа, листівки або електронного повідомлення інформацію про подію, на яку його/її запросили, а також інформацію про день, час та місце події
			Розпізнає інформацію про час та місце у дуже простих записках та текстових повідомленнях від друзів (наприклад, «Повернусь о четвертій»), якщо в них немає абrevіатур
		Читання для орієнтування	Розуміє прості знаки, що зустрічаються щоденно (наприклад, «Парковка», «Зупинка», «Їдальня» тощо)
			Знаходить інформацію про місце знаходження, час та ціни на афішах, флаєрах та об'явах
		Читання для отримання інформації та аргументування	Розуміє найпростіший інформаційний матеріал, що містить знайомі слова у супроводі малюнків, наприклад у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або ілюстровані оповідання, де використовується знайома лексика
		Читання інструкцій	Розуміє дуже короткі й прості інструкції, що вживаються у знайомому щоденному контексті (наприклад, «Не паркуватись», «Заборонено» тощо), особливо, якщо вони супроводжуються ілюстраціями
Читання для задоволення	Дескриптори відсутні		
Інтеракційні	Усна взаємодія	В цілому	Ставить та відповідає на запитання про себе та щоденні справи, вживаючи короткі, формульні вирази та покладаючись на жести для підкріплення інформації
		Бесіда, дискусія та розуміння співрозмовника	Розуміє прості запитання, що стосуються його/її безпосередньо, наприклад про ім'я, вік та адресу, або схожі речі, якщо людина питає чітко та повільно
			Розуміє просту особисту інформацію (наприклад, ім'я, вік, місце проживання, країна походження), коли люди представляють себе, за умови, якщо вони говорять чітко та повільно і звертаються безпосередньо, а також розуміє запитання на цю тему, спрямовані безпосередньо та особисто, хоча, можливо, питання необхідно буде повторити
			Розуміє певну кількість знайомих слів і вітань та вирізняє ключову інформацію, наприклад числа, ціни, дати та дні тижня, за умови, що мовлення дуже повільне та за необхідності повторюється
			Розуміє та використовує деякі базові, формульні вирази, на кшталт: «Так», «Ні», «Вибачте», «Прошу», «Дякую»
			Розпізнає прості вітання
			Вітається, називає своє ім'я, прощається
		Цілеспрямована співпраця	Дескриптори відсутні
		Отримання товарів та послуг	Здійснює прості покупки та/або замовляє їжу або напій, користуючись жестами для підкріплення своїх слів
		Обмін інформацією	Називає своє ім'я та запитує інших про ім'я
			Вживає та розуміє прості числа у щоденному спілкуванні
		Запитує про день, час доби та дату та може їх назвати	

			Запитує про дату народження та може назвати свою
			Запитує про номер телефону та може назвати свій
			Запитує про вік людини та може назвати свій
			Ставить дуже прості запитання для отримання інформації (наприклад, «Що це?») і розуміє відповіді з 1–2 слів
	Писемна взаємодія	В цілому	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина), в анкетах або записці, використовуючи словник
		Листування	Пише, користуючись словником, короткі фрази та речення, надаючи базову персональну інформацію
		Записки, повідомлення, бланки	Заповнює дуже прості реєстраційні форми з персональною інформацією: ім'я, адреса, національність
	Онлайн	В цілому	Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання
		Онлайн-спілкування та дискусія	Розміщує онлайн прості вітання, вживаючи елементарні формульні вирази Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн-перекладачем
		Цілеспрямована онлайн-співпраця	Робить вибір зі спадного меню під час простого замовлення онлайн (наприклад, продукт, розмір, колір) або заповнення анкети (наприклад, особисті дані) за умови наявності візуальної опори
Продуктивні	Усне продукування	В цілому	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (наприклад, ім'я, адреса, родина)
		Тривалий монолог: опис власного досвіду	Описує себе (наприклад, ім'я, вік, родина), вживаючи прості слова та формульні вирази, за можливості попередньої підготовки Виражає свої почуття, вживаючи прості слова (наприклад, «щасливий», «стомлений» тощо), супроводжуючи їх невербально
		Тривалий монолог: надання інформації	Дескриптори відсутні
		Тривалий монолог: обґрунтування власної думки	Дескриптори відсутні
		Виступ перед аудиторією	Дескриптори відсутні
		Писемне продукування	Писемне продукування
	Творче письмо		Дескриптори відсутні
	Доповіді		Дескриптори відсутні

Орієнтовні параметри навчально-пізнавальних досягнень учнів

Уміння	Клас	
	1	2
Сприймання на слух (Аудіювання)	Обсяг прослуханого в записі матеріалу (у межах)	
	1 хв	1–1,5 хв
Зорове сприймання (Читання)	Обсяг одного тексту в словах (у межах)	
	20–50	50–80
Усна взаємодія (Діалог)	Висловлення кожного співрозмовника у репліках, правильно оформлених у мовному відношенні (у межах)	
	1–3	3
Усне продукування (Монолог)	Обсяг висловлення у реченнях (у межах)	
	1–3	3–4
Письмне продукування (Письмо)	Обсяг письмового повідомлення у словах (у межах)	
	5–10	10–25

Англійська мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльності вчителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад «Я, моя родина і друзі» + «Свята й традиції, Я, моя родина і друзі» + «Помешкання».

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкових класів ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому граматичні структури засвоюються імпліцитно через сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях. Більшість граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища в мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

1-й клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар — лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік молодших членів родини	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось • називати/описувати когось/щось
Дозвілля	кольори іграшки дії дні тижня	
Природа	домашні улюбленці	

Свята (в Україні та у країні виучуваної мови)	назви свят вітання	<ul style="list-style-type: none"> • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • розуміти прості інформаційні знаки • вітати зі святом • виражати настроїв
Харчування	просте меню	
Школа	шкільне приладдя шкільні меблі	

Мовний інвентар — граматика

Категорія	Структура
Clause	‘have’ in the present tense ‘be’ in the present tense
Determiner	‘this is’ for an introduction ‘a/an’ with single countable nouns possessive adjectives ‘my, your, his, her, its, our, their’ ‘how’ questions for time, measurement, size and quantity
Modality	‘can’ for ability
Noun	regular nouns – singular and plural
Phrase	‘be’ + adjective (size, colour, emotional state)
Pronoun	personal pronouns ‘I, you, he, she, it, we, they’ wh-questions
Verb	Imperatives

Іноземна мова. 3-4 класи²

Пояснювальна записка

Головна мета навчання іноземної мови в початковій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями учнів початкових класів.

Початковий етап навчання іноземної мови в сучасному закладі загальної середньої освіти надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь сприймати на слух, говорити, читати й писати в межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Зміст навчання іноземної мови в початковій школі добирається відповідно до психо-фізіологічних особливостей учнів початкових класів.

У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, умотивувати необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

Завдання іноземних мов у реалізації мети початкової освіти. Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою в контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації в межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 4-го класу учні досягають рівня А1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

Завдання полягає у формуванні вмінь:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;

² Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст іншомовної освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом іншомовної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 3–4-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 3–4 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

- читати й розуміти автентичні тексти різних жанрів та видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування в письмовій формі відповідно до поставлених завдань;
- адекватно використовувати досвід, набутий під час вивчення рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати в разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;
- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування.

Функції іноземних мов у реалізації мети початкової освіти

У процесі навчання іншомовного спілкування комплексно реалізуються освітня, виховна та розвивальна функції.

Освітня функція спрямована на:

- усвідомлення учнями значення іноземної мови для життя в мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі;
- здобуття знань про культуру, історію, реалії та традиції країн виучуваної мови;
- залучення учнів до діалогу культур (рідної та іншомовної);
- розуміння власних індивідуальних особливостей як психофізіологічних засад для оволодіння іноземною мовою;
- формування вміння використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів (працювати з підручником, словником, довідковою літературою, мультимедійними засобами тощо).

Виховна функція сприяє:

- формуванню в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу — носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя;
- розвитку культури спілкування, характерної для сучасного цивілізованого суспільства;
- емоційно-ціннісному ставленню до всього, що нас оточує;
- розумінню важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування.

Розвивальна функція сприяє розвитку в учнів:

- мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей;
- готовності брати участь в іншомовному спілкуванні;

- потреби подальшого самовдосконалення у сфері використання іноземної мови;
- здатності застосовувати знання й уміння в новій ситуації шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності.

Компетентнісний потенціал галузі «Іноземні мови» у початковій школі

Провідним засобом реалізації вказаної мети є компетентнісний підхід до організації навчання в закладах загальної середньої освіти на основі ключових компетентностей як результату навчання.

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • використовувати українознавчий компонент в усіх видах мовленнєвої діяльності; • популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції засобами іноземної мови. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • гордість за Україну, її мову та культуру; • розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; • готовність до міжкультурного діалогу
2	Спілкування іноземними мовами	Реалізується через предметні компетентності
3	Математична компетентність	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • розв'язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичний інтелект. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • готовність до пошуку різноманітних способів розв'язання комунікативних і навчальних проблем
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • описувати іноземною мовою природні явища, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • інтерес до природи та почуття відповідальності за її збереження
5	Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; • створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами; • спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; • застосовувати ІКТ відповідно до поставлених завдань. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • готовність дотримуватись мережевого етикету
6	Уміння вчитися упродовж життя	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; • організовувати свій час і навчальний простір; • оцінювати власні навчальні досягнення. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • упевненість під час спілкування іноземною мовою; • подолання власних мовних бар'єрів; • наполегливість; • внутрішня мотивація та впевненість в успіху

7	Ініціативність і підприємливість	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої ситуації. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дотримання етичної поведінки під час розв'язання життєвих ситуацій; • комунікабельність та ініціативність; • креативність
8	Соціальна та громадянська компетентності	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формулювати власну позицію; • співпрацювати з іншими на результат, спілкуючись іноземною мовою. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • толерантність у спілкуванні з іншими
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлення цінності культури для людини й суспільства; • повага до багатства та різноманітності культур
10	Екологічна грамотність і здорове життя	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сприймання природи як цілісної системи; • готовність обговорювати питання, пов'язані зі збереженням навколишнього середовища; • відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здорове життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх навчальних предметів і є метапредметними. Виокремлення в навчальних програмах таких інтегрованих змістових ліній, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях. Інтегровані змістові лінії реалізуються під час вивчення іноземної мови в спеціалізованих школах із поглибленим вивченням та в закладах загальної середньої освіти. Діяльність та уміння зі змістових ліній добираються відповідно до комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, віку та рівня підготовленості учнів.

Інтегровані змістові лінії та орієнтовні способи їх реалізації у початковій школі

Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування основ соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля й розвитку суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- сприймання природи як цілісної системи;
- взаємозв'язок людини й навколишнього середовища;
- готовність обговорювати питання, пов'язані зі збереженням навколишнього середовища.

Реалізація змістової лінії «Громадянська відповідальність» сприяє формуванню основ відповідального ставлення до громади і суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- усвідомлення дитиною власних прав і обов'язків;
- формування толерантного ставлення до інших;
- уміння співпрацювати та ухвалювати спільні рішення.

Реалізація змістової лінії «Здоров'я і безпека» сприяє формуванню безпечного життєвого середовища та основ здорового способу життя.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- розуміння правил безпечної поведінки;
- усвідомлення впливу шкідливих звичок на здоров'я людини;
- дотримання здорового способу життя.

Змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямована на розуміння практичних аспектів фінансових питань.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- усвідомлення власних фінансових потреб;
- продукування ідей та їх реалізацію;
- уміння визначати пріоритети та планувати дії.

Тема	Змістова лінія			
	Екологічна безпека та сталий розвиток	Громадянська відповідальність	Здоров'я і безпека	Підприємливість та фінансова грамотність
Я, моя родина і друзі		Розуміє важливість допомоги батькам та розповідає про свої обов'язки	Виявляє відповідальне ставлення до власного здоров'я	Виявляє ініціативу та відповідальність у плануванні робочого дня
		Оцінює власні вчинки та вчинки інших людей		
		Вибудовує товариські стосунки з іншими		

Відпочинок і дозвілля	Розуміє необхідність приведення в порядок місця відпочинку	Ураховує думку товаришів, обираючи той чи інший вид відпочинку	Розуміє базові правила безпечної поведінки	
Природа та навколишнє середовище	Цінує та бережно ставиться до природи	Висловлюється про важливість допомоги тваринам та збереження природи		
Людина	Розуміє наслідки для навколишнього середовища нерациональних дій людини	Виявляє толерантне ставлення до людей	Розпізнає позитивні та негативні чинники, що впливають на здоров'я людини	
			Розуміє важливість дотримання правил гігієни, рухового режиму та фізичного навантаження	
Помешкання			Розуміє необхідність дотримання чистоти та порядку у власному помешканні	
Харчування			Розрізняє здорову та шкідливу їжу	Складає просте меню з корисних продуктів
				Раціонально розподіляє кошти під час покупки
Подорож	Виявляє ціннісне ставлення до природи під час подорожі		Обирає безпечний шлях пересування	Обирає оптимальний вид транспорту
Свята та традиції				Розуміє необхідність планування покупок на святкування у межах бюджету
Школа та шкільне життя		Використовує модель поведінки, яка не суперечить правилам шкільного життя		

**Загальні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
(комунікативна компетентність)**

Комунікативні види мовленнєвої діяльності	Комунікативні уміння	Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання
		3–4 класи
		A1
Рецептивні	Сприймання на слух	Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого Розуміє конкретну інформацію (наприклад, про місце або час) у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке
	Зорове сприймання	Розуміє дуже короткі й прості тексти, читаючи їх пофразово, упізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перечитуючи за потреби
Інтеракційні	Усна взаємодія	Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює та вербально реагує на прості твердження щодо нагальних потреб і дуже знайомих тем
	Писемна взаємодія	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина) в анкеті або записці, використовуючи словник
	Онлайн-взаємодія	Установлює базовий соціальний контакт онлайн, уживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання Розміщує прості онлайн-вітання, уживаючи основні формульні вирази Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн-перекладачем
Продуктивні	Усне продукування	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (наприклад, ім'я, адреса, родина, національність)
	Писемне продукування	Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), використовуючи за потреби словник

Очікувана соціолінгвістична відповідність на кінець 4-го класу

A1
Установлює базовий соціальний контакт, використовуючи найпростіші форми ввічливості: привітання та прощання, представлення

Лінгвістична компетенція на кінець 4-го класу

Лінгвістичний діапазон	A1
Загальний	Володіє базовим діапазоном простих виразів про особисті деталі та потреби конкретного типу
	Використовує деякі базові структури в простих реченнях, дещо оминаючи або скорочуючи деякі елементи
Лексичний	Має елементарний словниковий запас для використання в конкретних ситуаціях
Граматичний	Використовує обмежену кількість простих граматичних структур та шаблонних речень у межах вивченого матеріалу
Фонологічний	Вимова дуже обмеженого репертуару вивчених слів та фраз може бути зрозумілою для співрозмовника з деякими труднощами
	Правильно вимовляє обмежену кількість звуків, а також правильно ставить наголос у простих знайомих словах та фразах
	Відтворює звуки виучуваної мови під уважним керівництвом учителя
	Артикулює обмежену кількість звуків, отже мовлення стає зрозумілим, якщо співрозмовник надає підтримку (наприклад, відтворює правильну вимову)

Конкретні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (комунікативна компетентність).

Навчальна програма є рамковою, а відтак проміжні результати за класами визначають вчителі, орієнтуючись на кінцевий результат.

Комунікативні види мовленнєвої діяльності	Комунікативні уміння	Рівень та дескриптори володіння іноземною мовою на кінець 4-го класу	
		A1	
Рецептивні	Сприймання на слух	В цілому	Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого
			Розуміє конкретну інформацію (наприклад, про місце або час) у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке
		Розуміння розмови між іншими людьми	Розуміє деякі слова та вирази, коли люди говорять про себе, родину, школу, хобі або оточення, якщо мовлення повільне й чітке
			Розуміє слова та короткі речення, слухаючи просту розмову (наприклад, між покупцем і продавцем у магазині), якщо мовлення повільне й дуже чітке
		Слухання наживо	Розуміє в загальних рисах дуже просту інформацію, яка пояснюється у передбачуваній ситуації (наприклад, на екскурсії), якщо мовлення дуже повільне й чітке з тривалими паузами час від часу
		Слухання оголошень та інструкцій	Розуміє інструкції, які даються ретельно й повільно, виконує короткі, прості вказівки
Розуміє, коли хтось повільно й чітко розповідає, де знаходиться предмет, якщо той перебуває в безпосередньому оточенні			

			Розуміє числа, ціни та час, якщо вони повільно й чітко оголошуються через гучномовець (наприклад, на вокзалі або в магазині)
		Слухання радіо та аудіозаписів	Виокремлює конкретну інформацію (наприклад, місце та час) з коротких аудіо- та відеозаписів на знайому повсякденну тематику, якщо мовлення повільне та чітке
		Аудіовізуальне сприймання (телепрограми, фільми, відеозаписи)	Дескриптори відсутні
Рецептивні	Зорове сприймання	В цілому	Розуміє дуже короткі й прості тексти, читаючи їх пофразово, упізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перечитуючи за потреби
		Читання кореспонденції	Розуміє короткі й прості повідомлення на листівках
			Розуміє короткі й прості повідомлення (наприклад, розміщені в соцмережах або отримані на електронну скриньку) з пропозицією зустрітися в певному місці в певний час
		Читання для орієнтування	Упізнає знайомі імена, слова й базові фрази з простих оголошень у найпоширеніших повсякденних ситуаціях
			Розуміє інформацію в путівниках по торгових центрах (наприклад, інформацію про розташування відділів) та вказівниках (наприклад, місцезнаходження ліфтів)
			Розуміє базову інформацію у готелі (наприклад, години подачі сніданку)
			Знаходить і розуміє просту та важливу інформацію в рекламі, програмах заходів, листівках та брошурах
		Читання для отримання інформації та аргументування	Розуміє основний зміст простих інформаційних матеріалів, особливо за наявності ілюстрацій
			Розуміє короткі тексти зі сфери особистих інтересів (наприклад, новини про спорт, музику, подорожі тощо), написані простими словами з ілюстраціями чи малюнками
		Читання інструкцій	Розуміє короткий письмовий опис маршруту (як дістатися з пункту А до пункту Б)
Читання для задоволення	Розуміє короткі ілюстровані розповіді про повсякденне життя, написані простими словами		
	Розуміє в загальних рисах короткі ілюстровані оповідання, якщо зображення допомагають здогадатися про зміст тексту		
Інтеракційні	Усна взаємодія	В цілому	Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення
			Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює і вербально реагує на прості твердження, які стосуються нагальних потреб і дуже знайомих тем
		Бесіда, дискусія та розуміння співрозмовника	Розуміє повсякденні вирази, що використовуються для задоволення простих конкретних потреб, якщо співрозмовник доброзичливо звертається безпосередньо до нього/неї, за необхідності повторює сказане, а мовлення чітке й повільне
Розуміє ретельно й повільно артикульовані запитання та інструкції, звернені безпосередньо до нього/неї, дотримується простих вказівок			

			Розуміє повсякденні вирази, уживані для задоволення простих потреб певного типу, якщо співрозмовник доброзичливо звертається безпосередньо до нього/неї, за необхідності повторює сказане, а мовлення чітко й повільне
			Бере участь у простій розмові фактологічного характеру на передбачувану тему (наприклад, рідна країна, родина, школа тощо)
			Представляється та використовує прості вирази для привітання і прощання
			Запитує, як справи, і вербально реагує на новини
			Спілкується про уподобання у спорті, їжі тощо, використовуючи обмежений діапазон мовних засобів, якщо співрозмовник звертається безпосередньо до нього/неї, а мовлення чітко та повільне
		Цілеспрямована співпраця	Розуміє запитання та інструкції, якщо співрозмовник звертається безпосередньо до нього/неї, а мовлення чітко та повільне
			Виконує прості інструкції, що включають час, місце числа тощо
		Отримання товарів та послуг	Просить дати певний предмет (наприклад, ручку, яблуко) та реагує на подібне прохання співрозмовника
			Просить про послугу, використовуючи прості вирази (наприклад, дати пити, відчинити вікно)
			Оперує категоріями чисел, кількості, вартості, часу
		Обмін інформацією	Ставить та відповідає на прості запитання, продукує та вербально реагує на прості твердження, що стосуються нагальних потреб чи дуже знайомих тем
			Ставить та відповідає на запитання про себе та інших людей (наприклад, місце проживання, знайомі)
			Визначає час, використовуючи такі фрази, як <i>наступного тижня, минулої п'ятниці, у листопаді, третя година</i>
			Повідомляє числа, кількість та вартість у обмежений спосіб
			Називає колір одягу або інших знайомих предметів, а також запитує про їхній колір
Писемна взаємодія	В цілому	Запитує та надає особисту інформацію у письмовій формі	
	Листування	Пише за допомогою словника повідомлення, онлайн-дописи, що складаються з низки дуже коротких речень про хобі, уподобання, уживаючи прості слова та формульні вирази	
		Пише короткі й прості листівки	
		Пише короткі й прості повідомлення друзям (наприклад, СМС), надаючи їм інформацію або запитуючи про щось	
	Записки, повідомлення, бланки	Пише числа та дати, своє ім'я, національність, адресу, вік, дату народження або прибуття до країни тощо (наприклад, у реєстраційному бланку готелю)	
	Залишає прості повідомлення/записки, наприклад про те, куди пішли та коли повернуться (Пішов у магазин. Повернусь о 5 годині.)		
Онлайн	В цілому	Пише дуже прості повідомлення та онлайн-дописи, які складаються з низки коротких речень. Здійснює прості онлайн-покупки та робить заявки під наглядом дорослих	

		Онлайн-спілкування та дискусія	Пише за допомогою онлайн-перекладача дуже прості повідомлення та онлайн-дописи, які складаються з низки дуже коротких речень про хобі, уподобання тощо
			Використовує прості слова, смайлики та формульні вирази, стисло реагуючи на прості онлайн-дописи, вбудовані посилання та медіаоб'єкти, але на подальші коментарі відповідає лише стандартними виразами подяки чи вибачення
		Цілеспрямована онлайн-співпраця	Оформлює під наглядом дорослих прості онлайн-покупки та заявки, надаючи базову інформацію про себе (ім'я, e-mail чи номер телефону)
Продуктивні	Усне продукування	В цілому	Будує прості, здебільшого відокремлені фрази про людей і місця
		Тривалий монолог: опис власного досвіду	Описує себе, те, що робить, місце, де живе Описує прості аспекти свого повсякденного життя за допомогою низки простих речень, використовуючи прості слова та фрази, якщо має змогу заздалегідь підготуватися
		Тривалий монолог: надання інформації	Описує за допомогою простих слів, виразів та кліше предмет чи малюнок, показуючи його іншим, якщо має змогу заздалегідь підготуватися
		Тривалий монолог: обґрунтування власної думки	Дескриптори відсутні
		Виступ перед аудиторією	Дескриптори відсутні
	Писемне продукування	В цілому	Надає у письмовій формі інформацію про себе (наприклад, уподобання, родина, домашні улюбленці), використовуючи прості слова та вирази
		Творче письмо	Пише прості фрази та речення про себе та уявних людей, про те, де вони живуть і що роблять
			Описує кімнату дуже простими словами
			Використовує прості слова та фрази для опису предметів, з якими стикається у повсякденному житті (наприклад, колір машини, її розмір)

Орієнтовні параметри навчально-пізнавальних досягнень учнів

Уміння	Клас	
	3	4
Сприймання на слух (аудіювання)	Обсяг прослуханого в записі матеріалу (у межах)	
	1,5–2 хв	2 хв
Зорове сприймання (читання)	Обсяг одного тексту в словах (у межах)	
	80–100	100–150
Усна взаємодія (діалог)	Висловлення кожного співрозмовника у репліках, правильно оформлених у мовному відношенні (у межах)	
	4	5
Усне продукування (монолог)	Обсяг висловлення у реченнях (у межах)	
	4–5	5–6
Писемне продукування (письмо)	Обсяг письмового повідомлення у словах (у межах)	
	25–40	40–50

Англійська мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльності вчителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад «Я, моя родина і друзі» + «Свята й традиції», «Я, моя родина і друзі» + «Помешкання».

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкових класів ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому граматичні структури засвоюються імпліцитно через сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях. Більшість граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища в мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

3-й клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар — лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини місце проживання щоденні обов'язки	<ul style="list-style-type: none">• привітатися• попрощатися• вибачитися• подякувати• представити себе/когось
Відпочинок і дозвілля	захоплення розваги	<ul style="list-style-type: none">• називати/описувати когось/щось
Людина	зовнішність людини професії	<ul style="list-style-type: none">• ставити запитання і відповідати на них
Помешкання	дім квартира, моя кімната умеблювання	<ul style="list-style-type: none">• розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди
Харчування	посуд назви продуктів	<ul style="list-style-type: none">• вітати зі святом• виражати настрої
Природа й навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	погода та вибір одягу природні явища	<ul style="list-style-type: none">• висловлювати уподобання• розуміти інформаційні вказівники
Свята та традиції України й країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	навчальні предмети розклад улюблений предмет	

Мовний інвентар — граматика

Категорія	Структура
Clause	there is(n't)/are(n't)
Conjunction	basic connectors 'but/and/or'
Determiner	'a/an' with jobs 'some' and 'any' in questions and negative statements 'how' questions for time, measurement, size and quantity
Noun	irregular nouns - plural 's' for possession
Preposition	basic prepositions of place and direction
Pronoun	object personal pronoun
Verb	Present Simple for daily routines, facts and states regular/irregular Past Simple for finished time was/were with complement

4-й клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар — лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	місцепроживання населені пункти	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось • називати/описувати когось/щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом • виражати настрій • висловлювати уподобання
Помешкання	види помешкань умеблювання	
Відпочинок і дозвілля	спорт улюблені дитячі герої магазини й покупки	
Людина	гігієна стан здоров'я	
Природа й навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	довкілля природні явища	
Подорож по Україні й до країн виучуваної мови	поїздка на канікулах види транспорту назви столиць, населених пунктів	
Свята та традиції	святкування в кафе	
Шкільне життя	шкільні події	

Мовний інвентар — граматика

Категорія	Структура
Adjective	comparative and superlative forms of adjectives
Adverb	adverbs and adverbials of frequency and movement
Clause	statements with subject + verb + object
Conjunction	basic connectors 'but/and/or' 'because' for causes and reasons
Determiner	'how' questions for time, measurement, size and quantity 'a/an' with jobs
Modality	'would like to' + infinitive
Verb	Present Continuous, Future Simple for plans and intentions

2.2. Громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна освітні галузі

«Я досліджую світ». 1–2 класи³

Пояснювальна записка

Зазначені освітні галузі можуть реалізовуватись окремими предметами або в інтегрованому курсі за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузева; у межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, у процесі проєктної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Для розв'язування учнями практичних завдань у життєвих ситуаціях залучаються навчальні результати з інших освітніх галузей.

Метою навчальної програми є особистісний розвиток учнів початкових класів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язування таких **завдань**:

- формування дослідницьких умінь, опанування доступних способів пізнання себе, предметів і явищ природи і суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання, систематизація, класифікація, установлення логічної та часової послідовності подій, критична оцінка побаченого (почутого), установлення зв'язків і залежностей у природі і суспільстві, між станом довкілля і діяльністю людини, впливу поведінки на здоров'я та безпеку, залежності результату від докладених зусиль, аналіз наслідків ризикованої поведінки);

- виховання активної позиції щодо громадянської і соціально-культурної належності себе і своєї родини до України, інтересу до пізнання історії та природи свого краю і країни; пошани до символів держави, ініціативної поведінки у громадських акціях, у відзначенні пам'ятних дат і подій;

- розвиток толерантності у соціальній комунікації, ціннісного ставлення до природи та її пізнання, до приватного життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності у ситуаціях застосування норм і правил життя

³ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст громадянської та історичної, соціальної і здоров'язбережувальної освітніх галузей повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом громадянської та історичної, соціальної і здоров'язбережувальної освітніх галузей, презентованих у Типовій освітній програмі для 1–2-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 1–2 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>]

в суспільстві, інші соціальні навички щодо взаємодії і співпраці в різних видах діяльності;

- створення умов для самовираження учнів у різних видах діяльності, становлення екологічно грамотної та соціально адаптованої особистості.

Тематична основа курсу реалізується завдяки змістовим лініям, які визначені Державним стандартом початкової освіти:

«**Людина**» (пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка);

«**Людина серед людей**» (стандарти поведінки в сім'ї, у суспільстві; моральні норми; навички співжиття і співпраці);

«**Людина в суспільстві**» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення);

«**Людина і світ**» (толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв).

Типова навчальна програма дає змогу вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту із освітніх галузей Стандарту, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні стани потреб, мотивів, цілей, сенсорного та емоційно-вольового розвитку). Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу.

Педагогічна стратегія, яка спиралась на наслідувальні механізми у розвитку пізнавальних процесів учнів початкових класів і передбачала пріоритетне використання зразків, алгоритмів, поетапного контролю й корекції, збагачується полісенсорним підходом, що зумовлює дослідницьку поведінку учнів, сприйняття ними властивостей і якостей предметів і явищ природного і соціального оточення, спрямовується у сферу пошукової діяльності.

На основі Типової програми вчитель може створювати різні варіанти інтегрованої програми за таким алгоритмом:

- визначення цілей навчання;
- створення картки понять з інших предметів (асоціативної павутинки, курсів, галузей, які допоможуть досягти цілей);
- структурування програми за темами;
- вибір діяльності учнів, яка забезпечить інтегроване навчання;
- розроблення показників досягнення очікуваних результатів.

Можливі засоби інтеграції в процесі реалізації програми «Я досліджую світ» передбачають включення учнів у практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як-от:

- дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне — відмінне, до якого цілого воно належить);

- дослідження-спостереження (Як воно діє? Що з ним відбувається? Для чого призначене?);

- дослідження-пошук (запитування, передбачення, установлення часової і логічної послідовності явищ, подій; установлення причинно-наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?), догадка, висновок-узагальнення).

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>усвідомлює</i> людину як частину природи і суспільства, її відмінності від інших живих істот [1 ПРО 1.4], [1 ГІО 1.2], [1 ГІО 2.1]; <i>розповідає</i> про себе, називає адресу проживання; <i>складає</i> словесний портрет «Який (яка) я», «Чим відрізняюсь від інших», «Що я вмю», «Чого хочу навчитись» [1 СЗО 2.1], [1 СЗО 3.3], [1 ГІО 6.1]; <i>володіє</i> найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування [1 СЗО 3.1]; <i>описує</i> можливі ризики для життя і здоров'я вдома, у школі, на вулиці [1 СЗО 3.2]; <i>розуміє</i> переваги акуратності, доброзичливості, чесності [1 СЗО 1.4]; <i>досліджує</i> свій організм [1 ПРО 4.3]</p>	<p>Людина — частина природи і суспільства. Пізнання себе, своїх можливостей; місце проживання, безпечна поведінка вдома і на вулиці. Органи чуття. Турбота про органи тіла, гігієнічні навички. Спостереження в докільлі. Організація досліджень</p>
Людина серед людей	
<p><i>цікавиться</i> минулим своєї сім'ї [1 ГІО 1.2]; <i>розрізняє</i> минуле, сучасне, майбутнє (було — є — буде) [1 ГІО 1.3]; <i>знає</i> склад сім'ї, імена членів сім'ї, де працюють батьки, хто вони за професією [1 ГІО 4.2]; <i>знає</i>, хто працює в школі; <i>має</i> уявлення про свої обов'язки як школяра, правила поведінки на уроці, на перерві [1 ГІО 6.2]; <i>доречно</i> вживає слова етикету (вітання, прохання, прощання, звертання, подяки, вибачення) [1 ГІО 6.3]; <i>доброзичливо спілкується</i> з іншими</p>	<p>Сім'я, школа. Поведінка в сім'ї, школі, громадських місцях. Моральні норми. Навички співжиття і співпраці. Стандарти поведінки в суспільстві. Поведінка в громадських місцях (транспорті, на вулиці, у храмі, у театрі, у бібліотеці). Моральні якості (доброзичливість, правдомовність, щирість, подільчивість). Спостереження в докільлі. Організація досліджень. Розв'язування ситуацій морального вибору</p>

<p>в спільній діяльності [1 ГІО 8.1]; <i>розрізняє вчинки, дає їм оцінку з погляду моральності</i> [1 ГІО 6.3]; <i>має уявлення про необхідність доброзичливого й уважного ставлення до старших</i> [1 ГІО 6.2]; <i>використовує правила культурної поведінки в громадських місцях, що ґрунтуються на врахуванні інтересів інших</i> [1 СЗО 1.4], [1 ГІО 2.3]</p>	
Людина в суспільстві	
<p><i>знає назву країни, її столицю; має уявлення про зміст символів держави (прапор, герб, гімн, українська мова), історичні пам'ятки свого краю</i> [1 ГІО 8.3]; <i>виявляє зв'язки між людьми в суспільстві (хто про кого дбає, значення праці людей для добробуту країни)</i> [1 ГІО 2.2], [1 ПРО 3.1]; <i>орієнтується у найближчому просторі</i> [1 ПРО 1.4], [1 ГІО 2.1]; <i>долучається до корисних справ громади</i> [1 СЗО 4.7], [1 ГІО 8.2]</p>	<p>Громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання історії свого краю, символів держави. Спостереження в довкіллі. Організація досліджень</p>
Людина і світ	
<p><i>має уявлення про різноманітність людей у світі, називає деякі країни</i> [1 ГІО 2.1]; <i>усвідомлює необхідність доброзичливого ставлення до інших країн та народів, цікавиться відповідною інформацією</i> [1 ГІО 7.1]; <i>наводить приклади виробів, які допомагають людині в побуті, приклади винаходів людства</i> [1 ПРО 1.4], [1 ПРО 3.3]</p>	<p>Толерантне ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів, які проживають в Україні та за її межами. Досліди, спостереження в природі. Рукотворні тіла, матеріали та їх властивості. Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини</p>

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>розповідає про себе та інших, висловлює свої вподобання</i> [2 СЗО 3.3], [2 ГІО 5.1]; <i>описує себе, свій характер, захоплення, що відрізняють його / її від інших</i> [2 ГІО 6.1]; <i>розпізнає та описує небезпеку вдома або в школі</i> [2 СЗО 2.1]</p>	
<p><i>ухвалює рішення щодо простих побутових ситуацій з користю для здоров'я і безпеки</i> [2 СЗО 2.3]; <i>пояснює, від чого залежить безпека на вулиці, удома, у школі</i> [2 СЗО 2.4]; <i>визначає здорові та шкідливі звички, правила догляду за органами тіла</i> [2 СЗО 3.1]; <i>досліджує зміни, що відбуваються</i> [2 СЗО 3.2];</p>	<p>Пізнання себе, своїх можливостей, здорова і безпечна поведінка. Частини тіла людини та їх функції. Турбота про здоров'я. Організація досліджень</p>

<p><i>досліджує</i> позитивні і негативні впливи на вибір здорової та безпечної поведінки [2 СЗО 3.3]; <i>досліджує</i> зміни, що відбуваються з людиною [2 СЗО 3.4]</p>	
Людина серед людей	
<p><i>пояснює</i>, що може робити в сім'ї, серед однолітків, у школі [2 ГІО 7.2]; <i>дотримується</i> правил поведінки, що засвідчують повагу до інших [2 ГІО 6.2]; <i>доречно вживає</i> слова чемності [2 СЗО 4.4]; <i>надає допомогу</i>, коли звертаються по неї [2 СЗО 1.3]; <i>висловлює</i> оцінні судження щодо вчинку, події, явища [4 СЗО 2.2]; <i>добирає</i> докази до своїх висновків [2 ГІО 5.1]; <i>не порушує права</i> інших дітей, виявляє і засуджує вчинки, які ображають або принижують інших [2 ГІО 6.2], [2 ГІО 6.3]; <i>співпрацює</i> в групах для досягнення спільних цілей [2 ГІО 7.2]</p>	<p>Стандарти поведінки в суспільстві. Моральні норми. Навички співжиття і співпраці</p>
Людина в суспільстві	
<p><i>розпізнає</i> державні символи України, шанобливо ставиться до них [2 ГІО 8.3]; <i>розпитує і збирає</i> інформацію про свій край і державу, історичні події, відомих осіб [2 ГІО 3.1]; <i>розпитує</i> старших про минуле, бере активну участь у спільних заходах державного значення [2 ГІО 7.1]; <i>дотримується</i> встановлених правил поведінки під час державних свят, класних, шкільних і громадських заходів [2 ГІО 2.3]</p>	<p>Громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, і символів держави. Внесок українців у світові досягнення. Славетні українці. Спостереження в довкіллі. Організація досліджень</p>
Людина і світ	
<p><i>має</i> уявлення про різноманітність людей у світі, називає деякі країни [2 ГІО 3.1]; <i>усвідомлює</i> необхідність толерантного ставлення до інших країн і народів, цікавиться відповідною інформацією [2 СЗО 2.2]; <i>виявляє</i> інтерес до інформації про інші країни і народи [2 ГІО 3.2]; <i>доводить</i> на конкретних прикладах важливість взаємозв'язків і взаємодії між країнами [2 ГІО 3.2]; <i>виявляє</i> доброзичливе ставлення до людей інших національностей, до їхніх культур і звичаїв [2 ГІО 5.1]</p>	<p>Толерантне ставлення до різноманітності культур, звичаїв. Внесок українців у світові досягнення. Історичні події. Видатні історичні постаті. Розв'язування ситуацій морального вибору</p>

«Я досліджую світ». 3–4 класи⁴

Пояснювальна записка

Зазначені освітні галузі можуть реалізовуватись окремими предметами або в інтегрованому курсі за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузева; у межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів; у процесі проектної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Для розв'язання практичних завдань у життєвих ситуаціях залучаються навчальні результати з інших освітніх галузей.

Метою навчальної програми є особистісний розвиток учнів початкових класів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- формування дослідницьких умінь, опанування доступних способів пізнання себе та свого організму, предметів і явищ природи та суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання, систематизація, класифікація, встановлення логічної та часової послідовності подій, критична оцінка побаченого (почутого), встановлення зв'язків і залежностей у природі та суспільстві, між станом довкілля і діяльністю людини, впливу поведінки на здоров'я та безпеку, залежності результату роботи від докладених зусиль; аналіз наслідків ризикованої поведінки);

- виховання активної позиції щодо громадянської і соціально-культурної належності себе і своєї родини до України; інтересу до пізнання історії та природи свого краю і країни; пошани до символів держави, ініціативної патріотичної поведінки в громадських акціях, у відзначенні пам'ятних дат і подій;

- розвиток толерантності в соціальній комунікації, ціннісного ставлення до природи та її пізнання, до приватного життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності в ситуаціях застосування норм і правил життя в суспільстві, інші соціальні навички у взаємодії і співпраці в різних видах діяльності;

⁴ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної освітніх галузей повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної освітніх галузей, презентованих у Типовій освітній програмі для 3–4-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 3–4 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

- створення умов для самовираження учнів у різних видах діяльності, становлення екологічно грамотної та соціально адаптованої особистості.

Тематичну основу курсу складають **змістові лінії**, які визначені Державним стандартом початкової освіти й охоплюють складники названих вище галузей у їхній інтегрованій суті, а саме:

«**Людина**» (людина — частина природи і суспільства, пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка);

«**Людина серед людей**» (соціальні ролі (школяр, член сім'ї і громади), стандарти поведінки в сім'ї, у школі, у громадських місцях; моральні норми; навички співжиття і співпраці, соціальні зв'язки між людьми в процесі виконання соціальних ролей);

«**Людина в суспільстві**» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства і громадянина України; пізнання свого краю, історії, символів держави; внесок українців у світові досягнення).

Типова навчальна програма дає змогу вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту з освітніх галузей Стандарту, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні стани потреб, мотивів, цілей, сенсорного та емоційно-вольового розвитку). Особливого значення в дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу.

Педагогічна стратегія, яка опиралась на наслідувальні механізми в розвитку пізнавальних процесів учнів молодших класів і передбачала пріоритетне використання зразків, алгоритмів, поетапного контролю й корекції, збагачується полісенсорним підходом, що зумовлює дослідницьку поведінку учнів, сприйняття ними властивостей і якостей предметів і явищ природного й соціального оточення, спрямовується у сферу пошукової діяльності.

На основі Типової програми вчитель може створювати різні варіанти інтегрованої програми за таким алгоритмом:

- визначення цілей навчання;
- створення картки понять з інших предметів (асоціативної павутинки, курсів, галузей, що допоможуть досягти цілей);
- структурування програми за темами;
- вибір діяльності учнів, яка забезпечить інтегроване навчання;
- розроблення показників досягнення очікуваних результатів.

Можливі засоби інтеграції в процесі реалізації програми передбачають включення учнів у практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як-от:

- дослідження-розпізнавання (що це? яке воно? обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне — відмінне, до якого цілого воно належить);

- дослідження-спостереження (як воно діє? що з ним відбувається? для чого призначене?);

- дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової та логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно-наслідкових зв'язків (чому? яким чином? від чого залежить? із чим пов'язано?), догадка, висновок-узагальнення).

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>знає</i>, що має спільного та чим відрізняється людина від інших живих істот (мислення, мова, праця, спілкування і взаємодія з іншими людьми) [3 ГІО 2.2];</p> <p><i>розповідає</i> про частини тіла людини, їхнє значення; правила догляду за ними [3 ПРО 1.1], [3 ПРО 4.3];</p> <p><i>володіє</i> найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 4.5]</p>	<p>Людина — частина природи і суспільства.</p> <p>Організм людини.</p> <p>Частини тіла людини та їхні функції.</p> <p>Турбота про здоров'я. Гігієнічні навички.</p> <p>Навички самообслуговування</p>
<p><i>називає</i> умови здорового способу життя (харчування, турбота про здоров'я, уникнення шкідливих звичок) [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 3.1], [3 СЗО 3.3];</p> <p><i>пояснює</i>, як змінюється людина впродовж життя, наводить приклади з власного досвіду [3 СЗО 3.2];</p> <p><i>пояснює</i>, як суспільні групи (сім'я, дитячий колектив, друзі) впливають на розвиток людини [3 СЗО 4.3], [3 СЗО 4.7]</p>	<p>Розвиток людини протягом життя: від малюка до дорослої людини.</p> <p>Здоровий спосіб життя, турбота про здоров'я</p>
<p><i>виявляє</i> інтерес до своєї зовнішності;</p> <p><i>розповідає</i> про себе, свої захоплення;</p> <p><i>прагне</i> до акуратності;</p> <p><i>розпізнає</i> риси характеру і дає їм оцінку [3 ГІО 6.1];</p> <p><i>називає</i> риси характеру, які сприяють, і ті, що заважають досягненню успіху в житті, спілкуванню з іншими [3 ГІО 8.2];</p> <p><i>пояснює</i>, як досягнення мети залежить від наполегливості й старанності [3 ГІО 7.2]</p>	<p>Зовнішність людини.</p> <p>Риси характеру, які сприяють досягненню успіху в житті, забезпечують дружні взаємини з іншими, повагу (чесність, працьовитість, щедрість, чемність, чуйність).</p> <p>Риси характеру, що заважають досягненню успіху, спілкуванню (лінощі, неухважність, байдужість, нетовариськість).</p> <p>Пізнання себе, своїх можливостей, здорова і безпечна поведінка</p>
<p><i>володіє</i> прийомами планування робочого часу, тренування уваги, пам'яті [3 СЗО 4.1];</p>	<p>Навчання як складова життєвого успіху.</p> <p>Уміння вчитися.</p>

<p><i>підтримує</i> порядок на робочому місці [3 СЗО 1.1]; <i>виявляє</i> пізнавальну активність на уроках [3 СЗО 4.1]; <i>співпрацює і взаємодіє</i> з іншими у різних ситуаціях (навчання, гра) [3 СЗО 2.3], [3 ГІО 8.1]</p>	<p>Планування робочого часу. Взаємодія та співпраця з іншими</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення) <ul style="list-style-type: none"> • Тренування уваги, пам'яті (прийоми, алгоритми, вправи) </p>	
<p align="center">Людина серед людей</p>	
<p><i>називає</i> правила поведінки в сім'ї, школі, громаді [3 СЗО 2.3], [3 ГІО 8.1], [3 ГІО 8.2]; <i>розуміє</i> почуття відповідальності перед родиною [3 ГІО 6.2]</p>	<p>Сім'я. Склад сім'ї. Історія роду. Розподіл прав і обов'язків у сім'ї. Дозвілля в сім'ї. Родинні стосунки між поколіннями. Небезпечні ситуації в школі, вдома, на вулиці. Турбота про тих, хто її потребує</p>
<p><i>пропонує</i> вирішення посильних проблем школи, громади [3 СЗО 2.1], [3 ГІО 8.1]; <i>співпрацює і взаємодіє</i> з іншими щодо збереження традицій школи [3 ГІО 7.1]; <i>виявляє інтерес</i> до пізнання і збереження традицій школи [3 ГІО 7.1]; <i>розуміє</i> переваги доброго ставлення до інших на прикладах вияву таких якостей, як чесність, доброзичливість, подільчивість, працьовитість, увічливість на противагу хитрощам, байдужості, жадібності, лінощам, безкультурності [3 СЗО 1.4]; <i>вирішує</i> конфлікти мирним шляхом [3 СЗО 4.4]; <i>дотримується</i> правил шкільного розпорядку; правил поведінки під час шкільних і громадських заходів [3 ГІО 2.3]</p>	<p>Школа. Правила шкільного розпорядку. Історія рідної школи. Збереження традицій. Ставлення до інших (товаришування, спільна гра, праця, навчання в групах, у класі. Моральні норми</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення) <ul style="list-style-type: none"> • Моделювання способів поведінки чуйного ставлення до старших та інших членів сім'ї. • Моделювання способів вирішення конфліктних ситуацій (з опорою на літературні твори, ситуації з реального життя) </p>	
<p><i>називає</i> об'єкти громадського простору своєї місцевості [3 ГІО 2.1]; <i>демонструє</i> ставлення до приватної власності своєї та інших як до цінності [3 ГІО 2.2]; <i>аргументує</i> неприпустимість порушення приватного простору [3 ГІО 2.3]; <i>бере участь в обговоренні</i> правил поведінки в громадському транспорті, кінотеатрі, бібліотеці тощо, <i>аргументує</i> їхню доцільність на прикладах [3 ГІО 2.3]</p>	<p>Приватний і громадський простір. Правила поведінки в громадських місцях</p>
<p>Практичні роботи <ul style="list-style-type: none"> • Обговорення правил поведінки, прийнятих у класі, школі, місцевій громаді. • Моделювання (інсценізація) поведінки в громадських місцях (з опорою на літературні твори, ситуації з реального життя) </p>	

Людина в суспільстві

усвідомлює свою належність до українського суспільства; необхідність толерантних взаємин між людьми [3 ГІО 7.1];
 має уявлення про державну символіку України; свою приналежність до України [3 ГІО 8.3];
 ділиться з іншими інформацією про права кожної дитини (право на навчання, медичну допомогу, відпочинок, захист від жорстокого поводження) [3 ГІО 6.2];
 виявляє інтерес до пізнання минулого і сучасного України; участі у відзначенні пам'ятних подій, державних і народних свят [3 ГІО 3.1], [3 ГІО 3.2];
 розпитує старших і збирає інформацію про свій край, про минуле, історії назв [3 ГІО 2.1];
 володіє навичками поводження в урочистих ситуаціях, у пам'ятних місцях [3 СЗО 3.3];
 розуміє сутність правопорушень як порушень прав інших людей [3 ГІО 6.2];
 міркує на цю тему, наводить приклади [3 ГІО 4.1];
 обґрунтовує необхідність відповідати за свої вчинки; встановлює взаємозв'язки в соціальному житті (між учинком і наслідком, порушенням правил і відповідальністю); передбачає наслідки своїх учинків [3 СЗО 1.4];
 розповідає про значення праці людей різних професій для країни [3 ГІО 4.2], [3 ГІО 3.3];
 усвідомлює себе громадянином України;
 виявляє патріотичні почуття, шанобливе ставлення до символів держави, традицій і звичаїв свого краю [3 ГІО 8.3]

Людина — частина суспільства.
 Сім'я, дитячий колектив, друзі.
 Залежність людей одне від одного.
 Взаємодопомога.
 Суспільство як єдність людських спільнот, їхня різноманітність.
 Стосунки людей у суспільстві.
 Україна — незалежна держава.
 Символи держави: Герб, Прапор, Гімн, державна мова, їхнє значення.
 Права та обов'язки громадян.
 Пам'ятні події, державні й народні свята, їхня історія.
 Праця людей різних професій. Знання й уміння, необхідні для опанування цих професій.
 Господарська діяльність людей твого краю.
 Славетні українці.
 Правила поведінки в пам'ятних місцях, під час урочистих заходів.
 Права людини.
 Взаємозв'язки між учинком і наслідком.
 Правопорушення як порушення прав інших.
 Сучасні народні ремесла твого краю

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)

- Створення альбому, портфоліо або облаштування тематичної виставки «Ми — громадяни України» (зображення символів, листівки, світлини).
- Розв'язання прогностичних задач «Що буде, якщо ...» (ситуації правопорушень)

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p>має уявлення про неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, здібності, характер) [4 ПРО 1.1]; аргументує неприпустимість заподіяння будь-якої шкоди собі й іншим [4 СЗО 1.1]; пояснює можливості людини; значення знань, освіти, працелюбства в досягненні успіхів і спілкуванні [4 ПРО 1.6]; пояснює, від чого залежить безпека вдома, у школі, у довіллі [4 СЗО 2.1]</p>	<p>Неповторність кожної людини. Життя людини — найвища цінність. Благодійність як прояв добра і співчуття. Обговорення можливостей досягнення успіху, планів на майбутнє, переборення труднощів у житті</p>

Людина серед людей	
<p><i>має уявлення про культуру взаємин людей у сім'ї, школі, на вулиці [4 ГІО 7.1]; наводить приклади такої поведінки, де виявляються ці риси [4 ГІО 8.1]; розуміє значення добрих взаємин, їхню перевагу над конфліктами, сутність доброзичливості, милосердя, поступливості, наполегливості, відповідальності [4 ГІО 6.1]; вирішує конфліктні ситуації мирним шляхом [4 ГІО 6.2]; пояснює необхідність виробляти в собі такі риси [4 СЗО 8.1]; вживає доречно слова етикету [4 СЗО 1.4]; установлює зв'язки між конкретними вчинками і ставленням людей, розуміє необхідність культурної поведінки в громадських місцях (транспорті, музеї, бібліотеці тощо) [4 ГІО 2.3], [4 СЗО 2.4]; уміє поводитися в гостях; знає правила гостинності [4 СЗО 4.4]</i></p>	<p>Роль спілкування в житті людини. Культура поведінки. Обговорення різноманітних ситуацій. Правила поведінки в громадських місцях, удома. Уникнення конфліктів з іншими людьми. Моральні норми</p>
Людина в суспільстві	
<p><i>має уявлення про права та обов'язки; право на життя; рівноправність людей; право кожного на захист, любов і піклування; право на працю, захист, відпочинок; право на освіту [4 ГІО 6.2]; знає зміст основних символів держави (Гімн, Прапор, Герб, рідна мова); зміст народних символів [4 ГІО 8.3]; виявляє інтерес до пізнання символіки інших держав [4 ГІО 3.1]; має уявлення і виявляє практично турботу про своє оточення, про довкілля та культурну спадщину [4 ГІО 1.3]; цікавиться історією і культурою свого краю; накопичує відповідну інформацію; наводить та оцінює приклади позитивного й негативного ставлення до старших і молодших, знає про можливі правопорушення серед дітей [4 ГІО 6.2]; наводить приклади відповідальності за скоєні правопорушення; розмірковує, як правильно розпоряджатися кишеньковими грошима [4 ГІО 8.1]</i></p>	<p>Ознайомлення із громадськими правами та обов'язками. Основні символи держави. Символи інших країн. Народні символи. Турбота кожного про оточення, про довкілля, про історичну та культурну спадщину. Пам'ятки твого краю. Приклади правопорушень серед дітей і юридична відповідальність за їхнє скоєння. Модельовання різних соціальних ролей (учень — учитель — директор школи — продавець — екскурсовод — водій — правоохоронець). Розкриття взаємозв'язків між людьми в процесі виконання соціальних ролей (продавець — покупець, лікар — пацієнт, пішохід — водій). Гроші; планування бюджету. Правила заощадження</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Рольова гра «Супермаркет», «Я пасажир» та інші на вибір 	

2.3. Технологічна освітня галузь Дизайн і технології. 1–2 класи⁵ Пояснювальна записка

Зміст технологічної освітньої галузі реалізовується через інтегрований курс «Дизайн і технології».

Метою навчання дизайну і технологій є розвиток особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових та проєктно-технологічної компетентностей, необхідних для розв'язання життєвих проблем у взаємодії з іншими, культурного й національного самовираження.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування допитливості, цілісного уявлення про матеріальне і нематеріальне виробництво;
- виховання естетично-ціннісного ставлення до традицій українського народу в праці, декоративно-ужитковому мистецтві;
- набуття досвіду поетапного створення корисних і естетичних виробів у партнерській взаємодії: від задуму до його втілення в матеріалах;
- вироблення навичок раціонального використання матеріалів, безпечного застосування традиційних та сучасних технологій;
- формування культури праці, прагнення удосконалювати процес і результати проєктно-технологічної діяльності, свій життєвий простір.

Реалізація мети і завдань навчального предмета здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Інформаційно-комунікаційне середовище», «Середовище проєктування», «Середовище техніки і технологій», «Середовище соціалізації».

Змістова лінія «**Інформаційно-комунікаційне середовище**» охоплює вивчення питань гармонійного поєднання функціональності та естетичності у виробках; пошук та опрацювання тематичної інформації у взаємодії з іншими; дослідження природних, штучних і синтетичних матеріалів; розрізнення та читання графічних зображень; конструювання виробів з готових деталей.

Змістова лінія «**Середовище проєктування**» спрямована на реалізацію творчого потенціалу учнів, створення умов для продукування ідей, вибору особисто привабливих об'єктів праці; проєктування — моделювання

⁵Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст технологічної освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом технологічної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 1–2-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 1–2 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>]

і конструювання; виконання елементарних графічних зображень; добір матеріалів за їхніми властивостями; читання інструкційних карток із зображеннями для поетапного виготовлення виробу.

Змістова лінія «Середовище техніки і технологій» передбачає формування навичок організації робочого місця, безпечної праці з ручними інструментами та пристосуваннями; поетапне виготовлення виробів з використанням традиційних та сучасних технологій; раціональне використання матеріалів.

Змістова лінія «Середовище соціалізації» спрямована на формування здатності оцінювати та презентувати результати проєктно-технологічної діяльності, обговорювати їх з іншими; ефективно використовувати створені вироби; долучатися до благодійної діяльності; виконувати трудові дії в побуті для самообслуговування та якісного облаштування життєвого простору.

Навчальний матеріал вибудовується навколо актуальних освітніх тем, розв'язання життєвих проблем, встановлення взаємозв'язків з іншими освітніми галузями. Розподіл навчальних годин за темами, добір об'єктів праці вчитель визначає самостійно, враховуючи умови навчання та педагогічну доцільність.

Обов'язковою умовою проведення занять є виготовлення корисного й естетичного виробу — індивідуально, у парі або групі, оцінювання і презентація результатів навчання. Увага акцентується на організації робочого місця, правилах внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм.

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>спостерігає</i> за природними об'єктами [1 ТЕО 1.3]; <i>збирає і заготовляє</i> природні матеріали [1 ТЕО 1.3; 3.1]; <i>організовує</i> робоче місце [1 ТЕО 4.2]; <i>дотримується</i> правил внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять [1 ТЕО 4.3]; <i>виготовляє</i> поетапно вироби з природних матеріалів за зображеннями або творчим задумом з допомогою дорослих [1 ТЕО 1.4]; <i>розрізняє</i> вироби декоративно-ужиткового мистецтва [1 ТЕО 2.2]; <i>описує</i> приклади виробів з різних джерел інформації (підручник, фотографії, каталоги, посібники, інтернет-ресурси, музеї, фільми, мультфільми тощо) [1 ТЕО 2.2]; <i>виготовляє</i> виріб, застосовуючи технології декоративно-ужиткового мистецтва [1 ТЕО 2.1];</p>	<p>Природне середовище України. Природні матеріали рідного краю. Правила внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять. Організація робочого місця. Матеріали, інструменти та пристосування. Вироби з природних матеріалів. Приклади виробів декоративно-ужиткового мистецтва (витинанка, гончарство, ткацтво, різьблення, писанкарство, аплікація, вишивка тощо). Джерела інформації. Види матеріалів (папір, картон, пластилін, полімерна глина, солоне тісто, нитки, дріт, пластик тощо). Елементи графічної грамоти. Види конструкторів, навчальних наборів (LEGO, мозаїка, конструктор із дерева, металу, магнітний, банчемс тощо)</p>

<p><i>називає та обговорює в групі матеріали, корисність і естетичну цінність різних виробів [1 ТЕО 1.1; 1.3];</i></p> <p><i>розпізнає матеріали для моделювання, конструювання і виготовлення виробів візуально та на дотик [1 ТЕО 1.3];</i></p> <p><i>пояснює доцільність використання матеріалів вторинної переробки для збереження природних ресурсів (водоймищ, лісу, тварин, корисних копалин тощо) [1 ТЕО 3.2];</i></p> <p><i>розрізняє основні креслярські інструменти, лінії, види графічних зображень [1 ТЕО 1.2];</i></p> <p><i>читає елементарні графічні зображення [1 ТЕО 1.2];</i></p> <p><i>складає пласкі та об'ємні геометричні форми, вироби з деталей конструкторів або інших готових елементів (архітектурні споруди, транспортні засоби, роботи тощо) з допомогою дорослих, самостійно, у парі або групі [1 ТЕО 1.4]</i></p>	
Середовище проєктування	
<p><i>продукує ідеї для вибору особисто привабливого об'єкта праці [1 ТЕО 1.1];</i></p> <p><i>вибирає обґрунтовано об'єкт праці із запропонованих з допомогою вчителя; [1 ТЕО 1.1];</i></p> <p><i>пояснює функціональну та естетичну цінність обраного для проєктування і виготовлення виробу [1 ТЕО 1.1];</i></p> <p><i>розглядає моделі, подібні до обраного виробу (моделі-аналоги) [1 ТЕО 1.4]</i></p>	<p>Виявлення проблеми.</p> <p>Обґрунтований вибір об'єкта праці для його проєктування і виготовлення</p>
<p><i>здійснює розмічання ліній на папері і картоні [1 ТЕО 1.4];</i></p> <p><i>описує усно модель спроектованого виробу; [1 ТЕО 1.4];</i></p> <p><i>пояснює способи та види оздоблення власного виробу (стрічками, тасьмою, мереживом, лелітками, гудзиками, намистинами тощо) [1 ТЕО 1.3; 1.4];</i></p> <p><i>добирає матеріали для моделювання, конструювання та виготовлення виробу, зокрема і вторинні (природні, штучні, синтетичні) [1 ТЕО 1.3; 3.1];</i></p> <p><i>розрізняє традиційні і сучасні технології виготовлення виробів (аплікація, ліплення, писанкарство, квілінг тощо) [1 ТЕО 2.1];</i></p> <p><i>читає графічні зображення для поетапного виготовлення виробу з допомогою дорослих [1 ТЕО 1.2]</i></p>	<p>Дизайнерське проєктування — моделювання та конструювання, зокрема з використанням макетних матеріалів (картон, пінопласт тощо).</p> <p>Графічні зображення для поетапного виготовлення виробу пласкої та об'ємної форми</p>

Середовище техніки і технологій	
<p><i>працює</i> з ручними інструментами та пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів праці та норм санітарії [1 ТЕО 2.1];</p> <p><i>виготовляє</i> поетапно корисний естетичний виріб за визначеною послідовністю самостійно або з допомогою дорослих [1 ТЕО 2.2];</p> <p><i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів або трафаретів та <i>вирізує</i> їх [1 ТЕО 2.1];</p> <p><i>розміщує</i> деталі виробу на площині [1 ТЕО 2.1];</p> <p><i>застосовує</i> нероз'ємні з'єднання (склеювання, причіплювання / пластилін, глина / тощо) [1 ТЕО 2.1];</p> <p><i>оздоблює</i> деталі виробу з використанням традиційних та сучасних технологій [1 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>раціонально</i> використовує матеріали (папір, картон, пластилін, полімерна глина, солоне тісто, нитки, дріт, пластик тощо), зокрема і вторинні з допомогою дорослих [1 ТЕО 3.1; 3.2]</p>	<p>Ручні інструменти та пристосування, органайзери.</p> <p>Виготовлення виробу за інструкційними картками з графічними зображеннями.</p> <p>Технологічні операції з матеріалами (згинання, складання, скручування, рвання, зібгання, різання, склеювання, зв'язування, ліплення тощо).</p> <p>Раціональне розмічання та обробка матеріалів</p>
Середовище соціалізації	
<p><i>пояснює</i> корисність та естетичність створеного виробу [1 ТЕО 1.1; 1.5];</p> <p><i>презентує</i> результати власної або колективної проєктно-технологічної діяльності, обговорює їх з іншими [1 ТЕО 1.5];</p> <p><i>долучається</i> спільно з батьками до благодійної діяльності в групах зі створеними виробами, зокрема для українських воїнів [1 ТЕО 2.1; 4.1];</p> <p><i>умотивовує</i> необхідність робити подарунки, допомагати іншим [1 ТЕО 1.5; 4.1];</p> <p><i>розрізняє</i> професії дорослих у сім'ї та родині в сфері матеріального і нематеріального виробництва [1 ТЕО 4.1];</p> <p><i>виконує</i> трудові дії в побуті: <i>доглядає</i> за одягом та взуттям (<i>зав'язує</i> шалик, пояс, шнурки тощо) [1 ТЕО 4.1; 4.2];</p> <p><i>пояснює</i> правила догляду за домашніми тваринами, рослинами і <i>доглядає</i> за потреби [1 ТЕО 4.1];</p> <p><i>ремонтує</i> нескладні пошкодження книг, іграшок за потреби [1 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3];</p> <p><i>сервірує</i> нескладні страви (чай, канапки, тістечка тощо) за наочним прикладом з допомогою дорослих або спільно зі старшими учнями [1 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p>	<p>Соціальна цінність виконаного індивідуального або колективного проєкту.</p> <p>Презентабельність та реклама.</p> <p>Діяльність у групах та середовищі.</p> <p>Благочинна діяльність для задоволення потреб інших людей.</p> <p>Світ професій.</p> <p>Побутове самообслуговування</p>

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>досліджує</i> природні матеріали за формою, кольорами, властивостями (візуально, на дотик) [2 ТЕО 1.3];</p> <p><i>порівнює</i> природні і рукотворні форми [2 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>організовує</i> робоче місце [2 ТЕО 4.2];</p> <p><i>дотримується</i> правил внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять [2 ТЕО 4.3];</p> <p><i>створює</i> поетапно композицію та вироби з природних матеріалів за зображеннями, зразком або власним задумом [2 ТЕО 1.1; 1.4];</p> <p><i>порівнює</i> традиційні і сучасні вироби декоративно-ужиткового мистецтва за матеріалами, техніками виконання, функціональними та естетичними властивостями [2 ТЕО 2.2];</p> <p><i>розрізняє</i> основні види народних декоративних візерунків, орнаментів [2 ТЕО 2.2];</p> <p><i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до виробів декоративно-ужиткового мистецтва [2 ТЕО 2.2];</p> <p><i>виготовляє</i> виріб, застосовуючи технології декоративно-ужиткового мистецтва [1 ТЕО 2.1; 2.2];</p> <p><i>розрізняє</i> види матеріалів та називає сфери їхнього використання [2 ТЕО 1.3];</p> <p><i>досліджує</i> властивості матеріалів візуально та на дотик [2 ТЕО 1.3];</p> <p><i>аргументує</i> доцільність використання вторинних матеріалів для збереження навколишнього середовища [2 ТЕО 3.2];</p> <p><i>моделює</i> виріб з деталей конструктора за графічними зображеннями або власним задумом (самостійно, у парі або групі) [2 ТЕО 1.4]</p>	<p>Природне і штучне середовище. Матеріали. Спостереження, імітація, фантазування. Правила внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм. Організація робочого місця. Інструменти та пристосування. Моделі-аналоги. Характеристики традиційних і сучасних виробів декоративно-ужиткового мистецтва, знайомство з народними умільцями свого краю (реально або віртуально). Властивості матеріалів (природні матеріали, папір, картон, пластилін, полімерна глина, солоне тісто, тканина, нитки, шнури, дріт, пластик, пінопласт тощо).</p> <p>Конструктори, навчальні набори з графічними зображеннями, інструкційними картками</p>
Середовище проєктування	
<p><i>продукує</i> ідеї для вибору об'єкта праці та обговорює їх з іншими [2 ТЕО 1.1];</p> <p><i>оцінює</i> проєктні ідеї — власні та інших [2 ТЕО 1.1];</p>	<p>Виявлення проблеми.</p> <p>Вибір об'єкта праці для його проєктування і виготовлення.</p>

<p><i>пояснює</i> вибір особисто привабливого об'єкта праці, відповідаючи на запитання дорослих [2 ТЕО 1.1; 2.2]; <i>обдумує</i> план реалізації задуму в матеріалі [2 ТЕО 1.1; 2.2]; <i>прогнозує</i>, яким має бути виріб, його функціональну й естетичну цінність [2 ТЕО 1.1; 1.4]; <i>порівнює</i> моделі, подібні обраному виробу (моделі-аналоги) [2 ТЕО 1.4]; <i>моделює</i> виріб з елементами фантазування [2 ТЕО 1.4]; <i>описує</i> модель свого виробу [2 ТЕО 1.4]; <i>пояснює</i> способи та види оздоблення власного виробу (стрічками, тасьмою, мереживом, лелітками, гудзиками, намистинами тощо) [2 ТЕО 1.4; 1.3]; <i>добирає</i> матеріали для виготовлення виробу, застосовує вторинні матеріали [2 ТЕО 1.3]; <i>використовує</i> традиційні та сучасні технології виготовлення виробів (комбінована аплікація, оригамі, кірігамі, квілінг, витинанка тощо) [2 ТЕО 2.2]; <i>пояснює</i> визначену послідовність виготовлення спроектованого виробу за зображеннями [2 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Дизайн-проектування — моделювання та конструювання, зокрема з використанням макетних матеріалів (картон, пінопласт тощо). Графічні зображення для послідовного виготовлення виробу пласкої та об'ємної форми. Поетапне проектування технології виготовлення виробу</p>
Середовище техніки і технологій	
<p><i>працює</i> з ручними інструментами та пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів праці та норм санітарії [2 ТЕО 2.1; 4.3]; <i>виготовляє</i> поетапно виріб за визначеною послідовністю [2 ТЕО 2.2]; <i>здійснює</i> розмічання ліній на папері та картоні [2 ТЕО 2.1]; <i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів або трафаретів [2 ТЕО 2.1]; <i>з'єднує</i> деталі та <i>оздоблює</i> їх з використанням традиційних і сучасних технологій [2 ТЕО 2.1]; <i>дотримується</i> послідовності виготовлення виробу з допомогою вчителя [2 ТЕО 2.2]; <i>раціонально</i> використовує матеріали, зокрема і вторинні [2 ТЕО 3.1; 3.2]</p>	<p>Ручні інструменти та пристосування. Виготовлення виробу за графічними зображеннями. Технологічні операції з матеріалами (згинання, складання, скручування, рвання, зібгання, різання, склеювання, зв'язування, ліплення тощо). Рациональне використання матеріалів</p>

Середовище соціалізації

обґрунтовує соціальну, функціональну та естетичну цінність створеного виробу [2 ТЕО 1.5];
оцінює та презентує результати власної проєктно-технологічної діяльності [2 ТЕО 1.5];
обговорює результати з іншими [2 ТЕО 1.5];
долучається до благодійної діяльності в групах із власноруч створеними виробами [2 ТЕО 2.1; 4.1];
умотивовує необхідність робити подарунки, допомагати іншим, бережливо ставитися до природного середовища [2 ТЕО 1.5; 4.1];
висловлює емоційно-ціннісне ставлення до професій дорослих у сім'ї та родині своїх друзів, однокласників [2 ТЕО 4.1];
виконує трудові дії в побуті: дрібний ремонт, догляд за одягом, взуттям, засобами гігієни (упорядкування, чищення, пришивання гудзика тощо) [2 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3];
ремонтує нескладні пошкодження книг, іграшок, шкільного приладдя тощо за потреби [2 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3];
готує та сервірує нескладні страви за наочним прикладом з допомогою дорослих або спільно зі старшими учнями,
дотримується культури поведінки за столом, гостинно *пригощає* батьків, друзів тощо [2 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]

Цінність виконаного проєкту для соціальної сфери.
Презентабельність та реклама.
Благочинна та природоохоронна діяльність в групах і середовищі.
Світ професій соціальної сфери.
Побутове самообслуговування

Дизайн і технології. 3–4 класи⁶

Пояснювальна записка

Зміст технологічної освітньої галузі реалізовується через інтегрований курс «Дизайн і технології».

Метою цієї освітньої галузі є цілісний розвиток особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових і проєктно-технологічної компетентностей, необхідних для розв'язання життєвих проблем, культурного й національного самовираження.

Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування допитливості, цілісного уявлення про матеріальне і нематеріальне виробництво;
- сприяння розвитку естетично-ціннісного ставлення до традицій українського народу в праці, декоративно-ужитковому мистецтві;
- набуття досвіду поетапного створення корисних та естетичних виробів у партнерській взаємодії: від задуму до його втілення в різних матеріалах;
- вироблення навичок раціонального використання матеріалів, безпечного застосування традиційних і сучасних технологій;
- формування культури праці, прагнення вдосконалювати процес і результати проєктно-технологічної діяльності, свій життєвий простір.

Реалізація мети й завдань інтегрованого курсу «Дизайн і технології» здійснюється за **змістовими лініями**, які відображають структуру розвитку особистості та завершеного циклу проєктно-технологічної діяльності: «Інформаційно-комунікаційне середовище», «Середовище проєктування», «Середовище техніки і технологій», «Середовище соціалізації».

Змістова лінія **«Інформаційно-комунікаційне середовище»** забезпечує розвиток асоціативно-образного та критичного мислення, оволодіння базовими знаннями в партнерській взаємодії, що формують цілісне уявлення про виробничу сферу людської діяльності, а також є підґрунтям для реалізації творчого потенціалу учнів під час засвоєння навчального матеріалу наступних змістових ліній, які структуровані за способами інтегрованої проєктно-технологічної діяльності.

Змістова лінія **«Середовище проєктування»** спрямована на розвиток аналітичного, просторового і творчого мислення, уміння працювати в команді, створення умов для оволодіння елементами дизайну: виявлення проблем,

⁶ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст технологічної освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом технологічної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 3–4-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 3–4 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

продукування ідей, вибору соціально та особистісно значущих об'єктів проектування; виконання елементарних графічних зображень; добір матеріалів для виготовлення виробу за їхніми властивостями; експериментування з матеріалами і технологіями для реалізації власних ідей; планування технології послідовності виготовлення виробу.

Змістова лінія **«Середовище техніки і технологій»** передбачає розвиток логічного та алгоритмічного мислення, психомоторних здібностей, здатності до координування дій і взаємодопомоги; навичок організації робочого місця, безпечної праці з ручними, механічними інструментами й пристосуваннями; умінь поетапного виготовлення виробів з використанням традиційних та сучасних технологій, раціональної обробки різних матеріалів.

Змістова лінія **«Середовище соціалізації»** спрямована на розвиток емоційного інтелекту; оцінювання і самооцінювання процесу та результатів власної або спільної проектно-технологічної діяльності; розвиток здатності презентувати освітні результати, обговорювати їх з іншими, ефективно використовувати створені вироби; формування досвіду добродійної діяльності, підприємливості, гостинності; виконання трудових дій у побуті, розвиток прагнення якісно і безпечно облаштовувати свій життєвий простір.

Програма надає можливість розв'язувати реальні життєві проблеми, реалізовувати інтегративні та творчі можливості проектно-технологічної діяльності, встановлювати взаємозв'язки з іншими освітніми галузями, співпрацювати з експертами різних професійних сфер за межами школи.

Інтегрований курс «Дизайн і технології» може цілісно реалізовувати завдання технологічної та інформатичної галузей. У такому разі на його вивчення надається 70 навчальних годин на рік (2 навчальні години на тиждень). Цифрові пристрої та комп'ютерні технології використовуються на різних етапах навчання, під час документування й оцінювання процесу створення виробу та його результатів.

Навчальний матеріал вибудовується навколо актуальних освітніх тем. Розподіл навчальних годин за темами, добір об'єктів проектно-технологічної діяльності вчитель визначає самостійно, враховуючи умови навчання та педагогічну доцільність.

Обов'язковою умовою проведення занять є виготовлення корисного й естетичного виробу — індивідуально, у парі або в групі, оцінювання і презентація освітніх результатів. Увага акцентується на організації робочого місця, правилах внутрішнього розпорядку, безпеці праці та санітарних нормах.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>розрізняє</i> предмети побуту в традиційному і сучасному інтер'єрі, матеріали, з яких вони зроблені [3 ТЕО 1.3];</p> <p><i>вибирає</i> та <i>аналізує</i> конструкцію обраного предмета побуту для виготовлення макета [3 ТЕО 1.1; 1.3; 1.4];</p> <p><i>створює</i> поетапно макет предмета побуту за зображеннями, зразком, описом або власним задумом [3 ТЕО 1.4];</p> <p><i>пояснює</i> культурне розмаїття українського суспільства, місцеві традиції [3 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>визначає</i> кольорову гаму та особливості побудови й розташування орнаментів на зразках декоративно-ужиткового мистецтва [3 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>упорядковує</i> орнаменти за кольоровою гамою та видами (геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні) [3 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>аналізує</i> інформацію з різних джерел (підручник, фотографії, каталоги, посібники, комп'ютерні програми, інтернет-ресурси, музеї, фільми тощо) [3 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>розробляє</i> або <i>добудовує</i> орнамент із самостійно вибраних матеріалів [3 ТЕО 1.4; 2.1];</p> <p><i>досліджує</i> властивості тканих і нетканих матеріалів на дотик та візуально [3 ТЕО 1.3];</p> <p><i>розрізняє</i> види тканих і нетканих матеріалів натурального походження (рослинного і тваринного) та способи їх виготовлення [3 ТЕО 1.3];</p> <p><i>виготовляє</i> виріб із тканих і нетканих матеріалів, зокрема вторинних [3 ТЕО 1.4; 2.2; 3.1; 3.2];</p> <p><i>розрізняє</i> і <i>використовує</i> креслярські інструменти та лінії [3 ТЕО 1.2; 1.4];</p> <p><i>вимірює</i> розміри предметів за допомогою лінійки [3 ТЕО 1.4];</p> <p><i>виконує</i> розгортку об'ємних фігур, зокрема з використанням цифрових пристроїв [3 ТЕО 1.2; 1.4];</p> <p><i>експериментує</i>, добудовуючи виготовлені розгортки за потреби і за бажанням [3 ТЕО 1.2; 1.4];</p> <p><i>розробляє</i> макет об'ємних фігур індивідуально або в групі [3 ТЕО 1.4]</p>	<p>Предмети побуту в інтер'єрі.</p> <p>Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дріт, пластилін, фольга тощо).</p> <p>Макетування предметів побуту.</p> <p>Приклади орнаментів декоративно-ужиткового мистецтва за регіонами України. Зустрічі з майстрами. Обговорення вражень. Створення орнаменту з різних матеріалів (картон, папір, пластилін, глина, крупи, насіння, тканина, нитки, блискітки, бісер тощо).</p> <p>Ткани і неткани матеріали натурального походження (тканина, нитки, повсть, фетр, трикотаж тощо). Вироби із тканих і нетканих матеріалів.</p> <p>Креслярські інструменти та лінії.</p> <p>Конструктори, навчальні набори з різних матеріалів (деревинних, металевих, синтетичних тощо), зокрема виготовлені власноруч. Макетування об'ємних фігур</p>

Середовище проєктування	
<p><i>досліджує</i> проблеми та потреби у створенні виробів [3 ТЕО 1.1; 4.1]; <i>вибирає</i> об'єкт проєктування і виготовлення із запропонованих або власних ідей [3 ТЕО 1.1]; <i>розробляє</i> план реалізації задуму в матеріалі та критерії оцінювання майбутнього виробу [3 ТЕО 1.1]; <i>аналізує</i> моделі, подібні до обраного виробу (моделі-аналоги), для продукування нових ідей [3 ТЕО 1.4]; <i>розрізняє і використовує</i> формат композиції (горизонтальний, вертикальний), симетричні й асиметричні форми, рівновагу, спектр кольорів, теплі і холодні кольори та відтінки [3 ТЕО 1.4]; <i>виконує</i> завдання з продовженням: добудовує, домальовує, удосконалює або розробляє композицію виробу (засобами малюнка, ескізу, макета), зокрема з використанням цифрових пристроїв [3 ТЕО 1.2; 1.4]; <i>застосовує</i> творчі методи проєктування — переносить форми природних і рукотворних об'єктів на власну модель (метод біоніки) [3 ТЕО 1.4]; <i>описує</i> модель спроектованого виробу [3 ТЕО 1.2; 1.4]; <i>добирає</i> матеріал для виготовлення спроектованого виробу [3 ТЕО 1.3]; <i>розраховує</i> орієнтовні витрати на виготовлення виробу [3 ТЕО 3.1]; <i>планує</i> послідовність технологічних операцій для виготовлення спроектованого виробу (пласкої та об'ємної форми) [3 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Обґрунтування виявленої проблеми та вибору об'єкта проєктування і виготовлення. Комунікативна взаємодія. Дизайнерське проєктування — моделювання та конструювання. Експериментування з використанням різних матеріалів, симетричних і асиметричних форм, спектру кольорів. Добір матеріалів. Розрахунок витрат. Технологічна послідовність виготовлення виробу</p>
Середовище техніки і технологій	
<p><i>розрізняє</i> види ручних та механічних інструментів і пристосувань [3 ТЕО 2.1]; <i>працює</i> з інструментами й пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії [3 ТЕО 2.1; 4.3]; <i>організовує</i> робоче місце [3 ТЕО 4.2]; <i>виготовляє</i> поетапно виріб за інструкцією з визначеною послідовністю самостійно або спільно з поокремим розподілом частин роботи [3 ТЕО 2.2]; <i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських інструментів та <i>вирізує</i> їх [3 ТЕО 2.1]; <i>обробляє</i> деталі виробу за потреби [3 ТЕО 2.1];</p>	<p>Безпечна робота з ручними інструментами й пристосуваннями. Виготовлення виробу за інструкційними картками з описом або графічними зображеннями. Рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання. Технологічні операції обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса, текстильні, вторинні тощо) Раціональне використання часу та матеріалів, зокрема вторинної переробки</p>

<p><i>застосовує</i> рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання [3 ТЕО 2.1]; <i>удосконалює</i> технологію виготовлення виробу за потреби [3 ТЕО 2.2]; <i>виготовляє</i> деталі виробу із використанням традиційних та сучасних технологій обробки матеріалів (витинка, вишивка, плетіння, мозаїка, пап'є-маше, скрапбукінг тощо) [3 ТЕО 2.2]; <i>раціонально</i> використовує час та матеріали, зокрема і вторинні [3 ТЕО 3.1; 3.2]; <i>аналізує</i> свої помилки, за можливості виправляє їх [3 ТЕО 1.5]</p>	
Середовище соціалізації	
<p><i>обговорює</i> корисність, естетичність та якість індивідуально або спільно створених виробів [3 ТЕО 1.5]; <i>готує</i> презентацію та рекламу, зокрема з використанням цифрових пристроїв [3 ТЕО 1.5]; <i>презентує</i> результати власної або спільної проектно-технологічної діяльності [3 ТЕО 1.5]; <i>виявляє повагу</i> до авторства власних робіт та інших осіб [3 ТЕО 1.5]; <i>оцінює</i> свою комунікативну діяльність, досягнення, труднощі [3 ТЕО 1.5]; <i>долучається</i> спільно з рідними та друзями до добродійної діяльності в групах із власноруч створеними виробами [3 ТЕО 2.2; 4.1]; <i>дотримується</i> правил спільної роботи в групі [3 ТЕО 1.5; 1.4]; <i>обґрунтовує</i> потребу допомагати іншим, робити корисні справи, подарунки, бережливо ставитися до природного середовища [3 ТЕО 1.1; 1.5; 3.2]; <i>виявляє</i> толерантність, милосердя, повагу до інших [3 ТЕО 1.1; 1.5]; <i>розрізняє</i> професії за сферами життєдіяльності [3 ТЕО 1.1; 2.1]; <i>пояснює</i> правила догляду за взуттям [3 ТЕО 4.1]; <i>уміє</i> правильно складати одяг, розвішувати його на плічках [3 ТЕО 4.1]; <i>лагодить</i> предмети побуту з нескладними пошкодженнями за потреби [3 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]; <i>вирощує</i> кімнатні рослини для класного приміщення або інших потреб [3 ТЕО 4.1]; <i>аналізує</i> послідовність приготування різних видів бутербродів та їхню користь для здоров'я [3 ТЕО 4.1]; <i>складає</i> серветки для святкового столу різними способами [3 ТЕО 4.1]</p>	<p>Соціальна цінність виконаного індивідуального або колективного проєкту. Презентація досягнень з використанням різних форм. Діяльність у групах та середовищі. Добродійна діяльність для задоволення потреб інших людей та навколишнього середовища. Світ професій. Побутове самообслуговування. Догляд за власним одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами. Види бутербродів. Складання серветок різними способами</p>

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>розрізняє</i> об'єкти техніки (виробничої, транспортної, побутової тощо) [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2];</p> <p><i>досліджує</i> історію розвитку техніки [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2];</p> <p><i>розрізняє</i> ручні знаряддя праці, механізми і машини, автоматичні пристрої [4 ТЕО 2.1];</p> <p><i>добирає</i> матеріали та інструменти для виготовлення макета об'єкта техніки [4 ТЕО 1.3];</p> <p><i>досліджує</i> традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва [4 ТЕО 1.4; 2.1; 2.2];</p> <p><i>аналізує, синтезує та використовує</i> інформацію з різних джерел [4 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до привабливих видів декоративно-ужиткового мистецтва [4 ТЕО 1.5];</p> <p><i>вибирає і виготовляє</i> виріб декоративно-ужиткового мистецтва [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2];</p> <p><i>досліджує</i> властивості зразків деревинних матеріалів і металів [4 ТЕО 1.3];</p> <p><i>класифікує</i> конструкційні матеріали за їхніми ознаками і властивостями [4 ТЕО 1.3];</p> <p><i>виготовляє</i> виріб з картону, шпону, фольги, дроту тощо [4 ТЕО 1.4];</p> <p><i>використовує</i> матеріали вторинної переробки для виготовлення нових виробів [4 ТЕО 3.2];</p> <p><i>визначає</i> розміри освітнього об'єкта — макета транспортного засобу (автомобіль, автобус, літак, корабель і т. ін.), будинку тощо [4 ТЕО 1.2; 1.4];</p> <p><i>використовує</i> цифрові пристрої, креслярські інструменти, лінії в побудові розгортки макета транспортного засобу, будинку тощо [4 ТЕО 1.2; 1.4];</p> <p><i>виготовляє</i> макет вибраного транспортного засобу або будинку [4 ТЕО 1.4]</p>	<p>Види техніки. Історія розвитку техніки.</p> <p>Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дріт, пластилін, фольга тощо).</p> <p>Макетування об'єкта техніки.</p> <p>Традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва.</p> <p>Виготовлення виробу в традиціях декоративно-ужиткового мистецтва.</p> <p>Виготовлення виробу з деревинних матеріалів і металів.</p> <p>Елементи графічної грамоти. Макетування.</p> <p>Конструктори, навчальні набори (з дерева, металу, магнітні). Конструювання з використанням ігрових комп'ютерних програм</p>
Середовище проєктування	
<p><i>обґрунтовує</i> актуальність виявленої проблеми [4 ТЕО 1.1];</p> <p><i>продукує</i> ідеї для розв'язання виявленої проблеми [4 ТЕО 1.1];</p> <p><i>формулює</i> мету своєї діяльності [4 ТЕО 1.1];</p> <p><i>вибирає</i> обґрунтовано об'єкт проєктування [4 ТЕО 1.1];</p>	<p>Виявлення проблеми, потреб у виготовленні виробів. Обмін інформацією. Вибір об'єкта проєктування.</p> <p>Оцінка можливостей, ресурсів і ризиків.</p> <p>Дизайн-проєктування — моделювання та конструювання. Композиція виробу.</p>

<p><i>узгоджує</i> власні потреби та потреби інших у виборі об'єкта проектування [4 ТЕО 1.1]; <i>планує</i> дії для реалізації задуму в матеріалі [4 ТЕО 1.1]; <i>розробляє</i> критерії оцінювання майбутнього виробу [4 ТЕО 1.1]; <i>аналізує</i> моделі, подібні до обраного об'єкта проектування (моделі-аналоги) [4 ТЕО 1.4]; <i>продукує</i> і <i>формулює</i> ідеї під час моделювання обраного об'єкта проектування [4 ТЕО 1.4]; <i>визначає</i> і <i>використовує</i> формат, пропорції і масштаб, види композицій оздоблення виробу (предметні, сюжетні, декоративні) [4 ТЕО 1.2; 1.4]; <i>класифікує</i> і <i>використовує</i> кольори за властивостями: тон, насиченість, світлість [4 ТЕО 1.4]; <i>експериментує</i> з поєднанням кольорів, матеріалів; <i>комбінує</i>, <i>переставляє</i>, <i>замінює</i>, <i>оформляє</i>, <i>удосконалює</i> дизайн і <i>конструкцію</i> виробу [4 ТЕО 1.4]; <i>відображає</i> образ майбутнього виробу на папері, у макеті або в цифровому вигляді [4 ТЕО 1.2; 1.4]; <i>описує</i> модель свого виробу, аргументовано її відстоює [4 ТЕО 1.2; 1.4; 1.5]; <i>добирає</i> матеріали для виготовлення спроектованого виробу, зокрема і вторинні [4 ТЕО 1.3; 3.2]; <i>розраховує</i> орієнтовні витрати [4 ТЕО 3.1]; <i>планує</i> технологічну послідовність виготовлення індивідуально або спільно спроектованого виробу [4 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Удосконалення моделі і конструкції виробу з використанням творчих методів: комбінування, переставляння, замінювання та ін. Властивості кольорів. Поєднання кольорів. Добір матеріалів. Розрахунок витрат на матеріали. Визначення технологічної послідовності виготовлення спроектованого виробу</p>
Середовище техніки і технологій	
<p><i>організовує</i> власну діяльність з виготовлення виробу індивідуально або в групі [4 ТЕО 1.1; 2.2]; <i>використовує</i> інструменти й пристосування, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії [4 ТЕО 2.1; 4.3]; <i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських інструментів та <i>вирізує</i> їх [4 ТЕО 2.1]; <i>застосовує</i> рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання [4 ТЕО 2.1]; <i>виготовляє</i> виріб із використанням традиційних і сучасних технологій обробки матеріалів (витинанка, лозоплетіння, вишивка, шиття, плетіння, мозаїка, комбінована аплікація, оригамі, ниткографіка, скрапбукінг тощо) [4 ТЕО 2.1; 2.2];</p>	<p>Виготовлення виробу за визначеною послідовністю. Безпечне використання інструментів і матеріалів під час виконання технологічних операцій обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса, текстильні, вторинні тощо). Рациональне використання часу та матеріалів</p>

<p><i>контролює та удосконалює технологію виготовлення виробу [4 ТЕО 2.2];</i> <i>раціонально використовує час та матеріали, зокрема і вторинні [4 ТЕО 3.1; 3.2]</i></p>	
Середовище соціалізації	
<p><i>дотримується</i> правил спільної роботи в групах [4 ТЕО 1.1; 1.4; 1.5]; <i>оцінює і обґрунтовує</i> цінність виконаних проєктів [4 ТЕО 1.5]; <i>описує</i> процес створення виробу, естетичні і технічні рішення [4 ТЕО 1.5]; <i>аналізує</i> ефективність своєї комунікативної діяльності в команді, зокрема в мережах [4 ТЕО 1.5]; <i>презентує</i> результати власної або спільної проєктно-технологічної діяльності, <i>обговорює</i> їх з іншими та <i>прогнозує</i> подальші плани щодо проєктно-технологічної діяльності [4 ТЕО 1.5]; <i>проявляє</i> ініціативність у природоохоронній та добродійній діяльності з власноруч створеними виробами [4 ТЕО 1.1; 2.2; 4.1]; <i>виявляє</i> готовність і здатність співпрацювати з іншими [4 ТЕО 1.1; 1.4; 1.5]; <i>охоче робить</i> подарунки, допомагає іншим [4 ТЕО 1.1; 4.1]; <i>критично оцінює</i> споживацькі звички, зокрема використання синтетичних виробів, що забруднюють навколишнє середовище [4 ТЕО 1.1; 3.2]; <i>розрізняє</i> предмети праці, основні види діяльності за професіями різних сфер життєдіяльності [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]; <i>читає, інтерпретує та оцінює</i> інструкції продуктів домашнього господарювання [4 ТЕО 4.1]; <i>розрізняє</i> корисні і шкідливі звички, пов'язані з уживанням їжі [4 ТЕО 4.1]; <i>виготовляє</i> запрошення для гостей [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]; <i>розробляє</i> прикраси для святкового столу [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]; <i>сервірує</i> святковий стіл спільно зі старшими [4 ТЕО 4.1; 4.3]; <i>пришиває</i> гудзики різними способами [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]; <i>вирощує</i> спільно з однокласниками рослини, зелень за потреби [4 ТЕО 4.1]; <i>лагодить</i> пошкоджені предмети побуту за потреби [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p>	<p>Соціальна, функціональна, технологічна, естетична та економічна цінність індивідуально або спільно створених проєктів. Презентація досягнень та реклама. Авторство і співавторство. Добродійна діяльність у групах, середовищі для задоволення потреб інших людей та збереження природного середовища. Світ професій. Рекомендації щодо здорового харчування. Сервірування столу самостійно або спільно з іншими. Побутове самообслуговування. Догляд за одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами. Ремонт незначних пошкоджень предметів побуту</p>

2.4. Інформатична освітня галузь

Інформатика. 1–2 класи⁷

Пояснювальна записка

Метою навчання інформатики є різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій, формування інформатичної та інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування в учнів уявлення про роль інформаційно-комунікаційних технологій у житті людини;
- формування вмінь описувати об'єкти реальної та віртуальної дійсності різноманітними засобами подання інформації;
- формування початкових навичок інформаційної діяльності, зокрема вмінь опрацювати текстову та графічну інформацію;
- формування в дітей початкового досвіду використання комп'ютерної техніки для розв'язування навчальних, творчих і практичних задач;
- розвиток логічного, алгоритмічного, творчого та об'єктно орієнтованого мислення учнів.

За результатами формування предметної компетентності випускники початкової школи повинні використовувати початкові знання, уміння та навички для:

- доступу до інформації (знання про те, де шукати і як отримувати інформацію);
- опрацювання інформації;
- перетворення інформації з однієї форми в іншу;
- створення інформаційних моделей;
- оцінки інформації за її властивостями.

Програма побудована лінійно-концентрично (з горизонтальним поглибленням):

Рівні навчання Засоби та об'єкти навчання	2 клас	3 клас	4 клас
	Графічний редактор	Текстовий редактор	Середовище програмування
Змістові лінії			
Інформація. Дії з інформацією	+	+	зокрема пошук інформації у мережі «Інтернет»
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій з інформацією	+	+	+

⁷ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст інформатичної освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом інформатичної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 1–2-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 1–2 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>]

Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	+	+	+
Об'єкт. Властивості об'єкта	+	+	+
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	+	+	+
Алгоритми	+	+	+

2 клас

Програмне забезпечення, яке використовується: графічний редактор (офлайн- та онлайн-версії), зокрема графічний редактор середовища Scratch

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<p><i>пояснює</i> значення інформації для життя людини, наводить приклади із власного досвіду [2 ІФО 1.1]; <i>наводить приклади</i> значення інформації для себе особисто [2 ІФО 1.1]; <i>називає</i> органи чуття, за допомогою яких людина отримує інформацію із навколишнього середовища [2 ІФО 1.1]; <i>наводить приклади</i> інформації в різних видах: текстовому, графічному, звуковому тощо [2 ІФО 1.1]; <i>розрізняє</i> правдиву і неправдиву інформацію, припущення і фантазію [2 ІФО 1.4]; <i>використовує</i> мережі для отримання інформації та спілкування під контролем дорослих [2 ІФО 3.3]; <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Навколишній світ та інформація. Види інформації за способом подання</p>
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій з інформацією	
<p><i>розуміє</i>, що комп'ютер та інші комп'ютерні пристрої — це інструменти для виконання дій з інформацією [2 ІФО 1.1]; <i>наводить приклади</i> технічних засобів, що допомагають передавати інформацію, поширювати її [2 ІФО 1.1]; <i>використовує</i> цифрові пристрої в близькому для себе середовищі [2 ІФО 3.1]; <i>пояснює</i>, чому і як потрібно захищати себе і цифрові пристрої [2 ІФО 4.1]; <i>звертається</i> за допомогою у випадку наявності проблем та збоїв у роботі комп'ютера [2 ІФО 3.2]; <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Комп'ютерна техніка як засіб здійснення дій з інформацією</p>
Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p><i>називає</i> об'єкти навколишнього світу, властивості конкретних об'єктів та значення властивостей [2 ІФО 1.3]; <i>описує</i> об'єкт, називаючи його властивості та значення [2 ІФО 1.3]; <i>порівнює</i> об'єкти за значеннями властивостей [2 ІФО 1.3]; <i>спостерігає</i> за об'єктами, визначає спільні та відмінні ознаки / властивості [2 ІФО 1.3];</p>	<p>Створення простих геометричних моделей об'єктів за описом їхніх властивостей. Зміна значень властивостей об'єкта (колір контуру, колір фону, форма об'єкта)</p>

<p><i>наводить приклади об'єктів, що відповідають заданим властивостям, оцінює результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</i></p>	
<p>Комп'ютерні програми. Меню та інструменти</p>	
<p><i>запускає</i> знайомі програми [2 ІФО 2.4]; <i>завершує</i> роботу з програмою [2 ІФО 2.4]; <i>називає</i> інструменти малювання в графічному редакторі [2 ІФО 2.4]; <i>обирає</i> інструмент малювання для досягнення конкретного результату, <i>створює</i> нескладні малюнки за зразком [2 ІФО 2.4]; <i>створює</i> зображення об'єктів, що складаються з геометричних фігур та <i>змінює</i> значення властивостей [2 ІФО 2.4]; <i>уміє</i> змінити колір контуру або тла об'єкта, обравши за зразок колір іншого об'єкта за допомогою відповідних інструментів графічного редактора [2 ІФО 2.4]; <i>виконує</i> завдання з розфарбування або перефарбування малюнків [2 ІФО 2.4]; <i>пропонує</i> власні кольорові рішення малюнка [2 ІФО 2.4]; <i>пояснює</i> добір кольорів [2 ІФО 2.4]; <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Меню комп'ютерної програми. Огляд різних прикладів меню. Інструменти комп'ютерних програм. Графічний редактор. Інструменти графічного редактора та їх налаштування. Створення та редагування нескладних малюнків. Добір кольорової гами малюнка. Збереження малюнків</p>
<p>Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання</p>	
<p><i>об'єднує</i> об'єкти за їхніми властивостями або значеннями властивостей [2 ІФО 1.3]; <i>створює</i> візуальні відповіді до простих та складених геометричних задач [2 ІФО 2.4]; <i>виділяє</i> та <i>переносить</i> фрагменти малюнка [2 ІФО 2.4]; <i>створює</i> графічні відповіді до навчальних завдань [2 ІФО 2.4]; <i>знаходить</i> приклади повторення і послідовності дій у повсякденній діяльності, близькому для себе середовищі [2 ІФО 2.1]; <i>визначає</i> закономірність об'єктів [2 ІФО 1.3]; <i>відтворює</i> послідовність об'єктів із заданою закономірністю [2 ІФО 2.1]; <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Перенесення фрагментів малюнка. Виділення і впорядкування даних за певною ознакою. Прості та складені сюжетні геометричні задачі. Копіювання фрагментів малюнка</p>
<p>Лінійні алгоритми</p>	
<p><i>визначає</i> послідовність кроків для виконавців [2 ІФО 2.1]; <i>знаходить помилки</i> у алгоритмах [2 ІФО 2.2]; <i>визначає</i> результат виконання лінійного алгоритму побудови простого геометричного зображення [2 ІФО 2.2]; <i>створює</i> малюнок за лінійним алгоритмом [2 ІФО 2.4]; <i>пропонує</i> власні алгоритми створення нескладних геометричних зображень [2 ІФО 2.4]; <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Створення малюнків за готовими алгоритмами. Складання власних графічних алгоритмів</p>
<p>Додаткові теми: графічні онлайн-редактори, редагування малюнків за допомогою програмного забезпечення смартфонів</p>	

Інформатика. 3–4 класи⁸

Пояснювальна записка

Метою інформатичної освітньої галузі є формування в здобувача освіти інформаційно-комунікаційної та інших ключових компетентностей, здатності до розв'язання завдань з використанням цифрових пристроїв та інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку критичного, аналітичного, синтетичного, логічного мислення, реалізації творчого потенціалу, формування активної, відповідальної, безпечної та етичної діяльності в інформаційному суспільстві.

Головними завданнями є формування умінь

- знаходити та опрацьовувати інформацію з використанням пошукових систем;
- створювати інформаційні об'єкти та опрацьовувати їх у програмних середовищах;
- здійснювати індивідуальну й колективну діяльність в інформаційному середовищі;
- критично оцінювати інформацію для розв'язання життєвих проблем;
- дотримуватися етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії;
- дотримуватися правил безпечної роботи з комп'ютерними пристроями.

Реалізація мети і завдань навчального предмета здійснюється за змістовими лініями «Інформація. Дії з інформацією», «Комп'ютерні пристрої для здійснення дій з інформацією», «Об'єкт. Властивості об'єкта», «Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання», «Алгоритми».

Змістова лінія **«Інформація. Дії з інформацією»** базується на розумінні дитиною поняття «інформація». Здобувачі освіти мають уміти наводити приклади інформації, властивостей інформації, форм подання та дій з інформацією з повсякденного застосування, ефективно використовувати інформацію. Поняття інформації, її властивостей, форм подання та використання в навчальному процесі розширюється і доповнюється на кожному етапі навчання. Таким чином забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

⁸ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст інформатичної освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом інформатичної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 3–4-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 3–4 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

Змістова лінія **«Комп'ютерні пристрої для здійснення дій з інформацією»** передбачає формування уявлення про те, що людина в житті постійно зустрічається з інформацією, працює з нею та може використовувати при цьому сучасні засоби ІТ з умінням захистити свій інформаційний простір. Для практичних робіт використовуються програми (онлайн-середовища інтернету, додатки для мобільних пристроїв).

У ході реалізації змістової лінії **«Об'єкт. Властивості об'єкта»** розглядаються поняття об'єкта, властивостей об'єктів і значень цих властивостей. Діти мають наводити із власного життя приклади різних об'єктів, їхніх властивостей і значень цих властивостей, упорядковувати та групувати об'єкти на основі значень властивостей, мати уявлення про вплив значень властивостей об'єктів на подальше їх використання та опрацювання. Учаться будувати складні об'єкти із запропонованих частин, зокрема самостійно доповнюючи з відсутніх компонентів, представляти інформацію про них різними способами — у вигляді чисел, тексту, зображень, схем, таблиць, презентацій; змінювати значення властивостей текстових та графічних об'єктів; досліджувати об'єкти за допомогою створених моделей. Об'єктний підхід має пронизувати навчання теоретичного та практичного матеріалу всіх змістових ліній курсу.

Змістова лінія **«Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання»** забезпечує розвиток навичок створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах, зокрема в табличній формі; початкових навичок використання різноманітних засобів інформаційних технологій для вирішення навчальних завдань; сприймати та представляти інформацію у вигляді тексту: читати та змінювати тексти, визначати ключові слова в тексті, створювати та опрацьовувати текст; сприймати різноманіття графічних даних; створювати власні зображення у вигляді малюнків та творчо опрацьовувати готові зображення; презентувати інформацію у вигляді слайдів.

Змістова лінія **«Алгоритми»** спрямована на розвиток розуміння поняття виконавця, його середовища, команди, системи команд виконавця алгоритму, основних алгоритмічних структур, зокрема слідування, розгалуження та повторення; умінь виконувати готові алгоритми, а також складати прості алгоритми для виконавців, які працюють у певному зрозумілому для відповідної вікової категорії середовищі, використовуючи просту систему їхніх команд; навичок шукати помилки в послідовності команд, аналізувати зміст завдань на складання алгоритму для виконавців; уміння розв'язувати задачі з повсякденного життя, застосовуючи алгоритмічний підхід: уміння планувати послідовність дій для досягнення мети, передбачати можливі наслідки.

Курс розрахований на 105 годин: по 35 годин у кожному класі з розрахунку 1 година на тиждень.

Програма побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

Учитель може змінювати порядок вивчення тем та самостійно визначає обсяг (кількість годин) на вивчення кожної теми курсу, а також на повторення, узагальнення та систематизацію під час вивчення кожної теми, вибудовуючи найбільш доречну для конкретного класу траєкторію навчання.

Важливо, щоб здобувачі освіти зрозуміли головні особливості безпечної роботи з інформаційними джерелами та почали використовувати відповідні навички та знання при вивченні інших навчальних предметів. Суттєвим є задоволення пізнавальних інтересів здобувачів освіти, підтримка їхньої творчої ініціативи та прагнення до освоєння нових інформаційно-комунікаційних технологій, що створюватиме відчуття доступності в постійному оновленні своїх компетентностей.

Особливості організації навчально-виховного процесу: для дотримання норм безпеки дитини рекомендується організувати навчання в закритому захищеному інформаційному середовищі. Облікові записи для електронного листування та співпраці в мережі створює адміністратор навчального закладу.

Оцінювання якості підготовки здобувачів освіти з предмета здійснюється в таких аспектах: 1) рівень володіння теоретичними знаннями; 2) здатність до застосування вивченого матеріалу в практичній діяльності; 3) свідоме та відповідальне ставлення до етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії; 4) уміння співпрацювати; 5) використання матеріалу із повсякденного життя, навчальних предметів; 6) свідоме знання правил безпечної праці.

3 клас

Програмне забезпечення, яке використовується: графічний редактор (офлайн- та онлайн-версії), текстовий редактор.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<i>пояснює</i> значення інформації для життя людини, наводить приклади із власного досвіду [3 ІФО 1.1]; <i>розрізняє</i> види інформації за способом подання [3 ІФО 1.1];	Роль інформації в житті людини. Перетворення інформації з одного виду в інший. Способи подання повідомлень, носії повідомлень, символи, кодування і декодування. Структурування інформації.

<p><i>уміє</i> перетворювати одну форму подання інформації в іншу: (текстове — у графічне, числове — у текстове тощо) [3 ІФО 1.2]; <i>створює</i> папку та документи в ній [3 ІФО 1.2]; <i>пояснює</i> поняття «комп'ютерна мережа» [3 ІФО 1.1]; <i>розуміє</i> призначення програми-браузера [3 ІФО 3.2]; <i>уміє</i> використовувати гіперпосилання [3 ІФО 3.2]; <i>використовує</i> мережі для отримання достовірної інформації та спілкування [3 ІФО 3.3]; <i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації, отриманої із цифрових та інших джерел [3 ІФО 1.4]; <i>дотримується</i> правил використання власних і чужих творів [3 ІФО 4.3]; <i>виявляє</i> повагу до авторства інших осіб [3 ІФО 4.3]</p>	<p>Поняття про мережу «Інтернет», програму-браузер, вебсторінку, вебсайт, гіперпосилання. Авторське право. Безпечна робота в інтернеті</p>
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій з інформацією	
<p><i>розповідає</i> про історію виникнення пристроїв для роботи з інформацією [3 ІФО 1.1]; <i>називає</i> носії інформації [3 ІФО 1.1]; <i>розрізняє</i> технічні засоби для передавання, зберігання інформації [3 ІФО 1.1]; <i>використовує</i> пристрої для передавання інформації [3 ІФО 1.2]; <i>наводить приклади</i> пристроїв для введення та виведення інформації [3 ІФО 1.1]; <i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації [3 ІФО 1.4]; <i>пояснює</i> наслідки для власного здоров'я надмірного використання цифрових пристроїв [3 ІФО 4.1], [3 СЗО 1.1]</p>	<p>Історія виникнення пристроїв для роботи з інформацією. Джерело інформації. Носії інформації. Пристрої введення та виведення інформації. Введення текстових даних. Правила введення та редагування текстових даних</p>
Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p><i>описує</i> текстові і графічні об'єкти [3 ІФО 1.3]; <i>порівнює</i> властивості текстових і графічних об'єктів за спільними і відмінними ознаками [3 ІФО 1.3]; <i>визначає</i> об'єкти, які відповідають заданим властивостям [3 ІФО 1.3]; <i>уміє</i> змінювати значення властивостей текстових і графічних об'єктів [3 ІФО 1.3]; <i>досліджує</i> об'єкти за допомогою створених моделей [3 ІФО 1.3]</p>	<p>Види об'єктів: текстові, графічні. Інформаційний об'єкт. Властивості об'єкта. Створення моделі об'єкта за заданими властивостями. Зміна значень властивостей об'єкта (колір тексту, шрифт, накреслення)</p>

Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	
<p><i>розрізняє</i> сучасні пристрої для роботи з інформацією [3 ІФО 1.1]; <i>уміє</i> увімкнути та вимкнути комп'ютер та інші пристрої (за умови їх використання) [3 ІФО 1.2]; <i>використовує</i> необхідні значки на Робочому столі для запуску і роботи в програмах [3 ІФО 1.2]; <i>орієнтується</i> в середовищах для перегляду зображень, читання текстів, слухання музики, завершує роботу з ними [3 ІФО 3.2]; <i>створює</i> зображення освітніх об'єктів [3 ІФО 2.4]</p>	<p>Текстові редактори. Середовища для читання текстів. Закладки в тексті, цитати тощо. Віртуальні бібліотеки, довідники, енциклопедії, словники. Основні команди редагування: вирізати, копіювати, уставити, видалити. Уведення символів за допомогою клавіатури. Доповнення текстів зображеннями</p>
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	
<p><i>створює</i> інформаційні продукти, поєднуючи текст, зображення, звук тощо для представлення ідей та/або результатів діяльності [3 ІФО 2.4]; <i>створює</i> та <i>змінює</i> прості зображення; <i>опрацьовує</i> та <i>використовує</i> інформацію з різних джерел [3 ІФО 2.4]; <i>уміє</i> заповнювати таблицю ознак для предметів з однієї групи (класу) [3 ІФО 1.3]; <i>розробляє</i> презентацію за логічною послідовністю [3 ІФО 2.4]; <i>доповнює</i> презентацію текстом, зображенням, схемою [3 ІФО 2.4]; <i>редагує</i> і <i>форматує</i> презентацію залежно від її призначення, змінює фон слайду; <i>застосовує</i> режим показу презентацій [3 ІФО 2.4]</p>	<p>Етапи створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах. Створення текстових інформаційних моделей, зокрема в табличній формі. Комп'ютерні презентації, редагування презентацій. Утворення нового слайду, текстового вікна / поля. Доповнення презентації текстом, зображенням, схемою. Форматування презентації. Режим показу презентації</p>
Лінійні алгоритми	
<p><i>визначає</i> алгоритмічні структури [3 ІФО 2.1]; <i>виконує, створює</i> та <i>записує</i> алгоритми [3 ІФО 2.1]; <i>уміє</i> діяти за інструкцією [3 ІФО 1.3]; <i>упорядковує</i> об'єкти за певними ознаками [3 ІФО 1.3]; <i>пояснює</i> наслідки порушення плану, алгоритму послідовності дій у близькому середовищі, готових програмах, іграх [3 ІФО 1.2]; <i>розрізняє</i> істинні та хибні висловлювання [3 ІФО 1.4]</p>	<p>Команди і виконавці, алгоритми, способи подання алгоритму. Запис лінійних алгоритмів. Створення зображень за власними алгоритмами. Знаходження та виправлення помилок в алгоритмах. Логічні висловлювання</p>

4 клас

Програмне забезпечення, яке використовується, — середовище програмування	
Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<p><i>уміє</i> здійснювати простий пошук інформації в мережі «Інтернет» [4 ІФО 1.2]; <i>знає</i> адреси деяких сайтів, зокрема електронних бібліотек, сайтів з навчальним контентом [4 ІФО 3.1]; <i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації, отриманої з різноманітних джерел [4 ІФО 1.4]; <i>розрізняє</i> факти і судження [4 ІФО 1.4]; <i>добирає</i> належні засоби для спілкування з іншими особами, зокрема з людьми з особливими потребами безпосередньо та через інтернет [4 ІФО 4.2]; <i>пояснює</i> наслідки використання інформаційних технологій, відповідальність за свою діяльність в інтернеті [4 ІФО 4.1]; <i>дотримується</i> правил використання власних і чужих творів [4 ІФО 4.3]</p>	<p>Пошук інформації в мережі «Інтернет». Інформаційна взаємодія. Критичне оцінювання інформації</p>
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій з інформацією	
<p><i>наводить</i> приклади сучасних різновидів комп'ютерних пристроїв [4 ІФО 1.1]; <i>зберігає</i> дані на цифрових носіях [4 ІФО 1.2]; <i>пояснює</i>, як організована робота з даними в будь-якому цифровому пристрої [4 ІФО 1.2]; <i>має</i> уявлення про процес створення роботів [4 ІФО 1.1]; <i>контролює</i> час використання цифрових пристроїв [4 ІФО 4.1]</p>	<p>Сучасні носії інформації. Організація роботи цифрового пристрою (введення, збереження, опрацювання, збереження або виведення даних). Збереження інформації. Пам'ять комп'ютера (внутрішня та зовнішня) Огляд конструкторів з робототехніки</p>
Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p><i>класифікує</i> об'єкти за їхніми властивостями; <i>зіставляє</i> ознаки моделей реального і цифрового світу [4 ІФО 1.3]; <i>аналізує</i> вплив подій на властивості об'єкта [4 ІФО 1.3]; <i>досліджує</i> об'єкти за допомогою створених моделей [4 ІФО 1.3]; <i>уміє</i> створювати просту анімацію [4 ІФО 2.4]</p>	<p>Об'єкти для створення моделей. Форматування та редагування об'єктів. Додавання анімаційних ефектів до об'єктів</p>
Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	
<p><i>уміє</i> відкривати та завершувати роботу в знайомих середовищах для програмування (офлайн та онлайн) [4 ІФО 1.2];</p>	<p>Середовище програмування. Команди та інструменти. Проекти</p>

<p><i>називає</i> інструменти середовища та пояснює їхнє призначення [4 ІФО 3.2]; <i>описує</i> порядок створення проєктів [4 ІФО 2.3]; <i>уміє</i> відкривати готові та зберігати створені проєкти [4 ІФО 2.4]</p>	
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	
<p><i>називає</i> складові об'єкта [4 ІФО 1.3]; <i>називає</i> дії, які можна виконувати над об'єктом, та дії, які може виконувати об'єкт [4 ІФО 1.3]; <i>наводить приклади</i> необхідності моделювання для розв'язування конкретних задач [4 ІФО 1.3]; <i>називає</i> етапи створення інформаційної моделі [4 ІФО 1.3]; <i>створює</i> математичні моделі [4 ІФО 1.3]; <i>прогнозує</i> та <i>формулює</i> очікуваний результат [4 ІФО 2.2]; <i>коментує</i> успішні та невдалі кроки в процесі роботи [4 ІФО 2.5]</p>	<p>Складові частини об'єктів. Дії об'єктів. Математичні моделі. Розв'язування задач з використанням математичного моделювання</p>
Лінійні алгоритми	
<p><i>визначає</i> алгоритмічні структури [4 ІФО 2.1]; <i>створює</i> алгоритми з розгалуженням у середовищі програмування [4 ІФО 2.1]; <i>розробляє</i> алгоритми (зокрема, для власної чи групової діяльності) з послідовних дій, умов, повторень [4 ІФО 2.1]; <i>аналізує</i> та <i>впорядковує</i> послідовності [4 ІФО 1.2]; <i>знаходить</i> помилки в алгоритмах та виправляє їх [4 ІФО 2.2]; <i>уміє</i> розробляти спільний з однокласниками проєкт під керівництвом вчителя [4 ІФО 2.5]; <i>наводить приклади</i> ігор та стратегій перемоги [4 ІФО 2.5]; <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень та результати своїх однокласників [4 ІФО 1.4]</p>	<p>Середовище виконання алгоритму. Алгоритми з розгалуженням, складання алгоритмів з повторенням. Створення програмованих проєктів, зокрема анімаційних історій. Ігри та стратегії перемоги</p>

2.5. Мистецька освітня галузь

Мистецтво. 1–2 класи⁹

Пояснювальна записка

Метою навчання мистецтва в школі є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- розвиток почуттєвої сфери учнів, набуття ними досвіду емоційно-естетичних переживань;
- пробудження інтересу до пізнання творів різних видів мистецтва; виховання гордості за здобутки рідного мистецтва й поваги до творчості інших етносів та народів;
- формування умінь художнього сприймання, аналізу художньої мови та оцінювання творів мистецтва відповідно до вікових можливостей з використанням мистецької термінології;
- оволодіння способами художньо-творчої діяльності в різних видах мистецтва, комунікації з іншими в художній творчості;
- формування елементарних умінь застосовувати цифрові технології у мистецькій творчості й презентувати здобутки;
- розвиток мистецьких здібностей, здатності самовираження й керування власними емоційними станами через мистецтво та різні види художньої творчості;
- формування здатності встановлювати асоціації між видами мистецтва; між мистецтвом і явищами довкілля;
- досягнення усвідомлення значення мистецтва в житті людини;
- виховання культури глядача-слухача;
- формування здатності об'єктивно оцінювати творчі здобутки свої та інших.

Реалізація поставленої мети і завдань здійснюється за **змістовими лініями**: «художньо-творча діяльність», «сприймання та інтерпретація мистецтва», «комунікація через мистецтво», які окреслюють одну з моделей досягнення

⁹ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст мистецької освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом мистецької освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 1–2-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 1–2 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>]

загальних цілей освітньої галузі та розкривають основну місію загальної мистецької освіти.

Змістова лінія **«Художньо-творча діяльність»** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне опанування основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовираження. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виразні засоби творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення довкілля.

Змістова лінія **«Сприймання та інтерпретація мистецтва»** спрямована на пізнання цінностей, що відображають твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення.

Реалізація змістової лінії **«Комунікація через мистецтво»** націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких досягнень і можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво в середовищі, зокрема в різних культурно- мистецьких заходах, обговореннях тощо, а також формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки мистецтву.

Опанування учнями мистецтва в початковій школі ґрунтується на засадах компетентнісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, ігрового та інтегративного підходів.

Мистецтво сприяє формуванню *ключових компетентностей*, зокрема, у процесі:

- усного висловлювання своїх вражень від мистецтва (за допомогою коментування дорослого) й оцінювання власної художньо-творчої діяльності (*вільне володіння державною мовою/здатність спілкуватися рідною*);

- визначення пропорцій, метра, запису ритму тощо) (*математична компетентність*);

- спостереження, дослідження й відтворення довкілля та явищ природи засобами мистецтва (*компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна компетентність*);

- самостійного (чи за допомогою дорослого) використання інформаційних технологій для отримання мистецької інформації, художнього творення (*інформаційно-комунікаційна компетентність*);

- формування уміння визначати власні художні інтереси, досягнення й потреби; прагнення доцільно використовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва (*навчання впродовж життя*);

- співпраці з іншими, зокрема участі в мистецьких заходах, прикрашенні середовища для друзів, сусідів; прояву відповідальності за особистий і колективний результати; використання мистецтва для отримання задоволення (впливу на власний емоційний стан) (*громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей*);

- опанування народних традицій, мистецтва рідного краю; толерантного ставлення до мистецтва різних народів (*культурна компетентність*);

- проявів творчої ініціативи та намагання її реалізовувати, зокрема через утілення в практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній); презентації результатів власних мистецьких досягнень (*підприємливість та фінансова грамотність*);

- виявлення бажання впроваджувати нові ідеї (*інноваційність*).

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через інтегровані курси або предмети вивчення за окремими видами мистецтва (наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо) за умови реалізації впродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі.

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>Співає</i> вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор) у відповідному настрої, характері [1 МІО 1.1]; <i>дотримується</i> правил співу (постава, дихання) [1 МІО 3.1]; <i>відтворює</i> прості ритмічні послідовності (створені з половинних, четвертих та восьмих тривалостей) [1 МІО 1.1]; <i>виконує</i> пісні «в ролях», відтворюючи образ мімікою, пластикою рухів [1 МІО 1.1]; [1 МІО 1.2]; [1 МІО 2.1]; <i>створює</i> елементарний ритмічний супровід до пісні [1 МІО 1.1]; [1 МІО 1.2]; <i>добирає</i> тембр інструменту (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) для передачі відповідного образу [1 МІО 1.1]; [1 МІО 1.2]; <i>грає в ансамблі</i> прості композиції (трикутники, бубни, барабан, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон тощо) [1 МІО 1.1]; [1 МІО 1.2];</p>	<p>Спів. Імпровізації голосом, пластикою, на музичних інструментах. Відтворення рухами характеру, темпу, ритму музики. Інсценізація пісень, створення театралізованих образів. Гра на музичних інструментах (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо). Створення елементарного ритмічного супроводу до пісні, ритмічних послідовностей тощо. Ознайомлення з нотним записом (нотний стан, скрипковий ключ, ноти в межах I октави, тривалості звуків — ціла, половинна, чверть, восьма). Використання музичної діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану. Використання різних ліній, плям, форм, кольорів і їхніх відтінків для створення візуальних образів. Організація робочого місця.</p>

імпровізує голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах [1 МІО 1.2];
орієнтується в поняттях музичної грамоти (нота, нотний стан, звук, тривалості (ціла, половинна, чверть, восьма), метр, розмір), має уявлення про запис нотного тексту) [1 МІО 2.2];
відтворює прості форми предметів і об'єктів довкілля фарбами (акварель, гуаш), графічними та пластичними матеріалами [1 МІО 1.1];
розміщує пропорційно зображення, використовуючи всю площину аркуша [1 МІО 1.1]; [1 МІО 1.2];
компоує (з допомогою вчителя) зображення у форматі (вертикальний, горизонтальний) [1 МІО 1.1];
створює елементарний стрічковий візерунок, прості декоративні розписи [1 МІО 1.2];
використовує в роботі основні, похідні, теплі й холодні кольори [1 МІО 1.1];
змішує фарби для отримання нових кольорів [1 МІО 1.1]; *отримує* насичені та ненасичені відтінки, розбавляючи фарбу водою [1 МІО 1.1];
користується фарбами (акварель, гуаш), олівцями (кольоровими, восковими), пластиліном, фломастерами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо [1 МІО 1.1];
спостерігає різноманітність і красу природних форм, рослин, птахів, тварин у навколишньому середовищі [1 МІО 1.3];
досліджує і виявляє цікаве, незвичайне в довіллі [1 МІО 1.3];
наводить приклади геометричної подібності природних та штучних об'єктів [1 МІО 1.3];
працює (вирізує, конструює) з папером, з природним матеріалом [1 МІО 1.2];
дотримується правил техніки безпеки; *експериментує* з кольорами, лініями, формами тощо [1 МІО 1.2];
прикрашає (за допомогою дорослого) середовище, у якому живе і навчається [1 МІО 1.3];
виконує нескладні ролі, етюди-наслідування [1 МІО 1.1]; [1 МІО 1.2];
вправляється в інтонації мовлення, чіткості дикції, виразності міміки й жести, перевтілюючись у різних персонажів [1 МІО 1.1]; [1 МІО 3.3];

Створення зображень графічними матеріалами, фарбами.
Елементарне компоування елементів композиції (площинної, об'ємної).
Вирізування, конструювання з паперу.
Робота з природними матеріалами.
Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо).
Ліплення з пластичних матеріалів.
Дотримання охайності та правил техніки безпеки.
Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів.
Прикрашення місця, де навчається, живе.
Використання образотворчої діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану.
Інсценізування (виконання нескладних ролей), етюди-наслідування.
Відтворення елементарних танцювальних елементів.
Імпровізації засобами пантоміми (міміка, жести)

<p><i>рухається</i> в ритмі й темпі музики; <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом); <i>орієнтується</i> у просторі [1 МІО 1.1]; <i>придумує</i> образи і <i>створює</i> їх знайомими засобами мистецької виразності [1 МІО 1.2]; <i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести) [1 МІО 1.2]; <i>виконує</i> твори мистецтва (співає, малює, танцює, декламує тощо), які подобаються [1 МІО 3.4]; <i>називає</i> свої вподобання в мистецтві [1 МІО 3.4]; <i>розуміє</i> правила поведінки в театрі [1 МІО 3.3]</p>	
Сприймання та інтерпретація мистецтва	
<p><i>сприймає</i> твір мистецтва та <i>висловлює</i> враження, <i>добирає</i> із запропонованих слів співзвучні особистим емоціям [1 МІО 2.1]; <i>визначає</i> темп (повільно, помірно, швидко); <i>регістр</i> (високий, середній, низький); <i>динаміку</i> (гучно, тихо); <i>тембр</i> (звучання хору та оркестру); <i>характеризує</i> мелодію [1 МІО 2.2]; <i>визначає</i> колорит (теплий, холодний) творів мистецтва та <i>учнівських робіт</i> [1 МІО 2.2]; <i>порівнює</i> музичні та візуальні образи [1 МІО 2.2]; <i>помічає</i> красу в довкіллі [1 МІО 1.3]; <i>орієнтується</i> у видах театру (ляльковий, музичний) та кінематографа (кінофільм, мультфільм) [1 МІО 2.1]; [1 МІО 2.2]; <i>називає</i> твори мистецтва, що змінюють або передають його/її настрій [1 МІО 3.4]</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Обговорення вражень, емоцій, які вони викликали. Добір із запропонованих слів-характеристик, що суголосні особистим емоціям та враженням. Визначення засобів виразності твору мистецтва. Порівняння природних форм, образів довкілля з художнім (декоративним) трактуванням їх. Ознайомлення з деякими видами театру та кіномистецтва. Використання творів різних видів мистецтва для задоволення</p>
Комунікація через мистецтво	
<p><i>презентує</i> результати власної творчості (співає пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо); [1 МІО 3.2]; <i>бере участь</i> у колективному виконанні творчого задуму; у шкільних мистецьких заходах (концертах, виставках, інсценізаціях тощо); в обговореннях власних вражень від творів різних видів мистецтва, зокрема, змісту анімаційних фільмів, театральних вистав тощо [1 МІО 3.3]; <i>дотримується</i> правил творчої співпраці [1 МІО 3.2]; <i>вербально описує</i> свій творчий задум; <i>визначає</i>, що вдалося, чи не вдалося у виконанні того, що було заплановано [1 МІО 3.1]</p>	<p>Представлення та характеристика власних творчих досягнень. Колективне виконання творчого задуму (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій тощо). Проведення шкільних мистецьких заходів (концертів, виставок, інсценізацій тощо). Ознайомлення й упровадження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації</p>

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>співає</i> вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор) у відповідному настрої, характері, темпі, динаміці [2 МІО 1.1];</p> <p><i>дотримується</i> правил співу (постава, дихання, інтонація) [2 МІО 3.1];</p> <p><i>створює</i> варіанти ритмічного супроводу до пісні [2 МІО 1.1]; [2 МІО 1.2];</p> <p><i>відтворює</i> прості ритмічні послідовності (створені з половинних, четвертних та восьмих тривалостей), зокрема в різних темпах [2 МІО 1.1];</p> <p><i>добирає</i> тембр інструменту (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) для передачі відповідного образу [2 МІО 1.1]; [2 МІО 1.2];</p> <p><i>грає в ансамблі</i> прості композиції (трикутники, бубни, барабан, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон тощо) [2 МІО 1.1]; [2 МІО 1.2];</p> <p><i>придумує</i> образи і <i>створює</i> їх знайомими засобами музичної виразності [2 МІО 1.1];</p> <p><i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах [2 МІО 1.2];</p> <p><i>виконує</i> пісні «у ролях», відтворюючи образ мімікою, пластикою, виразним інтонуванням; <i>добирає</i> реквізит [2 МІО 1.1]; [2 МІО 1.2]; [2 МІО 2.1];</p> <p><i>орієнтується</i> в поняттях музичної грамоти (нота, нотний стан, звук, тривалості (ціла, половинна, чверть, восьма), метр, розмір); <i>має уявлення</i> про запис нотного тексту) [2 МІО 2.2];</p> <p><i>виконує</i> прості живописні, графічні, декоративні, пластичні композиції [2 МІО 1.1];</p> <p><i>складає</i> та розташовує на площині (у просторі) окремі елементи зображень (форм) в просту композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну, просторову) [2 МІО 1.2];</p> <p>відповідно до задуму <i>обирає</i> формат для зображення (вертикальний, горизонтальний) композиції;</p> <p><i>використовує</i> всю площину аркуша [2 МІО 1.1];</p>	<p>Спів (співацька постава, дихання, інтонація, дикція).</p> <p>Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, ритмічних послідовностей тощо.</p> <p>Імпровізації голосом, пластикою, на музичних інструментах</p> <p>Відтворення рухами характеру, темпу, ритму музики.</p> <p>Інценізування пісень, створення театралізованих образів.</p> <p>Ознайомлення з нотною грамотою (нотний стан, скрипковий ключ, ноти в межах I октави, тривалості звуків — ціла, половинна, чверть, восьма).</p> <p>Малювання графічними матеріалами, фарбами</p> <p>Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компонування елементів композиції (площинна, об'ємна).</p> <p>Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів.</p> <p>Використання різних ліній, плям, форм, кольорів та їх відтінків для створення візуальних образів.</p> <p>Вирізування, конструювання з паперу.</p> <p>Робота з природними матеріалами.</p> <p>Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо).</p> <p>Ліплення з пластичних матеріалів різними прийомами і способами.</p> <p>Прикрашення місця, де навчається, живе.</p> <p>Організація робочого місця.</p> <p>Дотримання охайності та правил техніки безпеки.</p> <p>Інценізування (виконання нескладних ролей), етюди-наслідування.</p> <p>Відтворення елементарних танцювальних елементів.</p> <p>Імпровізування засобами пантоміми (міміка, жести).</p> <p>Використання видів мистецької діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану</p>

<p><i>використовує</i> основні, похідні, теплі й холодні кольори; <i>утворює</i> відтінки кольорів [2 МИО 1.2]; <i>експериментує</i> з кольорами, лініями, формами тощо [2 МИО 1.2]; <i>користується</i> художніми та природними матеріалами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо; <i>втілює</i> задум [2 МИО 1.2]; <i>працює</i> (вирізує, конструює) з папером, з природними матеріалами [2 МИО 1.2]; <i>дотримується</i> правил техніки безпеки [2 МИО 1.1]; <i>бере участь</i> у прикрашенні середовища, у якому живе і навчається [2 МИО 1.3]; <i>виконує</i> нескладні ролі, етюди-наслідування [2 МИО 1.1]; <i>вправляється</i> в інтонації мовлення, чіткості дикції, виразності міміки і жесту, перевтілюючись у різних персонажів [2 МИО 1.2]; <i>рухається в</i> ритмі і темпі музики; <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом); <i>орієнтується</i> у просторі [2 МИО 1.1]; <i>дотримується</i> правил поведінки в театрі [2 МИО 3.3]; <i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести) [2 МИО 1.2]; <i>вирізняє</i> види мистецької діяльності, звернення до яких поліпшує його/її настрій [2 МИО 3.4]</p>	
Сприймання та інтерпретація мистецтва	
<p><i>сприймає</i> твір мистецтва та <i>висловлює</i> враження, добираючи із запропонованих слова, які співзвучні особистим емоціям [2 МИО 2.1]; <i>визначає</i> темп (повільно, помірно, швидко); реєстр (високий, середній, низький); динаміку (гучно, тихо); тембр (звучання хору та оркестру, окремих музичних інструментів (сопілка, бубон, барабан, скрипка, бандура, фортепіано тощо)), характеризує мелодію [2 МИО 2.2]; <i>визначає</i> колорит (теплий, холодний) творів мистецтва та учнівських робіт [2 МИО 1.1]; [2 МИО 2.1]; <i>порівнює</i> музичні та візуальні образи, твори мистецтва та явища довкілля [2 МИО 2.2]; [2 МИО 1.3]; <i>розрізняє</i> види театру (ляльковий, музичний, драматичний) та кінематографа (кінофільм, мультфільм) [2 МИО 2.2];</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Обговорення вражень, емоцій, які вони викликали. Добір із запропонованих слів-характеристик, що співзвучні особистим емоціям та враженням. Визначення засобів виразності твору. Порівняння природних форм, образів довкілля з художнім (декоративним) трактуванням їх. Ознайомлення з деякими видами театру (ляльковий, музичний, драматичний), кіномистецтва (кінофільм, мультфільм (графічна, пластична, лялькова анімація)). Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення та поліпшення емоційного стану</p>

<p><i>використовує</i> театральну термінологію (сцена, актор, костюм, декорація) [2 МИО 2.1]; [2 МИО 2.2]; <i>виявляє</i> твори мистецтва, що змінюють або передають його/її настрій [2 МИО 3.4]</p>	
Комунікація через мистецтво	
<p><i>виявляє</i> (за допомогою вчителя) та бере участь в обговоренні інформації, здобутої з творів мистецтва [2 МИО 3.3]; <i>презентує</i> результати власної творчості (співає пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо) [2 МИО 3.2]; <i>вербально описує</i> свій творчий задум; <i>визначає</i>, що вдалося, чи не вдалося у виконанні того, що було задумано [2 МИО 3.1]; [2 МИО 3.2]; <i>готовий /-а</i> до того, що може не вийти з першого разу так, як задумав /-ла [2 МИО 3.1]; <i>виявляє</i> досягнення в художньо-творчій діяльності однолітків [2 МИО 3.3]; <i>бере участь</i> у колективному виконанні творчого задуму; у шкільних мистецьких заходах (концертах, виставках, інсценізаціях тощо); в обговореннях власних вражень від творів різних видів мистецтва [2 МИО 3.3]; <i>обговорює</i> з однолітками свої враження від творів різних видів мистецтва відомих митців, від дитячої творчості [2 МИО 3.3]; <i>дотримує</i> правил взаємодії і творчої співпраці [2 МИО 3.3]</p>	<p>Виховні ситуації: обговорення (за допомогою вчителя) інформації — сюжетів, характерів персонажів тощо, отриманої з творів мистецтва. Презентування та характеристика власних творчих досягнень. Колективне виконання творчого задуму (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій, флешмоби тощо). Проведення шкільних мистецьких заходів (концертів, виставок, інсценізацій тощо). Ознайомлення й упровадження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації</p>

Мистецтво. 3–4 класи¹⁰

Пояснювальна записка

Метою навчання мистецтва у школі є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- розвиток почуттєвої сфери учнів, набуття ними досвіду емоційно-естетичних переживань, формування мистецьких уподобань та особистісних художніх цінностей;

- поглиблення мотивації до пізнання творів вітчизняного і зарубіжного мистецтва; виховання гордості за здобутки рідного мистецтва та толерантного ставлення до мистецтва інших етносів і народів;

- формування умінь художнього сприймання, аналізу художньої мови та оцінювання творів мистецтва, аргументування думки відповідно до вікових можливостей з використанням мистецьких термінів;

- оволодіння способами художньо-творчої діяльності в різних видах мистецтва, комунікації з іншими в художній творчості;

- досягнення розуміння учнями можливостей цифрових технологій щодо їх застосування в мистецькій творчості;

- розвиток здатності самопізнання і самовираження, керування власними емоційними станами через мистецтво і різні види художньої творчості; розвиток креативності й мистецьких здібностей;

- формування здатності встановлювати зв'язок між видами мистецтва, між мистецтвом та іншими сферами знання (літературою, математикою, знаннями про природу, історію тощо); мистецтвом і явищами довкілля;

- усвідомлення значення мистецтва в житті людини та художнього пізнання для власної успішності;

- формування культури глядача-слухача;

- соціалізація учнів через мистецтво, формування здатності об'єктивно оцінювати творчі здобутки свої та інших.

¹⁰ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст мистецької освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом мистецької освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 3–4-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 3–4 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

Відповідно до зазначених мети і завдань виокремлено **змістові лінії**: «художньо-творча діяльність», «сприймання та інтерпретація мистецтва», «комунікація через мистецтво», які розкривають основну місію загальної мистецької освіти.

Змістова лінія **«Художньо-творча діяльність»** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне освоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовираження. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні засоби виразності творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення довкілля.

Змістова лінія **«Сприймання та інтерпретація мистецтва»** спрямована на пізнання цінностей, що втілюють твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення, мистецьку (термінологічну) пропедевтику.

Реалізація змістової лінії **«Комунікація через мистецтво»** націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких досягнень і можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, узаємодіяти з іншими через мистецтво у середовищі, зокрема у різних культурно- мистецьких заходах, колективних творчих проєктах, обговореннях тощо, а також формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки мистецтву.

Опанування учнями мистецтва у початковій школі ґрунтується на засадах компетентнісного, ціннісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, ігрового та інтегративного підходів.

Мистецтво сприяє формуванню *ключових компетентностей*, зокрема, у процесі:

- усного висловлювання вражень від мистецтва; за допомоги коментування дорослого й оцінювання власної художньо-творчої діяльності (*вільне володіння державною мовою / здатність спілкуватися рідною*);

- застосування мистецької термінології, що має іноземне походження, у процесі інтерпретації художніх творів (*спілкування іноземними мовами*);

- установлення взаємозв'язків між засобами мистецтва і здійсненню елементарних розрахунків для пояснення художньої виразності творів (наприклад, пропорцій частин твору, визначення музичного метра, запису ритму, симетрії / асиметрії танцювального руху тощо) (*математична компетентність*);

- спостереження, дослідження і відтворення довкілля та явищ природи засобами мистецтва (*компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна компетентність*);

- самостійного (чи за допомоги дорослого) використання інформаційних технологій для отримання мистецької інформації, художнього творення (*інформаційно-комунікаційна компетентність*);

- формування уміння визначати власні художні інтереси, досягнення і потреби; прагнення доцільно використовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва (*навчання впродовж життя*);

- співпраці з іншими, зокрема участі у мистецьких заходах, прикрашенні середовища для друзів, сусідів; прояву відповідальності за особистий і колективний результат; використання мистецтва для отримання задоволення (впливу на власний емоційний стан), опанування народних традицій, мистецтва рідного краю; толерантного ставлення до мистецтва різних народів (*громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей*);

- проявів творчої ініціативи та намагання її реалізовувати, зокрема через втілення у практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній); презентації результатів власних мистецьких досягнень (*підприємливість та фінансова грамотність*);

- виявлення бажання впроваджувати нові ідеї (*інноваційність*).

Культурна компетентність як стрижнева для мистецької освітньої галузі є інтегральною стосовно інших ключових компетентностей.

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через **інтегровані курси або предмети вивчення за окремими видами мистецтва**: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі та інтегрування навчального змісту.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>виконує</i> дитячі пісні (зокрема, музичний фольклор) [3 МИО 1.1]; <i>добирає</i> засоби музичної виразності (темп, динаміку), необхідні для створення настрою, характеру [3 МИО 1.1], [3 МИО 1.2]; <i>розуміє</i> значення вокальних вправ для правильного виконання;</p>	<p>Спів (співацька постава, дихання, інтонація, фразування, дикція). Оперування засобами виразності та способами створення вокального і вокально-ансамблевого / хорового художнього образу. Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні,</p>

<p><i>стежить</i> за точністю і виразністю інтонування, чіткістю дикції, співацькою поставою, диханням [3 МІО 3.1]; <i>виконує</i> в ансамблі нескладні композиції (трикутник, бубон, маракас, дзвіночки, барабан, тріскавки, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон, металофон, синтезатор тощо) [3 МІО 1.1]; самостійно <i>добирає</i> тембр музичного інструмента для передачі відповідного образу [3 МІО 1.1], [3 МІО 2.1]; <i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації) та на музичних інструментах [3 МІО 1.2]; <i>створює</i> варіанти ритмічного супроводу до пісні на музичному інструменті за вибором [3 МІО 1.2]</p>	<p>гра в ансамблі зі створенням ритмічного супроводу до пісні тощо. Правила гігієни у користуванні музичними інструментами. Оволодіння музичною грамотою (за необхідністю для художньо-творчої діяльності). Знайомство з елементарною нотною грамотою, необхідною для виконання творів. Відтворення запису найпростіших ритмічних послідовностей</p>
<p><i>орієнтується</i> в поняттях музичної грамоти (звук, мелодія, акомпанемент, музична форма, динаміка, схеми диригування (на 2/4) [3 МІО 2.2]; <i>орієнтується</i> в нотному записі (за доцільності для виконання); <i>читає</i> запис найпростіших ритмів [3 МІО 2.2]; <i>організовує</i> самостійно робоче місце для занять різними видами образотворчої діяльності [3 МІО 1.1]; <i>дотримується</i> охайності і правил техніки безпеки; самостійно <i>користується</i> знайомими художніми інструментами (палітрою, різними видами пензлів, стеками, ножицями тощо) [3 МІО 1.1]; <i>добирає</i> художні матеріали відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне), у якому працює [3 МІО 1.1]; <i>розпізнає</i> форми (реалістичні, декоративні); <i>досліджує</i> форму предмета та спрощує її до геометричної подібності [3 МІО 1.3]; <i>порівнює</i> будову різних природних форм, їх пропорції [3 МІО 1.3]; <i>добирає</i> відтінки кольору за насиченістю [3 МІО 1.2]; <i>створює</i> реалістичні, казкові, фантастичні образи [3 МІО 1.3]; <i>виконує</i> елементарні замальовки з натури та за уявою в ескізній формі (предмети побуту, об'єкти природи та архітектури) [3 МІО 1.3]; <i>створює</i> зображення в процесі експериментування з кольорами, лініями, крапками різного розміру, формами, об'ємами, фактурами тощо [3 МІО 1.2];</p>	<p>Організація робочого місця для занять образотворчим мистецтвом. Освоєння інструментарію для образотворчої діяльності. Використання відомих засобів образотворчої виразності для створення візуальних образів. Зображення графічними та живописними матеріалами (традиційними та сучасними). Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компоновання елементів композиції (площинна, об'ємна), відтворення плановості простору у площинних зображеннях. Ліплення з пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами. Поняття про декор як засіб наповнення й збагачення форми. Елементарна стилізація форм та оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо). Розміщення об'єктів у форматі з дотриманням засобів та правил композиції, для підсилення композиційного центру. Застосування у художньо-творчій діяльності поняття контрасту форм, кольорів. Передача плановості у зображенні з натури та за уявою. Створення сюжетних композицій. Сприймання засобів виразності в скульптурі (барельєф, горельєф).</p>

<p><i>самостійно створює</i> просту, зокрема орнаментальну, композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну), <i>використовує</i> усю площину аркуша; <i>виконує</i> прості композиції на площині та в об'ємі [3 МІО 1.2];</p> <p><i>обирає</i> формат (прямокутний, квадратний, трикутний, у колі, в овалі) для кращого втілення задуму [3 МІО 1.1];</p> <p><i>виділяє</i> композиційний центр, головне і другорядне, урахувавши основні пропорції зображуваних предметів, композиційні засоби та правила [3 МІО 1.1];</p> <p><i>використовує</i> елементарні закони перспективи (одне за іншим; ближче — більше, яскравіше, тепліше, далі — менше та блідіше, холодніше), передаючи плановість простору у площинних зображеннях [3 МІО 2.2];</p> <p><i>передає в зображеннях</i> елементарну будову птахів, тварин, людини, посилено передає рух; ілюзорні зміни розмірів предметів в залежності від розміщення у просторі; смислові зв'язки між об'єктами в сюжетних композиціях [3 МІО 1.3];</p> <p><i>розрізняє</i> особливості об'ємного (круглого та рельєфного) зображення [3 МІО 2.2];</p> <p><i>порівнює</i> найпростіші елементи об'ємних форм [3 МІО 1.3];</p> <p><i>виражає</i> особливості об'єкта як образу засобами форми і декору (як у об'ємному так й у площинному зображенні) [3 МІО 1.1];</p> <p><i>оздоблює</i> об'ємну форму рельєфним або живописним декором [3 МІО 1.1];</p> <p><i>конструює та створює</i> прості композиції з паперу, художніх, природних та різних підручних матеріалів, самостійно <i>добирає</i> складові композиції [3 МІО 1.2];</p> <p>творчо <i>використовує</i> різні техніки, інструменти та матеріали для втілення власного задуму (саморобні штампи, набризк, декупаж, колаж) [3 МІО 1.2];</p> <p><i>поєднує</i> засоби різних видів мистецтва для втілення художнього задуму [3 МІО 1.1], [3 МІО 2.2];</p> <p><i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести); пластично інтонує музичні образи [3 МІО 1.2];</p> <p><i>виконує</i> нескладні ролі (у тому числі, пісні «у ролях»), <i>добирає</i> засоби вираження (темп, тембр голосу, динаміку, рухи, міміку) [3 МІО 1.1], [3 МІО 1.2];</p>	<p>Створення художнього образу засобами декоративної насиченості форми (фактурою, деталями, розписом).</p> <p>Прикрашання місця, де навчається, живе.</p> <p>Вирізування, конструювання з паперу та інших підручних матеріалів. Робота з природними матеріалами.</p> <p>Створення синтетичного художнього образу.</p> <p>Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема під час рольового виконання пісні).</p> <p>Відтворення нескладних танцювальних елементів.</p> <p>Елементарне вправління у сценічній поведінці.</p> <p>Добір реквізиту, бутафорії, деталей костюмів.</p> <p>Експериментування зі звуками, тембрами, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами.</p> <p>Спостереження за довкіллям для створення художніх образів (повадки тварин; характерні особливості ходи, жестів людей різного віку, інтонація мовлення людини в різних життєвих ситуаціях тощо), вплив світла на зміну кольорів у природному середовищі.</p> <p>Самовираження в художньо-творчій діяльності.</p> <p>Культура глядача, слухача</p>
--	---

<p><i>грає</i> елементарні театральні етюди (самостійно <i>обирає</i> відомих персонажів та перевтілюється в них, зокрема, <i>імітує</i> характерні рухи, ходу, звуки, міміку тощо) [3 МІО 1.2];</p> <p><i>вправляється</i> над інтонацією мовлення, диханням; дикцією, мімікою, жестами; <i>рухається</i> під музику, <i>добираючи</i> відомі танцювальні елементи (народні, сучасні); <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом);</p> <p><i>створює</i> сценічні інтерпретації пісенних образів [3 МІО 1.1];</p> <p><i>використовує</i> атрибути для підсилення синтетичної виразності (із запропонованих) [3 МІО 1.1];</p> <p><i>комбінує</i> знайомі художні техніки, звуки, ритми, рухи, лінії, кольори, форми, фактури, матеріали тощо для втілення ідеї в художньому образі [3 МІО 1.2];</p> <p><i>створює</i> образи, використовуючи знайомі засоби та способи, за уявою [3 МІО 1.1], [3 МІО 1.2];</p> <p><i>створює</i> образи (звуки, слова, пантоміма, рухи, лінії, кольори, об'єми, декор тощо), якими може виразити свої почуття та емоції [3 МІО 3.4];</p> <p><i>виокремлює і фіксує</i> в доступний спосіб цікаві явища довкілля; відтворює їх у творчій діяльності (імпровазіях мелодій, інсценізації пісень, пластичному інтонуванні) [3 МІО 1.3];</p> <p><i>пропонує</i> ідеї оздоблення місця, де навчається, живе [3 МІО 1.3]; <i>реалізовує</i> їх (за допомоги інших або самостійно втілює нескладний задум оздоблення місця, де навчається і власного помешкання) [3 МІО 1.3];</p> <p><i>розпізнає</i> власні емоції від художньої творчості, <i>обирає</i> види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою [3 МІО 3.4];</p> <p>передає власні емоції у творчій роботі за допомоги кольору [3 МІО 1.1], [3 МІО 3.4];</p> <p><i>дотримується</i> загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) [3 МІО 3.3]</p>	
Сприймання та інтерпретація мистецтва	
<p><i>емоційно сприймає</i> твори різних видів мистецтва і виявляє враження у вербальний або невербальний спосіб [3 МІО 2.1];</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Засоби виразності (елементи мови) різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).</p>

<p><i>вирізняє</i> елементи музичної мови, застосовані для характеристики музичного образу, зокрема із сюжетною (літературною) програмою (мелодія, темп, динаміка, гучність, ритм, тембр (голос та деякі музичні інструменти), лад (мажор, мінор) [3 МІО 2.2];</p> <p><i>розпізнає</i> прості музичні форми (двочастинна, тричастинна, куплетна) [3 МІО 2.1], [3 МІО 2.2];</p> <p><i>визначає</i> особливості втілення образу у творах образотворчого мистецтва та архітектури [3 МІО 2.2];</p> <p><i>характеризує</i> колір об'єктів довкілля відповідно до часу доби та пір року [3 МІО 2.2];</p> <p><i>висловлює</i> судження щодо передання емоційного стану зображуваних об'єктів та явищ навколишнього світу у творі (зокрема, у стані спокою та в русі) [3 МІО 2.1];</p> <p><i>визначає</i> композиційну будову твору образотворчого мистецтва та архітектури [3 МІО 2.2];</p> <p><i>вирізняє</i> кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), насиченість (яскравий, тьмянний) загальний колорит; елементи композиції твору (центр, головне і другорядне); побудову твору (симетричну та асиметричну, статичну, динамічну, ритмічну, метричну) [3 МІО 2.1];</p> <p><i>цілісно охоплює увагою</i> художній твір; зосереджується на характерних деталях; <i>порівнює</i> музичні та візуальні, хореографічні образи [3 МІО 2.1];</p> <p>зіставляє твори мистецтва та явища довкілля (за допомоги вчителя / учительки) [3 МІО 1.3], [3 МІО 2.2];</p> <p><i>вирізняє</i> елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, музичне оформлення театрального / екранного твору [3 МІО 2.2];</p> <p><i>розрізняє</i> засоби виразності та характеризує музичні твори вокальні та інструментальні [3 МІО 2.2];</p> <p><i>розрізняє засоби виразності та характеризує твори живопису, графіки, скульптури</i> [3 МІО 2.2];</p>	<p>Участь в обговоренні мистецького твору з використанням знайомих мистецьких термінів.</p> <p>Використання декору для створення образу.</p> <p>Ознайомлення з елементарними поняттями з кольорознавства та композиції.</p> <p>Сприймання синтетичних образів.</p> <p>Зіставлення виразних засобів різних видів мистецтва.</p> <p>Зіставлення художніх образів, подібних за сюжетом та втілених у різних видах мистецтва.</p> <p>Мистецька пропедевтика.</p> <p>Знайомство з різновидами музичного (вокальна, інструментальна), образотворчого (живопис, графіка, скульптура); театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна), кіно (кінофільм, мультфільм); жанрами музичного мистецтва (пісня, танець, опера, балет); жанрами образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); видами орнаментів (рослинний, геометричний тощо) та за призначенням (стрічковий, розетка); видами анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна), танцями (гопак, козачок, вальс, полька тощо).</p> <p>Спостереження за довкіллям та його втіленням у художніх образах.</p> <p>Самопізнання через сприймання творів мистецтва</p>
---	---

<p><i>розрізняє та характеризує засоби виразності різновидів театрального мистецтва (драматичний, ляльковий, музичний), народної, класичної та сучасної хореографії [3 МІО 2.2];</i></p> <p><i>розрізняє та характеризує засоби виразності анімаційних фільмів [3 МІО 2.2];</i></p> <p><i>розпізнає та характеризує художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо) [3 МІО 2.2];</i></p> <p><i>порівнює природні форми, образи довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням [3 МІО 1.3];</i></p> <p><i>визначає власні емоції від сприймання мистецьких творів [3 МІО 3.4];</i></p> <p><i>добирає слова для характеристики вражень із власного запасу [3 МІО 3.3];</i></p> <p><i>пояснює, що подобається або не подобається у творі [3 МІО 2.1];</i></p> <p><i>обирає твори відповідно до свого настрою; пояснює, від чого дістає насолоду; добирає твори для поліпшення свого настрою [3 МІО 2.1], [3 МІО 3.4];</i></p> <p><i>відтворює емоційні враження від твору мистецтва улюбленими художніми засобами [3 МІО 3.4];</i></p> <p><i>порівнює свої настрої та почуття із тими, що втілені у художньому творі (на основі діалога між автором та глядачем) [3 МІО 2.1]</i></p>	
<p>Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами. Використання у сприйманні творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану. Самовираження у художньо-творчій діяльності. Розуміння значення мистецтва у житті людини</p>	
<p>Комунікація через мистецтво</p>	
<p><i>характеризує власну творчість за поданими орієнтирами [3 МІО 3.1];</i></p> <p><i>пояснює, що вдалося чи не вдалося; визначає за допомоги вчителя / учительки труднощі; обирає (за допомоги вчителя / учительки) спосіб удосконалення [3 МІО 3.2];</i></p> <p><i>презентує результати власної творчості (співає улюблені пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо) перед рідними, однолітками [3 МІО 3.2];</i></p> <p><i>пояснює задум [3 МІО 3.2];</i></p>	<p>Презентація власних творчих досягнень. Оцінювання власної творчості за поданими орієнтирами. Оцінювання творчих здобутків однолітків за спільно визначеними орієнтирами. Виховні ситуації на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, учинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами). Колективне виконання творчого задуму. Оцінювання і самооцінювання в колективній творчості. Проведення шкільних мистецьких заходів.</p>

<p><i>визначає досягнення</i> однолітків у художньо-творчій діяльності, виявляючи доброзичливість у висловлюваннях [3 МИО 3.3]; <i>обговорює</i> з іншими враження від сприймання творів різних видів мистецтва та творчої діяльності, поважаючи уподобання інших [3 МИО 3.3]; <i>бере участь</i> у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, виставках, фестивалях, інсценізаціях народних обрядів, артмобах, тижнях мистецтва тощо), у колективних творчих проєктах, зокрема із використанням засобів улюбленого виду мистецтва і художньо-творчої діяльності [3 МИО 3.3]; <i>виконує</i> різні дії / ролі в колективному творчому процесі, <i>виявляючи повагу</i> до інших [3 МИО 3.3]</p>	<p>Дотримання правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації</p>
--	--

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>виконує</i> дитячі пісні (зокрема музичний фольклор), називаючи жанри виконуваних пісень (колискові, закличні, веснянки, щедрівки тощо), <i>виконує</i> прості канони [4 МИО 1.1]; <i>добирає</i> засоби музичної виразності (темп, динаміку, штрихи, тембр), необхідні для створення образу пісні, пропонуючи різні варіанти [4 МИО 1.1], [4 МИО 1.2]; <i>пояснює</i> значення вокальних вправ для правильного виконання; <i>стежить</i> за точністю і виразністю інтонування, чіткістю дикції (вимови), фразування; <i>стежить</i> за співацькою поставою, диханням [4 МИО 3.1]; <i>грає</i> в ансамблі нескладні композиції (трикутник, бубон, барабан, тріскавки, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон, металофон, синтезатор тощо) [4 МИО 1.1]; <i>самостійно добирає</i> тембр музичного інструмента для передачі відповідного образу, пояснює свій вибір; <i>демонструє</i> способи звуковидобування на найпростіших інструментах [4 МИО 1.1], [4 МИО 2.1];</p>	<p>Спів (співацька постава, дихання, фразування, дикція, відтворення характеру, настрою). Створення образу пісні. Інтонування. Оперування засобами виразності та способами створення вокального і вокально-ансамблевого (хорового) художнього образу. Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, відтворення ритмічних послідовностей на різних інструментах; гра в ансамблі (зокрема, за заданими простими ритмічними рисунками). Знайомство з елементарною музичною грамотою (за необхідністю для художньо-творчої діяльності), зокрема необхідною для виконання, читання і запису найпростіших ритмічних послідовностей. Визначення виконавських труднощів. Використання правил культури роботи, гігієни і техніки безпеки під час художньо-творчої діяльності. Бачення (при спрямуванні вчителя) недоліків у своїй роботі та виправлення їх.</p>

орієнтується в поняттях музичної грамоти (звук, мелодія, акомпанемент, музична форма, динаміка, схеми диригування (на 2/4; 3/4) тощо);
орієнтується в нотному записі (за доцільності для виконання);
читає і виконує найпростіший ритмічний супровід, зокрема в різних темпах та динаміці, у русі (плескання, відбивання ногами та з використанням ударних інструментів [4 МІО 2.2];
імпровізує голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах;
створює найпростіші ритмічні варіації супроводу до пісні або інструментальної мелодії (2/4, 3/4, 4/4), самостійно добирає різноманітні інструменти для супроводу, імпровізує із поєднанням (чергуванням) співу та гри на музичних інструментах [4 МІО 1.2];
дотримується правил техніки безпеки; добирає інструменти, художні матеріали відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне тощо), у якому працює [4 МІО 1.1];
виконує площинні живописні та графічні зображення; об'ємні композиції [4 МІО 1.3];
дотримується правил зображення об'ємних предметів [4 МІО 1.1];
спостерігає залежність впливу освітлення на зміну кольору [4 МІО 1.3];
використовує емоційні можливості кольору: висвітлення та затемнення кольорів [4 МІО 1.1];
розрізняє види штригування для передання об'єму зображуваного об'єкта [4 МІО 1.1];
передає характерні особливості жіночого, чоловічого, дитячого образів, професії через одяг та зовнішні ознаки; особливості будови птахів, тварин і пластичну виразність руху; характер силуетної форми архітектурних споруд [4 МІО 1.3];
створює відкриту чи закриту декоративну композицію (на площині або в об'ємі) [4 МІО 1.2];
має уявлення про види і характерні особливості народних художніх промислів України [4 МІО 2.1];
виділяє композиційний центр головне і другорядне у сюжетній композиції [4 МІО 1.1];

Вільне користування (традиційними та сучасними) графічними, живописними інструментами та матеріалами під час художньо-творчої діяльності в різних художніх техніках.
Ліплення з пластичних матеріалів пластичним і конструктивним способом.
Вирізування з паперу, конструювання з природного матеріалу.
Використання різних засобів образотворчої виразності для створення образів у жанрах: натюрморт, портрет, побутовий жанр, анімалістичний жанр та ілюструванні літературних творів.
Зображення багатопланової композиції з 2-х (3-х) об'ємних предметів (натюрморт), просторової композиції (пейзаж), тематичної композиції (побутовий жанр); декоративної композиції в об'ємі (ліплення, чеканка) або на площині (розпис, витинання, керамічна народна іграшка тощо).
Створення синтетичного художнього образу.
Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема, під час рольового виконання пісні, музичного твору з характерною сюжетною програмою).
Елементарне вправління у сценічній поведінці, участь в ансамблевих формах театралізацій, інсценізацій.
Імпровізація засобами пантоміми (міміка, жести), у тому числі з партнерами.
Відтворення елементарних танцювальних елементів.
Елементарне оформлення сценічного простору для інсценізацій, театралізацій (створення бутафорії, деталей реквізиту. Елементи гриму. Виразність костюма).
Експериментування зі звуками (тембрами, регістрами), ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо.
Дослідження довкілля, фіксація і використання спостережень із власного досвіду для створення художніх образів (повадки тварин; характерні особливості ходи, жестів людей різного віку, інтонація мовлення і пластики людини в різних життєвих ситуаціях тощо).

дотримується цілісності при створенні композиції [4 МІО 1.1];
використовує елементарні закони перспективи передаючи плановість простору у площинних зображеннях, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів [4 МІО 1.2];
під час створення композиції *використовує* усю площину аркуша [4 МІО 1.1];
конструює та створює прості композиції з паперу, художніх, природних та підручних матеріалів, самостійно *добирає* складові композиції [4 МІО 1.2];
міксує техніки та матеріали (гуаш, фломастер, витинання) для втілення власного задуму (зокрема, інсталяція) [4 МІО 1.2];
поєднує засоби різних видів мистецтва для втілення художнього задуму [4 МІО 1.2];
імпровізує засобами пантоміми (міміка, жести, хода, мовлення, зміна темпоритму); пластично інтонує інструментальну музику (без слів), передаючи настрій [4 МІО 1.2];
самостійно добирає і пояснює засоби виразності різних мистецтв для створення синтетичного образу (темп, тембр голосу, динаміка, рухи, міміка, колір і форма костюму, гриму, деталей оформлення простору), покладаючись на власний досвід [4 МІО 1.1], [4 МІО 2.2];
створює сценічні інтерпретації пісенних образів, *виконує* нескладні ролі (в тому числі, пісні «у ролях») [4 МІО 1.1], [4 МІО 2.2];
грає елементарні театральні етюди (перевтілюється у запропонованих персонажів [4 МІО 1.2];
вправляється над інтонацією мовлення, диханням; дикцією, мімікою, жестами;
імітує характерні рухи, ходу, звуки, міміку, інтонацію і тембр, ритм мовлення, *пояснює різницю* у виборі засобів виразності характерних персонажів) [4 МІО 1.1], [4 МІО 2.2];
рухається під музику, *використовуючи* відомі танцювальні елементи (народні, сучасні, спортивні тощо) відповідно до стилю музики [4 МІО 1.1], [4 МІО 2.2];
демонструє елементи деяких народно-сценічних та побутових танців (гопак, козачок, вальс, полька, мазурка, полонез, лезгінка тощо) [4 МІО 1.1], [4 МІО 2.2];

Прикрашання місця, де навчається, живе.
Самопізнання і самовираження в художньо-творчій діяльності.
Використання видів мистецької діяльності та власних уподобань для задоволення та поліпшення емоційного стану.
Виховання культури глядача, слухача

<p><i>узгоджує</i> рухи з музичним супроводом (співом), <i>орієнтується</i> у сценічному (танцювальному) просторі; використовує найпростіші прийоми сценічної поведінки (вітання, поклони, звернення до публіки тощо) [4 МИО 3.2], [4 МИО 3.3]; <i>добирає</i> атрибути для підсилення виразності (із запропонованих або знайомих предметів) [4 МИО 1.1]; <i>експериментує</i> зі знайомими художніми техніками, звуками різних тембрів (вокальними та інструментальними, у тому числі із доцільним застосуванням шумових ефектів), з лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо [4 МИО 1.2]; <i>придумує</i> образи, використовуючи знайомі засоби виразності та способи творення (звуки, слова, пантоміма, рухи, лінії, кольори тощо), якими може виразити свої почуття та емоції; <i>доцільно комбінує</i> елементи для втілення ідеї в художньому образі [4 МИО 1.1]; <i>виокремлює</i> і фіксує в доступний спосіб (фото, аудіо, відеозйомка, замальовки тощо) цікаві явища довкілля, використовує (поєднує, комбінує) їх у творчій діяльності [4 МИО 1.3]; <i>організовує</i> середовище навколо себе: <i>пропонує</i> ідеї його оформлення та можливі засоби їх художнього втілення [4 МИО 1.3]; <i>створює</i> елементи композиції / декору для оформлення середовища, у якому живе і навчається; використовує побачене і почуте в художньо-творчій діяльності [4 МИО 1.3]; <i>розпізнає</i> власні емоції від різних видів мистецької діяльності [4 МИО 3.4]; <i>визначає</i> улюблені види мистецької діяльності, займається ним / ними у вільний час для задоволення; пояснює свій інтерес до певного виду діяльності; обирає їх відповідно до свого настрою, визначає твори мистецтва, звернення до яких поліпшує настрій [4 МИО 3.4]; <i>дотримується</i> загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) [4 МИО 3.3]</p>	
Сприймання та інтерпретація мистецтва	
<p><i>емоційно сприймає</i> твори різних видів мистецтва і виявляє враження у вербальний або невербальний спосіб; <i>відтворює</i> емоційні враження від мистецтва різними художніми засобами;</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Опанування засобами виразності (елементами) різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).</p>

<p><i>пояснює</i>, що подобається або не подобається у творі [4 МІО 2.1]; <i>вирізняє і характеризує</i> елементи музичної мови, застосовані для характеристики музичного образу (мелодія, темп, динаміка, ритм, регістр, характер музичної інтонації); тембр та склад виконавців (соліст, хор, оркестр, деякі тембри музичних інструментів), лад (мажор, мінор), розпізнає музичні форми (рондо, варіації) [4 МІО 2.1], [4 МІО 2.2]; <i>вирізняє і характеризує</i> елементи художньої мови творів образотворчого мистецтва, застосовані для характеристики художнього образу: кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), елементи композиції твору (центр, головне і другорядне, симетрію та асиметрію) [4 МІО 2.2]; <i>цілісно охоплює увагою</i> художній твір; зосереджується на характерних деталях; виявляє здатність керувати увагою під час сприймання; <i>відзначає кульмінацію</i> у музичному творі, танці, виставі [4 МІО 2.1]; <i>порівнює</i> музичні та візуальні, сценічні, хореографічні образи [4 МІО 2.2]; <i>зіставляє</i> художні образи та явища довкілля (за допомоги вчителя / учительки) [4 МІО 1.3], [4 МІО 2.2]; <i>вирізняє</i> елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики цілісного художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, грим, реквізит, освітлення, музичне оформлення театрального / екранного твору [4 МІО 2.2]; <i>вирізняє і порівнює</i> засоби виразності різних видів мистецтва у створенні подібних образів (зокрема, персонажів казок, тварин, героїчних, фантастичних інших характерних образів, явищ природи) [4 МІО 2.2]; <i>розпізнає та характеризує</i> художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо); <i>розрізняє</i> засоби та характеризує музичні твори вокальні та інструментальні (симфонічні), хорові</p>	<p>Вербальна характеристика змісту творів, які мають зображальну або літературну (сюжетну) програму, яскраво виражену жанрову основу (знайомі танці, пісня — колискова, коломийка інші). Сприймання синтетичних образів. Зіставлення і характеристика засобів виразності різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо)</p>
<p><i>називає</i> знайомі інструменти оркестру; <i>розрізняє</i> тембри вокальних голосів; <i>характеризує</i> твори живопису, графіки, скульптури,</p>	<p>Зіставлення художніх образів, подібних за сюжетом та втілених у різних видах мистецтва.</p>

<p><i>розрізняє</i> засоби художньої виразності [4 МІО 2.2];</p> <p><i>розрізняє та характеризує</i> засоби виразності різновидів театрального мистецтва (драматичний, ляльковий, музичний — опера, балет, мюзикл), народної, класичної, сучасної хореографії [4 МІО 2.2];</p> <p><i>розрізняє та характеризує</i> засоби виразності анімаційних фільмів [4 МІО 2.2];</p> <p><i>наводить приклади жанрів</i> циркового мистецтва, покладаючись на власний досвід [4 МІО 2.2];</p> <p><i>розпізнає</i> за характерними ознаками деякі жанри музичного і музично-театрального (пісня, танець, опера, балет, мюзикл тощо) [4 МІО 2.2];</p> <p><i>має уявлення</i> про етнічне походження і <i>характеризує</i> елементи деяких народних танців (гопак, козачок, полька, мазурка, лезгінка тощо) [4 МІО 2.2];</p> <p><i>називає</i> характерні особливості жанрів образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), види анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна) [4 МІО 2.2];</p> <p><i>порівнює</i> природні форми, образи довкілля з їх художнім трактуванням [4 МІО 2.1];</p> <p><i>розпізнає і характеризує</i> власні емоції, враження від сприймання мистецьких творів [4 МІО 3.4];</p> <p><i>пояснює</i>, що подобається або не подобається у творі [4 МІО 3.4];</p> <p><i>порівнює свої уподобання</i> щодо різних видів мистецтва [4 МІО 3.4];</p> <p><i>визначає</i> свої враження від різних творів одного виду мистецтва (за жанрами, настроями, образами, засобами виразності тощо) [4 МІО 3.3], [4 МІО 3.4];</p> <p><i>вирізняє та обирає</i> для сприймання твори мистецтва, що змінюють або передають його / її настрій [4 МІО 3.4];</p> <p><i>рекомендує</i> улюблені твори для сприймання іншим [4 МІО 3.3]</p>	<p>Мистецько-понятійна пропедевтика. Мистецька обізнаність. Різновиди музичного (вокальна, інструментальна, вокально-інструментальна, хорова, симфонічна музика), образотворчого (живопис, графіка, скульптура). Поняття про мистецтво архітектури. Сценічні мистецтва: театр (драматичний, ляльковий, зокрема, види ляльок, музичний); хореографія (народна, класична, сучасна, зокрема деякі народно-сценічні та побутові танці — гопак, козачок, вальс, полька, мазурка, полонез тощо). Цирк. Екранні мистецтва (кінофільм, мультфільм, зокрема різновиди анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна)). Жанри образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка). Мистецькі професії відповідно до видів мистецтва. Дослідження довкілля. Проведення паралелей між явищами довкілля і художніми образами в різних видах мистецтва. Самопізнання через сприймання творів мистецтва. Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами. Самокорекція емоційних станів засобами мистецтва. Використання творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану</p>
Комунікація через мистецтво	
<p><i>характеризує</i> власну творчість за поданими орієнтирами, <i>аналізує</i> свої досягнення, свої сильні сторони, визначає за допомоги вчителя / учительки необхідні для самовдосконалення дії [4 МІО 3.1];</p>	<p>Презентація власних творчих досягнень. Оцінювання власної творчості за поданими орієнтирами. Відстоювання права на самовираження.</p>

<p><i>обирає</i> (за допомоги вчителя / учительки) спосіб удосконалення та може його пояснити [4 МИО 3.1]; <i>презентує</i> створені художні образи, обираючи за допомоги вчителя / учительки спосіб презентування (спів, танцювальні рухи, пантоміма, витвори образотворчого мистецтва, інформаційні технології) перед рідними, однолітками, молодшими учнями [4 МИО 3.2]; <i>пояснює</i> задум, захищає свою позицію [4 МИО 3.2]</p>	<p>Виховні ситуації на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, учинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами). Порівняння сюжетів, учинків тощо персонажів творів з життєвими ситуаціями. Оцінювання творчих здобутків однолітків</p>
<p><i>визначає</i> досягнення в художньо-творчій діяльності однолітків, виявляючи об'єктивність і доброзичливість у висловлюваннях [4 МИО 3.1]; обговорює з іншими враження від сприймання творів різних видів мистецтва та творчої діяльності, поважаючи уподобання та інтереси інших; ділиться своїми спостереженнями у довірливості та соціумі [4 МИО 3.3]; <i>знаходить</i> просту мистецьку інформацію (підручники, енциклопедії; аудіо- та відеозаписи, інтернет-ресурси тощо), ділиться нею з іншими, пояснює свої уподобання [4 МИО 3.2], [4 МИО 3.3]; <i>бере участь</i> у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, інсценізаціях народних обрядів, артмобах, тижнях мистецтва тощо), колективних творчих проєктах, зокрема із використанням засобів різних видів мистецтва і художньо-творчої діяльності [4 МИО 3.3]; <i>виконує</i> різні дії / ролі в колективному творчому процесі; <i>дотримується</i> правил взаємодії і творчої співпраці, <i>виявляє повагу</i> до інших [4 МИО 3.3]</p>	<p>Колективне виконання творчого задуму. Оцінювання і самооцінювання у колективній творчості. Робота з найпростішими джерелами інформації. Участь у шкільних мистецьких заходах. Участь в оформленні художніми засобами немистецьких заходів (олімпіад, тематичних ранків, спортивних змагань тощо). Дотримання правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації. Партнерство на сцені (у виконавській музичній або театральній творчості)</p>

2.6. Фізкультурна освітня галузь

Фізична культура. 1–2 класи¹¹

Пояснювальна записка

Метою навчання фізичної культури є всебічний фізичний розвиток особистості учня засобами фізкультурної та ігрової діяльності, формування в молодших школярів ключових фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, спорту, фізкультурно-оздоровчих занять і виховання фізично загартованих та патріотично налаштованих громадян України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

– виховання в молодших школярів розуміння значущості занять фізичними вправами, спортивними іграми як важливого засобу зміцнення здоров'я, отримання задоволення, гартування тіла та характеру, самовираження, соціальної взаємодії у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– формування в учнів здатності володіння різними способами рухової діяльності, виконання фізичних вправ; уміння грати в рухливі та спортивні ігри за спрощеними правилами;

– розвиток у молодших школярів здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки позитивних та негативних чинників щодо стану свого здоров'я та фізичного розвитку;

– використовувати різні способи пошуку корисної інформації у довідникових джерелах, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікативних технологій і критичного мислення;

– формування в учнів здатності творчо застосовувати набутий досвід з фізичної культури, використовувати сили природи для зміцнення здоров'я та фізичного вдосконалення;

– розвиток у молодших школярів здатності застосовувати навички самоконтролю і самооцінювання власного фізичного стану, дотримуватися санітарно-гігієнічних правил та безпечної поведінки в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– розвиток в учнів здатності спілкуватися і взаємодіяти з дорослими й однолітками, співпрацювати та досягати спільних командних цілей у процесі спортивно-ігрової діяльності, використовувати термінологічний апарат з фізичної культури рідною мовою під час фізкультурно-оздоровчої діяльності;

¹¹ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст фізкультурної освітньої галузі повністю збігаються з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованими змістом фізкультурної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 1–2-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 1–2 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>]

– виховання в молодших школярів емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, здатності добирати фізичні вправи для розвитку фізичних якостей з урахуванням індивідуальних можливостей, бажання керуватися правилами безпечної і чесної гри, уміння боротися, вигравати і програвати; формування зацікавленості досягненнями українських спортсменів на Олімпійських іграх та інших спортивних змаганнях.

Зазначена мета і завдання реалізуються за такими **змістовими лініями**: «Рухова діяльність», «Ігрова та змагальна діяльність».

Змістова лінія **«Рухова діяльність»** передбачає формування в молодших школярів уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, способів рухової та ігрової діяльності, спрямованих на фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та формування в молодших школярів умінь і навичок володіння різними способами рухової діяльності; здатності виконання вправ основної гімнастики, організовуючих вправ, елементів акробатики, вправ корегувальної спрямованості та тих, що пов'язані з незвичним положенням тіла у просторі, ходьбою, бігом, танцювальними кроками, лазінням і перелізанням, стрибками; навичок володіння м'ячем; розвиток фізичних якостей; формування правильної постави й профілактику плоскостопості.

Змістова лінія **«Ігрова та змагальна діяльність»** передбачає виховання в молодших школярів ініціативності, активності та відповідальності у процесі рухливих і спортивних ігор за спрощеними правилами; забезпечення усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій; формування уміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю сприймати поразку, контролювати свої емоції, організовувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі ігрової та змагальної діяльності, виконувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення користуватися своїми перевагами і визнавати недоліки в тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо); формування в молодших школярів умінь і навичок виконання естафет.

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>має уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я людини [1 ФІО 2.2]; розуміє терміни з предмету «фізична культура» [1 ФІО 1.2];</i></p>	<p>Фізична культура як сукупність різноманітних фізичних вправ, спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я людини. Терміни з предмету «фізична культура». Фізичні вправи — засіб формування правильної постави.</p>

<p>різновиди ходьби, бігу, стрибків; вправи на координацію; загальнорозвивальні вправи з предметами [1 ФІО 1.1]; [1 МАО 2.2]; <i>виконує</i> пересування на лижах: організовуючі команди і прийоми, пересування, повороти* [1 ФІО 1.1]; [1 МАО 3.2]; <i>виконує</i> вправи у воді, плавання* [1 ФІО 1.1]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки щодо себе та однокласників у воді [1 ФІО 3.2]</p>	<p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах*.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання*.</p> <p>Правила безпечної поведінки на воді</p>
Ігрова та змагальна діяльність	
<p><i>бере участь</i> у рухливих іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих ігор [1 ФІО 1.3]; [1 ФІО 3.1]; [1 ФІО 3.3]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки щодо себе та однокласників у процесі рухової та змагальної діяльності [1 ФІО 3.2]</p>	<p>Рухливі ігри та естафети.</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової та змагальної діяльності</p>

* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>розуміє</i> значущість рухового режиму для зміцнення здоров'я та фізичного розвитку [2 ФІО 2.2]; <i>пояснює</i> значення і правила ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурних хвилинки та фізкультурних пауз для фізичного розвитку та здоров'я людини; значущість загартування як засобу зміцнення здоров'я [2 ФІО 2.2]; <i>дотримується</i> рухового режиму протягом дня [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.2]; <i>називає</i> основні фізичні якості людини, фізичні вправи та їх вплив на формування фізичних якостей [2 ФІО 2.3]; <i>дотримується</i> правил особистої гігієни в режимі дня [2 ФІО 2.1]; [2 ФІО 2.2]; <i>виконує</i> організовуючі вправи команди на розмикання й змикання приставними кроками, перешиккування із колони по одному в колону по три (чотири) [2 ФІО 1.1]</p>	<p>Руховий режим дня молодшого школяра. Значення і правила виконання ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної хвилини та фізкультурної паузи.</p> <p>Рухова активність протягом дня.</p> <p>Фізичні вправи та їх вплив на формування фізичних якостей.</p> <p>Правила особистої гігієни молодшого школяра.</p> <p>Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи</p>
<p><i>добирає та виконує</i> загальнорозвивальні вправи: комплекси вправ ранкової гімнастики без предмета (імітаційного характеру), з м'ячем, скакалкою;</p>	<p>а) загальнорозвивальні вправи;</p>

<p>комплекси фізкультурних пауз та фізкультурних хвилинок [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.2];</p> <p><i>виконує</i> присідання; виси; підтягування у висі (хлопці), у висі лежачи (дівчата); елементи акробатики [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.2];</p> <p><i>володіє</i> навичками пересувань: ходьба широкими кроками, зі зміною частоти кроку; ходьба із пришвидшенням та уповільненням, приставним кроком правим і лівим боком; біг; біг почергово з ходьбою; танцювальні кроки; лазіння; подолання штучних перешкод [2 ФІО 1.1];</p> <p><i>володіє</i> навичками виконання вправ з малим м'ячем: метання малого м'яча у щит; метання малого м'яча у горизонтальну ціль; метання малого м'яча з-за голови на дальність [2 ФІО 1.3];</p> <p><i>виконує</i> вправи з великим м'ячем: кидки м'яча знизу із положення сидячи та стоячи, передавання і ловіння м'яча двома руками від грудей (у колі, парах, трійках), передача м'яча двома руками з ударом об підлогу; ведення м'яча правою та лівою рукою з одночасними кроками; зупинки м'яча, що котиться, подошвою та внутрішньою стороною ступні, удари внутрішньою стороною ступні по м'ячу, що котиться; ведення м'яча внутрішньою та зовнішньою частинами підйому (по прямій, по дузі, між стійками) [2 ФІО 1.3];</p> <p><i>виконує</i> стрибки на місці з поворотами на 45, 90, 180 градусів по «купинах»; стрибки зі скакалкою; стрибки через довгу скакалку, яка обертається вперед; стрибки у глибину з висоти до 80 см з м'яким приземленням; стрибки у висоту; стрибки через перешкоди висотою до 50 см поштовхом однією та двома ногами; стрибки у висоту з прямого розбігу (через гумову мотузку); стрибки у довжину тощо [2 ФІО 1.1]; [2 ФІО 2.3];</p> <p><i>виконує</i> фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: <i>сили</i> — загальнорозвивальні вправи з гімнастичними палицями; кидки баскетбольного м'яча з-за голови із різних положень; лазіння по горизонтальній гімнастичній лаві однойменним та різнойменним способами (без допомоги ніг); багатоскоки; стрибки через перешкоди; підтягування у висі та у висі лежачи (хлопці); пересування у положенні сиду, зігнувши ноги (у різних напрямках);</p>	<p>б) положення тіла у просторі: сіди, упори, виси, елементи акробатики.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань.</p> <p>Вправи для опанування навичок володіння малим м'ячем.</p> <p>Вправи з великим м'ячем.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками стрибків.</p> <p>Вправи для розвитку фізичних якостей.</p>
---	--

<p><i>швидкості</i> — пришвидшення з різних вихідних положень, повторний біг 3–10 м, біг із пришвидшеннями за сигналом; стрибки зі скакалкою; витривалості — біг у чергуванні з ходьбою до 1 000 м, біг на дистанцію до 500 м малої інтенсивності; <i>гнучкості</i> — махові рухи правою і лівою ногою у бічній та лицьовій площині, стоячи біля опори та під час ходьби; прогинання та вигинання тулуба у положенні упору стоячи на колінах; пружні похитування у положенні випаду; прогинання тулуба у положенні лежачи на животі; <i>координації</i> — подолання перешкод, ходьба на носках, ходьба по підвищеній і обмеженій за площиною опорі з різними положеннями рук; пересування із підкиданням дрібних предметів; вправи зі зміною положення тіла у просторі; розслаблення м'язів рук, ніг, тулуба у різних положеннях [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.3]; <i>добирає та виконує</i> фізичні вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості: загальнорозвивальні вправи на місці без предметів; вправи для м'язів шиї, нахили та повороти голови; вправи для верхніх кінцівок і плечового поясу: згинання та розгинання верхніх кінцівок, кругові рухи руками, нахили в сторони, пружні рухи [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань на лижах: лижні ходи, повороти, спуски, підйоми, гальмування* [2 ФІО 1.1]; [2 ФІО 3.2]; <i>виконує</i> вправи у воді: багаторазові видихи у воду; вправи для оволодіння рухами ногами у плаванні стилями кроль на грудях та кроль на спині; вправи для оволодіння рухами руками, як у плаванні стилем кроль на грудях; плавання* [2 ФІО 1.1]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки щодо себе та однокласників у воді [2 ФІО 3.2]</p>	<p>Вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах*.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання*.</p> <p>Правила безпечної поведінки на воді</p>
Ігрова та змагальна діяльність	
<p><i>бере участь</i> у рухливих іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих ігор [2 ФІО 1.3]; [2 ФІО 3.1]; [2 ФІО 3.3]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки щодо себе та однокласників у процесі рухової та змагальної діяльності [2 ФІО 2.1]; [2 ФІО 3.2]</p>	<p>Рухливі ігри та естафети.</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової та змагальної діяльності</p>

* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

Фізична культура. 3–4 класи¹²

Пояснювальна записка

Метою навчання фізичної культури є всебічний фізичний розвиток особистості учня засобами фізкультурної та ігрової діяльності, формування в молодших школярів ключових фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, спорту, фізкультурно-оздоровчих занять і виховання фізично загартованих та патріотично налаштованих громадян України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

– виховання в молодших школярів розуміння значущості занять фізичними вправами, спортивними іграми як важливого засобу зміцнення здоров'я, отримання задоволення, гартування тіла та характеру, самовираження, соціальної взаємодії у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– формування в учнів здатності володіння різними способами рухової діяльності, виконання фізичних вправ; уміння грати в рухливі та спортивні ігри за спрощеними правилами;

– розвиток у молодших школярів здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки позитивних та негативних чинників щодо стану свого здоров'я та фізичного розвитку;

– використовувати різні способи пошуку корисної інформації у довідникових джерелах, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікативних технологій і критичного мислення;

– формування в учнів здатності творчо застосовувати набутий досвід з фізичної культури, використовувати сили природи для зміцнення здоров'я та фізичного вдосконалення;

– розвиток у молодших школярів здатності застосовувати навички самоконтролю і самооцінювання власного фізичного стану, дотримуватися санітарно-гігієнічних правил та безпечної поведінки в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– розвиток в учнів здатності спілкуватися і взаємодіяти з дорослими й однолітками, співпрацювати та досягати спільних командних цілей у процесі спортивно-ігрової діяльності, використовувати термінологічний апарат з фізичної культури рідною мовою під час фізкультурно-оздоровчої діяльності;

¹² Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст фізкультурної освітньої галузі повністю збігаються з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованими змістом фізкультурної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 3–4-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 3–4 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

– виховання в молодших школярів емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, здатності добирати фізичні вправи для розвитку фізичних якостей з урахуванням індивідуальних можливостей, бажання керуватися правилами безпечної і чесною гри, вміння боротися, вигравати і програвати; формування зацікавленості досягненнями українських спортсменів на Олімпійських іграх та інших спортивних змаганнях.

Зазначена мета і завдання реалізуються за такими **змістовими лініями**: «Рухова діяльність», «Ігрова та змагальна діяльність».

Змістова лінія «**Рухова діяльність**» передбачає формування в молодших школярів уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, способів рухової та ігрової діяльності, спрямованих на фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та формування в молодших школярів умінь і навичок володіння різними способами рухової діяльності; здатності виконання вправ основної гімнастики, організовуючих вправ, елементів акробатики, вправ корегувальної спрямованості та тих, що пов'язані з незвичним положенням тіла у просторі, ходьбою, бігом, танцювальними кроками, лазінням і перелізанням, стрибками; навичок володіння м'ячем; розвиток фізичних якостей; формування правильної постави й профілактику плоскостопості.

Змістова лінія «**Ігрова та змагальна діяльність**» передбачає виховання в молодших школярів ініціативності, активності та відповідальності у процесі рухливих і спортивних ігор за спрощеними правилами; забезпечення усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій; формування вміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю сприймати поразку, контролювати свої емоції, організовувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі ігрової та змагальної діяльності, виконувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення користуватися своїми перевагами і визнавати недоліки в тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо); формування в молодших школярів умінь і навичок виконання естафет.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>має уявлення про історію виникнення Олімпійських ігор;</i> <i>називає олімпійське гасло та символ Олімпійських ігор;</i> <i>пояснює вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів [3 ФЮ 2.2];</i></p>	<p>Історія виникнення Олімпійських ігор. Символи, ритуали і церемонії Олімпійських ігор. Вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів. Спортивний інвентар для різних видів спорту.</p>

<p><i>добирає</i> спортивний інвентар відповідно до виду спорту [3 ФІО 1.2]; <i>контролює</i> свій фізичний стан за частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям перед фізичними навантаженнями в процесі та після занять [3 ФІО 2.1]; [3 ФІО 2.2]; <i>виконує</i> організовуючі вправи команди на перешикування з однієї шеренги уступами за розрахунком 9, 6, 3, на місці [3 ФІО 1.1]; <i>виконує</i> загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів [3 ФІО 1.1]; <i>розрізняє та виконує</i> присідання, виси, упори: <i>присідання</i>, нахили тулуба у сиді з різними положеннями ніг; перехід із сиді на правому стегні у сид на лівому стегні; <i>виси та упори</i> — згинання і розгинання рук в упорі на стегнах, в упорі лежачи; перехід із упору присівши в упор стоячи, із упору лежачи в упор лежачи боком і навпаки; упор на перекладині [3 ФІО 1.2]; <i>виконує</i> елементи акробатики: перекид назад в упор стоячи на колінах, в упор присівши; два перекиди вперед; «міст» із положення лежачи [3 ФІО 1.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань: <i>ходьба</i> по гімнастичній лаві з високим підніманням стегна, <i>біг</i> до 30 м, рівномірний біг почергово з ходьбою до 1 200 м; рівномірний біг до 900 м [3 ФІО 1.2]; <i>пересування</i> танцювальними кроками: ритмічне поєднання рухів і кроків, підскоків; танцювальні імпровізаційні вправи босоніж; <i>лазіння</i> по похилій гімнастичній лаві (кут нахилу 45 градусів) однойменним та різнойменними способами; лазіння по гімнастичній стінці різнойменним та однойменним способом (вгору, вниз, по діагоналі, праворуч, ліворуч) [3 ФІО 1.2]; <i>лазіння по канату</i>, закріпленому над похилою гімнастичною лавою (лежачи на спині на похилій лаві) [3 ФІО 1.2]; <i>володіє</i> навичками метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1 × 1 м) на висоті 3 м з відстані 3–4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень [3 ФІО 1.3]; <i>виконує</i> вправи з великим м'ячем: елементи <i>баскетболу</i> — тримання баскетбольного м'яча; передачі м'яча двома руками від грудей на місці; ловіння м'яча;</p>	<p>Оцінка фізичного стану за частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям у процесі занять фізичною культурою.</p> <p>Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи. Загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів. Фізичні вправи: присідання, нахили, виси та упори.</p> <p>Елементи акробатики.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг).</p> <p>Пересування танцювальними кроками.</p> <p>Лазіння різними способами по гімнастичній лаві, гімнастичній стінці.</p> <p>Лазіння по канату.</p> <p>Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем.</p> <p>Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу).</p>
--	---

<p>передачі м'яча двома руками від грудей у ціль і ловіння його після відскоку від підлоги; ведення м'яча на місці та під час ходьби правою та лівою рукою; <i>елементи футболу</i> — удари м'яча внутрішньою та середньою частиною підйому по нерухомому м'ячу у вертикальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8–10 м) та горизонтальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8–10 м), ведення м'яча вивченими способами між стійками і їх обведенням; жонгливання м'ячем (хлопці), повітряною кулькою (дівчата) [3 ФІО 1.3]; <i>застосовує</i> вивчені прийоми в іграх з мінібаскетболу та мініфутболу [3 ФІО 3.1]; <i>виконує</i> стрибки: зі скакалкою на одній, двох ногах [3 ФІО 1.3]; <i>стрибки у висоту з прямого розбігу</i> (через гумову мотузку) способом «зігнувши ноги» [3 ФІО 1.1]; <i>стрибки у довжину з місця, з розбігу</i> 5–7 кроків способом «зігнувши ноги»; стрибки «у кроці» [3 ФІО 1.1]; <i>виконує</i> фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: <i>сили</i> — у висі піднімання зігнутих і прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині піднімання прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині згинання і розгинання рук, утримуючи обтяження до 1 кг; підтягування у висі лежачи на низькій перекладині [3 ФІО 1.2]; <i>швидкості</i> — біг за м'ячем, обручем, що котиться; прискорення до 10 м; підкидання і ловіння малого м'яча почергово правою і лівою рукою [3 ФІО 1.2]; <i>витривалості</i> — рівномірний біг у повільному темпі до 6 хв (з можливим переходом на ходьбу, враховуючи індивідуальні особливості учня) [3 ФІО 1.2]; <i>гнучкості</i> — рухи руками, ногами і тулубом з поступовим збільшенням амплітуди рухів; вправи біля гімнастичної стінки: пружинясті нахили тулуба, махи ногами в різних площинах; вправи на розтягування; викрути рук уперед і назад, тримаючи гімнастичну палицю або скакалку; <i>координації</i> — пересування по обмеженій і підвищеній опорі з подоланням перешкод; вправи зі зміною положення тіла у просторі; «човниковий» біг 4 × 9 м [3 ФІО 1.2]</p>	<p>Елементи футболу.</p> <p>Гра в мінібаскетбол та мініфутбол.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками стрибків.</p> <p>Стрибки у висоту з прямого розбігу «зігнувши ноги».</p> <p>Стрибки у довжину з місця і розбігу.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку сили.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку швидкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку витривалості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку гнучкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку координації</p>
--	---

<p><i>добирає та виконує</i> фізичні вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості: вправи для м'язів шиї, плечового пояса, верхніх кінцівок, спини, живота, тулуба та нижніх кінцівок;</p> <p><i>загальнорозвивальні вправи в русі:</i> ходьба, біг, стрибки, випадки, повороти тулуба під час бігу, вправи на координацію, викрути тулуба;</p> <p><i>загальнорозвивальні вправи з предметами:</i> з гімнастичними палицями, м'ячами, зі скакалками, обручами, мішечками піску на голові під час ходьби [3 ФІО 1.2]; [3 ФІО 2.2];</p> <p><i>вправи</i> для попередження плоскостопості: ходьба, біг на носках, ходьба перекатами з п'яти на носок, «гусінь», «ведмідь клишоногий», стрибки [3 ФІО 1.2]; [3 ФІО 2.2];</p> <p><i>володіє</i> навичками пересувань на лижах вивченими ходами (одночасний, безкроковий, поперединний, двокроковий) на відстань до 1 000 м; <i>спуски</i> у низькій стійці; <i>підйоми</i> «драбинкою»; <i>гальмування</i> «плугом»; «напівплугом»* [3 ФІО 1.1]; [3 ФІО 3.2];</p> <p><i>виконує</i> вправи у воді — стрибок у воду з бортика; багатократні видихи у воду із зануренням; рухи руками й ногами, як у плаванні стилем кроль на грудях; узгодження рухів руками із диханням; ковзання на грудях з наступним підключенням роботи ніг, рук і дихання; подолання дистанції до 15 м вивченим способом* [3 ФІО 1.1];</p> <p><i>дотримується</i> правил безпечної поведінки щодо себе та однокласників у воді* [3 ФІО 3.2]</p>	<p>Фізичні вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.</p> <p>Загальнорозвивальні вправи в русі. Вправи на координацію.</p> <p>Загальнорозвивальні вправи з предметами.</p> <p>Вправи для попередження плоскостопості.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах (одночасний, безкроковий, поперединний, двокроковий)*.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання*.</p> <p>Правила безпечної поведінки на воді</p>
Ігрова та змагальна діяльність	
<p><i>бере участь</i> у рухливих, спортивних іграх та естафетах, ефективно взаємодіє з однолітками для досягнення спільних командних цілей [3 ФІО 1.3]; [3 ФІО 3.1]; [3 ФІО 3.3];</p> <p><i>дотримується правил</i> безпечної поведінки щодо себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності [3 ФІО 2.1]; [3 ФІО 3.2]</p>	<p>Рухливі ігри. Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол).</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності</p>

* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>має уявлення</i> про фізичне виховання в Запорізькій Січі;</p> <p><i>розуміє</i> роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму [4 ФІО 2.2];</p> <p><i>володіє</i> навичками моделювання рухової діяльності відповідно до визначених навчальних завдань [4 ФІО 1.2];</p> <p><i>виконує</i> організовуючі вправи перешикування із колони по одному в колону по два (чотири) дробленням і зведенням і, навпаки, із колони по два (чотири) розведенням і злиттям; поняття про частини й точки розмітки гімнастичної зали [4 ФІО 1.1];</p> <p><i>виконує</i> загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г) [4 ФІО 1.3];</p> <p><i>розрізняє та виконує</i> сід ноги нарізно на паралельних брусах (хлопці); виса та упори — упор на низьких паралельних брусах; махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на низькій перекладині (хлопці); махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на нижню жердину (дівчата); із упору на низькій перекладині (хлопці) і на нижній жердині (дівчата) зіскок з поворотом на 90 градусів [4 ФІО 1.2]</p>	<p>Фізичне виховання в Запорізькій Січі.</p> <p>Роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму. Закономірності моделювання рухової діяльності.</p> <p>Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи.</p> <p>Загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г). Фізичні вправи на низьких паралельних брусах</p>
<p><i>елементи акробатики:</i> «міст» із положення стоячи (з допомогою); стійка на голові й руках із зігнутими ногами (хлопці, з допомогою) [4 ФІО 1.2];</p> <p><i>володіє</i> навичками пересувань: ходьба по спіралі; шеренговим кроком; біг по слабопересіченій місцевості до 1 000 м; біг 30 м з низького старту; біг по прямій; фінішування; біг зі зміною лідера [4 ФІО 1.1];</p> <p><i>танцювальні кроки:</i> «бігунець», «голубець»; ритмічні завдання; фрагмент танцю «Гопак» (32 такти) [4 ФІО 1.1];</p> <p><i>лазіння</i> по вертикальному канату в три прийоми; лазіння по горизонтальному канату; подолання лазінням [4 ФІО 1.1];</p> <p><i>володіє</i> навичками виконання вправ з малим м'ячем: метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1 × 1 м) на висоті 3 м з відстані</p>	<p>Елементи акробатики.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг).</p> <p>Танцювальні кроки.</p> <p>Лазіння по вертикальному та горизонтальному канату.</p> <p>Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем.</p>

<p>3–4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>виконує</i> вправи з великим м'ячем: елементи баскетболу — ловіння й передачі м'яча двома руками від грудей на місці та в русі (у парах, трійках, колонах); ловіння й передачі м'яча однією рукою від плеча; ведення м'яча правою і лівою рукою із зміною напрямку, швидкості, висоти відскоку, з обведенням стійок; кидки м'яча в кошик з близьких та середніх дистанцій однією рукою від плеча [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>елементи футболу</i> — удари м'яча вивченими способами на точність; фінти «відходом», «ударом», «зупинкою»; віднімання м'яча вибиванням у суперника [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>елементи гандболу</i> — ловіння м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці (в парах, трійках, колі); кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>застосовує</i> вивчені прийоми в іграх мінібаскетболу, мініфутболу та мінігандболу [4 ФІО 1.3]; [4 ФІО 3.2]; [4 ФІО 3.3]; <i>виконує</i>: стрибки зі скакалкою на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків; стрибки, обертаючи скакалку вперед із перехрещуванням рук (дівчата) [4 ФІО 1.1]; <i>стрибки у висоту з розбігу способом «переступання»</i> [4 ФІО 1.1]; <i>стрибки у довжину з розбігу 7–9 кроків способом «зігнувши ноги»</i> [4 ФІО 1.1]</p>	<p>Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу).</p> <p>Елементи футболу.</p> <p>Елементи гандболу.</p> <p>Гра в мінібаскетбол, мініфутбол та мінігандбол.</p> <p>Стрибки зі скакалкою.</p> <p>Стрибки у висоту з розбігу способом «переступання». Стрибки у довжину з розбігу способом «зігнувши ноги»</p>
<p><i>виконує</i> фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: <i>сили</i> — загальнорозвивальні вправи з набивними м'ячами (вага — 1 кг), з гантелями (вага — 500 г); сидячи згинання та розгинання рук в упорі ззаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів у положенні лежачи на спині [4 ФІО 2.3]; <i>швидкості</i> — біг з високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг з різних вихідних положень на дистанцію 10–15 м; біг з прискоренням за сигналом; багатократні кидки м'яча у стіну в максимальному темпі [4 ФІО 2.3]; <i>витривалості</i> — повторний біг 3–5 × 30;</p>	<p>Фізичні вправи для розвитку сили.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку швидкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку витривалості.</p>

<p>стрибки зі скакалкою до 2 хв.; рівномірний біг до 6 хв [4 ФІО 2.3]; <i>гнучкості</i> — вправи на розтягування в парах; пружинчасті похитування у положенні «шпагат» (у різних площинах); нахили тулуба назад у різних вихідних положеннях (із допомогою); пружинчасті нахили тулуба із різних вихідних положень [4 ФІО 2.3]; <i>координації</i> — подолання смуги перешкод (разом з акробатичними елементами, висами, перелізаннями); «човниковий» біг [4 ФІО 2.3]</p>	<p>Фізичні вправи для розвитку гнучкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку координації</p>
<p><i>складає та виконує</i> комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості; <i>дотримується</i> вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 2.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань на лижах до 1 200 м вивченими ходами; <i>лижні ходи</i> — одночасні ходи; навперемінний двокроковий хід; <i>спуски</i> — вибір стійки відповідно до висоти схилу; <i>підйоми</i> — «ялинкою»; вибір способу підйому, залежно від рельєфу схилу; <i>гальмування</i> вивченими способами* [4 ФІО 1.1]; [4 ФІО 3.2]; <i>виконує</i> вправи у воді — ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба); ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба) з підключенням роботи ніг, як під час плавання способом на спині; ковзання на спині з підключенням роботи ніг, як під час плавання способом кроль на спині і гребка однією рукою, одночасного гребка обома руками, навперемінного гребка правою та лівою рукою; подолання дистанції до 25 м* [4 ФІО 1.1]; <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки щодо себе та однокласників на воді [4 ФІО 3.2]</p>	<p>Комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості. Правила дотримання вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах: лижні ходи, спуски, підйоми, гальмування*.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання*.</p> <p>Правила безпечної поведінки на воді</p>
Ігрова та змагальна діяльність	
<p><i>бере участь</i> у рухливих іграх, спортивних іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих та спортивних ігор [3 ФІО 1.3]; [3 ФІО 3.1]; [3 ФІО 3.3]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки щодо себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності [3 ФІО 3.2]</p>	<p>Рухливі ігри. Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол, гандбол, волейбол).</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності</p>

* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

Розділ III. Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти I ступеня (4 класи)

Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 407

3.1. Загальні положення типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти I ступеня

Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти I ступеня (початкова освіта) розроблена на виконання Закону України «Про освіту» та постанови Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року № 462 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти».

Типова освітня програма початкової освіти (далі - Типова освітня програма) окреслює рекомендовані підходи до планування й організації закладом освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти (далі – Державний стандарт).

Типова освітня програма визначає:

загальний обсяг навчального навантаження, орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки окремих предметів, факультативів, курсів за вибором тощо, зокрема їх інтеграції, а також логічної послідовності їх вивчення які натеper подані в рамках навчальних планів (таблиці 1-7);

очікувані результати навчання учнів подані в рамках навчальних програм, перелік яких наведено в таблиці 8; пропонований зміст навчальних програм, які мають гриф «Затверджено Міністерством освіти і науки України» і розміщені на офіційному веб-сайті МОН);

рекомендовані форми організації освітнього процесу та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;

вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією Типовою освітньою програмою.

Загальний обсяг навчального навантаження та орієнтовна тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів, дисциплін. Загальний обсяг навчального навантаження для учнів 2-4-х класів закладів загальної середньої освіти складає 2695 годин/навчальний рік: для 2-х класів – 875 годин/навчальний рік, для 3-х класів – 910 годин/навчальний рік, для 4-х класів – 910 годин/навчальний рік. Детальний розподіл навчального навантаження на тиждень окреслено у навчальних планах закладів загальної середньої освіти I ступеня (далі –навчальний план).

Навчальний план дає цілісне уявлення про зміст і структуру першого рівня освіти, встановлює погодинне співвідношення між окремими предметами за роками навчання, визначає гранично допустиме тижневе навантаження учнів. Навчальні плани початкової школи передбачають реалізацію освітніх галузей Базового навчального плану Державного стандарту через окремі предмети. Вони охоплюють інваріантну складову, сформовану на державному рівні, яка є спільною для всіх закладів загальної

середньої освіти незалежно від підпорядкування і форм власності, та варіативну складову.

Відповідно до мов навчання у системі загальної середньої освіти передбачено окремі варіанти навчальних планів початкових шкіл з українською мовою навчання (таблиці 1, 2), початкових шкіл з навчанням мовою корінного народу, національної меншини (таблиця 3), спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов (таблиці 4, 5) та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням предметів художньо-естетичного циклу (таблиці 6, 7).

Навчальні плани містять інваріантну складову, сформовану на державному рівні, обов'язкову для всіх закладів загальної середньої освіти незалежно від їх підпорядкування і форм власності, та варіативну, в якій передбачено додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курси за вибором, індивідуальні та групові заняття, консультації.

На основі навчальних планів заклади освіти складають на кожен навчальний рік робочий навчальний план з конкретизацією варіативної складової, враховуючи особливості регіону та індивідуальні освітні потреби учнів. Повноцінність початкової освіти забезпечується реалізацією як інваріантної, так і варіативної складових, які в обов'язковому порядку фінансуються з відповідних бюджетів.

Освітня галузь "Мови і літератури" з урахуванням вікових особливостей учнів у навчальних планах реалізується через окремі предмети "Українська мова (мова і читання)", "Мова корінного народу, національної меншини (мова і читання)", "Іноземна мова".

Освітні галузі "Математика", "Природознавство" реалізуються через однойменні окремі предмети, відповідно, - "Математика", "Природознавство".

Освітня галузь "Суспільствознавство" реалізується предметом "Я у світі".

Освітня галузь "Здоров'я і фізична культура" реалізується окремими предметами "Основи здоров'я" та "Фізична культура".

Освітня галузь "Технології" реалізується через окремі предмети "Трудове навчання" та "Інформатика".

Освітня галузь "Мистецтво" реалізується окремими предметами "Образотворче мистецтво" і "Музичне мистецтво" або інтегрованим курсом "Мистецтво". Заклад загальної середньої освіти може обирати окремі курси музичного та образотворчого мистецтва або інтегрований курс "Мистецтво".

У початковій школі може здійснюватися поділ класів на групи при вивченні окремих предметів відповідно до чинних нормативів (наказ Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 р. № 128, зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 06.03.2002 за № 229/6517).

Згідно з рішеннями місцевих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування класи можуть ділитися на групи і при меншій наповнюваності від нормативної, а також при вивченні інших предметів за рахунок зекономлених бюджетних асигнувань та залучення додаткових коштів.

При визначенні гранично допустимого навантаження учнів урахувані санітарно-гігієнічні норми та нормативну тривалість уроків у 2-4 класах – 40 хвилин.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року № 462 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» години

фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.

Навчальний час, передбачений на варіативну складову може бути використаний на предмети інваріантної складової, на проведення індивідуальних та групових занять. Варіативна складова навчального плану закладу освіти визначається закладами загальної середньої освіти самостійно, враховуючи особливості організації освітнього процесу та індивідуальних освітніх потреб учнів, особливості регіону, рівень навчально-методичного та кадрового забезпечення закладу і відображається в навчальних планах закладів освіти.

Варіативна складова навчальних планів використовується на:

підсилення предметів інваріантної складової. У такому разі розподіл годин на вивчення тієї чи іншої теми навчальної програми здійснюється вчителем самостійно. Розподіл годин фіксується у календарному плані, який погоджується директором закладу освіти чи його заступником. Вчитель зазначає проведені уроки у частині класного журналу, відведеного для предмета, на підсилення якого використано зазначені години;

запровадження факультативів, курсів за вибором, що розширюють обрану закладом освіти спеціалізацію, чи світоглядного спрямування (етика, риторика, рідний край, хореографія тощо);

індивідуальні заняття та консультації.

Варіативність змісту початкової освіти реалізується також через запровадження в навчальних програмах резервного часу, що створює простір для задоволення освітніх потреб учнів, вирівнювання їх досягнень, розвитку наскрізних умінь тощо.

Збереження здоров'я дітей належить до головних завдань школи. Тому формування навичок здорового способу життя та безпечної поведінки здійснюється не лише в рамках предметів "Фізична культура" та "Основи здоров'я", а інтегрується у змісті всіх предметів інваріантної та варіативної складових навчальних планів. Змістове наповнення предмета «Фізична культура» заклад освіти формує самостійно з варіативних модулів відповідно до статево-вікових особливостей учнів, їх інтересів, матеріально-технічної бази навчального закладу, кадрового забезпечення, регіональних та народних традицій. Через варіативні модулі можуть реалізовуватись не лише окремі види спорту, а й ритміка, хореографія, пластика, тощо.

Для недопущення перевантаження учнів необхідно враховувати їх навчання в закладах освіти іншого типу (художніх, музичних, спортивних школах тощо). Так, у закладах загальної середньої освіти за рішенням педагогічної ради при оцінюванні учнів дозволяється враховувати результати їх навчання з відповідних предметів (музика, фізична культура та ін.) у позашкільних закладах.

Гранична наповнюваність класів встановлюється відповідно до Закону України "Про загальну середню освіту".

Навчальні плани зорієнтовані на роботу початкової школи за 5-денним навчальними тижнем.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти. Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті, визначено завдання, які має реалізувати вчитель/вчителька у рамках кожної освітньої галузі. Результати навчання повинні робити внесок у формування ключових компетентностей учнів.

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здоровий спосіб життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх предметів. Виокремлення в навчальних програмах таких наскрізних ліній ключових компетентностей як «Екологічна безпека й сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння у реальних життєвих ситуаціях.

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість. Доцільно, де це можливо, не лише показувати виникнення факту із практичної ситуації, а й по можливості перевіряти його на практиці й встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Формуванню ключових компетентностей сприяє встановлення та реалізація в освітньому процесі міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, а саме: змістово-інформаційних, операційно-діяльнісних і організаційно-методичних. Їх використання посилює пізнавальний інтерес учнів до навчання і підвищує рівень їхньої загальної культури, створює умови для систематизації навчального матеріалу і формування наукового світогляду. Учні набувають досвіду застосування знань на практиці та перенесення їх в нові ситуації.

Вимоги до осіб, які можуть розпочинати здобуття базової середньої освіти. Початкова освіта здобувається, як правило, з шести років (відповідно до Закону України «Про освіту»).

Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття базової середньої освіти за інших умов.

Перелік освітніх галузей. Типову освітню програму укладено за такими освітніми галузями:

Мови і літератури

Суспільствознавство

Мистецтво

Математика

Природознавство

Технології

Здоров'я і фізична культура

Логічна послідовність вивчення предметів розкривається у відповідних навчальних програмах.

Рекомендовані форми організації освітнього процесу. Основними формами організації освітнього процесу є різні типи уроку, екскурсії, віртуальні подорожі, спектаклі, квести, які вчитель організує у межах уроку або в позаурочний час.

Форми організації освітнього процесу можуть уточнюватись та розширюватись у змісті окремих предметів за умови виконання державних вимог Державного стандарту та окремих предметів протягом навчального року.

Вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у навчальних програмах окремих предметів.

Опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти.

Система внутрішнього забезпечення якості складається з наступних компонентів:

кадрове забезпечення освітньої діяльності;

навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності;

матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності;

якість проведення навчальних занять;

моніторинг досягнення учнями результатів навчання (компетентностей).

Завдання системи внутрішнього забезпечення якості освіти:

оновлення методичної бази освітньої діяльності;

контроль за виконанням навчальних планів та освітньої програми, якістю знань, умінь і навичок учнів, розробка рекомендацій щодо їх покращення;

моніторинг та оптимізація соціально-психологічного середовища закладу освіти;

створення необхідних умов для підвищення фахового кваліфікаційного рівня педагогічних працівників.

Освітня програма закладу початкової освіти має передбачати досягнення учнями результатів навчання (компетентностей), визначених Державним стандартом.

Освітня програма закладу початкової освіти, сформована на основі Типової освітньої програми, не потребує окремого затвердження центральним органом забезпечення якості освіти. Її схвалює педагогічна рада закладу освіти та затверджує його директор. Окрім освітніх компонентів для вільного вибору учнями, які є обов'язковими, за рішенням закладу вона може містити інші компоненти, зокрема корекційно-розвитковий складник для осіб з особливими освітніми потребами.

Освітня програма закладу освіти та перелік освітніх компонентів, що передбачені відповідною освітньою програмою, оприлюднюються на веб-сайті закладу освіти (у разі його відсутності – на веб-сайті його засновника).

На основі освітньої програми закладу освіти, цей заклад складає та затверджує навчальний план закладу освіти, що конкретизує організацію освітнього процесу.

**3.2. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО КОМПЛЕКСУ
«ЗОШ І СТУПЕНЯ – ДНЗ» З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ «ПРОЛІСОК»**

Освітні галузі	Навчальні предмети		Кількість годин на тиждень у класах	
			4-А	4-Б
Мови і літератури	Українська мова		7	7
	Іноземна мова	Англійська мова	4+1	4+1
Математика	Математика		4	4
Природознавство	Природознавство		2	2
Суспільствознавство	Я у світі		1	1
Мистецтво	Мистецтво		1	1
Технології	Трудове навчання		1	1
	Інформатика		1	1
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я		1	1
	Фізична культура		3	3
<i>Усього:</i>			25+1	25+1
Гранично допустиме навантаження на одного учня/без урахування часу на заняття з фізичної культури, індивідуальні та групові заняття			23	23
Всього фінансується з бюджету/ сумарна кількість годин інваріантної і варіативної складових			26	26

3.3. УКРАЇНСЬКА МОВА

Пояснювальна записка

Курс української мови – важлива складова загального змісту початкової освіти, оскільки мова є не тільки окремим навчальним предметом, а й основним засобом опанування всіх інших шкільних дисциплін.

Основна мета цього курсу полягає у формуванні ключової *комунікативної компетентності* молодшого школяра, яка виявляється у здатності успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) в процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань.

Навчання української мови має бути спрямоване також на формування *соціокультурної компетентності*, яка охоплює загальнокультурний розвиток учнів, адаптацію їх до життя в певному соціальному середовищі, громадянське, патріотичне, морально-етичне, естетичне виховання.

У процесі початкового навчання української мови постійно проводиться робота над формуванням *компетентності уміння вчитися*. Важливо навчити молодших школярів організовувати свою навчальну діяльність, сформувати в них почуття відповідальності за виконане завдання, готовність самостійно працювати з новим, доступним за складністю навчальним матеріалом, мати власну думку з приводу обговорюваних питань, обґрунтовувати її.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- вироблення в учнів мотивації навчання української мови;
- формування комунікативних умінь;
- гармонійний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання-розуміння, говоріння, читання і письма);
- опанування найважливіших функціональних складників мовної системи;
- соціокультурний розвиток особистості;
- формування в учнів уміння вчитися.

Відповідно до освітньої галузі «Мови і літератури» Державного стандарту початкової загальної освіти навчальний предмет «Українська мова» будується за такими змістовими лініями: мовленнєвою, мовною, соціокультурною, діяльнісною.

Мовленнєва змістова лінія, яка є основною, передбачає розвиток усного і писемного мовлення учнів, їхнє вміння користуватися мовою як засобом спілкування, пізнання, впливу. З цією метою розвиваються, удосконалюються усні види мовленнєвої діяльності, якими учні певною мірою оволоділи у дошкільному віці (слухання-розуміння; говоріння), а також формуються, вдосконалюються види мовленнєвої діяльності, пов'язані з писемним мовленням (читання вголос і мовчки, робота з дитячою книжкою, письмові види робіт).

Мовна змістова лінія, маючи спрямованість на засвоєння школярами знань про мову, мовні вміння, розробляється з урахуванням того, що в початковому курсі формування в учнів знань про мову, умінь виконувати певні види мовного аналізу є пропедевтичним. Цю роботу слід підпорядковувати розвитку в учнів орфоепічних, лексичних, граматичних, правописних, стилістичних умінь.

Соціокультурна змістова лінія передбачає формування в учнів уявлення про мову як форму вияву культури українського народу, як засіб створення творів

мистецтва (художньої літератури); розширення уявлень школярів про свою державу – Україну, культуру українського народу, про її особливості в різних регіонах; засвоєння малих українських фольклорних форм, національних формул мовленнєвого етикету, етикетних правил спілкування; використання набутих знань і вмінь під час виконання соціальних ролей, спілкування з представниками різних вікових груп і статусів, вирішення навчальних і життєвих проблем. Ця робота має органічно поєднуватися з іншими аспектами навчання і реалізовуватися за допомогою дібраних навчальних текстів, тем для побудови діалогів і монологічних зв'язних висловлювань різних видів, використання тематичних груп слів, стійких висловів, у яких відображаються особливості матеріальної і духовної культури народу, його національного характеру.

Діяльнісна змістова лінія спрямована на формування в молодших школярів уміння вчитися, яке дає їм змогу організовувати і контролювати свою навчальну діяльність і забезпечується послідовною мотивацією навчання, здатністю докладати власних зусиль для досягнення результату, виконувати мисленнєві операції і практичні дії, володіти уміннями й навичками самоконтролю та самооцінки.

Програму структуровано за такими розділами:

- **«Мовленнєва змістова лінія»;**
- **«Мовна змістова лінія»;**
- **«Соціокультурна змістова лінія»;**
- **«Діяльнісна змістова лінія».**

У зв'язку з вилученням деяких тем у кожному класі, пропонується замінити їх завданнями на формування комунікативної, соціокультурної компетентності та компетентності уміння вчитися; уроками розвитку зв'язного мовлення; мовними іграми; роботою із словниками; діловими іграми.

Кількість годин на вивчення кожної теми вчитель встановлює самостійно, орієнтуючись на рівень підготовленості класу.

І. Мовленнєва змістова лінія

Програма передбачає набуття учнями елементарних знань про мовлення: усне і писемне, діалогічне й монологічне; про особливості висловлювань, зумовлені їх комунікативними завданнями, ситуацією спілкування. Однак основну увагу в навчанні слід приділяти розвитку вмінь здійснювати всі види мовленнєвої діяльності: **слухання-розуміння (аудіювання), говоріння, читання, письмо.**

У 4 класі доцільніше аудіювання і читання організовувати на уроках літературного читання, а говоріння і письмо - на уроках української мови.

Формування та розвиток навичок мовленнєвої діяльності передбачає роботу над побудовою діалогічних і монологічних висловлювань – усних і письмових. Мається на увазі переказ готових текстів і побудова своїх висловлювань на добре знайомі учням теми: на основі прочитаних чи прослуханих творів, переглянутих фільмів, розповідей родичів, знайомих про ті чи інші події, про випадки із повсякденного життя школярів тощо. Необхідно пропонувати учням складати усні і письмові висловлювання з безпосередньою комунікативною метою (запрошення, вітання, вибачення, оголошення).

Ця робота виконується учнями самостійно або з опорою на різні допоміжні матеріали, пропоновані вчителем, – план, ключові словосполучення, речення, початок чи кінець майбутнього висловлювання, малюнок чи серія малюнків тощо. Характер, кількість допоміжного матеріалу залежать від ступеня підготовленості школярів, від

мети роботи.

Важливо, щоб в організації мовленнєвої діяльності учнів на уроках склалися такі ситуації, які спонукали б їх до **говоріння**. З цією метою використовуються сюжетно-рольові ігри, в яких умовно визначається місце дії (*у класі, автобусі, парку, магазині*), співрозмовник (*товариш, молодший брат, мама, гість з іншого міста, села*), мета висловлювання (*про щось розповісти, повідомити, переконати, виправдатись тощо*).

У розвитку усного (діалогічного, монологічного) мовлення доцільно широко використовувати роботу в парах і невеликих групах, яка дає можливість висловитись більшості учнів класу. При цьому важливо прищеплювати школярам культуру спілкування, яка виявляється не тільки в доречному використанні формул мовленнєвого етикету, а й в умінні уважно слухати співрозмовника, призупиняти своє мовлення, щоб дати можливість висловитись іншому, погоджувати власні репліки з тим, що сказав співрозмовник, в умінні сказати йому добре слово, висловити критичне зауваження в такій формі, щоб нікого не образити.

Розвиваючи **писемне мовлення** молодших школярів, учитель має заохочувати їх занотовувати свої думки, враження, писати про те, що їх справді хвилює. Важливим фактором є така організація роботи, за якої у того, хто робить записи, були б зацікавлені читачі або слухачі, готові обговорити написане (передусім його зміст, а не огріхи в побудові речень, правописі). При цьому необхідно заохочувати школярів удосконалювати, виправляти, переписувати свої роботи.

Робота на уроках розвитку мовлення в 4 класі передбачає формування в учнів умінь писати твори на основі своїх спостережень, вражень від екскурсії, з обґрунтуванням власної думки, аргументацією свого вибору, власною оцінкою героїв прочитаного тексту чи переглянутого фільму тощо. Значна частина уроків розвитку мовлення відводиться на формування умінь писати докладний переказ тексту, можливе також ознайомлення з іншими видами переказів: стислим, вибіркоким, творчим. Складання плану і написання творчої роботи кожний учень здійснює самостійно. Колективно клас працює лише на підготовчому етапі уроку. Індивідуальна допомога вчителя у вигляді консультації, додаткової інструкції, поради можлива окремим учням, які цього потребують.

Одним із найважливіших видів мовленнєвої діяльності, робота над яким відбувається в початкових класах, є **читання**. У 4 класах для роботи з читання відведено спеціальні уроки, але й на уроках української мови цьому виду мовленнєвої діяльності важливо приділяти належну увагу.

Насамперед треба мати на увазі, що у навчанні мови широко використовуються тексти, робота над якими має розпочинатися з читання (вголос або мовчки), побіжної перевірки розуміння й обговорення окремих фрагментів. Специфікою роботи з читання на уроках мови є те, що увагу дітей слід особливо привертати до правильного вимовляння, значення слів; інтонації речень, різних за структурою; змістового поділу речень за допомогою пауз, мелодики та ін. Ці аспекти залишаються у сфері уваги і на уроках читання, але там акценти частково переміщуються в бік елементарного літературознавчого аналізу.

Загалом формування, розвиток навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності, будучи головною метою початкового навчання, займає не менше половини навчального часу на уроках мови.

II. Мовна змістова лінія

Учні одержують загальні уявлення про мову як засіб спілкування, пізнання, впливу; про існування у світі різних мов (споріднених і неспоріднених), про державну мову та інші мови, що функціонують в Україні.

Початкове навчання мови передбачає пропедевтичну роботу з формування у школярів знань про одиниці різних мовних рівнів (текст, речення, слово в його лексичному і граматичному значеннях, звуки мовлення).

Структурування розділів з вивчення зазначених мовних одиниць у підручниках для 4 класів може здійснюватися по-різному, за принципом науково обґрунтованої методичної доцільності.

Основна увага має приділятися практичним аспектам: роботі над значенням слова і кількісному нарощуванню словникового запасу учнів, збагаченню їхнього мовлення різними граматичними формами, розвитку вміння користуватися мовними засобами відповідно до норм літературної мови (орфоепічних, лексичних, граматичних); умінню аналізувати, оцінювати власну мовленнєву творчість, удосконалювати її.

Практична спрямованість початкового навчання виявляється і в тому, що навчальні досягнення молодших школярів з мови оцінюються не стільки за знаннями про мову, скільки за мовними вміннями: будувати речення, різні за структурою (прості і складні, з однорідними членами речення, звертанням та ін.), за метою висловлювання та інтонацією; уміння правильно утворювати форми слова і будувати словосполучення; дотримуватися норм лексичної сполучуваності, норм вимови, наголошування слів.

Важливим навчальним умінням, яке підлягає обов'язковому контролю, є вміння застосовувати українську абетку (алфавіт) для відповідного розташування списків слів, користування навчальними словниками та іншою довідковою літературою.

В опануванні української мови важливо враховувати те, що вона є не тільки предметом навчання, а й засобом засвоєння інших предметів шкільної програми. Тому на уроках української мови необхідно опрацьовувати і мовний матеріал, який використовується на уроках з інших предметів, щоб забезпечити загальну мовленнєву культуру учнів. Так, на уроках мови доцільно регулярно пропонувати для практичних завдань складання словосполучень, речень зі слів, що належать до тих частин мови, поглиблена робота над якими не передбачається програмою початкових класів, але якими учні часто користуються, починаючи з першого класу. Це числівники в різних відмінках (*до шістдесяти п'яти додати п'ять...*), прислівники, прикметники вищого й найвищого ступенів порівняння (*швидко – швидше – найшвидше; великий – більший – найбільший* і под.), займенники різних розрядів (*цей, той, всякий, самий* та ін.).

Одним із важливих завдань початкового навчання мови є **формування елементарних умінь орфографічно правильно писати слова, вживати пунктуаційні знаки.**

Основою орфографічної грамотності є вміння співвідносити фонетичний і графічний образи слова, позначати звуки слова відповідними буквами без їх пропусків, замінь, вставлянь і переставлянь. Учні початкових класів мають оволодіти цими уміннями і безпомилково писати слова за фонетичним принципом. Крім того, вони мають засвоїти і самостійно користуватись у процесі письма тими правилами правопису, алгоритм застосування яких є простим (1-2 кроки у міркуванні, наприклад,

уживання знака м'якшення в кінці слова, прописної літери у власних назвах; написання *не* з дієсловом тощо).

Інші правила, які передбачають складний алгоритм застосування, засвоюються на пропедевтичному рівні; ознайомлення з ними і їх застосування здійснюється під керівництвом учителя. Це, наприклад, правила про написання слів з ненаголошеними голосними [е], [и], дзвінками і глухими приголосними, які піддаються взаємній асиміляції, правопису ненаголошених відмінкових та особових закінчень та ін.

До текстів контрольних і перевірних робіт на знання правил, що передбачають певний алгоритм застосування, вносяться тільки ті слова, які попередньо були опрацьовані на уроках у різних видах навчальних завдань.

Важливою частиною роботи з орфографії в початкових класах є засвоєння списку слів, вимову і написання яких школярі мають запам'ятати. Перевірка засвоєння цих слів (за попередні і поточний роки навчання) є обов'язковою частиною контролю за сформованістю правописних умінь.

Робота над правописом охоплює також засвоєння правил використання зазначених у програмах пунктуаційних знаків.

Визначальним умінням, яке має бути сформоване на початковому етапі навчання мови, є орфографічна і пунктуаційна зіркість: бачити в тексті особливості графічної форми слова, помічати пунктуаційні знаки у простих випадках, усвідомлювати їх роль у реченні, а також самостійно виправляти допущені помилки, зіставляючи написане зі зразком. Це уміння формується у процесі виконання школярами системи відповідних вправ на списування, різних видів навчальних диктантів, у роботі над помилками.

Важливим складником початкового навчання мови є **формування графічних навчочок, техніки письма**. Необхідно прагнути, щоб письмо молодших школярів було охайним, розбірливим; його швидкість має задовольняти навчальні потреби учнів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Робота над каліграфією, технікою письма не обмежується періодом навчання грамоти, а продовжується в наступних класах. Увага до цього аспекту письма необхідна не тільки під час виконання школярами спеціальних вправ у написанні окремих літер, їх елементів, буквосполучень, слів, а й під час виконання всіх інших письмових робіт (списування, письмо під диктування, з пам'яті та ін.).

Робота з письма передбачає формування у школярів культури оформлення письмових робіт (відступ від попередньої роботи чи від верхнього краю сторінки, розташування на рядку заголовка, дотримання абзаців, полів, охайність підкреслень, виправлень тощо).

III. Соціокультурна змістова лінія

Соціокультурна змістова лінія передбачає загальнокультурний розвиток молодших школярів та підготовку їх до життєдіяльності в українському соціумі і реалізується через виховні цілі уроків української мови шляхом використання текстів такої тематики (тематика текстів не розписана по класах, але передбачає її використання з урахуванням вікових особливостей і потреб учнів відповідного класу).

Сім'я: повага до старших членів родини, допомога їм, професії батьків, сімейні свята, культура прийому гостей, сімейний відпочинок (подорожі, пікніки, екскурсії тощо), дозвілля, заняття за інтересами, режим дня, самообслуговування, турбота про здоров'я, загартування, заняття спортом, гігієнічні вимоги до користування телевізором, комп'ютером.

Школа: ставлення до школи, повага до вчителів, дружні стосунки з однокласниками, взаємодопомога, дружба, ставлення до новачків у класі, шкільні свята і традиції, шкільна бібліотека, шкільні гуртки, інші позакласні заходи.

Громадські місця: правила етикетної поведінки в транспорті, магазині, поліклініці, аеропорту, кінотеатрі, музеї, зоопарку, цирку, на вулиці, ігрових майданчиках, вокзалі, екскурсії, виставці, концерті, під час спілкування мобільним телефоном, правила поведінки зі знайомими і незнайомими людьми різного віку і статусу.

Рідний край: назва рідного міста чи села, вулиці, річки, природа рідного краю, поведінка на природі, турбота про природу, історичне минуле, визначні місця, відомі люди, традиції, добрі справи для рідного краю.

Батьківщина: назва, державні символи, розташування України в Європі, Україна – спільний дім для всіх народів, які її населяють, роль української мови як державної, державні свята, події історичного минулого, відомі люди минулого й сьогодення, українські національні символи, традиції, народні свята, дитячі фольклорні твори, повага до людей інших національностей, їхніх звичаїв і традицій.

IV. Діяльнісна змістова лінія

Діяльнісна лінія передбачає формування в молодших школярів загальнонавчальних умінь і навичок:

- *навчально-організаційних* (розуміти визначену вчителем мету навчальної діяльності, організувати робоче місце, раціонально розподіляти час, планувати послідовність виконання завдання, організувати навчальну діяльність у взаємодії з іншими її учасниками (у парі, малій групі));

- *навчально-інформаційних* (самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел, користуватися довідниковою літературою, зосереджено слухати матеріал, зв'язно, послідовно, доказово відповідати, вести діалог);

- *навчально-інтелектуальних і творчих* (аналізувати мовні явища, порівнювати, виділяти головне, узагальнювати, встановлювати і пояснювати причинно-наслідкові зв'язки, вилучати зайве, групувати й класифікувати за певними ознаками, висловлювати аргументовані критичні судження, доводити власну думку, переносити знання і способи діяльності в нові обставини, застосовувати аналогію);

- *контрольно-оцінних* (використовувати різні способи перевірки та контролю своєї діяльності, знаходити і виправляти помилки, оцінювати власні навчальні досягнення).

Ця робота здійснюється у процесі реалізації інших змістових ліній шляхом настанов учителя, використання різних алгоритмів навчальної діяльності, пам'яток, зразків, інструкцій, застосування парних і групових форм роботи, інтерактивних методів і прийомів навчання тощо.

4 клас

119 годин

1-варіант

I семестр – 64 години (4 години на тиждень);

II семестр – 55 годин (3 години на тиждень)

2-варіант

3,5 години на тиждень, з них (0,5+0,5) один раз на тиждень УРЗМ

У 4 класі завершується вивчення початкового курсу української мови. Учні

мають не тільки здобути нові знання, уміння і навички в роботі над текстом, із граматики, фонетики, правопису та розвитку мовлення, а й систематизувати відомості з різних розділів мови, узагальнити і закріпити опрацьоване в 1–3 класах. Адже знання і мовленнєві вміння, набуті молодшими школярами в початкових класах, стануть основою для вивчення систематичного курсу рідної мови в основній і старшій структурних ланках загальноосвітньої школи.

Структурування курсу здійснено за принципом змістового узагальнення.

I. Мовленнєва змістова лінія

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>1. Говоріння (протягом року)</p> <p>Регулювання дихання, сили голосу, темпу мовлення.</p> <p>Складання діалогу за малюнком, описаною ситуацією — з опорою на допоміжні матеріали і без них.</p> <p>Дотримання правил мовленнєвого етикету, культури спілкування.</p> <p>Переказ (детальний або вибіркового) тексту з опорою на даний або колективно складений план, опорні сполучення слів, а також без опори на допоміжні матеріали.</p> <p>Висловлення своєї думки про предмет почутого, обґрунтування її, доповнення тексту на основі особистого життєвого досвіду (використовуються тексти — розповіді, описи, есе, міркування).</p> <p>Складання зв'язного висловлювання за малюнком, описаною ситуацією, з опорою на допоміжні матеріали (поданий зачин або кінцівку, опорні сполучення слів, даний або колективно складений план та ін.). Вираження свого ставлення до предмета висловлювання.</p> <p>Оцінювання (з допомогою вчителя) сприйнятого діалогу або зв'язного висловлювання, відзначення в ньому достоїнств, пропозиції щодо доопрацювання, удосконалення.</p> <p>2. Писемне мовлення</p> <p>Складання і записування зв'язаних між собою речень, які описують зміст малюнка, частину інтер'єру класу, навчальну ситуацію на уроці, власні спостереження у природі, тощо.</p> <p>Складання і записування запитань на задану тему та відповідей на запитання, поставлені однокласником (учителем).</p> <p>Робота з деформованим текстом: виявлення відсутніх абзаців, переставлення частин тексту, вилучення речень, які не відповідають темі,</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>регулює</i> дихання, силу голосу, темп мовлення залежно від ситуації мовлення і спілкування;</p> <p><i>бере участь</i> у створенні діалогу на задану тему, за ілюстрацією (з 5–6 реплік для двох учасників без урахування етикетних реплік початку і завершення діалогу) – одним із учасників діалогу може бути вчитель;</p> <p><i>дотримується</i> правил етикету, культури спілкування;</p> <p><i>усно переказує</i> текст (детально або вибірково), що належить до художнього або науково-популярного стилю;</p> <p><i>висловлює</i> власну думку з приводу почутого;</p> <p><i>доповнює</i> почуте власними спостереженнями;</p> <p><i>будує</i> самостійне зв'язне висловлювання (усний твір) – за спостереженнями в навколишньому;</p> <p>ілюстрацією, поданим зачином або кінцівкою, за опорними словами, за поданим або колективно складеним планом (есе—під керівництвом учителя);</p> <p><i>використовує</i> виражальні засоби мови; <i>виражає</i> своє ставлення до висловлюваного;</p> <p><i>дає загальну оцінку</i> почутому діалогу або розповіді, опису чи міркуванню; <i>пропонує</i>, як можна його вдосконалити або доповнити.</p> <p>Учень/учениця:</p> <p><i>складає і записує</i> 5-6 зв'язані між собою речення за змістом ілюстрації, навчальної ситуації, запропонованої вчителем; 3-4 запитання на задану тему, відповіді на запитання, поставлені однокласниками;</p> <p><i>відновлює</i> деформований з навчальною метою текст, удосконалює його за настановами вчителя;</p> <p><i>пише</i> переказ розповідного тексту з елементами опису або міркування за колективно або самостійно складеним планом з опорою на допоміжні матеріали (подані зачин або кінцівку, ключові словосполучення та ін.) з дотриманням тричастинної структури</p>

<p>додавання кінцівки (заключного речення), заміна недоречно повторюваних слів, забезпечення зв'язку між реченнями та абзацами тексту.</p> <p>Детальний та вибірковий переказ (розповідний текст з елементами опису або міркування) за колективно і самостійно складеним планом, з опорою на допоміжні матеріали, дотримуючись тричастинної структури висловлювання.</p> <p>Самостійне складання письмового висловлювання на добре знайомі учням теми: про прочитаний твір, епізод переглянутого фільму, ситуації з життя класу або сім'ї та ін., використання виражальних засобів мови, виявлення свого ставлення до предмета висловлювання.</p> <p>Складання записки, яка містить пояснення якогось факту, привітання, запрошення.</p> <p>Обговорення своїх письмових робіт у парах, невеликих групах; відзначення позитивних сторін роботи, висловлення порад щодо їх доопрацювання.</p> <p>Удосконалення написаного</p>	<p>висловлювання, використанням виражальних засобів мови;</p> <p><i>складає</i> самостійне письмове висловлювання на добре знайомі учням теми: за прочитаним твором, епізодом з переглянутого фільму, ситуацією з життя класу, родини і т. ін.; <i>використовує</i> виражальні засоби мови; <i>записує</i> свою думку про предмет висловлювання;</p> <p><i>складає</i> записку з поясненням певного факту, привітання, запрошення;</p> <p><i>бере участь</i> в обговоренні письмових робіт у парах, групах; <i>відзначає</i> позитивні сторони, <i>висловлює</i> поради щодо можливого удосконалення тексту, спираючись на пам'ятку, підготовлену вчителем; <i>удосконалює</i> письмовий текст.</p>
---	---

II. Мовна змістова лінія

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>1. Мова і мовлення Мова – жива скарбниця історії народу. Неперервне поповнення словникового складу мови. Старі й нові слова в мові. Культура мовлення і спілкування в різних мовленнєвих ситуаціях</p> <p>2. Текст Закріплення поняття про будову текстів різних типів(опис, розповідь, есе). Тема і мета висловлювання. Заголовок. Визначення теми висловлювання, формулювання основної думки. Знаходження та інтонаційне виділення у реченнях тексту (монологічного і діалогічного) слів, найважливіших для висловлення думки. Спостереження над засобами зв'язку речень у тексті. Лексичні засоби для зв'язку речень у тексті. Поділ тексту на частини, складання плану з допомогою вчителя та самостійно. Спостереження за роллю абзаців. Спостереження за особливостями змісту та побудови тексту-міркування: наявність</p>	<p>Учень/учениця: <i>пояснює</i> значення мови в житті народу; <i>упізнає</i> старі й нові слова в наукових і художніх текстах; <i>знає</i> основні ознаки культури усного і писемного мовлення; <i>володіє</i> лексичними засобами її вираження з огляду на ситуацію та учасників спілкування</p> <p>Учень/учениця: <i>знаходить</i> у тексті зачин, основну частину, кінцівку (завершення); <i>самостійно формулює</i> тему і мету (основну думку) тексту; <i>добирає заголовок</i>, який відповідає темі або основній думці тексту; <i>виявляє</i> в тексті слова, які містять важливі відомості тексту; <i>зв'язує</i> два речення за допомогою особових займенників (<i>він, цей, такий</i> у різних родах і числах), слів <i>тоді, спочатку, потім, по-перше, по-друге, нарешті</i> тощо; <i>ділить</i> текст на частини за поданим планом і самостійно у процесі навчальної роботи; <i>записує</i> кожен частину тексту з абзацу; <i>аналізує</i> в навчальній роботі тексти-міркування; <i>виявляє</i> в текстах-міркуваннях твердження, доказ та</p>

певного твердження, доказів та висновків. Побудова тексту-міркування, добір переконливих доказів, формулювання висновку. Складання художніх та науково-популярних описів. Вправи на порівняння художнього і науково-популярного описів. Вправління у написанні замітки до стінгазети, листа

3. Речення

Повторення й узагальнення вивченого про види речень за метою висловлювання, про головні і другорядні члени речення. Встановлення зв'язку слів у реченнях: виділення головних і другорядних членів. Визначення, за допомогою чого зв'язуються слова (за допомогою закінчень і прийменників, тільки закінчень).

Поширення речень словами та словосполученнями.

Складання речень за зразком, за схемою. Відновлення змісту деформованих речень.

Поняття про однорідні члени речення. Головні і другорядні однорідні члени речення. Спостереження за вживанням речень з однорідними членами в тексті. Кома при однорідних членах речення.

Поєднання однорідних членів за допомогою інтонації, сполучників. Інтонація перелічування та протиставлення.

Складання речень з однорідними членами, поширення їх залежними словами; використання речень з однорідними членами у побудові текстів. Граматичні питання до однорідних членів речення

4. Слово. Значення слова. Частини мови

Повторення й узагальнення знань і вмій учнів про: лексичне значення слова; морфемну будову слова; розрізнення слів, що належать до гнізда спільнокореневих, і форм одного з таких слів.

Спостереження за словами, що відповідають на питання *хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки? котрий? котра? котре? котрі? де? коли? як?*, а також за службовими словами, до яких не можна поставити питання (*і, та, на, від, але* тощо).

Іменник

Розширення уявлень про лексичне

висновок; *будує* в навчальній роботі тексти-міркування; *бере участь* у їх удосконаленні; *аналізує* в навчальній роботі тексти-описи; *виявляє* слова, які характеризують істотні ознаки описуваних предметів, явищ; *бере участь* у порівнянні однотемних текстів-описів художнього і науково-популярного стилів; *робить спробу написати* замітку до класної (шкільної) стінгазети; *пише* лист, адресований близькій людині, ровеснику тощо

Учень/учениця:

дає визначення речень за метою висловлювання; *розрізняє* на слух і на письмі розповідні, питальні і спонукальні речення; *розрізняє* серед них окличні і неокличні;

знаходить головні і другорядні члени речення у найпростіших випадках; *встановлює* логіко-граматичні зв'язки між членами речення за допомогою питань; *поширює* речення словами і словосполученнями;

складає речення за поданими графічними схемами; *відновлює* зміст деформованих речень;

виявляє в реченні однорідні члени (головні і другорядні); *виконує* навчальні вправи з реченнями з однорідними членами; *вживає* кому при однорідних членах речення в навчальних вправліннях;

поєднує однорідні члени речення сполучниками *і, та, а, але* (без повторення);

складає речення з однорідними членами, *поширює* їх залежними словами (добирає прикметники, що характеризують однорідні слова-іменники тощо); *правильно інтонує* речення з перелічуванням та протиставленням; *будує* речення з однорідними членами за зразком, за поданими схемами

Учень/учениця:

знає значущі частини слова: закінчення, частини основи – корінь, суфікс, префікс;

розбирає самостійно слова прості за будовою (окрім дієслів);

розрізняє спільнокореневі слова та форми того самого слова;

ділить на групи слова, що відповідають на питання різних частин мови (серед них числівники, прислівники – без уживання термінів).

Учень/учениця:

відносить до іменників слова з абстрактним

значення іменника (слова з абстрактним значенням: *радість, сум, сміливість* тощо).

Іменники-синоніми, іменники-антоніми, багатозначність окремих іменників. Вживання іменників у прямому і переносному значеннях. Спостереження за точним і влучним вживанням з ряду синонімів тих слів, які найбільше відповідають змістові.

Рід іменників. Віднесення іменника до одного з родів. Змінювання іменників за числами і відмінками. Формування умінь ставити іменники в початкову форму.

Зміна приголосних [г], [к], [х] на [з'], [ц'], [с'] перед закінченням *-і* в іменниках різного роду.

Спостереження за явищами чергування кореневих [і] з [е], [о] в окремих іменниках жіночого та чоловічого родів з основою на приголосний.

Закінчення іменників жіночого роду на *-а* в родовому відмінку однини з основою на твердий і м'який приголосний та на [ж, ч, ш].

Закінчення іменників в орудному відмінку однини: закінчення *-єю* в іменниках жіночого роду з основою на м'який приголосний та на шиплячі; закінчення *-єю* в іменниках на *-ія*; закінчення *-ем* в іменниках чоловічого роду з основою на м'який приголосний та на шиплячі; закінчення *-єм* в іменниках з основою на [й].

Практичне засвоєння правопису закінчень найуживаніших іменників чоловічого роду на *-ар, -яр*.

Спостереження над паралельними закінченнями іменників чоловічого роду – назв істот у давальному і місцевому відмінках однини.

Форми іменників жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини.

Спостереження за закінченнями іменників у множині (таблиця відмінювання). Вправи на вживання правильних відмінкових закінчень іменників у множині.

Розвиток умінь правильно використовувати прийменники з іменниками в різних відмінках.

Засвоєння літературних форм іменників у місцевому відмінку множини з

значенням, які відповідають на питання *що?*;

добирає до поданого іменника 2-3 синоніми, антонім; *розкриває* значення (2-3) багатозначного іменника, *вводить* його в словосполучення, речення (у процесі виконання навчальних вправ);

визначає рід і число іменників; *змінює* іменники за числами і відмінками; *визначає* початкову форму іменника (називний відмінок однини), відмінок іменника в реченні у формі колективної навчальної роботи під керівництвом учителя;

змінює в процесі словозміни іменників приголосні [г], [к], [х] перед *-і* на м'які [з'], [ц'], [с']; голосний [і] на [о], [е]; *відображає* ці звукові явища на письмі (*нога – нозі, яблуко – в яблуці, рух – у русі*); (*ніч – нечі, ніч – нощі, ночей, стіл – стола*);

вживає у процесі виконання навчальних вправ: у родовому відмінку іменників жіночого роду на *-а* закінчення *-и, -і* (*стіни, пісні, межі, кручі, груші*); в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого та жіночого роду з основою на м'який приголосний та [ж, ч, ш] закінчення *-єю* (*землею, межею, кручею, тишею*); *-ем* (*конем, ножем, мечем, споришем*); закінчення *-єю* в іменниках жіночого роду на *-ія* (*лінія – лінією*); закінчення *-єм* в іменниках чоловічого роду на [й] (*гай – гаєм*);

перевіряє за словником закінчення в родовому й орудному відмінках іменників на *-ар, -яр* (*вівчарем, слюсарем, школярем, але малярю, столяром*);

використовує у мовленні паралельні форми іменників чоловічого роду – назв істот у давальному і місцевому відмінках однини (*братові і брату, батькові і батьку, Василеві і Василю*).

Вживає подвоєні букви на позначення м'яких приголосних перед закінченням *-ю* з основою на приголосний (*тінню, молоддю*); *не вживає* подвоєння в іменниках зі збігом приголосних в основі (*радістю, щирістю*) у процесі виконання навчальних вправ;

користується навчальною таблицею відмінювання іменників у множині у процесі виконання вправ на практичне засвоєння відмінкових закінчень іменників;

правильно вживає прийменники з іменниками в окремих відмінках;

уживає літературні форми закінчень *-ах (-ях)* іменників у місцевому відмінку множини (*по вікнах, по деревах, по дорогах, на полях*).

прийменником *по*

Прикметник

Розвиток умінь упізнавати прикметники в тексті, спостереження за їх роллю у мовленні.

Прикметники-синоніми та прикметники-антоніми. Уживання прикметників у прямому та переносному значеннях. Спостереження за вживанням прикметників у текстах різних стилів: художньому і науковому (без термінів).

Змінювання прикметників за родами та числами у сполученні з іменниками. Родові закінчення прикметників. Розрізнення роду і числа прикметників у сполученнях з іменниками.

Відмінювання прикметників у сполученні з іменниками (таблиця відмінювання) в однині та множині. Граматичне питання до прикметника у сполученні з іменником.

Зіставлення закінчень прикметників з основою на твердий та м'який приголосний в однині і множині.

Побудова сполучень слів і речень з прикметниками в різних відмінкових формах, введення їх у текст.

Визначення відмінків прикметників за відмінками іменників.

Вимова і написання найуживаніших прикметників на *-ський, -цький, -зький*.

Уживання *ь* перед закінченнями прикметників у родовому, давальному, орудному та місцевому відмінках однини.

Уживання відмінкових форм прикметників у множині. Закінчення *-і* у називному відмінку множини (вимова та правопис)

Числівник

Загальне уявлення про числівник як частину мови.

Вимова і правопис найуживаніших числівників, уживання їх у мовленні.

Практичне засвоєння вимовляння і письма та відмінкових форм окремих числівників (11, 14, 16, 50, 60, 70, 80, 1000).

Питання до кількісних і порядкових числівників.

Словесні формули на означення показників часу протягом доби

Займенник

Поняття про займенник як частину мови.

Спостереження за роллю різних

Учень/учениця:

відносить до прикметників слова, що означають різні ознаки предметів;

добирає до поданого прикметника 2-3 синоніми, антонім;

пояснює і вживає у мовленні прикметники у прямому і переносному значеннях у художніх і науково-популярних текстах;

змінює прикметники за числами і в однині за родами; *визначає* рід і число прикметника за родом зв'язаного з ним іменника та за характерним закінченням;

користується таблицею відмінювання прикметників, поданою в підручнику, у процесі виконання навчальних вправ на практичне засвоєння відмінкових закінчень прикметників;

зіставляє і розрізняє відмінкові закінчення прикметників з орієнтацією на твердий і м'який приголосний основи;

визначає в процесі виконання навчальних вправ відмінки прикметників за відмінками іменників (на основі встановлення зв'язку слів у реченні);

дотримується правил вимови і написання прикметників на *-ський, -цький, -зький*;

вживає букву *ь* для позначення м'якості кінцевого приголосного основи у відмінкових формах прикметників (*синьої, давнього, братньою, літньому, у могутньому*);

дотримується м'якої і пом'якшеної вимови кінцевих приголосних основи прикметників у називному відмінку множини (*хороші, далекі*)

Учень/учениця:

впізнає серед слів числівники, *ставить* до них питання *скільки? котрій? котра? котре? котрі?*

правильно вимовляє і пише числівники, передбачені програмою для 1-4 класів, форми родового відмінка числівників 50-80 (*п'ятдесяти, шістдесяти, сімдесяти, вісімдесяти*) та на позначення дат (*восьме лютого*);

ставить питання до кількісних і порядкових (без уживання термінів) числівників;

уживає правильні форми (за зразком у підручнику, поданим учителем) на означення часу протягом доби; *будує* словосполучення з числівниками за зразком, підстановочною таблицею

Учень/учениця:

упізнає серед слів займенники, які вказують на предмети, їх ознаки, кількість, але не називають їх;

займенників у тексті.

Особові займенники.

Займенники 1-3-ої особи однини і множини. Їх значення, синтаксична роль.

Відмінювання особових займенників.

Уживання займенників з прийменниками.

Побудова сполучень слів і речень із займенниками в різних формах. Вправи на використання займенників для зв'язку речень у текстах. Удосконалення текстів, шляхом використання займенників замість лексичних повторів.

Дієслово

Повторення вивченого про дієслово (питання, значення, роль у реченні, зв'язок з іменниками).

Узагальнення і розширення уявлень про лексичне значення дієслів. Спостереження за дієсловами різних семантичних груп.

Дієслова-синоніми, дієслова-антоніми, багатозначні дієслова. Вживання дієслів у прямому і переносному значеннях.

Спостереження за роллю дієслів у текстах розповідного та описового характеру. Розвиток умінь вибирати з ряду дієслів те дієслово, яке найбільш відповідає мовній ситуації, уникати одноманітності у використанні дієслів в усних і письмових навчальних висловлюваннях різних типів.

Неозначена форма дієслова (початкова форма).

Спостереження за вживанням дієслів неозначеної форми у приказах і прислів'ях, порадах, інструкціях.

Побудова порад, інструкцій.

Часи дієслова. Змінювання дієслів за часами і числами.

Дієслова на *-ся* (літературна вимова і правопис). Спостереження за значенням дієслів на *-ся* у тексті. Утворення (за зразком) різних форм дієслів на *-ся* і вживання їх у реченнях, мовленні

Прислівник

Поняття про прислівник як частину мови (значення, питання, роль у реченні, зв'язок з дієсловами). Незмінюваність – основна граматична ознака прислівників.

Прислівники, близькі і протилежні за значенням. Поширення речень (тексту) прислівниками. Побудова речень з однорідними членами, вираженими прислівниками.

Спостереження за роллю прислівників у тексті. Вибір із поданих прислівників тих,

ставить питання до займенників;

упізнає на слух і в текстах особові займенники;

пояснює їх лексичне значення, роль у реченні;

відмінює особові займенники за зразком;

користується навчальною таблицею для визначення відмінків займенників у реченні;

дотримується правила вживання займенників із прийменниками;

будує словосполучення і речення з особовими займенниками; *використовує* займенники для зв'язку речень у тексті, з метою уникнення лексичних повторів.

Учень/учениця:

відносить до дієслів слова, що означають різні дії;

пояснює лексичні значення дієслів; *добирає* дієслова до груп з різними лексичними значеннями (*руху, праці, спілкування, сприймання, явищ природи* тощо);

добирає до поданого дієслова 2-3 синоніми, антонім;

пояснює пряме і переносне значення дієслів, 2-3 значення багатозначного дієслова, вводячи їх у словосполучення, речення, зв'язні висловлювання;

використовує дієслова в навчальних вправах, у текстах розповідного та описового типу; *добирає* з-поміж поданих дієслів те, що найбільш відповідає мовленнєвій ситуації; *уникає* одноманітності у використанні дієслів із значенням руху, мовлення та ін.;

впізнає на слух та в письмових текстах неозначену форму дієслова; *добирає* неозначену форму до дієслів, поданих в інших формах; *використовує* неозначену форму у побудові навчальних текстів-інструкцій, порад;

визначає час дієслова у реченнях, тексті; *змінює* дієслова за часами і числами, *вживає* ці дієслівні форми у своєму мовленні;

дотримується літературної вимови і правопису дієслів на *-ся*; *утворює* і *пояснює* (за зразком) значення дієслів на *-ся*; *вживає* їх у побудові речень, у зв'язному мовленні

Учень/учениця:

розрізняє серед поданих слів прислівники; *знає* їх основну граматичну ознаку – незмінюваність; *ставить* до них питання; *зв'язує* їх із дієсловами в словосполучення, *вводить* у речення; *поширює* речення найуживанішими прислівниками;

добирає до поданого прислівника синоніми й антонім;

будує речення з однорідними членами, вираженими прислівниками;

пояснює значення прислівників у тексті;

вибирає з-поміж поданих прислівник, який найбільше

які найбільше відповідають меті та типу висловлювання.

Уживання прислівників під час побудови текстів.

5. Повторення вивченого у початкових класах (4 години)

Виконання навчальних і контрольних завдань.

6. Правопис (протягом року)

Український алфавіт.

Робота з орфографічним та іншими навчальними словниками.

Використання орфографічного словника для перевірки закінчення іменників чоловічого роду з основою на приголосний у родовому відмінку.

Правопис іменників, у яких при змінюванні кінцеві приголосні основи [г], [к], [х] перед закінченням *-і* змінюються на [з'], [ц'], [с']; кореневий [і] в окремих іменниках чоловічого і жіночого роду змінюється на [е], [о].

Правопис закінчень іменників жіночого роду на *-а* в родовому відмінку однини з основою на твердий і м'який приголосний та на [ж], [ч], [ш].

Правопис закінчень іменників в орудному відмінку однини: закінчення *-єю* в іменниках жіночого роду з основою на м'який приголосний та на шиплячі; закінчення *-єю* в іменниках на *-ія*; закінчення *-ем* в іменниках чоловічого роду з основою на м'який приголосний та на шиплячі; закінчення *-єм* в іменниках з основою на [й].

Практичне засвоєння правопису закінчень найуживаніших іменників чоловічого роду на *-ар*, *-яр*.

Правопис іменників жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини.

Правопис відмінкових закінчень іменників у множині.

Закінчення іменників у місцевому відмінку множини.

Уживання *ь* перед закінченнями прикметників у родовому, давальному, орудному та місцевому відмінках однини.

Правопис закінчення *-і* у прикметниках називного відмінка множини.

Правопис найуживаніших числівників.

Роздільне написання прийменників із займенниками.

відповідає змісту речення, тексту.

Учень/учениця:

застосовує здобуті протягом навчання в початкових класах мовні знання і мовленнєві вміння у процесі виконання навчальних і контрольних завдань.

Учень/учениця:

знає напам'ять українську абетку (алфавіт); *називає* букви на позначення голосних і приголосних звуків, парних дзвінких і глухих приголосних;

розташовує 10-12 слів у списку за абеткою (алфавітом), орієнтуючись на другу і третю літери у слові;

знаходить потрібне слово в навчальному словнику; *користується* орфографічним словником для перевірки закінчення іменників чоловічого роду на приголосний у родовому відмінку (*будинку*, а не *будинка*, *кетяга*, а не *кетягу*);

відображає на письмі явища чергування приголосних [г], [к], [х] із [з'], [ц'], [с'] та голосного [і] з [е], [о] (*нога – на нозі, яблуко – в яблуці, рух – у русі*) (*піч – пєчі, ніч – нєчі, нєчєй, кінь – коня*);

вживає у процесі виконання навчальних вправ: у родовому відмінку іменників жіночого роду на *-а* закінчення *-и -і* (*стіни, пісні, межі, кручі, груші*); в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого та жіночого роду з основою на м'який приголосний та [ж], [ч], [ш] закінчення *-єю* (*землю, межею, кручею, тишею*); *-ем* (*конем, ножем, мечем, споришем*); закінчення *-єю* в іменниках жіночого роду на *-ія* (*лінія – лінією*); закінчення *-єм* в іменниках чоловічого роду на [й] (*гай – гаєм*);

перевіряє за словником закінчення в родовому й орудному відмінках іменників на *-ар*, *-яр* (*вівчарем, слюсарем, школярем, але малярю, столярю*);

дотримується правил написання іменників жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини (*сіль-сіллю; честь-честю*).

користується навчальною таблицею відмінювання іменників у множині у процесі виконання вправ на практичне засвоєння відмінкових закінчень іменників;

вживає закінчення *-ах (-ях)* в іменниках місцевого відмінка множини (*по вікнах, по деревах, на морях, по нєчах, на гєрах*);

уживає букву *ь* для позначення м'якості кінцевого приголосного основи у відмінкових формах прикметників (*синьої, давнього, братньою, літньому, у могутньому*);

дотримується правила написання прикметників у називному відмінку множини (із закінченням *-і*); *правильно записує* числівники 11, 14, 16, 50, 60, 70,

<p>Вживання приставної букви <i>н</i> у займенниках 3-ї особи після прийменників. Закріплення правопису <i>не</i> з дієсловами. Правопис дієслів на <i>-ся</i>. Практичне ознайомлення з правописом найуживаніших прислівників. Використання орфографічного словника для перевірки правильного написання прислівників. Розділові знаки в кінці речень. Списування навчальних друкованих і рукописних текстів з дотриманням правил оформлення письмових робіт. Письмо під диктування слів, речень, текстів за орфографічними правилами, вивченими в 2-4 класах. Контрольний диктант. Слова, значення, вимову і написання яких учні протягом навчального року мають запам'ятати: <i>аеропорт, ввечері, вдень, взімку, вісімдесяти, влітку, восені, вперед, вранці, врівноваженість, вчора, гардероб, держава, дисципліна, життєрадісний, ззаду, кілометр, ліворуч, мізінець, мільйон, назад, напам'ять, наполегливість, океан, оптимізм, поперед, посередині, праворуч, п'ятдесяти, п'ятсот, сімдесяти, спільнота, справедливість, температура, тепер, творчість, трамвай, тролейбус, футбол, шеренга, шістнадцять, шістдесяти, шістсот, щогодні, щотижня</i> (45 слів). 7. Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт (протягом року) Технічні навички. Графічні навички. Закріплення й удосконалення письма великих, малих букв та пунктуаційних знаків. Індивідуальні особливості письма. Розвиток швидкості письма. Оформлення письмових робіт.</p>	<p><i>80, 1000</i>; форми родового відмінка числівників 50-80 (<i>п'ятдесяти, шістдесяти, сімдесяти, вісімдесяти</i>); <i>пише</i> займенники окремо від прийменників; <i>уживає</i> приставну літеру <i>н</i> після прийменників у займенниках 3-ї особи (<i>біля нього, з нею, при них та ін.</i>); <i>знає і дотримується</i> правила окремого написання <i>не</i> з дієсловами; <i>дотримується</i> правила правопису дієслів на <i>-ся</i>; <i>дотримується</i> правил правопису найуживаніших прислівників, зокрема, передбачених програмою для запам'ятовування; <i>використовує</i> орфографічний словник для перевірки правильного написання прислівників у процесі виконання навчальних вправ і творчих робіт; <i>правильно вживає</i> розділові знаки в кінці речень; <i>списує</i> рукописний і друкований текст; <i>дотримується</i> правил оформлення письмової роботи, правил правопису і каліграфії; <i>зіставляє</i> написане зі зразком, <i>виправляє</i> допущені помилки; <i>записує</i> під диктування текст, який складається зі слів, що пишуться за фонетичним принципом та за правилами, вивченими в 2-4 класах і визначеними програмою для самостійного застосування учнями, а також за правилами, які були опрацьовані на уроках з допомогою вчителя; слова, передбачені програмою 1-4 класів для запам'ятовування; <i>правильно тлумачить, вимовляє і пише</i> слова, передбачені програмою для 1-3 та для 4 класу.</p> <p>Учень/учениця: <i>дотримується</i> гігієнічних та технічних правил письма; <i>вільно рухає</i> пальцями і передпліччям під час письма у рядку; <i>пише правильно</i> букви, їх поєднання, пунктуаційні знаки; <i>акуратно виправляє</i> нерозбірливі форми графем та їх поєднання; <i>безвідривно поєднує</i> елементи букв <i>х, ж, ю</i>; <i>змінює</i> форми букв, їх поєднань, пунктуаційних знаків, зберігаючи розбірливість письма; <i>безвідривно поєднує</i> до 6 графем (<i>сир, вуж, день, глум; злива, земля; очерет, апетит</i> тощо) у словах вправ підручника та інших посібників; <i>прискорює</i> письмо у межах своїх фізіологічних можливостей, зберігаючи його розбірливість та дотримуючись гігієнічних і технічних правил; <i>оформлює</i> письмову роботу правильно, охайно.</p>
---	--

IV. Діяльнісна змістова лінія

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
-----------------------------	--

<p>1. Формування навчально-організаційних умінь і навичок (протягом року) Організація робочого місця. Організація навчальної діяльності. Взаємодія з іншими учасниками навчального процесу</p>	<p>Учень/учениця: <i>своєчасно</i> готується до уроку; <i>тримає в порядку</i> своє робоче місце та навчальне приладдя; <i>визначає</i> під керівництвом учителя мету навчання; <i>дотримується</i> режиму навчальної діяльності; <i>працює</i> швидко і зосереджено; <i>приступає</i> до виконання самостійної роботи після її обдумування; <i>раціонально розподіляє</i> час для виконання певної роботи; <i>цінує</i> час – власний та інших людей; <i>виконує</i> всі настанови вчителя; <i>слухає</i> і <i>коментує</i> відповіді однокласників; <i>взаємодіє</i> з іншими учасниками навчальної діяльності (у парі, малій групі)</p>
<p>2. Формування навчально-інформаційних умінь і навичок (протягом року) Робота з підручником. Користування додатковими навчальними посібниками. Спілкування у процесі навчання</p>	<p>Учень/учениця: <i>орієнтується</i> в методичному апараті підручника (<i>розуміє</i> значення всіх символів, кольорових шрифтових позначень); <i>швидко знаходить</i> потрібний матеріал; <i>працює</i> з навчальними посібниками, роздатковим матеріалом; <i>користується</i> довідниковою літературою (навчальними словниками, довідниками тощо); <i>шукає</i> нову інформацію в різних джерелах; <i>розповідає</i> чітко, послідовно; <i>міркує</i> взаємопов'язаними судженнями в ході монологічного повідомлення; <i>відтворює інформацію</i> з елементами логічної обробки матеріалу (виділення основної думки, встановлення зв'язку між відомим і невідомим матеріалом тощо); <i>спілкується</i> належним чином під час виконання групових і колективних завдань</p>
<p>3. Формування навчально-інтелектуальних і творчих умінь та навичок (протягом року) Виконання мисленневих операцій. Творче застосування знань, умінь, способів діяльності в нових ситуаціях</p>	<p>Учень/учениця: <i>визначає</i> головне; <i>самостійно робить</i> висновок із пояснення вчителя; <i>користується</i> порівнянням та аналогією як засобами встановлення нових ознак і якостей; <i>класифікує</i> і <i>групує</i> вивчений матеріал; <i>знаходить</i> і <i>пояснює</i> причиново-наслідкові зв'язки; <i>користується</i> прийомами осмисленого запам'ятовування (план, опорні слова); <i>висловлює</i> аргументовані критичні судження; <i>доводить</i> правильність певного судження та власної думки; <i>виконує</i> творчі завдання; <i>застосовує</i> мисленнєві операції, мовні знання і мовленнєві вміння в життєвих ситуаціях для розв'язання важливих проблем</p>
<p>4. Формування контрольньо-оцінювальних умінь і навичок (протягом року) Перевірка і самоперевірка усних висловлювань і письмових робіт. Оцінювання результатів навчання</p>	<p>Учень/учениця: <i>використовує</i> засвоєні способи перевірки орфограм; <i>знаходить</i> і <i>виправляє</i> граматичні та стилістичні помилки; <i>контролює</i> послідовність виконання роботи за самостійно складеним планом; <i>здійснює</i> взаємоперевірку; <i>оцінює</i> усні відповіді, письмові роботи – власні та однокласників; <i>висловлює</i> оцінні судження</p>

3.4. ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ

Пояснювальна записка

Курс «Літературне читання» – органічна складова освітньої галузі «Мови і літератури». Його основною метою є розвиток дитячої особистості засобами читацької діяльності, формування читацької компетентності молодших школярів, яка є базовим складником комунікативної і пізнавальної компетентностей, ознайомлення учнів з дитячою літературою як мистецтвом слова, підготовка їх до систематичного вивчення курсу літератури в основній школі. У процесі літературного читання в учнів формуються ключові компетентності: уміння вчитися, загальнокультурна, комунікативна, інформаційна.

Читацька компетентність є особистісно-діяльнісним інтегрованим результатом взаємодії знань, умінь, навичок, індивідуального досвіду та ціннісних ставлень учнів, що набуваються у процесі реалізації усіх змістових ліній предмета «Літературне читання».

У процесі навчання відбувається становлення і розвиток якостей дитини-читача, здатної до самостійної читацької, комунікативної, творчої діяльності; здійснюється її мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток; формуються морально-естетичні, громадянські уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується любов до мистецтва слова, потреба в систематичному читанні.

Для досягнення мети виконуються такі завдання:

- формування в учнів повноцінних навичок: читання як базової у системі початкового навчання та слухання;
- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів; формування у дітей соціальних, морально-етичних, естетичних цінностей через зміст і художні образи літературних творів;
- формування у школярів умінь сприймати, розуміти, аналізувати й інтерпретувати літературні тексти різних видів з використанням літературознавчих понять, визначених програмою;
- розвиток мовлення учнів; формування умінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого);
- розвиток творчої літературної діяльності школярів;
- формування у школярів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок, довідковим матеріалом, умінь здійснювати пошук, добір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань;
- виховання потреби в систематичному читанні як засобі пізнання світу, самопізнання, загальнокультурного розвитку, естетичного задоволення.

Навчальний предмет «Літературне читання» – багатофункціональний. Уміння і навички, індивідуальний досвід читацької діяльності – складники читацької компетентності, які формуються на уроках літературного читання, мають не лише предметний, а й загальнонавчальний характер, є засобом вивчення практично всіх навчальних предметів, забезпечують їх подальше засвоєння у наступних ланках загальноосвітньої школи.

Зміст літературного читання визначається на основі таких принципів: **тематично-жанрового, естетичного, літературознавчого, комунікативно-мовленнєвого.**

Тематично-жанровий та художньо-естетичний принципи є визначальними у доборі творів для читання. Коло читання охоплює доступні цій віковій групі учнів художні твори різних родів і жанрів, науково-художні, науково-пізнавальні, фольклорні твори української та зарубіжної літератури, періодику, довідкову літературу.

Тематика творів відображає різні сторони життя й діяльності людини, сприяє розширенню світогляду дітей, поповненню їхніх знань, засвоєнню найважливіших загальнолюдських цінностей, вихованню найкращих почуттів: любові до рідної землі, мови, природи, шанобливого ставлення до батьків, людей старшого покоління, національних традицій свого народу та культури інших народів.

Естетичний принцип передбачає добір творів словесного мистецтва за критеріями естетичної цінності. Зміст дібраних творів розкриває перед читачем різноманітність навколишнього світу, людських взаємин, сприяє розвитку почуттів гармонії та краси, формуванню особистісного ставлення до навколишнього.

Літературознавчий принцип передбачає уведення до системи підготовки дитини-читача літературознавчих понять, які засвоюються учнями практично, на рівні уявлень. Він реалізується в процесі використання елементів аналізу й інтерпретації літературного тексту. Об'єктом уваги читача стає слово, що осмислюється ним як засіб створення словесно-художнього образу, за допомогою якого автор виражає свої почуття, ідеї, ставлення до світу. Впровадження цього принципу передбачає усвідомлення учнями на практичному рівні таких понять, як тема, ідея, жанрові особливості твору, його персонажі, засоби художньої виразності.

Комунікативно-мовленнєвий принцип є визначальним у мовленнєвому розвитку учнів, формуванні у них досвіду міжособистісного спілкування, комунікацію з джерелом інформації. Під час навчання відбувається інтенсивний розвиток всіх характеристик навички читання вголос і мовчки при провідній ролі смислового читання; учні опановують прийоми виразного читання, уміння будувати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого), виявляють готовність уважно слухати й розуміти співрозмовника, беруть участь у діалозі.

Впровадження комунікативно-мовленнєвого принципу передбачає діалогову взаємодію читача з текстом, автором, героями його твору, застосування технологій кооперативного навчання, створення спеціальних навчальних ситуацій, (робота в парах, малих групах, колективне обговорення змісту прочитаного, прослуханого, участь у літературній бесіді, рольових літературних іграх, декламація, драматизація тощо), у процесі яких формується культура спілкування.

Формування читацьких умінь здійснюється в нерозривній єдності з мовленнєвими. Якщо сукупність читацьких умінь **відображає процес сприймання, осмислення твору**, то мовленнєві уміння – **процес створення власного висловлювання** за прочитаним (прослуханим). При цьому діти не копіюють текст-зразок, а використовують для побудови власних висловлювань засоби, аналогічні тим, з якими ознайомилися на уроках читання. Цілеспрямоване формування читацької діяльності молодших школярів знаходить своє продовження й розвиток в організації самостійної роботи з дитячою книжкою, роботи з інформацією на спеціально відведених заняттях у класі, а також у позаурочний час.

Формування читацької компетентності учнів здійснюється з використанням міжпредметних зв'язків.

Основою структурування програми є **змістові лінії Державного стандарту з читання**: Коло читання. Формування й розвиток навички читання. Літературознавча пропедевтика. Досвід читацької діяльності. Робота з дитячою книжкою; робота з інформацією. Розвиток літературно-творчої діяльності учнів на основі прочитаного.

Коло читання

Коло читання молодших школярів охоплює твори різних родів і жанрів для дітей цього віку з кращих надбань української і зарубіжної літератури.

Твори усної народної творчості – малі фольклорні форми: загадки, скоромовки, прислів'я, приказки, ігровий фольклор; казки, пісні, легенди, міфи.

Літературні казки українських та зарубіжних авторів.

Твори українських і зарубіжних письменників-класиків, які ввійшли в коло дитячого читання.

Твори сучасної дитячої української та зарубіжної літератури.

Дитяча періодика: газети та журнали.

Довідкова література: словники, довідники, енциклопедії для дітей.

За жанрово-родовими формами – це епічні твори: оповідання, байки, повісті, повісті-казки; ліричні: переважно віршовані твори різного змісту й форми; драматичні: п'єси для дітей.

За тематичним спрямуванням – твори про природу в різні пори року; твори про дітей, їхні стосунки, взаємини в сім'ї, школі; ставлення до природи, людей, праці, сторінки з життя видатних людей; твори, у яких звучать мотиви любові й пошани до рідної землі, Батьківщини, мови, традицій українського та інших народів; утверджуються (добро, людяність, працелюбність, честь, дружба); гумористичні твори; науково-художні твори про живу й неживу природу; пригодницькі твори, фантастика.

Перелік авторів, які визначені цією змістовою лінією за класами, **має рекомендований характер і може бути змінений учителем із урахуванням читацьких інтересів учнів та авторами чи укладачами підручників, зважаючи на авторську концепцію підручника.**

Формування й розвиток навички читання

Протягом навчання в початковій школі учні опановують повноцінну навичку читання, яка характеризується злиттям **технічної й смислової** її сторін.

Техніка читання охоплює такі компоненти, як спосіб читання, правильність, виразність, темп. Кожний з них окремо і в сукупності підпорядкований **смисловій** стороні читання, тобто **розумінню тексту**. Ця якість, що є провідною, передбачає розуміння учнями більшої частини слів у тексті, вжитих як у прямому, так і в переносному значеннях, змісту речень, смислових зв'язків між ними і частинами тексту, його фактичного змісту й основного смислу.

Під час навчання молодші школярі опановують два види читання – **вголос і мовчки**. Читання **вголос** – це чітке, плавне, безпомилкове, достатньо виразне читання цілими словами у відповідному для розуміння тексту темпі. Читання **мовчки** – читання «очима», подумки, без зовнішніх мовленнєвих рухів, характеризується активізацією процесів розуміння, запам'ятовування й засвоєння прочитаного, а також зростанням темпу, порівняно з читанням уголос.

У 4 класах змінюється співвідношення видів читання. Провідне місце у

сприйманні й засвоєнні навчального матеріалу належить мовчазному читанню. Відповідно і в роботі з текстом збільшується питома вага вправ і завдань на розвиток смислової сторони читання.

Літературознавча пропедевтика

Передбачає ознайомлення школярів (на початковому рівні, практично) з окремими літературознавчими поняттями, необхідними їм під час аналізу та інтерпретації твору. В учнів формуються найпростіші уявлення про сюжет і композицію твору (без уживання термінів), про художній образ-персонаж в епічному творі та художній образ – у ліричному, про деякі особливості жанрів художніх творів, засоби художньої виразності, авторську позицію (ставлення автора до зображуваних подій, до персонажів), тему та основну думку твору.

Відпрацювання зазначених понять здійснюється у процесі всіх видів читацької діяльності.

Досвід читацької діяльності (опрацювання текстів різних видів: художніх, науково-художніх)

Особливості опрацювання художнього твору Усвідомлення жанрової специфіки творів – упізнавання і називання жанру твору

Під час навчання молодші школярі ознайомлюються з творами художньої літератури і фольклору, опановують практичні вміння впізнавати, практично розрізнати та називати окремі літературні жанри: казка (народна і літературна), оповідання, повість, вірш, байка, малі фольклорні форми (загадка, прислів'я); ігровий фольклор (скоромовка, лічилка, календарно-обрядова поезія тощо).

Засвоєння школярами літературних форм, їх жанрових особливостей організовується з урахуванням пізнавальних можливостей дітей. Соціально-побутові казки, лірична поезія доступніші учням 4-х класів.

Смисловий і структурний аналіз твору

Аналіз художнього твору ґрунтується на особливостях сприймання молодшими школярами літератури як мистецтва слова. Основне завдання смислового і структурного аналізу художнього тексту – сприймання художнього образу, усвідомлення ідеї твору. Ці завдання зумовлюють вибір засобів для їх розв'язання, тобто визначають, які літературознавчі знання і в якому обсязі будуть потрібні учням, які спостереження за жанровою специфікою того чи іншого твору варто зробити, які прийоми аналізу тексту виявляються найбільш доцільними тощо.

Аналіз тексту різних видів охоплює такі рівні: *первинний, поглиблений, рефлексивний*. Аналізу тексту передують первинне цілісне, безпосереднє, емоційне сприймання учнями твору, цілеспрямоване перечитування змісту та окремих його фрагментів. У процесі первинного аналізу учні розмірковують над тим, як починається твір, яким чином далі розгортаються події, чим він закінчується. Предметом поглибленого аналізу стає виявлення смислових зв'язків між персонажем, місцем дії та подіями в епічному творі, складання характеристик дійових осіб, аналіз їхніх учинків, мотивів поведінки. У процесі рефлексивного аналізу відбувається осягнення ціннісних смислів твору, висловлювання оцінних суджень, формування вміння робити висновки на основі змісту прочитаного твору.

Усвідомлення смислових зв'язків становить основу початкового уявлення про сюжет і композицію художнього твору, виділення теми та основної думки твору тощо.

Аналізу підлягають не всі елементи тексту, а лише ті, що найбільш яскраво виражають ідею твору, який вивчається. Структурний аналіз змісту твору має на меті орієнтування учнів у структурі тексту, відтворення його з опорою на різні види плану, малюнки тощо.

Засоби художньої виразності, емоційно-оцінне ставлення до змісту прочитаного (прослуханого) твору

Цілісне сприймання змісту твору, усвідомлення його ідеї нерозривно пов'язане з умінням сприймати засоби художньої виразності відповідно до їхніх функцій у художньому творі. Основою такого сприймання й оцінки зображуваного є формування в учнів уявлення про слово як засіб створення художнього образу.

Під керівництвом учителя молодші школярі навчаються помічати особливості авторського вибору слів, засобів вираження емоцій, почуттів, ставлення до зображуваних подій, вчинків героїв.

Усвідомлення ролі засобів виразності у творі дає учням змогу повніше сприймати й відтворювати в уяві картини життя, змальовані письменником/письменницею, встановлювати зв'язок між ними, розуміти авторську позицію, що своєю чергою сприяє проникненню в емоційну тональність твору.

Оволодіння цими читацькими вміннями створює умови для розвитку в школярів здатності емоційно реагувати на зміст прочитаного (прослуханого) твору, виявляти й усвідомлювати свої почуття, умінь виразно читати, висловлювати власні оцінні судження, використовуючи адекватні мовленнєві засоби.

Робота з науково-художніми творами

Науково-художній твір – це різновид дитячої пізнавальної літератури. У науково-художньому творі пізнавальна інформація розкривається за допомогою сюжету, характеристики (опису) образів, подій, явищ.

За жанровою та тематичною різноманітністю – це оповідання, пізнавальні казки, повісті про явища природи, історичні події, видатних особистостей, відкриття в різних галузях знань.

Робота з науково-художнім твором спрямовується на формування в учнів умінь знаходити пізнавальну інформацію, визначати істотні ознаки, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки тощо.

Робота з дитячою книжкою; робота з інформацією

Основними завданнями уроків роботи з дитячою книжкою, роботи з інформацією у 4 класах є розширення кола дитячого читання, формування читацької самостійності учнів, сприяння розвитку інформаційної культури молодших школярів.

На кожному етапі навчання визначаються завдання, які враховують особливості кожного вікового мікроперіоду, обумовлюються методика роботи та організація читацької діяльності учнів, вимоги до навчального матеріалу, види бібліотечно-бібліографічної допомоги, типи, структура уроку (заняття) тощо.

У 4 класах самостійна читацька діяльність також має свої особливості. Одним із пріоритетних завдань у цей період є формування й розвиток у школярів продуктивних способів самостійного опрацювання змісту різних типів і видів дитячих книжок, у т.ч. значних за обсягом, довідкової літератури, дитячої періодики, а також умінь здійснювати пошук, добір, систематизацію, узагальнення навчально-пізнавальної інформації, користуючись засобами бібліотечно-бібліографічної допомоги, довідково-інформаційним апаратом книжки, а також Інтернет-ресурсами дитячої бібліотеки.

Набуті у попередніх класах практичні уміння, способи роботи з дитячою книжкою дозволяють школярам переважно самостійно розв'язувати спеціальні завдання, які становлять сутність читацької діяльності.

Учні засвоюють знання про підручник як навчальну книгу, набувають уміння орієнтуватись у його структурі, користуватись умовними позначками, засвоюють пам'ятки-алгоритми щодо організації самостійної роботи з підручником.

Визначаючи твори для позакласного читання, вчитель враховує стан забезпечення дитячою літературою районних (міських) шкільних, домашніх бібліотек.

Окреслений зміст роботи реалізується на спеціально відведених уроках, бібліотечних заняттях (проводяться 1 раз на два тижні).

Розвиток творчої діяльності учнів на основі прочитаного

Спілкування з літературою як мистецтвом слова задовольняє природну потребу дитини в емоційних переживаннях, створює передумови для самовираження особистості. Молодші школярі беруть участь у посильній творчій діяльності, яка організовується вчителем на уроках класного й позакласного читання та в позаурочний час. Для стимулювання творчих здібностей використовуються такі види завдань: словесне малювання, графічне ілюстрування, творчий переказ, читання за ролями, інсценізація, колективне та індивідуальне складання з допомогою учителя казок, віршів, лічилок, загадок тощо.

Аудіювання – слухання-розуміння усного мовлення

На уроках літературного читання здійснюють не лише такий вид мовленнєвої діяльності, як читання, а й слухання-розуміння (аудіювання). Уміння слухати й розуміти усне мовлення лежить в основі розвитку навичок говоріння, читання, письма. У сучасних умовах, коли відбувається збільшення обсягів інформації, виникає потреба у швидкому і точному сприйманні усного мовлення, розумінні прослуханого, вмінні зосереджувати довільну увагу впродовж більш тривалих відрізків часу. Все це зумовлює необхідність удосконалювати навичку слухання і розуміння (аудіювання).

Учні необхідно вчити стежити за розвитком думки, адекватно сприймати інформацію; помічати в тексті слова, найважливіші для розуміння висловлювання, виділяти певні факти; усвідомлювати зміст прослуханого тексту зважаючи на загальний тон, тембр, темп, силу голосу того, хто озвучує текст.

Розвиток уміння уважно слухати, розуміти прослухане, виконувати після одного/двох (за вибором учителя, зважаючи на навчальні можливості учнів класу) прослуховувань певні завдання відбувається на матеріалі художніх (2-4 клас) та науково-художніх (4 клас) творів. У вправлянні з аудіювання, як правило, використовують фронтальні види роботи; для проведення аудіювання добирають завдання на створення малюнка за текстом; вибір правильної відповіді на запитання до тексту з кількох пропонованих варіантів; висловлювання вражень, почуттів щодо змісту прослуханого тексту тощо.

* * *

Методична реалізація змісту курсу «Літературне читання» потребує гнучкого підходу до визначення цілей, структури уроків, добору методів і прийомів організації читацької діяльності молодших школярів.

У поєднанні методів і прийомів навчання слід прагнути до активізації пізнавальної й емоційно-почуттєвої сфери учнів, залучення їх до діалогічної взаємодії з текстом, самовираження у творчій діяльності. Повноцінне сприймання й розуміння

передбачає взаємодію мотиваційного, змістового, операційного, рефлексивного компонентів читацької діяльності учнів, поетапність осягнення смислової й образної цінності твору.

Реалізація ідей особистісно зорієнтованого навчання, впровадження компетентнісного підходу потребують індивідуалізації читацької діяльності учнів, залучення їх до самоперевірки й самоконтролю власних навчальних досягнень.

Це зумовлює необхідність систематичного застосування диференційованих і творчих завдань, завдань на вибір, врахування в оцінюванні навчальних досягнень індивідуальних особливостей учнів, їхніх читацьких інтересів.

Літературне читання 4 клас

119 год

(3,5 год на тиждень –

3 год літературного читання щотижня та 1 год літературного читання (позакласне читання) кожний другий навчальний тиждень (через тиждень),
або I семестр – 3 год на тиждень, II семестр – 4 год на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня
Коло читання	
Перелік авторів, які визначені у колі читання, <u>має рекомендований характер і може бути змінений учителем із урахуванням читацьких інтересів учнів та авторами чи укладачами підручників, зважаючи на авторську концепцію підручника</u>	
<p>Усна народна творчість. Малі фольклорні форми: прислів'я, приказки, лічилки, загадки, усмішки; соціально-побутові казки, притчі, легенди, народні пісні.</p> <p>Поезія.Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Дмитро Білоус, Іван Драч, Ірина Жиленко,Любов Забашта,Ліна Костенко, Анатолій Костецький, Олеся Мамчич, Володимир Лучук, Іван Малкович, Дмитро Павличко, Оксана Сенатович, Василь Симоненко, Ганна Черінь.</p> <p>Байки. Леонід Глібов, Євген Гребінка, Павло Глазовий.</p> <p>Літературні казки, оповідання, легенди, уривки з повістей, повістей-казок. Михайло Коцюбинський, Марко Вовчок, Борис Грінченко, Остап Вишня, Олександр Довженко, Олесь Гончар, Олесь Донченко, Анатолій Григорук, Всеволод Нестайко,Іван Сенченко, Михайло Слабошпицький,</p>	<p>Учень/учениця: називає з кола опрацьованих творівосновні теми читання; твори різних жанрів; прізвища, імена 5-6 найвідоміших українських письменників, та їхні твори, з якими ознайомились під час навчання; визначає жанр прочитаного твору: казка, легенда, вірш, оповідання, повість, повість-казка, байка, п'єса; пояснює свій вибір; розрізняє казку народну і літературну; пояснює спільне та відмінне у цих творах; розрізняє прозові, поетичні, драматичні твори; висловлює міркування про читання як важливе джерело знань; читання як цікаве дозвілля; називає, які теми книжок цікавлять; назви улюблених творів та імена улюблених авторів.</p>

<p>Василь Сухомлинський, Григір Тютюнник, Марія Чумарна, Василь Чухліб, Сашко Дерманський, Леся Воронина, Михайло Чабанівський, Оксана Іваненко, Саша Кочубей, Галина Ткачук, Мар'яна Прохасько, Тарас Прохасько, Ірен Роздобудько.</p> <p>П'єси. Іван Андрусяк, Неля Шейко-Медведєва.</p> <p>Науково-художні. Антін Лотоцький, Василь Скуратівський, Алла Коваль, Паола Утевська, Анатолій Давидов, Юлія Смаль.</p> <p>Довідкова література для дітей молодшого шкільного віку.</p> <p>Сторінками дитячих журналів.</p> <p>Зарубіжна література. Казки, оповідання, уривки з повістей – Ред'ярд Кіплінг, Алан Мілн, Микола Носов, Льюїс Керолл, Роальд Дал, Пауль Маар, Марія Парр.</p>	
Формування і розвиток навички читання	
<p>Читання вголос. Читання мовчки. Читання й розуміння. Слухання й розуміння. Інтонаційні та позамовні засоби виразності читання.</p>	<p>Учень/учениця: читає <u>вголос</u> свідомо, правильно, виразно із дотриманням основних норм літературної вимови і <u>мовчки</u> (усвідомлено) в оптимальному для розуміння темпі; називає після прослуховування чи прочитування твору його жанр, персонажів, факти про їхні дії та вчинки, місце та час подій; готується до виразного читання: обирає та застосовує тон, темп, гучність читання, логічний наголос з урахуванням змісту та жанрової специфіки твору; передає з їхньою допомогою під час читання, декламації, читання в особах, інсценізації різножанрових творів своє та авторське ставлення до змісту твору.</p>
Літературознавча пропедевтика	
<p>Тема та основна думка твору. Сюжет і композиція (без уживання термінів). Факти, події, випадки, пригоди художньому творі, їхні взаємозв'язки. Герой (персонаж) твору. Головний і другорядний персонажі у творі, стосунки між ними. Вчинки й характери персонажів. Мотиви вчинків персонажів. Позитивний і</p>	<p>Учень/учениця: визначає тему й основну думку твору; визначає відносно завершені і самостійні частини тексту (епізоди); факти, події, персонажів, їх вчинки; пояснює, хто герої твору, що і як про це сказано в тексті; які події, пригоди трапилися, місце та час подій, як вони пов'язані між собою; визначає головних і другорядних персонажів твору; пояснює й обґрунтовує вчинки героїв та їхні мотиви; оцінює дії та вчинки персонажа й робить висновок про те, позитивний чи негативний вчинок; обґрунтовує свою думку; підтверджує свою думку про формування автором твору враження щодо героя твору рядками з тексту;</p>

<p>негативний вчинок героя (персонажа) твору. Власне ставлення до героїв твору.</p> <p>Автор твору. Взаємозв'язки: письменник/письменниця – тема; письменник/письменниця – жанр; письменник/письменниця – талановита людина. Біографії, автобіографії письменників для молодших школярів.</p> <p>Мова художнього твору. Засоби художньої виразності у творі. Авторський вибір слова у творах різних жанрів для діалогів, описів природи, зовнішності персонажів, характеристики героїв.</p> <p>Жанр. Жанрові ознаки творів.</p>	<p>складає невеликі усні розповіді про життєвий шлях 2-3 письменників, події, які особливо запам'яталися; пояснює, як, з яких джерел можна одержати біографічні відомості про майстрів мистецтва слова; називає основні теми та жанри їх творів;</p> <p>пояснює, які яскраві, влучні слова, словосполучення, вислови допомагають глибше, краще уявити картини природи, місце події, зовнішність персонажів, їхні характери, вчинки, стосунки з іншими героями;</p> <p>розрізняє, визначає, обґрунтовує вивчені раніше жанрові ознаки літературних творів, які опрацьовувалися під час навчання в 2-4 класах; наводить приклади творів відповідно до вказаного в завданні жанру; співвідносить літературний твір з його жанром.</p>
Досвід читацької діяльності	
Робота з художніми творами	
<p>Народні соціально-побутові казки. Відмінність соціально-побутових казок від казок про тварин та героїко-фантастичних (чарівних). Народний побут, місце події у соціально-побутовій казці. Герої, їхні характери, вчинки, мотиви поведінки. Протиставлення персонажів. Мова соціально-побутової казки. Зв'язок літературної казки з фольклорною. Письменники-казкарі. Легенда (як твір-переказ про якісь події, факти, людей, оповитий казковістю, фантастикою). Герої легенд, їхні риси особистості. Жанрові особливості віршів, їхня тематика. Почуття автора та засоби їхнє вираження у вірші. Зміна почуттів поета в ліричному вірші. Оповідання і повість. Формування письменником/письменницею читацького враження про зображувані події та героїв твору. Позитивні й негативні вчинки персонажів; їхні мотиви. Історичні оповідання для</p>	<p>Учень/учениця: практично вирізняє народну соціально-побутову казку серед інших казок; пояснює відмінність соціально-побутових казок від казок про тварин та героїко-фантастичних (на конкретних прикладах); знає назви, сюжети соціально-побутових народних казок, які вивчались на уроках; читає напам'ять 1 уривок з казки (без діалогу) 35-40 слів; знаходить у тексті казки уривок з описом народного побуту, місця події; називає в казках героїв, пояснює їхні вчинки, мотиви поведінки; визначає персонажів, які протиставляються у казці; робить висновок про повчальний зміст казок; використовує зразки мови казки в переказі, розповіді про казку, про її героїв. розрізняє фольклорну та літературну казку; пояснює спільне та відмінне в цих казках; правильно називає прізвища найвідоміших письменників-казкарів та їхні твори; практично вирізняє легенду серед інших літературних творів; називає героїв легенд, їхні риси особистості; називає ознаки вірша як жанру; теми опрацьованих віршів; визначає у вірші слова, які передають почуття автора; читає напам'ять 6 поетичних творів оповідання й повість; називає спільні й відмінні ознаки цих літературних жанрів; обґрунтовує свій вибір (на конкретному прикладі); визначає в оповіданні та повісті позитивні й негативні вчинки героїв (персонажів); моральний і етичний характер вчинків героїв та висловлює оцінні судження про них; обґрунтовує свої міркування; практично розрізняє історичні оповідання для дітей, пояснює, що в таких творах йдеться про події (людей), які відбувалися (жили) дуже давно;</p>

<p>дітей.</p> <p>Гумористичні твори для дітей, їхній вплив на людину. Авторський вибір слова для характеристики героя, створення комічних ситуацій і т. ін.</p>	<p>вирізняє за змістом подій, вчинків героїв гумористичні оповідання серед інших оповідань;</p> <p>знаходить авторські слова для характеристики героя, створення комічних ситуацій у гумористичних творах,</p> <p>пояснює вибір автора; використовує авторські слова-характеристики в розповіді про героя, при порівнянні вчинків персонажів;</p> <p>робить припущення щодо того, як автор формує ставлення читача до зображуваних подій і персонажів творів.</p> <p>пояснює, що гумор допомагає доброзичливо вказати на певні особистісні якості, робить життя яскравим, оптимістичним, спонукає до добрих справ, а почуття гумору є позитивною властивістю особистості;</p> <p>читає напам'ять 1 уривок з оповідання обсягом 35-40 слів;</p> <p>знає напам'ять 7-8 прислів'їв, розуміє їх зміст та пояснює, у якій життєвій ситуації доцільно вживати кожне з прислів'їв;</p> <p>добирає і використовує прислів'я в розповіді про героїв оповідань; співвідносить прислів'я й основну думку оповідання.</p>
<p><i>Смисловий і структурний аналіз тексту</i></p>	
<p>Зміст твору і почуття читача/слухача під час читання/слухання</p> <p>Розвиток подій у творі.</p> <p>Смислові та причиново-наслідкові зв'язки між епізодами, подіями та явищами, подіями та вчинками героїв у творі.</p> <p>Характеристики персонажів.</p> <p>Пейзаж у художньому творі.</p> <p>Тема й основна думка твору.</p> <p>План тексту (оповідання, казки, статті).</p> <p>Діалог читача з текстом.</p> <p>Діалог за змістом прочитаного.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>розповідає про свої враження, почуття, які виникли під час читання/слухання твору; називає події /персонажів твору, які вразили, засмутили, викликали сміх, спонукали до певних дій;</p> <p>пояснює свої думки;</p> <p>визначає події, причини, час і місце подій у творі та як вони пов'язані між собою; підтверджує думку рядками тексту/розповіддю фактів з тексту; наводить приклади фактів, які змінюють хід подій;</p> <p>встановлює і пояснює смислові зв'язки між епізодами (частинами тексту), подіями і явищами, подіями і вчинками героїв у творі;</p> <p>встановлює та пояснює за змістом твору причиново-наслідкові зв'язки між подіями, між вчинками героїв (персонажів) (з допомогою вчителя).</p> <p>характеризує дійових осіб:</p> <p>оцінює їх вчинки, поведінку, визначає риси характеру персонажів твору (з опорою на перелік назв рис характеру і самостійно); знаходить в тексті слова, вислови, речення, які підтверджують думку читача про героя (персонажа);</p> <p>пояснює, чого навчає читача вчинок героя (персонажа) твору;</p> <p>знаходить в тексті твору й зачитує частину з описом пейзажу;</p> <p>виділяє окремі слова, вислови, які допомагають яскраво уявити картину; використовує їх й розповідях за змістом твору;</p> <p>встановлює зв'язок між пейзажем і діями та вчинками героями, пояснює цей зв'язок;</p> <p>визначає тему й основну думку твору; пояснює свій вибір;</p> <p>складає план оповідання, казки, статті (до 5 пунктів);</p> <p>використовує його для розповіді, різних видів переказу;</p> <p>формулює (під час читання мовчки та вголос) запитання за змістом прочитаного про факт, подію, час, місце події, героїв твору, причини й наслідки подій, взаємозв'язки між ними;</p> <p>озвучує запитання, які виникли під час читання; відповідає на</p>

	них рядками тексту, своїми словами; провадить діалог (6-7 реплік) з учителем, однокласниками на основі прочитаного.
<i>Засоби художньої виразності; емоційно-оцінне ставлення читача до змісту твору</i>	
Художня виразність мови. Роль засобів художньої виразності в усній народній творчості та у творчості поетів і прозаїків. Ставлення автора й читача до зображеного у творі.	Учень/учениця: знаходить в тексті засоби художньої виразності (епітет, метафору, порівняння без вживання терміна); пояснює їхнє значення у творах різних жанрів, у створенні художніх образів, описів; використовує художні засоби у власному мовленні (в описах, розповідях, творах), розуміє їх роль у тексті. висловлює емоційно-оцінні судження (морально-етичного й естетичного характеру); обґрунтовує свою думку; пояснює ставлення автора до зображеного; висловлює думку про власне ставлення до зображеного, порівнює її з авторською.
Робота з науково-художніми творами	
Науково-художні оповідання, повісті, казки	виділяє в тексті науково-пізнавальну й художню інформацію; пояснює пізнавальне значення твору; визначає тему науково-художнього оповідання, повісті, казки, добирає факти, слова й думки, які пояснюють визначення теми, виділяє в науково-художньому оповіданні, повісті, казці смислові частини; складає план, визначає основну думку, ілюструє її прикладами з тексту та власними висновками, переказує зміст за складеним планом.
Робота з дитячою книжкою; робота з інформацією	
Орієнтовний зміст книжки. Особливості змісту художньої, науково-художньої та науково-популярної книжок. Коротка анотація до прочитаної книжки. Самостійне читання книги. Відгук про книгу. Збірка творів, хрестоматія для позакласного читання. Пошук потрібної книжки, навчально-пізнавальної інформації з різних джерел друкованої продукції. Коллективна дискусія за змістом прочитаного.	Учень/учениця: визначає орієнтовний зміст книжки (з опорою на всі складові позатекстової інформації, засвоєні під час навчання в початковій школі), у т.ч. за типом видання, напр., збірка творів різних авторів про природу, авторська збірка казок та ін. називає (на основі розгляду книжок) відмінності в орієнтовному змісті художньої, науково-художньої та науково-популярної книжок; розрізняє зміст художньої, науково-художньої, науково-популярної дитячої книжки, спираючись на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат; складає коротку анотацію до прочитаної книжки (усно); читає значні за обсягом твори (повісті, повісті-казки, біографічні твори); називає її головних і другорядних героїв; визначає тему твору, основну думку; характеризує персонажів; переказує окремі частини книжки; складає (усно) відгук про книжку; орієнтується у збірках творів, хрестоматіях з метою пошуку відповідної інформації; визначає за допомогою змісту (переліку) творів, передмови, які розділи увійшли до книжки; знаходить потрібний твір; добирає дитячі книжки за завданням учителя, а також за власною ініціативою, користуючись відкритим книжковим фондом бібліотеки, різними видами бібліотечно-бібліографічної допомоги, з якими ознайомилися під час навчання (у т.ч. Інтернет-ресурсами дитячої бібліотеки); знаходить потрібну навчально-пізнавальну інформацію, користуючись різними джерелами друкованої продукції

	<p>(науково-популярні книжки з різних галузей знань, словники, енциклопедії, періодичні видання для дітей); бере участь у колективному обговоренні змісту прочитаного; уважно слухає й розуміє запитання вчителя, думки, міркування однокласників; аргументовано доповнює їхні відповіді, відстоює власну позицію); дотримується норм культури спілкування під час дискусії; висловлює власні оцінні судження щодо прочитаного: твори, які найбільше вразили, змусили замислитися, викликали сміх тощо.</p>
Розвиток творчої діяльності учнів на основі прочитаного	
<p>Творча робота на основі сприймання різних видів мистецтва: творів письменників, художників, композиторів.</p>	<p>Учень/учениця: самостійно та з допомогою вчителя виконує творчі завдання до прочитаного (словесне малювання та ілюстрування прочитаного, творчий переказ, читання за ролями, інсценізація, доповнення і певні зміни віршованих і прозових творів, зміни текстів); складає самостійно та з допомогою вчителя казки, небилиці, твори-мініатюри, вірші, лічилки, загадки тощо; бере участь в інсценізації прочитаних творів.</p>
Аудіювання – слухання-розуміння усного мовлення	
<p>Слухання-розуміння художнього та науково-художніх творів (оповідання обсягом 280-300 слів). Слухання-розуміння інструкцій, що стосуються виконання навчальних дій (з 6-7 кроків).</p>	<p>Учень/учениця: <i>називає</i> про що, або про кого йдеться у творі, місце і час дії, послідовність подій у прослуханому тексті; <i>встановлює</i> причинно-наслідкові зв'язки; <i>визначає</i> тему і основну думку сприйнятого на слух твору; <i>розповідає</i> про свої враження, почуття, які виникли під час слухання твору; <i>висловлює</i> власну думку про факти, події у сприйнятому на слух тексті; <i>адекватно виконує</i> сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань.</p>

3.5. МАТЕМАТИКА

Пояснювальна записка

Курс математики – важлива складова навчання і виховання молодших школярів, основоположна частина математичної освіти.

Програма з математики для 4 класів спрямована на реалізацію мети та завдань освітньої галузі, визначених у Державному стандарті початкової загальної освіти.

Навчання математики забезпечує формування у молодших школярів ключових компетентностей, які позначаються через уміння вчитися, здатність логічно міркувати, уміння критично мислити, готовність розв'язувати проблеми із застосуванням досвіду математичної діяльності для вирішення повсякденних задач, уміння працювати в команді тощо. Крім того, навчання математики сприятиме виробленню в учнів передумов самостійного пошуку й аналізу інформації, фінансової грамотності та підприємницьких навичок.

Основним завданням навчання математики є

формування в молодших школярів предметної математичної компетентності, яка виявляється у таких ознаках:

цілісне сприйняття світу, розуміння ролі математики у пізнанні дійсності;

розпізнавання проблем, які розв'язуються із застосуванням математичних методів;

здатність розв'язувати сюжетні задачі, логічно міркувати, виконувати дії за алгоритмом, обґрунтовувати свої дії;

уміння користуватися математичною термінологією, знаковою і графічною інформацією;

уміння орієнтуватися на площині та у просторі;

здатність застосовувати обчислювальні навички й досвід вимірювання величин у практичних ситуаціях.

Важливу роль у формуванні компетентності учня/учениці відіграє набуття ним/нею досвіду задоволення пізнавальних інтересів, проявів емоційно-ціннісних ставлень, творчої активності, спілкування, соціальних орієнтацій.

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти курс математики будується за такими змістовими лініями:

числа, дії з числами;

величини;

математичні вирази, рівності, нерівності;

сюжетні задачі;

просторові відношення, геометричні фігури;

робота з даними (реалізується наскрізно в усіх інших змістових лініях).

Основу змісту початкового курсу математики становить арифметика цілих невід'ємних чисел і вимірювання величин. На пропедевтичному рівні подаються елементи алгебри та геометрії. Зміст розділів у кожному класі розширюється і доповнюється. Таким чином забезпечується поступове розширення і ускладнення навчального матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення. Це сприяє формуванню знань, умінь, навичок і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

У зв'язку з цим розділи починаються із узагальнення і систематизації

навчального матеріалу, який вивчався у попередньому класі, з подальшим його розвитком.

Характеристика змісту навчання

Формування початкових математичних знань, умінь і способів діяльності, їх практичне застосування ґрунтується на суб'єктному досвіді дітей, набутого ними або у сім'ях, або у дошкільних чи інших навчальних закладах. Дошкільники, як правило, володіють умінями орієнтуватися у просторі та визначати розташування у ньому різних об'єктів навколишнього світу; лічити, принаймні, в межах 10, робити елементарні узагальнення, висновки, висловлювати власні оціночні судження.

Ці уміння служать основою для формування предметної математичної компетентності в початковій ланці освіти.

Змістова лінія «Числа. Дії з числами» є найбільшою за обсягом. У її межах розгортаються решта змістових ліній. Уявлення про натуральне число формується на основі оперування групами об'єктів навколишнього світу, у тому числі й геометричних фігур.

У третьому класі учні вивчають нумерацію чисел у межах 1000, закріплюють поняття розряду як основи нумерації чисел; опановують прийоми письмового додавання і віднімання; вивчають таблицю множення на числа 6-9 та відповідні їм випадки ділення, ознайомлюються з прийомами позатабличного множення і ділення, ділення з остачею. Володіння табличними та позатабличними випадками множення і ділення учні засвоюють на рівні навички.

У четвертому класі учні вивчають нумерацію чисел у межах мільйона, засвоюють поняття класу та розрядів, що входять до складу перших двох класів, узагальнюють позиційний принцип запису чисел; засвоюють алгоритми письмового додавання і віднімання, множення і ділення багатоцифрових чисел. У межах цієї змістової лінії на практичній основі в учнів формують поняття дробу: у 4-му – з дробами, їх утворенням і порівнянням дробів з однаковими знаменниками.

Завданням змістової лінії «Величини» є ознайомлення учнів із основними величинами та їх вимірюванням. Ця змістова лінія є пропедевтичною основою для побудови моделей навколишнього світу, важливою ланкою, що пов'язує математику з іншими науками. Вивчення довжини, маси, місткості, часу, вартості, периметру, площі та способів вимірювання цих величин перебуває у тісному зв'язку з формуванням поняття числа, вивченням арифметичних дій та геометричних фігур. Одиниці вимірювання величин вводять поступово по концентрах – десяток, сотня, тисяча, мільйон. Важливо формувати в учнів уміння використовувати різні одиниці вимірювання величин у процесі розв'язування практично - зорієнтованих задач. Поняття величини є одним із головних у контексті формування в учнів цілісної картини світу, практичного застосування досвіду навчальної математичної діяльності в життєвих ситуаціях.

Одночасно з вивченням арифметичного матеріалу вводять елементи алгебри, **подані змістовою лінією «Математичні вирази. Рівності. Нерівності»**. На конкретних прикладах розкривають поняття про вирази – числові та зі змінною; рівності – числові, рівняння, формули; нерівності – числові та зі змінною. Одним із питань алгебраїчної пропедевтики в початковій школі є формування уявлення про залежність результату арифметичної дії від зміни одного з її компонентів. Робота із цим змістом є підготовкою до засвоєння функціональної залежності на наступному

ступені математичної освіти.

Вивчення елементів геометрії передбачено **змістовою лінією «Просторові відношення. Геометричні фігури»**. Головне завдання полягає у розвитку в учнів просторових уявлень, уміння спостерігати, порівнювати, узагальнювати й абстрагувати; формуванні у школярів практичних умінь будувати, креслити, моделювати й конструювати геометричні фігури тощо. У початковому курсі математики в учнів формують уявлення та поняття про геометричні фігури на площині, їх істотні ознаки, вчать розпізнавати геометричні фігури у просторі та їх елементи, співставляти геометричні фігури з навколишніми предметами. Навчальна діяльність, пов'язана із вимірюванням і обчисленням геометричних величин (периметру та площі), дозволяє проілюструвати просторові та кількісні характеристики реальних об'єктів, організувати продуктивну діяльність молодших школярів..

Одним із завдань навчання математики є формування в учнів здатності розпізнавати практичні проблеми, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів. **У зв'язку з цим особливо значуща роль відведена змістовій лінії «Сюжетні задачі»**. Сюжетні задачі виступають важливим засобом ілюстрації і конкретизації навчального матеріалу; розвитку пізнавальних процесів, оволодіння прийомами розумової діяльності; виховання вольових якостей, естетичних почуттів; розвитку вміння будувати судження, робити висновки; формування в учнів мотивації їхньої навчальної діяльності, інтересу та здатності до цієї діяльності.

Сюжетні задачі, особливо практично - зорієнтовані, забезпечують зв'язок математики із реальним життям дитини. Уміння розв'язувати задачі є не лише показником навченості, а й здатності до самостійної навчальної діяльності. Метою цієї змістової лінії є формування в учнів загального уміння працювати із задачею, умінь розв'язувати задачі певних типів. **У 4-му класі** вдосконалюють загальне уміння розв'язувати задачі на матеріалі нових видів простих та складених задач. В 4-му класі вводяться задачі з буквеними даними.

Уявлення про **процес розв'язування задачі** формується як перехід від текстової моделі (текст задачі) до схематичної (короткий запис, схема), а далі – до математичної (вираз).

Процес розв'язування задачі передбачає аналіз її умови, подання результатів цього аналізу у вигляді допоміжної моделі – короткого запису, схеми, малюнка тощо; пошук шляхів і складання плану розв'язування задачі, запис її розв'язання, відповідь на запитання задачі.

Під час розв'язування простих задач акцент ставиться на обґрунтуванні вибору арифметичної дії, необхідної для відповіді на запитання задачі; під час розв'язування складених – на аналітичних або синтетичних міркуваннях щодо пошуку плану розв'язування.

При роботі над задачею бажаною є перевірка правильності її розв'язку. Така перевірка може бути прямою (встановлення відповідності між числами, отриманими в результаті розв'язування, і даними в умові задачі, попередній прикидці майбутнього результату) і непрямою (складання і розв'язування оберненої задачі або розв'язування задачі іншим способом).

Для розв'язування сюжетних задач переважно обирається арифметичний метод. Розв'язування задачі арифметичним методом записують діями з поясненням до кожної

із них або за допомогою виразу. Цим забезпечується єдність виконання розумових дій аналізу і синтезу.

У початковому курсі математики в учнів формують простіші вміння працювати з інформацією – **змістова лінія «Робота з даними»**, яку не виділено у змісті програми окремо, оскільки вона є наскрізною і реалізується в усіх інших змістових лініях. Основне її завдання – ознайомити молодших школярів на практичному рівні зі способами подання інформації та роботи з нею при розв’язуванні практично - зорієнтованих задач, моделювання описаних ситуацій у формі таблиць, схем, діаграм.

Зокрема, у змістовій лінії «Числа. Дії з числами» використовується числовий промінь для ілюстрації початкового відрізка натурального ряду, схематичної інтерпретації арифметичних дій, відношення різницевого і кратного порівняння, таблиці складу чисел, таблиці розрядів і класів тощо.

У змістовій лінії «Величини» для унаочнення порівняння результатів вимірювання величин використовують лінійні або стовпчасті діаграми, формують первинні уявлення про добір і накопичення даних, занесення до таблиці; зчитування інформації, заданої за допомогою лінійних і стовпчастих діаграм, таблиць, графів.

Опрацювання змістової лінії «Сюжетні задачі» передбачає подання аналізу тексту задачі у вигляді схеми, рисунка, таблиці, ілюстрування шляхів її розв’язання за допомогою граф-схеми («дерево міркувань»).

Процес вивчення кожного розділу й теми супроводжується засвоєнням учнями відповідної математичної символіки і термінології, передбачає розвиток математичного мовлення учнів.

У програмі конкретизовано зміст навчального матеріалу для кожного класу і подано відповідні державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Послідовність розділів курсу і кількість годин для їх вивчення не вказується. Це дозволяє авторам створювати варіативні підручники, а вчителям – складати календарно-тематичний план відповідно до навчально-методичного комплексу, за яким навчаються учні, і з огляду на конкретну навчальну ситуацію у класі та педагогічну доцільність. Визначений у програмі обсяг навчального матеріалу є необхідним і достатнім для формування в учнів предметної математичної і ключових компетентностей, а також готовності до вивчення математики на наступному ступені освіти.

Водночас, передбачено диференціацію змісту навчання: до програми кожного класу подано орієнтовний перелік додаткових тем для можливого розширеного вивчення курсу. Учитель може обирати теми самостійно з огляду на індивідуальні можливості і потреби учнів. До додаткових тем не визначаються державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, а отже, вони не підлягають контролю й оцінюванню.

4 клас

136 год. (4 години на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня
Числа. Дії з числами	
Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас	Учень/учениця : знає назви чисел в межах 1000, місце числа в натуральному ряді;

<p>Нумерація трицифрових чисел. Прийоми усного додавання і віднімання, множення і ділення в межах 1000. Залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів при сталому іншому. Письмове додавання і віднімання у межах 1000. Ділення з остачею</p>	<p><i>визначає</i> розрядний склад числа; <i>замінює</i> число сумою розрядних доданків; <i>порівнює</i> числа в межах 1000; <i>виконує</i> дії додавання і віднімання трицифрових чисел на основі нумерації; <i>володіє</i> навичками усного додавання й віднімання, множення й ділення в межах 1000 <i>встановлює</i> залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів при сталому іншому; <i>застосовує</i> алгоритм письмового додавання і віднімання; <i>застосовує</i> алгоритм ділення з остачею; <i>перевіряє</i> правильність виконання ділення з остачею</p>
<p>Письмові прийоми множення та ділення Письмове множення і ділення двоцифрових та трицифрових чисел на одноцифрове Алгоритм письмового множення. Алгоритм письмового ділення. <u>Кількість цифр у добутку, частці.</u> Письмове ділення у випадку, коли частка містить нуль в середині запису числа. Перевірка письмового множення й ділення</p>	<p>Учень/учениця : <i>застосовує</i> алгоритм письмового множення двоцифрового та трицифрового числа на одноцифрове; <i>застосовує</i> алгоритм письмового ділення на одноцифрове число; <i>передбачає</i> кількість цифр у добутку, частці до початку виконання обчислень; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень; <i>перевіряє</i> правильність виконання множення і ділення</p>
<p>Письмове множення і ділення двоцифрових та трицифрових чисел на двоцифрові числа Множення й ділення на розрядні одиниці 1, 10, 100. Письмові прийоми множення і ділення на кругле число. Алгоритм письмового множення на двоцифрове число. Алгоритм письмового ділення трицифрового числа на двоцифрове число. Письмове ділення з остачею</p>	<p><i>застосовує</i> правила множення і ділення чисел на розрядні одиниці; <i>застосовує</i> в обчисленнях алгоритм письмового множення і ділення на кругле число; <i>застосовує</i> в обчисленнях алгоритм письмового множення на двоцифрове число; <i>застосовує</i> в обчисленнях алгоритм письмового ділення трицифрового числа на двоцифрове; <i>передбачає</i> кількість цифр у добутку, частці до початку виконання обчислень; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень; <i>перевіряє</i> правильність виконання арифметичних дій множення і ділення; <i>виконує</i> письмове ділення з остачею</p>
<p>Нумерація багатоцифрових чисел Тисяча Лічильна одиниця – тисяча. Лічба тисячами. Розряди – одиниці тисяч, десятки тисяч, сотні тисяч. Клас одиниць, клас тисяч. Лічба розрядними одиницями в межах тисячі, мільйона</p>	<p><i>знає</i> назви перших двох класів та розрядів, які входять до них; <i>розуміє</i> тисячу як одиницю лічби; <i>лічить</i> тисячами; <i>визначає</i> склад числа за розрядами і за класами</p>
<p>Усна та письмова нумерація багатоцифрових чисел Лічба в межах мільйона. Читання та запис багатоцифрових чисел.</p>	<p><i>читає і записує</i> багатоцифрові числа цифрами; <i>встановлює</i> послідовність чисел в межах мільйона; <i>розуміє</i>, що значення цифри залежить від її позиції (місця) у записі багатоцифрового числа; <i>утворює</i> багатоцифрові числа;</p>

<p>Утворення багатоцифрових чисел. Склад числа за розрядами і за класами Порівняння багатоцифрових чисел Заміна багатоцифрового числа сумою розрядних доданків. Визначення загальної кількості одиниць певного розряду в числі.</p>	<p><i>класифікує</i> числа на чотирицифрові, п'ятицифрові, шестицифрові; <i>визначає</i> кількість одиниць кожного розряду та класу; <i>порівнює</i> багатоцифрові числа; <i>записує</i> багатоцифрове число у вигляді суми розрядних доданків; <i>визначає</i> загальну кількість одиниць певного розряду та класу в числі</p>
<p>Усні обчислення на основі нумерації багатоцифрових чисел Додавання і віднімання на основі нумерації багатоцифрових чисел: $56789 + 1$, $56789 - 1$, $50000 + 400 + 50 + 9$, $6789 - 6000$, $6789 - 700$, $6789 - 80$, $6789 - 9$, $6789 - 789$ Усне додавання і віднімання круглих чисел. Множення і ділення круглих чисел на одноцифрове число: $50000 \cdot 5$, $8000 : 4$, $3600 \cdot 3$, $64000 : 4$. Ділення на двоцифрове число: $6400 : 16$. Ділення круглого числа на кругле: $8000 : 400$, $8400 : 400$</p>	<p><i>застосовує</i> знання нумерації багатоцифрових чисел для виконання арифметичних дій додавання і віднімання числа 1 та додавання і віднімання на основі розрядного складу числа; <i>виконує</i> усне додавання й віднімання круглих чисел; <i>виконує</i> множення і ділення круглих чисел на одноцифрове число; <i>виконує</i> ділення круглих чисел на круглі; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень</p>
<p>Арифметичні дії з багатоцифровими числами. Письмове додавання і віднімання багатоцифрових чисел Письмове додавання і віднімання багатоцифрових чисел. Письмове додавання у випадку трьох доданків. Перевірка правильності виконання дій додавання і віднімання</p>	<p><i>володіє</i> навичками письмового додавання й віднімання багатоцифрових чисел; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень; <i>перевіряє</i> правильність виконання арифметичних дій</p>
<p>Письмове множення і ділення багатоцифрового числа на одноцифрове Письмове множення багатоцифрового числа на одноцифрове. Письмове ділення багатоцифрового числа на одноцифрове. Множення чисел, які містять нуль в середині запису ($5608 \cdot 4$; $56008 \cdot 4$). Множення круглих чисел на одноцифрове ($67000 \cdot 7$). Ділення на одноцифрове число, коли в записі частки є нулі ($3330 : 9$; $5648 : 8$). Ділення з остачею</p>	<p><i>застосовує</i> алгоритм письмового множення багатоцифрового числа на одноцифрове; <i>застосовує</i> алгоритм письмового ділення багатоцифрового числа на одноцифрове; <i>виконує</i> письмове ділення з остачею на одноцифрове число, <i>перевіряє</i> правильність його виконання; <i>передбачає</i> кількість цифр у добутку, частці до початку виконання обчислень; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень; <i>володіє</i> навичками письмового множення і ділення на одноцифрове число; <i>виконує</i> ділення з остачею</p>

<p>Письмове множення і ділення багатоцифрового числа на двоцифрове Множення і ділення на круглі числа: $1290 \cdot 70$; $14560 : 70$. Письмове множення на двоцифрове число. Письмове ділення на двоцифрове число. Випадки ділення, коли в записі частки є нулі ($304500 : 75$; $45066 : 74$).</p>	<p><i>застосовує</i> алгоритм письмового множення багатоцифрового числа на двоцифрове; <i>застосовує</i> алгоритм письмового ділення багатоцифрового числа на двоцифрове <u>передбачає</u> кількість цифр у добутку, частці до початку виконання обчислень; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень; <i>володіє</i> обчислювальними навичками письмового множення та ділення багатоцифрового числа на двоцифрове</p>
<p>Дроби Поняття «дріб». Читання та запис дробів. Чисельник і знаменник дробу. Дроби, які дорівнюють одиниці. Порівняння дробів. Знаходження дробу від числа. Знаходження числа за величиною його дробу</p>	<p><i>розуміє</i> спосіб одержання дробу; <i>розуміє</i> поняття «чисельник дробу» і «знаменник дробу»; <i>читає і записує</i> дроби; <i>розрізняє</i> дроби, які дорівнюють 1; <i>порівнює</i> дроби з однаковими знаменниками; <i>застосовує</i> правила знаходження дробу від числа та числа за величиною його дробу при розв'язуванні практично - зорієнтованих задач</p>
Просторові відношення. Геометричні фігури (протягом року)	
<p>Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас Многокутники. Прямокутник. Квадрат. Геометричні тіла: конус, циліндр, піраміда, куля, куб</p>	<p>Учень/учениця : <i>знає</i> означення прямокутника, квадрата; <i>використовує</i> властивість протилежних сторін прямокутника при розв'язуванні практичних задач; <i>зображує</i> геометричні фігури на аркуші в клітинку, позначає їх буквами латинського алфавіту; <i>будує</i> прямокутник, квадрат; <i>впізнає</i> в оточуючих предметах відомі геометричні фігури;</p>
<p>Коло. Круг. Побудова кола</p>	<p><i>будує</i> коло за допомогою циркуля <i>позначає</i> на кресленні кола та круга його елементи : центр, радіус, діаметр; <i>знає</i>, що діаметр дорівнює двом радіусам</p>
<p>Кут Види кутів: прямі, гострі, тупі.</p>	<p><i>розрізняє</i> прямі й непрямі кути, <i>класифікує</i> кути на прямі й непрямі (гострі, тупі); <i>креслить</i> кути за допомогою косинця</p>
Математичні вирази. Рівності. Нерівності (протягом року)	
<p>Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас Числові вирази, які містять кілька арифметичних дій різних ступенів без дужок і з дужками. Вирази зі змінною (змінними). Нерівності з однією змінною</p>	<p>Учень/учениця : <i>обчислює</i> значення числових виразів, дотримуючись правил порядку виконання дій; <i>обчислює</i> числові значення виразів зі змінною при заданому її числовому значенні; <i>знаходить</i> деякі розв'язки нерівності способом добору</p>
<p>Рівняння Рівняння з однією змінною, у якому один з компонентів або права частина представлена числовим виразом</p>	<p><i>розв'язує</i> рівняння з однією змінною, у яких один з компонентів або права частини представлена числовим виразом, <i>перевіряє</i> його розв'язок і <i>записує</i> відповідь</p>
Величини (протягом року)	
<p>Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас</p>	<p>Учень/учениця : <i>знає</i>, якими одиницями вимірюється довжина (мм, см, дм, м, км), маса (г, кг, ц, т), час (с, хв, год), вартість (к., грн),</p>

<p>Одиниці вимірювання довжини: міліметр, сантиметр, дециметр, метр, кілометр. Співвідношення між одиницями вимірювання довжини. Одиниці вимірювання маси: грам, кілограм, центнер, тонна. Співвідношення між одиницями вимірювання маси. Одиниці вимірювання часу: секунда, хвилина, година, доба, місяць, рік, століття, тисячоліття. Співвідношення між одиницями вимірювання часу. Одиниці вартості: гривня, копійка. Співвідношення між одиницями вартості. Порівняння іменованих чисел. Дії з іменованими числами</p>	<p>співвідношення між одиницями довжини, маси, часу, грошовими одиницями; <i>перетворює</i> більші одиниці вимірювання величини у менші і навпаки; <i>порівнює</i> іменовані числа; <i>виконує</i> додавання і віднімання, множення і ділення на одноцифрове число іменованих чисел, виражених в одиницях довжини, маси, вартості, часу; <i>застосовує</i> співвідношення між одиницями вимірювання величин при розв'язуванні практично - зорієнтованих задач</p>
<p>Швидкість Швидкість тіла у прямолінійному рівномірному русі. Одиниці швидкості. Залежність між швидкістю тіла, часом і пройденим шляхом при рівномірному прямолінійному русі та формули для їх обчислення</p>	<p><i>розуміє</i> швидкість рухомого тіла як шлях, пройдений ним за одиницю часу; <i>знає</i>, якими одиницями вимірюється швидкість та їх скорочене позначення одиниць швидкості ($\frac{км}{год}$, $\frac{м}{с}$ та ін.); <i>знає</i> формули для знаходження швидкості руху тіла, шляху та часу; <i>знаходить</i> швидкість, час, шлях при розв'язуванні практично - зорієнтованих задач</p>
<p>Площа Площа. Порівняння плоских геометричних фігур за площею. Одиниці площі – квадратний міліметр, квадратний сантиметр, квадратний дециметр, квадратний метр, квадратний кілометр, ар (сотка), гектар. Вимірювання площі палеткою. Формула площі прямокутника, квадрата. Задачі на знаходження площі прямокутника та обернені до них</p>	<p><i>знає</i>, якими одиницями вимірюється площа та їх скорочене позначення ($мм^2$, $см^2$, $дм^2$, $м^2$, $км^2$, а, га); <i>знає</i> формули для знаходження площі прямокутника, квадрата та <i>застосовує</i> їх при розв'язуванні практично - зорієнтованих задач; <i>знаходить</i> довжину однієї сторони прямокутника за відомими площею та іншою стороною</p>
Сюжетні задачі (протягом року)	
<p>Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас Прості задачі. Складені задачі, які є комбінаціями вивчених видів простих задач на дії різних ступенів</p>	<p>Учень/учениця : <i>розв'язує</i> прості задачі вивчених видів; <i>розв'язує</i> складені задачі на 2–4 дії (на знаходження суми, різниці та кратне порівняння двох добутоків або часток та обернені до них)</p>
<p>Прості й складені задачі Задачі на знаходження дробу від числа та числа за величиною його дробу. Прості та складені задачі на встановлення залежності між</p>	<p><i>розв'язує</i> сюжетні задачі вивчених видів</p>

швидкістю, часом і шляхом при рівномірному прямолінійному русі. Прості задачі на обчислення тривалості події, дати її початку, дати закінчення події	
Задачі на знаходження четвертого пропорційного. Задачі на подвійне зведення до одиниці. Задачі на пропорційне ділення. Задачі на знаходження невідомих за двома різницями. Задачі на спільну роботу. Задачі, на рівномірний прямолінійний рух двох тіл в різних напрямках	<i>розв'язує</i> задачі вивчених типів (за можливості - різними способами)
Задачі на обчислення довжини сторони прямокутника за відомим периметром і довжиною однієї з його сторін	<i>розв'язує</i> задачі на обчислення довжини сторони прямокутника за відомим периметром і довжиною однієї з його сторін
Задачі з буквеними даними	<i>розв'язує</i> задачі з буквеними даними складанням виразу
Задачі міжпредметного змісту на роботу з даними	<i>розв'язує</i> пізнавальні та практично -зорієнтовані задачі, опираючись на таблиці, стовпчикові діаграми тощо
Загальні прийоми розв'язування задач Аналіз змісту задачі. Складання допоміжної моделі задачі: короткого запису, схеми. План розв'язування задачі. Різні форми запису розв'язання задачі. Відповідь на запитання задачі. Перевірка правильності розв'язання задачі. Творча робота над задачею	<i>здійснює</i> аналіз змісту задачі; <i>моделює</i> описану в задачі ситуацію у вигляді короткого запису і/або за допомогою схем; <i>складає</i> усно план розв'язування задачі; <i>використовує</i> різні форми запису розв'язання задачі (діями з поясненням, або виразом); <i>розв'язує</i> задачі різними способами; <i>перевіряє</i> правильність розв'язку задачі способом складання і розв'язування обернених задач, іншим способом розв'язування задачі; <i>складає</i> задачі за виразом, малюнком, схемою, аналогічні до розв'язаної
Додаткові теми Раціональні прийоми обчислень. Усне множення і ділення на 5, 50, 500. Усне множення і ділення на 25, 250, 2500. Множення на 11, 101, 1001. Множення на 9, 99, 999. Письмове множення на трицифрове число. Письмове ділення на трицифрове число. Рівняння, в яких один із компонентів дії є виразом зі змінною. Алгебраїчний метод розв'язування сюжетних складених задач. Розв'язування нерівностей зі змінною. Додавання та віднімання складених іменованих чисел, поданих в одиницях часу. Множення і ділення іменованих чисел, поданих в одиницях вимірювання довжини й маси, на двоцифрове число. Залежність швидкості від зміни відстані	

<p>при сталому часі; від зміни часу при сталій відстані.</p> <p>Задачі на рух в одному напрямку.</p> <p>Задачі на рух тіл за течією та проти течії річки.</p> <p>Види трикутників за кутами. Види трикутників за сторонами.</p> <p>Нестандартні задачі, задачі логічного характеру.</p> <p>Кругові діаграми</p>	
---	--

3.6. ПРИРОДОЗНАВСТВО

Пояснювальна записка

Загальна характеристика навчального предмета

Програма навчального предмета „Природознавство” розроблена на основі Державного стандарту початкової загальної освіти і передбачає пропедевтику природничих предметів відповідно до вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку. Базовим поняттям предмета є *природа* як цілісний системний об’єкт, який визначає добір змісту, його розподіл і способи організації навчально-пізнавальної діяльності дітей.

Основна мета навчального предмета „Природознавство” в початковій школі – формування *природознавчої компетентності* школярів шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про неживу та живу природу, основ екологічних знань, опанування способами навчально-пізнавальної і природоохоронної діяльності, формування ціннісного ставлення до природи та людини.

Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- формування наукової картини світу;
- формування елементарних уявлень про об’єкти і явища природи, їхні взаємозв’язки у системі „нежива природа – жива природа”, „природа – людина”;
- формування способів навчально-пізнавальної й природоохоронної діяльності;
- оволодіння елементарними дослідницькими вміннями;
- набуття досвіду природоохоронної діяльності та застосування його у життєвих ситуаціях;
- засвоєння норм етичного ставлення до природи;
- виховання любові до природи рідного краю;
- ознайомлення з традиціями шанобливого ставлення українського народу до природи.

Добір змісту предмета та його структурування визначаються єдністю загально-дидактичних (гуманізації, науковості, наступності, доступності тощо) та природничих (екологічного, краєзнавчого, фенологічного) принципів.

Особливості організації вивчення програмового матеріалу

Навчально-пізнавальний процес рекомендується базувати на компетентнісно орієнтованих завданнях з використанням сучасних освітніх технологій. У навчальних цілях варто використовувати природознавчий та краєзнавчий матеріал, проводити екскурсії у природу. Розширений перелік екскурсій подано наприкінці програми кожного класу.

Важливе значення для емоційно-естетичного сприйняття природи молодшими школярами відіграють спостереження та власні дослідження; творчі завдання, екологічні акції, дидактичні ігри; уроки, проведені у формі подорожі, усного журналу, репортажу з місця подій, святкування дня Землі, води, прильоту птахів тощо. Такі форми проведення навчальних занять позитивно впливають на емоційну сферу дитини, сприяють розвитку її уяви, фантазії, мислення, концентрують увагу.

Поряд із фронтальними та індивідуальними формами роботи варто залучати молодших школярів до парної та групової роботи, застосовувати інноваційні

методики, інформаційно-комунікаційні засоби, ресурси мережі Інтернет.

Метод проектів у сучасній початковій школі втілює ідею індивідуалізації навчального процесу та розвивального навчання. Саме в процесі проектної діяльності на уроках природознавства формуються міжпредметні (дослідницька, формування наукової картини світу) та ключові (вміння вчитися, інформаційно-комунікативна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, здоров'язбережувальна) компетентності. Тематика проектів та їхні назви, запропоновані у програмі, можуть бути змінені на розсуд учителя, але повинні відповідати навчальним завданням відповідного розділу програми. Рекомендована кількість проектів у першому класі – не менше 2-х, у 2–4-х класах – не менше 4-х.

Домінуючу роль учитель відводить власним дослідженням та спостереженням школярів, практичним роботам, демонстраційним і фронтальним експериментам, практичній діяльності з охорони природи.

Кількість годин на вивчення кожної теми учителі визначають, враховуючи підготовленість класу та регіональні особливості. За рахунок розвантаження програми рекомендується збільшити кількість уроків-екскурсій та спостережень у природі; збільшити кількість годин на організацію проектної діяльності школярів або розширити її тематику.

4 клас

(68 год., 2 години на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
ВСЕСВІТ І СОНЯЧНА СИСТЕМА	
<p>Уявлення давніх людей про Землю та Всесвіт. Склад Сонячної системи: Сонце, великі та карликові планети, малі тіла. Земля – планета Сонячної системи. Вплив Сонця на різноманітність природи Землі. Теплові пояси. Добовий і річний рух Землі. Місяць – природний супутник Землі. Сузір'я. Велика та Мала Ведмедиця. Полярна зоря. Молочний Шлях – наша Галактика. Сучасні уявлення про Всесвіт.</p>	<p>Учень/учениця: <i>має уявлення</i> про давні моделі Всесвіту та сучасні уявлення про нього; про зорі, сузір'я, Молочний Шлях; <i>називає</i> склад Сонячної системи, теплові пояси Землі; умови, необхідні для життя живих організмів; <i>пояснює</i> зв'язок між добовим та річним рухом Землі і періодичними змінами у природі; <i>характеризує</i> умови на планетах Сонячної системи; <i>застосовує</i> знання для задоволення пізнавального інтересу про Землю та інші планети Сонячної системи.</p>
ПЛАН І КАРТА	
<p>Горизонт, сторони горизонту. Орієнтування на місцевості за Сонцем, компасом, місцевими ознаками. Зображення місцевості на плані, умовні знаки. Масштаб. Географічна карта, умовні знаки на карті. Робота з планом і картою.</p>	<p>Учень/учениця: <i>має уявлення</i> про план місцевості, масштаб; <i>розрізняє</i> план і карту; <i>володіє</i> елементарними прийомами читання плану і карти; <i>знає</i> способи орієнтування на місцевості, деякі умовні знаки на плані та карті; <i>називає</i> основні та проміжні сторони горизонту; <i>орієнтується</i> на місцевості за Сонцем та місцевими ознаками; <i>визначає</i> сторони горизонту за допомогою компаса; <i>застосовує</i> знання про план місцевості і карту для</p>

	розв'язання навчальних і життєвих ситуацій.
Практичні роботи 1. Читання плану місцевості. 2. Читання карти. Порівняння плану та карти.	
ПРИРОДА МАТЕРИКІВ І ОКЕАНІВ	
<p>Населення Землі. Умови життя на Землі. Материки і океани. Особливості природи Тихого, Атлантичного, Індійського й Північного Льодовитого океанів.</p> <p>Особливості природи материків Землі. Євразія, Африка, Північна Америка, Південна Америка, Австралія, Антарктида.</p>	<p>Учень/учениця: <i>має уявлення про населення Землі, найбільші країни світу та їхні столиці;</i> <i>показує на фізичній карті світу та називає океани й материки;</i> <i>позначає на контурній карті материки та океани (або користується електронним ресурсом);</i> <i>знає особливості природи океанів і материків;</i> <i>порівнює природу материків;</i> <i>встановлює взаємозв'язки між географічним розташуванням океанів і материків та особливостями їхньої природи;</i> <i>усвідомлює необхідність охорони природних багатств материків та океанів.</i></p>
<p>Практичні роботи</p> <p>1. Читання карти світу.</p> <p>2. Позначення на контурній карті назв материків і океанів.</p> <p>Або (за вибором учителя):</p> <p>Ознайомлення з картою світу, вивчення материків та океанів з використанням електронних ресурсів.</p>	
ПРИРОДА УКРАЇНИ	
<p>Україна на карті світу. Карта України. Форми земної поверхні. Рівнини і гори в Україні і в рідному краї. Корисні копалини України. Водойми України, їхнє використання та значення. Природні та штучні водойми (річки, озера, ставки, водосховища, болота, моря, джерела). Рівнинні та гірські річки. Чорне і Азовське моря. Використання і охорона природних багатств водойм. Ґрунти України. Охорона ґрунтів. Природні зони України. Мішані ліси. Лісостеп. Степ. Гори. Карпати і Кримські гори.</p>	<p>Учень/учениця: <i>має уявлення про різноманітність природи України; форми земної поверхні; види водойм;</i> <i>знає розташування України на карті; правила збереження природи в рідному краї;</i> <i>розуміє значення корисних копалин, водойм, ґрунтів і лісів для природи та господарської діяльності людини;</i> <i>показує на карті і називає рівнини, гори, водойми, природні зони;</i> <i>називає рослини і тварин різних природних зон України;</i> <i>використовує географічну карту України й рідного краю для розв'язання навчальних і життєвих ситуацій.</i></p>
<p>Практичні роботи</p> <p>Позначення на контурній карті столиці та міст України; основних форм земної поверхні; водойм України.</p> <p>Або (за вибором учителя):</p> <p>Подорож Україною з використанням електронних ресурсів.</p>	
<p>Рекомендовані екскурсії (за вибором учителя, з врахуванням можливостей регіону):</p> <p>1. Визначення сторін горизонту за Сонцем, компасом або місцевими</p>	<p>Учень/учениця: <i>застосовує правила поведінки в природі;</i> <i>спостерігає та фіксує результати своїх спостережень;</i> <i>фотографує найцікавіші об'єкти природи рідного</i></p>

<p>ознаками.</p> <p>2. Ознайомлення з формами рельєфу, водоймами, рослинним та тваринним світом, ґрунтами рідного краю.</p>	<p>краю (за можливості); <i>дотримується</i> правил поведінки під час екскурсій.</p>
<p>Рекомендовані навчальні проекти (за вибором учителя, не менше чотирьох впродовж навчального року, з них один – дослідницький). Назву і маршрут проекту педагог визначає разом з дітьми – учасниками проекту. Запропоновані назви – орієнтовні.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. „Гаємниця Червоної планети” (про Марс). 2. „Крижані велетні” (про Юпітер, Сатурн, Нептун, Уран). 3. „Сестра Землі” (про Венеру). 4. „За що Плутон вигнали з родини великих планет?” (про позбавлення Плутона статусу великої планети). 5. Розмаїта Африка. 6. Подорож Антарктидою. 7. Цікавий світ Австралії. 8. Такі різні Америки. 9. Ми живемо в Євразії. 10. Земля – планета „Вода” (природа океанів). 11. Добра справа для природи. 	<p>Учень/учениця: <i>знаходить</i> декілька джерел інформації, порівнює, узагальнює та аналізує її; <i>орієнтується</i> у відповідних для свого віку словниках і довідниках; <i>працює</i> з інформацією у різних формах (текст, малюнок, таблиця, діаграма, схема); <i>пропонує</i> власний маршрут навчального проекту; <i>працює</i> в групах, у парі; <i>створює</i> презентацію за результатами проекту.</p>

3.7. ІНФОРМАТИКА

Пояснювальна записка

Мета і завдання навчального курсу

Оновлення змісту вивчення предмету “Інформатика” у загальноосвітніх навчальних закладах пов’язано зі змінами стратегічних напрямків освіти - орієнтація на діяльнісний підхід та формування в учнівства важливих життєвих компетенцій. Лише з поширенням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) навчання може мати форми особистісно-орієнтованого, гнучкого динамічного процесу. Розповсюдження нових цифрових медіа й навчальних середовищ обумовлюють зростаючу важливість ІКТ-компетецій, які сьогодні майже всюди визнаються одними з ключових в системі освіти.

Головна мета навчального предмету “Інформатики” у відповідності з вимогами Державного стандарту початкової загальної освіти - ознайомлення учнів з інформаційно-комунікаційними технологіями та формування у дітей ключових компетентностей для реалізації їх творчого потенціалу і соціалізації в суспільстві.

Зміст навчального предмету «Інформатика» в початковій школі являє собою узагальнений і скорочений виклад основ інформаційно-комунікаційних технологій, адаптованим до можливостей і особливостей дітей молодшого шкільного віку.

Основними завданнями навчального предмета є формування в дітей молодшого шкільного віку:

- початкових навичок використовувати інформаційно-комунікаційні технології;
- основних навичок роботи з різними пристроями для вивчення інших предметів, а також для розв’язування практичних соціальних, комунікативних завдань;
- початкових уявлень про інформацію, її властивості, особливості опрацювання, передавання та зберігання;
- початкових навичок використовувати інформацію з навчальною метою;
- алгоритмічного, логічного та критичного мислення.

Ключова та предметна ІКТ-компетентності навчального курсу

Вивчення пропедевтичного курсу «Інформатика» сприяє формуванню і розвитку у молодших школярів/школярок *ключових компетентностей*, серед яких можна виділити предметну ІКТ-компетентність, міжпредметні, комунікативні та соціальні компетентності.

ІКТ-компетентність, як предметна, передбачає впевнене критичне та безпечне використання ІТ-засобів у навчанні й повсякденному житті.

У контексті початкового навчання предметна ІКТ-компетентність розглядається як здатність учня сприймати, обмінюватись та використовувати інформацію в конкретній життєвій або навчальній ситуації.

Предметна ІКТ–компетентність учнів виявляється у таких ознаках: в умінні

- усвідомлювати власні інформаційні потреби;
- виявляти джерела інформації та здійснювати результативний пошук;
- здійснювати аналіз й оцінку якості інформації;
- організовувати та структурувати інформацію;
- ефективно використовувати інформацію;

- створювати й обмінюватись новими знаннями.

Діяльнісний вимір предметної ІКТ-компетентності пов'язаний з такими вміннями дітей молодшого шкільного віку:

технологічними:

сприймати інформацію від вчителя/вчительки, з підручників, електронних джерел; обмінюватися інформацією в спілкуванні між собою;

отримати початкові навички використання різноманітних засобів інформаційних технологій для вирішення навчальних завдань;

сприймати та представляти інформацію у вигляді тексту: читати та змінювати тексти, визначати ключові слова в тексті, створювати та опрацьовувати текст;

сприймати різноманіття графічних даних: зображення, фото, піктограми, карти, схеми, діаграми;

створювати власні зображення у вигляді малюнків та творчо опрацьовувати готові зображення;

презентувати інформацію у вигляді слайдів;

представляти одну і ту ж інформацію в різних формах; вміння описувати об'єкти реальної дійсності, представляючи інформацію про них різними способами - у вигляді чисел, тексту, зображень, схем, таблиць, презентацій;

телекомунікаційними:

усвідомлювати свої інформаційні потреби та прагнути до їх задоволення через пошук; вміння сприймати та використовувати різноманітні інформаційні ресурси з дотриманням основних принципів авторського права та власної безпеки;

розрізнити приватне і публічне середовище з розумінням основних принципів свободи слова;

безпечно спілкуватись з використанням ІКТ, а також співпрацювати, допомагати одноліткам, навчатись разом з іншими;

сприймати різні точки зору, брати участь у дискусії, розуміти чужу точку зору, прислухатись до неї, в тому числі в Інтернеті з дотриманням моральних та етичних норм спілкування;

розуміти соціальні наслідки, що виникають у цифровому світі, в тому числі й питання безпеки, недоторканності приватного життя;

виражати свою індивідуальність у процесі створення та публікації інформаційних продуктів;

алгоритмічними та логічними:

формулювати команди для виконавця, складати алгоритми за зразком, шукати помилки в послідовності команд, аналізувати зміст завдань на складання алгоритму для виконавців;

шукати різні варіанти виконання завдань, обирати та обґрунтовувати найефективніший варіант виконання;

розрізняти алгоритмічні структури: слідування, цикли, розгалуження;

створювати та виконувати алгоритми у визначеному середовищі;

розрізняти істинні та хибні висловлювання, формулювати висловлювання з логічним слідуванням;

У результаті засвоєння предметного змісту пропедевтичного курсу «Інформатика» учні мають виявляти такі складові предметної та ключових компетентностей:

- усвідомлювати ключові поняття, що описують його потреби в інформації;
- використовувати різні джерела, щоб задовольнити свої потреби в інформації;
- використовувати різні способи опрацювання відібраної інформації;
- знаходити способи для розв'язування різних типів навчальних і життєвих задач, вирішення проблем;
- співпрацювати у різних групах для виконання навчальних завдань, готовності до продуктивної праці.

Структура навчальної програми

Курс «Інформатика» розрахований на 70 годин: по 35 годин у кожному класі з розрахунку 1 година на тиждень за рахунок інваріантної складової навчального плану.

Програма побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Концентричність передбачає повернення до подання та опрацювання тем у кожному класі початкової школи. Лінійність має за мету ознайомити учнівство у пропедевтичному курсі "Інформатика" з деякими простими середовищами, що забезпечують навчальну необхідність за змістом програм курсів початкової освіти. Поняття інформації, її властивостей, форм подання та використання у навчальному процесі розширюється і доповнюється на кожному етапі навчання. Таким чином забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

Програмою встановлена послідовність тем курсу, яка дозволяє при вивченні кожного з розділів використовувати знання і вміння, набуті під час вивчення попередніх розділів. Учитель може змінювати порядок вивчення тем та самостійно визначає обсяг (кількість годин) на вивчення кожної теми курсу, а також на повторення, узагальнення та систематизацію під час вивчення кожної теми, вибудовуючи найбільш доречну для конкретного класу траєкторію навчання.

Характеристика змісту навчання

На початковому етапі програмою передбачається ознайомлення учнів з різноманітними засобами інформаційно-комунікаційних технологій для сприймання, створення, опрацювання та обміну інформацією.

У 4 класі - розширюють уявлення про застосування їх для зберігання, опрацювання та передавання інформації.

За допомогою підібраних учителем/вчителькою вправ учні опановують навичками впевненої роботи маніпуляторами (миша або тачскрин, тачпад), вчать використовувати клавіатуру в середовищах, необхідних для навчання з усіх інших предметів. Систематичну роботу з формування навичок роботи з клавіатурою слід передбачити на кожному уроці інформатики, підбираючи для цієї мети ігри, вправи з дотриманням дидактичних принципів наступності, послідовності.

Розкриття тем програми про *інформацію*, її властивостей та дій з інформацією базується на розумінні дитиною поняття "інформація". Учні та учениці мають вміти наводити приклади інформації, властивостей інформації, форм подання та дій з інформацією з повсякденного застосування.

Під час ознайомлення учнівства з властивостями, видами інформації, діями з нею спочатку пропонується розглянути ті, що зустрічаються у житті людини, а потім називати й такі, що відбуваються з використанням засобів інформаційних технологій.

Програмою передбачено сформулювати в учнівства уявлення про те, що людина в

житті постійно зустрічається з інформацією, працює з нею та може використовувати при цьому сучасні засоби ІТ з умінням захистити свій інформаційний простір.

Демонстрація переваг використання засобів ІТ для опрацювання різної інформації у навчальних ситуацій сприятиме формуванню цілісної картини навколишнього світу.

Вивчення змісту програми про *використання інформаційних технологій* починається з прикладів використання різноманітних засобів ІТ для навчання з інших предметів, як наприклад, перегляд навчальних відео, картин художників, слухання музичних творів, читання художніх творів, вдосконалення навичок усного рахунку в математичних тренажерах.

Практичні дії зі створення учнями/ученицями власних продуктів починається під час ознайомлення з середовищами для створення та змінювання зображень. Під час практичних занять у графічних та текстових редакторах, редакторах презентацій, (як і спеціального програмного забезпечення, інстальованого на комп'ютер, так і в онлайн середовищах Інтернету), формуються навички створювати та змінювати зображення, тексти, презентації для навчання.

Передбачається, що учні та учениці матимуть вибір у визначенні зручних саме для їх віку середовищ обробки зображень, текстів, презентацій з інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом.

У ході реалізації цієї змістової лінії учнівство навчиться змінювати та створювати найпростіші зображення, презентації, текстові документи; працювати зі схемами, діаграмами, картами; перетворювати інформацію з однієї форми подання в іншу (текстову, графічну, числову, звукову).

Сформовані базові навички створення презентацій дозволить демонструвати результати своєї навчальної діяльності з інших навчальних предметів.

Комунікаційні технології опановуються учнями у процесі практичного ознайомлення з мережею Інтернет та практичним використанням упродовж усіх тем вивчення курсу. Основну увагу приділено опануванню початковими практичними навичками використання мережі Інтернет для перегляду, сприймання та пошуку інформації у вигляді тексту, зображень, відео; виконання інтерактивних завдань онлайн для підтримки навчальних предметів, електронного листування при дотриманні вимог безпечної роботи в Інтернеті. На основі початкових кроків роботи в браузері пропонується ознайомити учнівство зі складовими частинами вікна програми, поняттям “папка”, як середовище зберігання закладок.

Важливо щоб учні та учениці зрозуміли головні особливості безпечної роботи з інформаційними джерелами та почали використовувати відповідні навички та знання при вивченні інших навчальних предметів. Зміст пропонованих практичних завдань, що використовуються в курсі «Інформатика», відображає потреби навчання учнівства з читання, математики, мов, природознавства, мистецтв та інших навчальних предметів. Важливим є задоволення пізнавальних інтересів учнів та учениць, підтримка їх творчої ініціативи та прагнення до освоєння нових інформаційно-комунікаційних технологій, що створюватиме відчуття доступності в постійному оновленні своїх компетентностей.

Для формування міжпредметних компетенцій, у рамках пропедевтичного курсу, програмою передбачено вивчення питань, пов'язаних з алгоритмами та їх виконавцями. У результаті ознайомлення з ними учні та учениці повинні розуміти поняття виконавця, його середовища, команди, системи команд виконавця алгоритму,

отримати перші уявлення про основні алгоритмічні структури, зокрема, слідування, розгалуження та повторення, навчитися виконувати готові алгоритми, а також складати прості алгоритми для виконавців, які працюють у певному зрозумілому для відповідної вікової категорії середовищі, використовуючи просту систему їхніх команд. Головною метою вивчення алгоритмів є вміння розв'язувати значущі для учнівства задачі з їх повсякденного життя, застосовуючи алгоритмічний підхід: уміння планувати послідовність дій для досягнення мети, передбачати можливі наслідки.

У програмі передбачено під час вивчення кожної теми використовувати матеріали інших навчальних предметів, постійно здійснювати підтримку вивчення цих предметів. Доцільно організовувати навчання у захищених закритих середовищах з можливістю учнів співпрацювати між собою для розвитку як ІКТ, так і комунікативних та соціальних компетенцій; навчальні завдання створювати й з метою розвитку логічного та критичного мислення, пам'яті, просторової та творчої уяви учнівства.

Характеристика умов навчання

Психічний розвиток дитини молодшого шкільного віку має свої особливості. У 7-8 років лише починають розвиватися основні психічні новоутворення: довільність психічних процесів, внутрішній план дій, уміння організувати навчальну діяльність, рефлексія, як результат активної навчальної діяльності у 1 класі. Продовжують своє становлення й основні пізнавальні процеси: сприймання, увага, пам'ять, уява, мислення і мовлення. До кінця молодшого шкільного віку вони мають перетворитися на вищі психічні функції, яким властива довільність і опосередкованість. До кінця навчання у 4 класі має сформуватись усвідомлення своїх власних розумових операцій, що надає допомогу в самоконтролі. У 3 класах переважає наочно-образне мислення, а елементи абстракції починають розвиватись в 9-10 років. У 2 класі для виникнення образу необхідна опора на конкретний предмет, наприклад, опора на зображення при розповіді, далі розвивається опора на слово, яке є передумовою мисленнєвого створення нового образу. Тому психологи радять не пропонувати для запам'ятовування та використання абстрактні поняття учням та ученицям у 3 класі, не використовувати вправи та завдання, котрі вимагають виконання складних аналітичних процесів.

При ознайомленні учнівства з основами ІКТ використовується комп'ютерна техніка: стаціонарні, портативні комп'ютери, мобільні пристрої та інш.

Для практичних робіт використовуються програми (онлайн-середовища Інтернету, додатки для мобільних пристроїв).

Перелік рекомендованих програмних засобів:

- операційна система;
- браузер;
- програми (сервіси, розширення, додатки, служби та інші інструменти Інтернету) для організації навчання, взаємодії учнів між собою;
- середовища для сприймання, створення та змінювання текстів, зображень, презентацій, графічні та текстові редактори, редактори презентацій;
- середовища для перегляду навчальних відео, слухання музики, роботи з картами;
- середовища програмування для дітей, для вправ з алгоритмами.

У початковій школі для дотримання норм безпеки дитини рекомендується організувати навчання у закритому захищеному інформаційному середовищі.

Облікові записи для електронного листування та співпраці в мережі створює адміністратор навчального закладу.

4 клас

35 годин (1 година на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>Графіка Електронні карти. Режими перегляду карт. Віртуальні подорожі сузір'ями, планетами, материками, океанами. Доповнення власної карти мітками (за матеріалами природознавчого характеру рідного краю). Схеми, діаграми на матеріалі інших предметів. Робота в середовищі графічного редактора: змінювання зображень з використання функцій обертання, зміна кольору фігур та кольору фону. Обробка фото: інструменти освітлення, кольору, обертання, обрізання тощо. Створення колажу із зображень.</p> <p>Текст Орієнтування в списку книг електронної бібліотеки. Пошук літератури за назвою, автором/авторкою, мітками. Зміст твору. Закладки, коментар (помітки) у творі. Середовище текстового редактора. Поєднання елементів на аркуші текстового документа: взаємне розміщення тексту, зображень, схем. Абзаци, посилання, заголовки, зміст. Вдосконалення текстів через виділення кольором, шрифтами фрагментів тексту, окремих слів. Списки. Послідовні списки у текстах. Таблиці. Доповнення готових таблиць. Змінювання та доповнення текстів з таблицями, зображеннями, схемами.</p> <p>Співпраця в Інтернеті Правила безпечного користування Інтернетом. Мережевий етикет. Різниця між реальним та віртуальним спілкуванням. Електронна пошта. Захист облікового запису. Культура листування. Інформаційні ресурси Інтернету. Пошук навчальних матеріалів в мережі. Навчальна</p>	<p>Учень/учениця: <i>має уявлення</i> про електронні карти; <i>орієнтується</i> в електронних навчальних картах для перегляду сузір'їв, Сонячної системи, материків та океанів Землі, України; у схемах та діаграмах; <i>уміє</i> доповнити власну карту міткою; доповнює пропущені дані в простих схемах, діаграмах; <i>використовує</i> схеми та діаграми для усних виступів; <i>створює</i> в середовищі графічного редактора зображення; <i>уміє змінити</i> та <i>вдосконалити</i> зображення з використанням функцій обертання, зміни освітлення, кольору, поворотів, вирізання; <i>уміє</i> створити колаж з кількох зображень; <i>використовує у своєму мовленні</i> слова <i>колаж, обертання, освітлення, діаграма</i>.</p> <p>Учень/учениця: <i>має уявлення</i> про різноманіття електронних книг та бібліотек; <i>володіє</i> початковими навичками пошуку в бібліотеках за автором/авторкою, назвою; <i>має уявлення</i> про гармонійне розміщення об'єктів на аркуші текстового документа; <i>знає</i> призначення заголовків, абзаців, посилань; <i>орієнтується</i> у змісті текстового документа; <i>вміє</i> самостійно створити текст з 3-4 речень по 20 символів у кожному реченні; поєднувати текст, зображення, схеми на аркуші текстового документа; розташовувати текст лінійно, у вигляді списку, дотримуючись закономірності, даної в прикладі; доповнювати таблиці даними, знайомих з інших предметів; створювати на основі текстів таблиці та схеми (з готовим шаблоном таблиці чи схеми); <i>використовує у своєму мовленні</i> слова: <i>текстовий редактор, мітка, список, коментар</i>.</p> <p>Учень/учениця: <i>уміє</i> увійти у особистий обліковий запис поштової служби; <i>надіслати</i> лист вчителю/вчительці та однокласникам/однокласницям; <i>здійснювати навчальну діяльність</i> в Інтернеті за підтримкою та під контролем педагогів у закритому</p>

діяльність учня в Інтернеті.
Рівні доступу до навчальних матеріалів.
Співпраця в мережі (спільні документи, презентації, карти, колажі тощо).
Коментування та відгуки до створених однокласниками/однокласницями продуктів.
Служби для обміну знаннями, задоволення творчих потреб школярів. Сучасні пристрої для співпраці.

Алгоритми з розгалуженням і повторенням

Алгоритми з розгалуженням.
Цикли: повторення задану кількість разів.
Повторення до виконання умови.
Алгоритми з циклами.
Створення та виконання алгоритмів з розгалуженням та циклами для виконавців у середовищі програмування для дітей.
Сортування та впорядкування об'єктів за деякою ознакою.
Використання логічних висловлювань з «якщо - то...».

Інформація

Перетворення інформації. Перетворення інформації з текстової у графічну форму з використанням схем, діаграм. Перетворення інформації у вигляді тексту в таблицю з числами.
Передавання інформації. Пристрої для передавання інформації. Джерело інформації. Приймач інформації.
Пристрої введення та виведення інформації.
Зберігання інформації. Носії інформації.
Кодування інформації. Кодування та декодування інформації.
Складові комп'ютера. Історія виникнення пристроїв для роботи з інформацією.

захищеному середовищі в тому числі й разом з іншими учнями/ученицями;
обрати служби для задоволення власних навчальних, творчих потреб серед запропонованих вчителем/вчителькою;
знає засоби захисту власного облікового запису;
розрізняє особливості віртуального спілкування;
надає доступ однокласникам/однокласницям до власних навчальних матеріалів за електронною адресою;
коментує продукти діяльності однокласників/однокласниць у мережі;
уміє захищати свій інформаційний простір під час віртуального спілкування;
використовує у своєму мовленні слова *віртуальний, мережевий етикет, електронна пошта, пароль, обліковий запис, доступ*.
Учень/учениця:
уміє виконувати, створювати та записувати алгоритми з розгалуженням та циклами;
впорядкувати об'єкти за деякою ознакою;
будує висловлювання з використанням зв'язки «якщо - то» у заданій ситуації;
використовує у своєму мовленні слова *розгалуження, цикл*.

Учень/учениця:
має уявлення про те, що людина може здійснювати різні дії з інформацією;
перетворює інформацію: текстової та числової форми в графічну у вигляді схем, діаграм за допомогою поданих учителем/вчителькою шаблонів;
називає спосіб подання інформації;
наводить приклади інформації, поданої різними способами;
має уявлення про передавання, зберігання, кодування інформації;
про носії інформації;
називає 3-5 пристроїв для передавання інформації;
розрізняє та наводить приклади пристроїв для введення та виведення інформації (3-5);
описує способи **та наводить приклади** кодування і декодування інформації;
розуміє, що інформацію можна зберігати, опрацьовувати та передавати на великі відстані в закодованому вигляді;
використовує у своєму мовленні слова *передавання, зберігання, кодування, декодування інформації, носії інформації, джерело, приймач інформації, пристрої*

3.8. Я У СВІТІ

Пояснювальна записка

Навчальний предмет «Я у світі» реалізує освітню галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти і спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, зокрема його громадянське і патріотичне виховання.

Метою предмета є формування здатності дитини на саморозвиток відповідно до своїх здібностей, інтересів і потреб; виховання молодшого школяра як громадянина України – вільної, демократичної, освіченої людини, здатної до незалежних моральних дій; формування навчальних вмінь і навичок та потреби в навчанні, а також здатності до практичного і творчого використання набутих знань; сприяння збагаченню духовного світу та моральної культури дитини, становленню її світогляду.

Ця мета досягається шляхом реалізації таких **завдань**:

— формування у дітей уявлень про себе як особистість, розуміння своєї неповторності, цінності для людини життя і здоров'я, сім'ї та родини, рідної мови, народних традицій і звичаїв, позитивного ставлення до національних цінностей українського народу та інших етносів і націй.

— виникнення в учнів стійкого відчуття належності до шкільної та місцевої громад, українського народу, європейської цивілізації та людства, позитивного ставлення до законів і атрибутів Української держави, почуття гордості за українців, які зробили вагомий внесок у розвиток української та світової спільнот;

– виховання гуманної, соціально активної особистості, здатної усвідомлювати переваги чеснот, норм, установок та якостей, притаманних громадянину демократичного суспільства;

– оволодіння способами діяльності і моделями поведінки, що відповідають чинному законодавству України, враховують інтереси і потреби громадян, передбачають повагу і взаєморозуміння між людьми;

– розвиток навичок взаємодії у сім'ї, колективі, суспільстві через активне спілкування з соціальним оточенням, накопичення досвіду комунікативної діяльності, толерантної поведінки, співпереживання і солідарності з іншими людьми;

– формування вміння самостійно приймати відповідальні рішення щодо власної моральної поведінки у різноманітних життєвих ситуаціях (уміння зробити вибір і прийняти рішення в конкретній ситуації, знайти вихід із складної соціальної проблеми);

– випробування учнями себе у ролях громадянина України, члена шкільної громади, дитячого колективу, грамотного споживача та природокористувача, активного учасника соціальних, культурних, природоохоронних акцій, становлення навичок бажаної поведінки;

– утвердження ціннісного ставлення до навколишнього світу та тривких мотивацій для здійснення позитивних вчинків.

Предмет „Я у світі” за навчальним планом реалізується в 3-4 класах і охоплює такі теми: „ Я – Людина”, „Я та інші”, „Я – українець”, „ Я –європеець”, що сприяє поетапному усвідомленню учнями єдності компонентів „Я – сім'я – школа – рідний край – Україна – світ”; розкриває взаємодію людей у сім'ї, колективі, суспільстві;

передбачає активні контакти дітей з природними соціальним оточенням, накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей демократичного суспільства.

Зміст навчальної програми підкреслює важливість набуття учнем/ученицею життєвих компетентностей, необхідних для життя в соціумі та швидкозмінному світі, спрямовує на особистісно орієнтований (перетворення змісту навчання з моделі для «всіх» на суб'єктивні надбання одного учня/учениці, що їх можна виміряти) і діяльнісний (може бути реалізований тільки в діяльності, тобто в процесі виконання конкретним учнем/ученицею певного комплексу дій) підхід до навчання. Особливо важливого значення надається зв'язку змісту навчання з життям, оскільки відсутність відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення їх до аналізу життєвих ситуацій.

Відповідно до Рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) "Про основні компетенції для навчання протягом усього життя" і Державного стандарту початкової загальної освіти реалізація завдань предмету «Я у світі» сприяє формуванню в молодших школярів **ключових компетентностей**:

соціальної (здатність налагоджувати взаємодію з іншими дітьми та дорослими, працювати в команді, знаходити порозуміння, запобігати конфліктам, приймати самостійні рішення, відповідати за їх наслідки для оточення, ціннісно ставитися до довкілля та своєї особистості);

громадянської (усвідомлення своїх прав і обов'язків, використання моделей поведінки, які відповідають нормам моралі і права, здатність критично мислити, приймати рішення, виявляти громадянську позицію у ставленні до природи, до людей, до самого себе);

загальнокультурної (здатність сприймати духовно – моральні основи життя людини, досягнення національної та світової культури, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності) опановувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей між народами, різноманітності світу й людської цивілізації.

уміння вчитися (здатність визначати мету своєї діяльності, проявляти зацікавленість навчанням, володіти навичками самоконтролю і самооцінки, набувати індивідуального досвіду самоорганізації, робити нескладні дослідження);

інформаційно-комунікативної (вміння добувати, осмислювати, аналізувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися різноманітною довідковою літературою, уміння здійснювати комунікацію у групі та в колективі).

При цьому увага акцентується на результатах навчання, у якості яких розглядається не сума заучених знань, умінь, навичок, а здатність відповідно діяти в різних життєвих ситуаціях.

Курс має між предметних характер, не дублюючи попри це науково-пізнавального матеріалу інших навчальних предметів. Його зв'язки з іншими шкільними предметами зумовлені насамперед тим, що він, об'єктивно, є ядром виховних впливів початкової школи на дитину.

Пріоритетну роль в організації навчальної діяльності молодших школярів необхідно надавати активним методам і формам, що ґрунтуються на демократичному стилі, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи, творчості, розвивають уміння міркувати, аналізувати, ставити запитання, шукати власні відповіді, робити

висновки. Ефективними є колективні, групові та індивідуальні творчі справи, використання проектних, інтерактивних, інформаційно-комунікаційних технологій. Важливим є включення молодшого школяра в активну пізнавальну, дослідницьку діяльність (оскільки об'єкти вивчення важливо сприймати безпосередньо), створення умов для самовираження, організації комунікативного спілкування, застосування в навчальному процесі елементів дискусії, що є ефективними засобами розвитку особистості, її громадянської позиції.

Необхідно сприяти тому, щоб дитина використовувала набуті нею знання про способи громадянської активності як у знайомих, так і змінених, нових ситуаціях, що впливатиме на розвиток досвіду індивідуальної творчої діяльності.

Розподіл годин на вивчення кожної теми та вибір конкретного навчального матеріалу залишаються за вчителем.

4 клас (34 години)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
Я – Людина	
<p>Я – неповторна людина. <u>Навчальний проект</u> (індивідуальний проект) Постать, що подолали життєві труднощі (за вибором учнів). Життя – найвища цінність. <u>Практична робота</u> (Обговорення ст. 6 Конвенції ООН про права дитини, ст. 3, ст. 21, ст. 27 Конституції України). Особистісний розвиток людини упродовж життя. Навчання як засіб досягнення життєвої мети. Як самому себе виховувати? <u>Практична робота</u> (за вибором учителя) Плануємо пізнавальну діяльність (пізнавальну тему обирає учень). Планування самонавчання, взаємонавчання. <u>Навчальний проект</u> (індивідуальний, за вибором учня) «Історія досягнень людини (в науці, спорті чи мистецтві)», «Мої досягнення».</p>	<p>Учень/учениця: <i>має уявлення про неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, здібності, характер), неприпустимість заподіяння будь-якої шкоди собі й іншим;</i> <i>розповідає про свої інтереси, хобі;</i> <i>пояснює, чому всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах;</i> <i>розуміє значення знань, освіти, працелюбства в житті людини, в досягненні життєвих успіхів;</i> <i>планує свою діяльність для досягнення конкретної мети;</i> <i>наводить приклади досягнень відомих людей;</i> <i>презентує власні успіхи та успіхи людей, з яких бере приклад.</i></p>
Я та інші	
<p>Роль сім'ї в моєму житті. Мій родовід. Бюджет сім'ї. Економія і збереження майна. <u>Навчальний проект</u> (дослідницький, індивідуальний) Дослідження своїх витрат за тиждень (які товари чи послуги були потрібними і якісними, а на покупці яких можна було зекономити) Культура поведінки учня. Засоби масової інформації мого міста/села/селища. <u>Практична робота</u> Написання замітки до місцевої газети про</p>	<p>Учень/учениця: <i>пояснює, чому права та обов'язки батьків і дітей є взаємними;</i> <i>дбає про збереження майна та ощадливе використання сімейного бюджету;</i> <i>дбає про збереження природних об'єктів, цілісність майна та ощадливе використання ресурсів школи, місцевої громади, до яких він/вона належить;</i> <i>має уявлення про культуру взаємин людей в сім'ї, школі, на вулиці; ініціює, підтримує і завершує розмову, дотримуючись етикетних норм спілкування;</i> <i>виявляє інтерес до діяльності засобів масової інформації; розуміє її значення у житті людей;</i></p>

<p>важливі події, що відбулися в місті/селі/селищі.</p> <p><u>Соціальна (екологічна) акція</u> (тематика за вибором учителя).</p> <p>Чому виникають конфлікти? Як налагодити хороші взаємини?</p> <p><u>Практична робота</u></p> <p>Складання правил ведення дискусії.</p> <p>Дискусія (на вибір вчителя): «Чим відрізняється стійкість від упертості?», «Чи може неправда бути рятівною?», «Де закінчується щедрість і розпочинається марнотратство?», «В яких випадках бути хитрим добре, а в яких – погано.</p>	<p>уміє тримати дистанцію, відчувати межу бажаної-небажаної поведінки;</p> <p>бере участь в дискусії: вислуховує, погоджується, відстоює власну точку зору, домовляється;</p> <p>моделює спосіб поведінки у відповідності до конкретної ситуації.</p>
Я – українець	
<p>Україна – незалежна, демократична, правова держава.</p> <p>Національні та державні символи України. Конституція України (ст.10, ст. 20, ст. 67).</p> <p><u>Практична робота.</u></p> <p>Створення фотоколажу (проведення конкурсу малюнків) на одну із тем (на вибір): «Державні символи у моєму житті», «Хліб і сіль -символи української гостинності», «Свята нашої держави».</p> <p>Приклади правопорушень серед дітей і юридична відповідальність за їх скоєння.</p> <p>Моделювання різних соціальних ролей (учень-вчитель-директор школи-продавець-екскурсовод-водій-міліціонер і т.д.)</p> <p><u>Навчальний проект (груповий, за вибором учнів)</u></p> <p>«Я пізнаю Україну», «Сім чудес України», «Визначні місця мого краю».</p>	<p>усвідомлює призначення Конституції України та українського законодавства;</p> <p>усвідомлює себе громадянином України;</p> <p>орієнтується у своїх правах і обов'язках;</p> <p>аргументує значення дотримання правил співжиття в суспільстві, невідворотність відповідальності за порушення законів, прав інших людей;</p> <p>дбає про пам'ятки природи, історії та культури України.</p> <p>знає про можливі правопорушення серед дітей, наводить приклади;</p> <p>застосовує знання про свої права у конкретних життєвих ситуаціях;</p>
Я – європеєць	
<p>Україна на карті світу. Найбільші українські спільноти в інших країнах світу.</p> <p>Європейський Союз – співтовариство народів Європи.</p> <p><u>Навчальний проект (груповий, за вибором учнів)</u></p> <p>«Подорожуємо країнами Євросоюзу», «Подорожуємо країнами світу», «Українці, яких знає світ», «Знані в усьому світі українські вироби»</p> <p>Волонтерство як добровільна суспільно корисна діяльність.</p> <p><u>Практична робота</u></p> <p>Складання листа до ровесника-іноземця про свою країну.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>має уявлення про різноманітність країн світу, про місце України на карті світу;</p> <p>розпізнає символіку Європейського Союзу; розповідає про окремі досягнення українців в різних галузях (у науці, культурі, спорті тощо);</p> <p>має уявлення про Землю як спільний дім для всіх людей, необхідність толерантного ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів;</p> <p>бере участь у суспільно корисній діяльності.</p>

3.9. ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я

Пояснювальна записка

Здоров'я — найперша необхідна умова успішного розвитку кожної людини, її навчання, праці, добробуту, створення сім'ї і виховання дітей.

Навчити дітей берегти і зміцнювати своє здоров'я — одне з найважливіших завдань сучасної школи, яке має стати атрибутом будь-якої освітньої діяльності у навчальному закладі і поза його межами. Здоров'язбережувальна компетентність як ключова формується на міжпредметному рівні за допомогою предметних компетенцій з урахуванням специфіки предметів та пізнавальних можливостей учнів початкових класів. Здоров'язбережувальна компетентність формується шляхом вивчення предметів освітньої галузі «здоров'я і фізична культура» і передбачає оволодіння учнями відповідними компетенціями. З урахуванням мети і завдань зміст освітньої галузі визначається за такими змістовими лініями: здоров'я і фізична культура.

Мета предмета «Основи здоров'я» – формування здоров'язбережувальної компетентності учнів на основі оволодіння ними знаннями про здоров'я та безпеку, практичними навичками здорового способу життя і безпечної поведінки, формування в них ціннісного ставлення до життя і здоров'я, сприяння їх фізичному, психічному, соціальному і духовному розвитку.

Головними завданнями предмета є:

- формування в учнів знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, взаємозв'язок організму людини з природним, техногенним і соціальним оточенням;
- розвиток в учнів мотивації дбайливого ставлення до власного здоров'я, удосконалення фізичних, соціальних, психічних і духовних його чинників;
- виховання в учнів потреби у здоров'ї, що є важливою життєвою цінністю, свідомого прагнення до ведення здорового способу життя;
- набуття учнями власного здоров'язбережувального досвіду з урахуванням стану здоров'я;
- розгортання у повсякденному житті практичної діяльності задля збереження власного здоров'я та здоров'я інших людей.
- формування в учнів соціальної і життєвої компетентності на основі засвоєння ними соціальних норм; розвиток навичок взаємодії у сім'ї, школі, колективі, громадянському суспільстві;
- формування в учнів основ споживчої культури, умінь приймати рішення щодо власної поведінки у різноманітних життєвих ситуаціях;
- оволодіння учнями моделями поведінки і способами діяльності, які відповідають українському законодавству.

Реалізація мети та завдань предмета буде ефективною за умов:

- постійного мотивування учнів до здорового способу життя і безпечної життєдіяльності;
- застосування інтерактивних технологій навчання, що забезпечують індивідуалізацію сприйняття, активну участь кожного учня і групову взаємодію;

- переважання практичних дій і вправлянь учнів у засвоєнні навчального матеріалу;
- забезпечення зв'язку між теоретичними відомостями й можливостями їх практичного застосування;
- організація комунікативного спілкування, застосування в навчальному процесі ігрових методів, елементів дискусії, методу проєктів, які є ефективними засобами розвитку особистості, її громадянських якостей;
- забезпечення змістових та мотиваційних зв'язків предмета з навчальним матеріалом інших предметів початкової школи (фізична культура, природознавство, Я у світі, читання тощо);
- співпраці вчителя з батьками, батьків з дітьми;
- ціннісного ставлення вчителя до свого здоров'я, особистого прикладу дотримання правил здорового і безпечного способу життя.

Змістову основу предмета складають такі базові поняття: *здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечна поведінка, здоров'язбережувальна компетентність, здоров'язбережувальні компетенції (життєві і спеціальні навички)*.

Здоров'я розглядається як:

- стан загального фізичного, психологічного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад (ВООЗ).
- процес формування, збереження, зміцнення, відновлення фізичної, соціальної, психічної та духовної його складових.

Здоровий спосіб життя — усталений спосіб життєдіяльності людини, метою якого є формування, збереження, зміцнення і відновлення здоров'я.

Безпечна поведінка — поведінка людини, яка не загрожує її життю і здоров'ю та безпеці інших людей.

Здоров'язбережувальна компетентність – здатність учня застосовувати *здоров'язбережувальні компетенції* в умовах конкретної життєвої або навчальної ситуації на користь збереження, зміцнення і формування здоров'я.

Здоров'язбережувальні компетенції (життєві та спеціальні) – це суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень, які сприяють здоров'ю у всіх сферах життєдіяльності людини.

Зміст програми для кожного класу структурується за такими розділами: 1) здоров'я людини; 2) фізична складова здоров'я; 3) соціальна складова здоров'я; 4) психічна та духовна складові здоров'я.

Розділ «Здоров'я людини» передбачає формування цілісного уявлення учнів про здоров'я, безпеку і розвиток людини та їх взаємозв'язок із способом життя і навколишнім середовищем.

Розділ «Фізична складова здоров'я» спрямовано на вивчення чинників, що впливають на фізичне благополуччя дитини.

Розділ «Соціальна складова здоров'я» присвячено вивченню чинників, що впливають на соціальне благополуччя людини та правил безпечної поведінки у навколишньому середовищі.

Розділ «Психічна та духовна складові здоров'я» містить інформацію щодо чинників, які впливають на емоційний, інтелектуальний та духовний розвиток учня. Профілактика шкідливих звичок розглядається в контексті розвитку позитивної

самооцінки, навичок критичного мислення й уміння приймати виважені рішення.

Програму побудовано за концентричним принципом. Зазначені розділи є наскрізними для всієї початкової школи, в кожному класі зміст і обсяг пропонованої учням інформації, організація її засвоєння змінюються відповідно до зростаючих пізнавальних і психологічних особливостей учнів. За умови дотримання державних вимог до результатів навчання послідовність і кількість годин на ці складові у підручниках і календарних планах можуть змінюватися відповідно до авторського викладу, робочого плану школи, необхідності своєчасного реагування на конкретні умови, в яких відбувається навчально-виховний процес (наближення епідемій, стихійне лихо, інфекційні хвороби тощо).

Особливість методики проведення уроків у початковій школі полягає в тому, що оволодіння здоров'язберезувальною компетентністю потребує багаторазового вправлення, насамперед у процесі групової взаємодії. Тому необхідна організація практичної, ігрової, індивідуальної та колективної діяльності учнів, що базується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії вчителя з учнями і учнів між собою.

Особливістю **структури уроків** з основ здоров'я має бути гнучкість, органічне поєднання навчально-пізнавальної та оздоровчо-рухової діяльності учнів, включати різні види діалогу, групової співпраці. Особливого значення для формування в учнів здорового способу життя та безпечної поведінки має емоційність і доступність навчального матеріалу, його унаочнення. Практичні роботи, зазначені в програмі, виконуються учнями в практично-дієвій формі під час опрацювання відповідної теми для досягнення мети уроку. Кількість годин на вивчення кожної теми учитель може визначати самостійно.

Узагальненим **результатом** навчання основ здоров'я у початковій школі є відповідний до віку рівень здоров'язберезувальної компетентності учнів. Деталізовані результати навчання у початковій школі представлено у вигляді державних вимог щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

4 клас

(34 годин, із них 2 години ~ резервні)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>1. Здоров'я людини Цінність і неповторність життя і здоров'я людини. Безпека життєдіяльності. Цілісність здоров'я: взаємозв'язок фізичної, соціальної, психічної і духовної його складових. Чинники здоров'я. Показники розвитку дитини.</p> <p><u>Практична робота</u> *Визначення рівня фізичного розвитку.</p>	<p>Учень/учениця н а з и в а ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • складові здоров'я; • чинники впливу на здоров'я; • чинники, що сприяють гармонійному фізичному розвитку; <p>п о я с н ю ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • цінність людського життя і здоров'я; • що таке безпека, небезпека та безпека життєдіяльності людини; • н е о б х і д н і с т ь п і д т р и м а н н я нормальної маси тіла; <p>р о з п і з н а ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • вікові зміни власного організму; <p>а н а л і з у ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • цілісність здоров'я; • вплив природних і соціальних чинників на здоров'я;

<p>2. Фізична складова здоров'я Збалансоване харчування. Вітаміни та їх значення для здоров'я. Питний режим. Значення води для життя і здоров'я людини. Вплив рухової активності на розвиток організму. Принципи загартовування. Профілактика порушень зору, слуху, опорно-рухового апарату у школярів. Відновлення рівня здоров'я після хвороби. Гігієна порожнини рота. Гігієна оселі. Повітря, його значення для здоров'я.</p> <p><u>Практичні роботи</u> Вправи для профілактики плоскостопості. *Гігієнічний догляд за порожниною рота. *Складання рекомендацій «Як підтримувати чисте повітря в оселі».</p>	<p>у м і ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначати рівень свого фізичного розвитку <p>Учні н а з и в а ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • групи харчових продуктів; • принципи загартування (поступовість систематичність, дозованість); • фактори, що забруднюють атмосферне повітря і повітря приміщень; <p>п о я с н ю ю т ь н е о б х і д н і с т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • уживання різноманітної корисної їжі і належної кількості води; • обмежувати вживання жирних, копчених і солодких продуктів та напоїв, смажених страв; • дбати про органи зору, слуху, опорно-руховий апарат; • регулярного провітрювання приміщень; <p>а н а л і з у ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • вплив малорухливого способу життя на здоров'я; • вплив шкідливих звичок на стан зубів і прикус; <p>у м і ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконувати фізичні вправи для розвитку сили, спритності, витривалості, комплекс процедур загартовування; • дотримуватися настанов для профілактики порушень зору, слуху, постави і плоскостопості; • поступово долати відставання, яке може виникнути внаслідок пропуску занять
<p>3. Соціальна складова здоров'я Традиції збереження здоров'я в родині. Знайомство з людьми. Дружба і здоров'я. Побудова дружніх стосунків. Вплив друзів. Протидія небажаним пропозиціям. Формування негативного ставлення до куріння та алкоголю. Вплив телебачення, комп'ютера, мобільних телефонів та інших електронних засобів на здоров'я. Вплив реклами на рішення і поведінку людей. Інфекційні хвороби, що набули соціального значення. Охорона здоров'я дітей. Гуманне ставлення до людей з особливими потребами. Наодинці вдома. Дії дитини за умов опосередкованої небезпеки: пожежа в іншій квартирі, іншому будинку тощо. Безпека школяра. Правила поведінки під час масових шкільних заходів. Вихід із непередбачених ситуацій поза межами домівки, школи. Безпека руху пішоходів. Сигнали</p>	<p>Учень/учениця н а з и в а ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • родинні традиції, сприятливі для збереження здоров'я; • різні способи казати «НІ!»; • медичні установи свого населеного пункту/мікрорайону; • способи допомоги людям з особливими потребами; • одяг і взуття, які можуть становити небезпеку у натовпі; • правила користування телевізором, комп'ютером, мобільним телефоном; • правила дорожнього руху на перехресті, майдані, в місцях ремонту дороги, під час ДТП; • причини ДТП; <p>р о з п і з н а ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ознаки дружніх стосунків; • способи тиску (умовляння, лестощі, погрози); • небезпечні ситуації, які потребують категоричної відмови; • види перехресть; <p>Учень/учениця п о я с н ю ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • чому окремі інфекційні хвороби набули соціального значення; • необхідність гуманного ставлення до людей з

<p>регулювання дорожнього руху. Види перехресть. Рух майданами. Дорожньо-транспортні пригоди (ДТП). Групи дорожніх знаків (6.1-6.4, 6.8-6.15, 7.1.4).</p> <p><u>Практичні роботи</u> Рольова гра «Будьмо знайомі!» Моделювання ситуації звернення за телефонами довіри. Моделювання ситуацій відмови від пропозицій, що можуть мати негативні наслідки. Моделювання ситуацій допомоги людям з особливими потребами.</p>	<p>особливими потребами;</p> <p>аналізують :</p> <ul style="list-style-type: none"> • вплив шкідливих звичок (куріння, вживання алкоголю) на здоров'я; • поведінку дитини у місцях великого скупчення людей; <p>уміють :</p> <ul style="list-style-type: none"> • знайомитися з людьми; • аналізувати позитивний і негативний вплив друзів; • критично ставитися до реклами алкоголю і тютюну; • правильно реагувати на обзивання, намовляння, бійки та інші дії своїх однолітків; • надавати допомогу і моральну підтримку тим, хто цього потребує; • уникати небезпечних місць в своєму мікрорайоні/населеному пункті; • дотримуватися правил переходу дороги в місцях перехресть, майданів з урахуванням місцевих умов; • безпечної поведінки у натовпі, під час масових шкільних заходів; <p>відтворюють :</p> <ul style="list-style-type: none"> • порядок дій у ситуації опосередкованої небезпеки, виклику рятувальних служб
<p>4. Психічна і духовна складові здоров'я Самооцінка і поведінка людини. Упевненість і самовпевненість. Повага і самоповага. Вибір і досягнення мети. Бажання, можливості, обов'язки. Воля і здоров'я людини. Звички і здоров'я. Формування звичок. Розвиток творчих здібностей. Заохочення однолітків до здорового способу життя.</p> <p><u>Практичні роботи</u> *Виконання проекту «Моя мета». *Виконання проекту з формування корисної звички. Виконання проекту: «Відомі параолімпійці». Виконання проекту: «Здоров'я всьому голова!» (розроблення плану вистави, творчого конкурсу, змагання тощо за тематикою здорового способу життя).</p>	<p>Учень/учениця називають :</p> <ul style="list-style-type: none"> • вольові якості людини; • приклади справ, гідних поваги; <p>наводять приклади :</p> <ul style="list-style-type: none"> • активної, упевненої, пасивної і агресивної поведінки; • ситуацій, в яких гартується характер; <p>аналізують :</p> <ul style="list-style-type: none"> • різницю між упевненістю і самовпевненістю; • відмінність між «хочу», «можу» і «треба»; • вплив звичок на здоров'я людини; <p>Пояснюють :</p> <ul style="list-style-type: none"> • що таке повага і самоповага; • вплив самооцінки на поведінку людини; • значення позитивного ставлення людини до життя; <p>уміють :</p> <ul style="list-style-type: none"> • обирати мету, розробляти і виконувати план дій щодо досягнення мети (наприклад, формування корисної звички); • працювати в команді, мотивувати і зацікавлювати; • творчо мислити і продукувати ідеї для пояснення переваг здорового способу життя.

Підготовка і проведення вистави, творчого конкурсу, присвяченого заохоченню учнів до здорового способу життя (за рахунок резервних годин).

3.10. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

Пояснювальна записка

Навчальна дисципліна «Фізична культура» – самостійна галузь діяльності у соціокультурному просторі й викладається у загальноосвітніх навчальних закладах як окремий предмет.

Інваріантна частина Типових навчальних планів, до якої входить навчальний предмет «Фізична культура», сформована на державному рівні, і є однаковою для всіх загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від підпорядкування та форми власності.

Основна мета предмета «Фізична культура» – набуття учнями досвіду діяльності: навчально-пізнавальної, практичної, соціальної; формування в учнів стійкої мотивації і потреби у збереженні й зміцненні свого здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовленості, комплексного розвитку природних здібностей та моральних якостей; використання засобів фізичного виховання в організації здорового способу життя.

Мета предмету «Фізична культура» реалізується шляхом застосування комплексного підходу до вирішення навчальних, оздоровчих і виховних **завдань**:

- розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок життєво необхідних рухових дій, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності;
- розширення функціональних можливостей систем організму шляхом цілеспрямованого розвитку основних фізичних якостей і природних здібностей;
- збереження та зміцнення здоров'я школярів;
- формування загальних уявлень про:
 - фізичну культуру, її значення в житті людини, збереженні та зміцненні здоров'я, фізичного розвитку;
 - історичну спадщину та сьогодення спорту;
- забезпечення оптимального для кожного учня рівня фізичної підготовленості;
- формування інтересу до використання фізичних вправ як одного з головних чинників здорового способу життя;
- формування практичних навичок щодо самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку;
- реалізація комунікативної функції фізичного виховання;
- формування морально-вольових якостей та позитивного ставлення до оточуючої дійсності.

Змістом предмета «Фізична культура» у початковій школі є рухова активність із загальнорозвивальною спрямованістю. Він спрямований на формування в учнів ключових компетентностей: **соціальних** (здатність до співробітництва, взаєморозуміння, соціальної активності, формування фізичної культури особистості, основ здорового способу життя), **мотиваційних** (формування особистісних уявлень про престижність високого рівня здоров'я та фізичної підготовленості, здатність до навчання, творчий підхід до застосування рухових дій у різних умовах) та **функціональних** (здатність до оперування знаннями про рухову активність, знаннями з історії фізичної культури та спорту, розширення рухового досвіду з метою розвитку фізичних якостей і природних здібностей відповідно до вікових особливостей,

засвоєння термінологічних та методичних компетентностей), які відображають низку вимог до фізкультурної діяльності, що поступово розширюється й удосконалюється.

У даній програмі ключові компетентності виступають індикаторами – результатами навчальних досягнень. Тому державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів являють собою сукупність ключових компетентностей і відображають базовий зміст програми.

Основними компонентами змісту предмета «Фізична культура» є:

- **інформаційний**, що поєднує в собі знання про наукові засади фізичного виховання, які відображають спрямованість навчального предмету на пріоритетний розвиток фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я, основні умови і способи його збереження та зміцнення ;

- **операційний**, що поєднує в собі підходи до засвоєння учнями цінностей фізичної культури, визначає орієнтацію практичних методик на розвиток пізнавальної і творчої активності школярів та реалізацію диференційованого підходу;

- **мотиваційний**, що поєднує в собі знання основ збереження й зміцнення здоров'я, створення умов для формування в учнів індивідуальних ціннісних орієнтацій на заняття фізичними вправами, задоволення соціально-значущих і особистісно орієнтованих потреб.

У програмі вимоги викладені у певній послідовності з урахуванням ускладнення видів діяльності учнів (репродуктивна, продуктивна, творча); особливостей психічних процесів; особливостей діяльності учня залежно від характеру знань, які засвоюються. Зважаючи на це, державні вимоги задекларовані за мірою ускладнення: «називає», «розпізнає», «пояснює», «характеризує», «виконує», «використовує», «володіє», «дотримується».

Програма розроблена за моделлю «на базі стандартів» відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 462 від 20.04.2011 р. Вона робить акцент на розвиток навичок мислення, міжособистісних відносин, творчої співпраці всіх учасників навчально-виховного процесу і покликана сприяти системним реформам національної освіти, процесам її інтеграції до європейського та всесвітнього освітнього простору.

При розробці навчальної програми «Фізична культура» враховані основні вимоги до складання навчальних програм:

- **узгодженість зі стандартами галузі:**
 - відповідність мети, завдань і змісту;
 - відповідність загальним дидактичним принципам;
 - відповідність вибору методів навчання структурним компонентам змісту навчання (розуміння притаманних предмету основних понять, закономірностей тощо; значимість засвоєного у розвитку особистості);

- **придатність для всіх учнів:**

- врахування вікових особливостей;
- врахування статевих особливостей;
- врахування регіональних (місцевих) особливостей;
- врахування рівня здатності учнів;

- **наступність і прогрес:**

- наступність змісту (для 1-х – 4-х і 5-х – 9-х класів);
- наступність досягнень (для 1-х – 4-х і 5-х – 9-х класів);

- **зручність використання:**

- ступінь деталізації;
- доступність розуміння підходу до побудови програми;
- доступність термінів, що використовуються;
- доступна для непрофесіоналів мова написання.

Предметом навчання у початковій школі в галузі фізичного виховання є **рухова активність із загальноосвітньою спрямованістю**.

Програма предмета “Фізична культура” складається з пояснювальної записки і таких розділів:

I. Основи знань з фізичної культури.

II. Способи рухової діяльності:

- вправи для формування культури рухів з елементами гімнастики;
- вправи для оволодіння навичками пересувань;
- вправи для опанування навичками володіння м'ячем;
- стрибкові вправи;
- ігри для активного відпочинку;
- вправи для розвитку фізичних якостей;
- вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.

III. Додатки (за бажанням вчителя):

- Використання бальної оцінки в системі педагогічного контролю фізичної підготовленості школярів.

- Умови виконання вправ для визначення резервних можливостей учнів.

- Орієнтовні показники динаміки змін розвитку фізичних якостей учнів 2-х, 3-х і 4-х класів (результат на кінець навчального року).

- Показники рухової компетентності учнів за період навчання з першого по четвертий клас.

Варіативний модуль:

- Лижна і ковзанярська підготовка.
- Плавання.
- Хореографія.

Виходячи з назви освіти у 4-х класах – «початкова загальна освіта» – у програмі навчальний матеріал розподілений не за видами спорту, а за способами рухової діяльності, що дає змогу школярам опанувати основами рухових дій, які у подальшому можуть удосконалюватися у будь-якому виді спорту, обраному учнем.

До вправ для формування культури рухів з елементами гімнастики увійшли вправи основної гімнастики, організуючі вправи, елементи акробатики, вправи корегувальної спрямованості та ті, що пов'язані із незвичним положенням тіла у просторі.

Вправи для оволодіння навичками пересувань забезпечують формування життєвонеобхідних ходьби, бігу, танцювальних кроків, способів лазіння та перелізання, пересування на лижах та ковзанах, плавання. У разі відсутності умов для проведення лижної, ковзанярської підготовки або плавання, навчальні години використовуються для вивчення інших складових програми.

Вправи для опанування навичками володіння м'ячем включають елементи володіння малим і великим м'ячем, які в подальшому дозволять оволодіти навичками

метань та основами спортивних ігор: волейболу, гандболу, баскетболу, футболу тощо.

Стрибкові вправи об'єднують види стрибків: зі скакалкою, стрибки у глибину, у висоту, у довжину, опорні стрибки.

Ігри для активного відпочинку (рухливі й народні ігри) систематизовані за відповідними видами рухової діяльності. Водночас, враховуючи різнобічну спрямованість ігрового матеріалу й комплексний підхід у розвитку фізичних здібностей, його можна вводити в уроки, на яких формуються навички з різних видів рухової діяльності. Крім того, цей розділ містить основи туризму (4 клас). Усі компоненти цього розділу спрямовані на формування в учнів умінь і навичок, які вони можуть використовувати під час активного відпочинку.

Вправи для розвитку фізичних якостей систематизовані за ознаками функціональної дії для розвитку певних фізичних здібностей. Це дозволить вчителю підбирати необхідні вправи, розробляти на їхній основі різноманітні комплекси, використання яких дозволить планувати навантаження і забезпечувати наступність у розвитку основних фізичних якостей.

Використання вправ для формування постави і профілактики плоскостопості досягає позитивного ефекту за умови багаторазового повторення правильного положення тіла у різних вихідних положеннях та під час пересування.

Порушення постави визначається візуально: під час зовнішнього огляду перевіряють висоту розміщення плечових ліній, нижніх кутів лопаток. Асиметрію лопаток визначають і за допомогою вимірів сантиметровою стрічкою методом "трикутник": дитина перебуває у своїй звичайній позі, а вимірюють сантиметровою стрічкою такі показники: від VII шийного хребця (який найбільше виступає) до нижнього кута лівої та правої лопатки. Якщо постава фізіологічно нормальна, то ці відстані рівні.

До цього розділу увійшли вправи, що сприяють вихованню координації рухів, суглобно-м'язового відчуття, вміння управляти своїм тілом, вправи на рівновагу та балансування, на розвиток рухливості суглобів.

Враховуючи психологічні особливості молодших школярів, програма дозволяє планувати комплексні уроки, які дають можливість включати в урок різнопланові фізичні вправи, що підвищують зацікавленість та емоційний стан учнів.

Навчати молодших школярів руховим діям доцільно, застосовуючи переважно ігровий метод. Це сприятиме створенню позитивного емоційного клімату і формуванню стійкого інтересу до занять фізичною культурою.

Теоретичний матеріал тісно пов'язаний із практичним. Він передбачає формування в учнів основ знань про особисту гігієну, загартування, самоконтроль, організацію найпростіших форм самостійних занять фізичними вправами, історію та сьогодення олімпійського руху. Надання теоретичних знань здійснюється у процесі уроків фізичної культури.

З метою визначення вихідних даних (вересень-жовтень) та динаміки фізичної підготовленості учнів проводиться визначення їх резервних можливостей за видами, що визначають рівень розвитку основних фізичних якостей:

- швидкості – біг до 30 м (залежно від віку і статі);
- витривалості – біг, спортивна ходьба або змішане пересування на довгі дистанції (залежно від віку і статі);
- гнучкості – нахил тулуба вперед з положення сидячи ;

- сили – підтягування у висі та у висі лежачи;
- спритності – “човниковий” біг 4 x 9 м з перенесенням предмета;
- швидкісно-силових якостей – стрибок у довжину з місця.

Визначення резервних можливостей учнів рекомендується здійснювати декілька разів протягом навчального року. Види діяльності та час для його проведення вчитель обирає з урахуванням пори року, матеріально-спортивної бази школи. Наведені вище види вправ можуть бути доповнені іншими вправами (на розгляд учителя). Орієнтовні показники динаміки змін розвитку фізичних якостей учнів 3-х і 4-х класів (результат на кінець навчального року) надані у додатку 3.

Відповідно до завдань навчальної програми, підвищення мотивації учнів до самовдосконалення рекомендується застосовувати такі компоненти визначення:

п/п	Компонент визначення	% у визначенні навчальних досягнень	Спосіб оцінювання
.	Ставлення до уроків, відвідування, участь, підготовленість до уроку	10 %	Спостереження вчителя
.	Навички і вміння, визначені навчальною програмою, вміння застосовувати їх в ігрових ситуаціях	20 %	Моніторинг, спостереження вчителя, самооцінювання (починаючи з 3 класу)
.	Розвиток фізичних якостей (сила, витривалість, швидкість, гнучкість)	20 %	Моніторинг
.	Особистий прогрес учня у показниках фізичної підготовленості	20 %	Моніторинг
.	Знання та їх застосування на практиці (основні поняття, визначені програмою, правила ігор, розуміння процесів, що відбуваються в організмі під час виконання вправ тощо)	15 %	Спостереження вчителя, самооцінювання (починаючи з 3 класу)
.	Поведінка: соціальна поведінка, відвідування спортивної секції, участь у змаганнях, дотримання правил безпечної поведінки і збереження здоров'я на уроках та у позаурочних заходах	15 %	Спостереження вчителя, взаємне оцінювання серед учнів, самооцінювання (починаючи з 3 класу)
	ВСЬОГО:	100 %	

Оцінювання навчальних досягнень учнів 4-х класів здійснюється вербально. Орієнтовні показники рухової компетентності учнів, поданих у додатку 4, містять результати, що характеризують належний («безпечний») рівень умінь і навичок школярів певного віку.

Програма передбачає реалізацію змісту обсягом трьох годин на тиждень. У ній не подається точна кількість годин на вивчення тих чи інших розділів. Враховуючи рівень фізичної підготовленості учнів, їх інтереси та здібності, стан матеріально-спортивної бази навчального закладу, кліматичні умови, вчитель самостійно виділяє певну кількість годин на вивчення складових кожного виду рухової діяльності.

Зважаючи на регіональні особливості й умови навчання на місцях, в реалізацію змісту базової програми допускається внесення змін і доповнень обсягом не більше 20–30 % від загальної кількості годин.

За наявності відповідних умов учитель має право використовувати навчальний матеріал з плавання, лижної та ковзанярської підготовки, хореографії (відповідно до варіативної програми схваленою МОН).

Регіональні програми з доповненнями та змінами погоджуються з обласними, Київським міським управліннями освіти і науки державних адміністрацій і надсилаються для затвердження у відповідному порядку до Міністерства освіти і науки України.

Основною формою організації навчально-виховного процесу з фізичної культури в загальноосвітньому навчальному закладі є урок. На уроках фізичної культури здійснюються міжпредметні зв'язки з історією, музикою, хореографією, основами здоров'я та іншими предметами.

Головними вимогами до сучасного уроку фізичної культури є:

- забезпечення диференційованого підходу до учнів з урахуванням стану їхнього здоров'я, статі, рівня фізичного розвитку та підготовленості;

- забезпечення оптимізації навчально-виховного процесу із застосуванням елементів інноваційних методів навчання і виховання та здійснення міжпредметних зв'язків;

- забезпечення освітньої, виховної, оздоровчої, розвивальної та інструктивної спрямованості;

- формування в учнів умінь і навичок самостійних занять фізичними вправами.

Важливою умовою здійснення навчально-виховного процесу з фізичної культури є дотримання дидактичних принципів навчання: свідомості й активності; наочності; доступності та індивідуалізації; систематичності та послідовності; міцності та науковості. Творче використання на уроках фізичної культури цих дидактичних принципів вимагає застосування адекватних методів навчання.

Враховуючи психологічні особливості молодших школярів, уроки фізичної культури повинні викликати в учнів позитивні емоції, з цією метою необхідно творчо використовувати ігрові методи, музичний супровід, сучасні комп'ютерні технології тощо.

Більшість уроків фізичної культури доцільно проводити на відкритому повітрі (узимку в тиху погоду при температурі не нижчій – 12 градусів). У приміщенні, де проводяться уроки фізичної культури, температура повітря має бути не нижча +14 градусів.

У теплу погоду на відкритому повітрі та у спортивному залі форма одягу учнів – спортивні труси, футболка, спортивне взуття, у прохолодну погоду – спортивний костюм, спортивне взуття.

За результатами медичного огляду школярі тимчасово розподіляються на основну, підготовчу і спеціальну медичні групи. Всі вони відвідують обов'язкові уроки, але виконують загальнорозвивальні й коригувальні вправи з різним фізичним навантаженням (індивідуальний підхід) та ті, які їм не протипоказані.

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні взаємини між учасниками навчально-виховного процесу ґрунтуються на принципах педагогіки співробітництва, що передбачає взаємну довіру, взаємоповагу, що сприяють вирішенню завдань фізичного виховання учнів сучасної школи.

Комплексне вирішення завдань фізичного виховання школярів – справа всього педагогічного колективу, що здійснюється відповідно до Положення про

організацію фізичного виховання в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах (наказ МОН України від 02.08.2005 № 458) і Системи організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладах (наказ МОН України від 21.07.2003 № 486).

4 клас

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p><u>I. Теоретико-методичні знання</u> Фізичне виховання в Запорізькій Січі. Олімпійські чемпіони України. Роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової та дихальної систем організму. Характеристика основних способів регулювання фізичного навантаження (швидкість та тривалість виконання вправ). Основні прийоми самоконтролю. Роль фізичних вправ, спрямованих на формування правильної постави, характеристика послідовності їх виконання та запобіганні плоскостопості, захворювань очей. Правила рухливих ігор та безпеки на уроках фізичної культури і під час самостійних занять фізичними вправами.</p> <p><u>II. Способи рухової діяльності</u></p> <p>1. Вправи для формування культури рухів з елементами гімнастики:</p> <p><i>організовуючі вправи:</i> <i>загальнорозвивальні вправи;</i> <i>положення тіла у просторі:</i> <i>сіди</i> <i>виси та упори</i> <i>елементи акробатики;</i> <i>елементи рівноваги;</i> <i>вправи на релаксацію;</i></p>	<p>Учень,/учениця: <i>має уявлення</i> про фізичне виховання в Запорізькій Січі; <i>знає</i> олімпійських чемпіонів України; роль фізичних вправ у розвитку кістково-м'язової та дихальної систем організму; <i>пояснює</i> роль фізичних вправ для формування правильної постави та запобіганні плоскостопості, захворювань очей; <i>характеризує</i> основні способи регулювання фізичного навантаження (швидкість, тривалість та послідовність виконання вправ); основні прийоми самоконтролю; <i>дотримується правил</i> рухливих ігор та безпеки на уроках фізичної культури та під час самостійних занять фізичними вправами; <i>виконує: організовуючі вправи:</i> перешикування із колони по одному в колону по два (чотири) дробленням і зведенням і, навпаки, із колони по два (чотири) розведенням і злиттям; поняття про частини і точки розмітки гімнастичної зали; <i>загальнорозвивальні вправи</i> в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г); для формування правильної постави біля гімнастичної стінки, профілактики плоскостопості; <i>складає і виконує</i> комплекси ранкової гігієнічної гімнастики; <i>положення тіла у просторі:</i> <i>сіди</i> – перехід із сиду на п'ятах з нахилом в упор лежачи на стегнах; пружинчасті нахили у положенні сиду з різними положеннями ніг; перехід із сиду в сід зігнувши ноги та в сід кутом; лежачи перехід із сиду в упор ззаду; сід ноги нарізно на паралельних брусах (хлопці); <i>виси та упори</i> – упор на низьких паралельних брусах; махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на низькій перекладині (хлопці); махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на нижню жердину (дівчата); із упору на низькій перекладині (хлопці) і на нижній жердині (дівчата) зіскок з поворотом на 90 градусів; <i>вис</i> на зігнутих руках; вис кутом; піднімання прямих і зігнутих ніг у положенні вису на гімнастичній стінці;</p>

	<p><i>елементи акробатики:</i> “міст” із положення стоячи (з допомогою); стійка на голові і руках із зігнутими ногами; комбінація із 4 акробатичних елементів (на вибір вчителя);</p> <p><i>елементи рівноваги:</i> ходьбу по підвищеній та обмеженій опорі (гімнастична лава, низька колода) у поєднанні з перехресними поворотами, махами ногами, кроками польки з різними положеннями рук; комбінація елементів на 24 рахунки (на вибір вчителя);</p> <p><i>вправи на релаксацію:</i> «Літній день»; «Пташки»; «Снігова баба»; «Коники»; наперемінне напруження та розслаблення рук, стоячи в парах; «Задуй свічку» тощо;</p> <p>дотримується правил безпеки під час занять</p>
Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>2. Вправи для оволодіння навичками пересувань:</p> <p><i>ходьба</i></p> <p><i>біг</i></p> <p><i>танцювальні кроки</i></p> <p><i>лазіння та перелізання;</i></p>	<p>Учень/ учениця:</p> <p>виконує: <i>ходьбу</i> по спіралі; шеренговим кроком; ходьбу зі зміною напрямку за зоровим сигналом; <i>біг</i> із різних вихідних положень (сидячи спиною до напрямку бігу, лежачи на спині тощо), біг по слабопересіченій місцевості до 1000 м; біг з подоланням перешкод вертикальних (висотою до 60 см) та горизонтальних (шириною до 1 м); біг із зміною швидкості та напрямку за зоровим сигналом; біг 30 м з низького старту; біг по прямій; фінішування; біг зі зміною лідера;</p> <p><i>танцювальні кроки:</i> «галоп», «полька на місці»; основні кроки з носка та на повну стопу танцю – модерн; ритмічні завдання (поєднання кроків і рухів під музичний супровід);</p> <p><i>лазіння та перелізання:</i> лазіння по вертикальному канату у три прийоми; лазіння по горизонтальному канату; подолання лазінням, перелізанням та підповзанням смуги із 5-7 перешкод;</p> <p>дотримується правил безпеки під час занять, пов’язаних з пересуваннями.</p>
Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>3. Вправи для опанування навичками володіння м’ячем</p> <p><i>вправи з малим м’ячем (тенісним)</i></p> <p><i>вправи з великим м’ячем:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>елементи баскетболу</i> (м’яч для міні-баскетболу) - <i>елементи футболу</i> (м’яч футбольний №3) - <i>елементи гандболу</i> (м’яч гандбольний № 1); 	<p>Учень/ учениця:</p> <p>виконує: підкидання і ловіння м’яча після поворотів, присідань, оплесків тощо; метання м’яча “із-за спини через плече” на дальність з місця; метання м’яча у вертикальну ціль (мішень 1x1 м) на висоті 3 м з відстані 3 – 4 м на дальність відскоку; метання м’яча з різних вихідних положень;</p> <p><i>вправи з великим м’ячем:</i></p> <p><i>елементи баскетболу</i> – ловіння і передачі м’яча двома руками від грудей на місці та в русі (у парах, трійках, колонах); ловіння і передачі м’яча однією рукою від плеча; ведення м’яча правою і лівою рукою із зміною напрямку, швидкості, висоти відскоку, з обведенням стійок; кидки м’яча у кошик з близьких та середніх дистанцій однією рукою від плеча;</p>

	<p><i>елементи футболу</i> – зупинки м'яча стегном; ведення м'яча вивченими способами з обведенням стійок, “вісімкою”, по колу; удари вивченими способами на точність; фінти “відходом”, “ударом”, “зупинкою”; віднімання м'яча вибиванням у суперника, коли той рухається назустріч;</p> <p><i>елементи гандболу</i> – ловіння м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці (в парах, трійках, колі); кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою;</p> <p><i>застосовує</i> вивчені прийоми в іграх міні-баскетбол та міні-футбол;</p> <p><i>дотримується</i> правил безпеки на заняттях із застосуванням м'ячів та правил міні-футболу та міні баскетболу.</p>
Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>4. Стрибкові вправи: <i>стрибки зі скакалкою</i> <i>опорні стрибки</i> <i>стрибки у висоту</i> <i>стрибки у довжину</i></p>	<p>Учень/учениця: <i>виконує: стрибки зі скакалкою</i> на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків; стрибки, обертаючи скакалку вперед із перехреснуванням рук (дівчата); <i>опорні стрибки:</i> застрибування на гімнастичний місток; з розбігу 5-7 м застрибування на гімнастичний козел (кінь) в ширину в упор стоячи на колінах – перехід в упор присівши – зіскок вигнувшись; з розбігу 5-7 м настрибування на гімнастичного козла (коня) в ширину в упор присівши – зіскок вигнувшись; <i>стрибки у висоту</i> з розбігу способом “переступання”; серійні вистрибування з упору присівши; <i>стрибки у довжину</i> з розбігу 7-9 кроків способом “зігнувши ноги”;</p> <p><i>дотримується правил</i> безпеки під час занять стрибками.</p>
Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>5. Ігри для активного відпочинку: <i>рухливі ігри</i> <i>туризм</i></p>	<p>Учень/учениця: <i>бере участь у рухливих іграх та грає в них під час активного відпочинку:</i> <i>для вправ у формуванні культури рухів:</i> - «Фігури», «Займи вільне місце», «Слухай музику»; <i>для вправ для оволодіння навички пересувань:</i> – “Шишки, жолуді, горіхи”, естафети з лазінням та перелізанням, “Естафета звірів”, “Виклик”, “Наступ”, “Естафета по колу”; «Дискотека»; «Допомога другу»; «Танцювальна фігура, замри!» <i>для вправ для оволодіння навички пересувань:</i> – “Кружилиха”, “Переміна місць”, “Піймай жабу”; <i>для вправ для опанування оволодіння навичками м'яча</i> – “У горизонтальну мішень” “Слухай сигнал”, “Захист фортеці”, “М'яч у колі”, “Боротьба за м'яч”, міні-футбол, міні-баскетбол; «Артбол»; «Корфбол»; «Бадмінтон»; зимові ігри: «Кидання сніжок», «Гра з лопатою»,</p>

	<p>«Слід у слід», «Білі ведмеді», «Кинь далі!», «Швидкі та влучні», «Захист фортеці», «Лісова стежинка», «Сніговик», «Сніжкова естафета» - групова гра з призами;</p> <p>здійснює рух у похідному строю, зміну темпу руху; подолання природних перешкод; застосовує найпростіші прийоми самоконтролю під час туристської подорожі;</p> <p>обгрунтовує визначення місця для відпочинку та туристського бівуаку;</p> <p>дотримується правил рухливих і спортивних ігор (за спрощеними правилами) та правил безпеки під час їх проведення; правил техніки безпеки під час туристичної подорожі; вимог гігієни туриста.</p>
<p>Зміст навчального матеріалу</p>	<p>Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці</p>
<p>6. Вправи для розвитку фізичних якостей:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>сили</i> - <i>швидкості</i> - <i>витривалості</i> - <i>гнучкості</i> - <i>координації</i> 	<p>Учень/учениця: застосовує вправи для розвитку:</p> <p><i>сили</i> – загальнорозвивальні вправи з набивними м'ячами (вага – 1 кг), з гантелями (вага – 500 г); намотування на горизонтально розташовану палицю мотузки з вантажем на кінці; сидячи згинання та розгинання рук в упорі ззаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів у положенні лежачи на спині; вистрибування із положення присіду; лазіння по гімнастичній стінці або підтягування на гімнастичній лаві з додатковим обтяженням; передачі набивного м'яча із різних вихідних положень; стрибки по розмітках у присіді; застрибування на складені купою мати з наступним зіскоком;</p> <p><i>швидкості</i> – біг з високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг з різних вихідних положень на дистанцію 10-15 м; прискорення до 15 м; біг з гори у максимальному темпі; прискорення за сигналом; багатократні кидки м'яча у стіну в максимальному темпі;</p> <p><i>витривалості</i> – повторний біг 3-5 х 30м (із збереженням або зменшенням інтервалу відпочинку); стрибки зі скакалкою до 2 хв. (у темпі 110-120 стрибків на хвилину);</p> <p><i>гнучкості</i> – у положенні лежачи на спині одночасне відведення рук і ніг назад; вправи на розтягування в парах; пружинчасті похитування у положенні “шпагат” (у різних площинах); нахили тулуба назад у різних вихідних положеннях (із допомогою); пружинчасті нахили тулуба із різних вихідних положень;</p> <p><i>координації</i> – довільне подолання поодиноких перешкод; подолання смуги перешкод (разом з акробатичними елементами, висами перелізаннями, підлізаннями); вправи з асиметричними рухами руками і ногами; підкидання і ловіння м'яча після виконання різноманітних рухових дій (присідань,</p>

	поворотів, перекидів, перекатів тощо); <i>демонструє</i> безпечний рівень фізичної підготовленості; <i>дотримується</i> умов виконання тестових вправ.
Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>7. Вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Загальнорозвивальні вправи на місці</i> • <i>Загальнорозвивальні вправи в русі</i> • <i>Загальнорозвивальні вправи з предметами</i> • <i>Вправи на відчуття правильної постави</i> • <i>Вправи для запобігання плоскостопості</i> 	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>виконує:</i> загальнорозвивальні вправи на місці вправи для м'язів шиї: нахили та повороти голови; для м'язів шиї: нахили та повороти голови; для м'язів верхніх кінцівок плечового поясу: згинання та розгинання рук, пружинчасті рухи, нахили, викрути для м'язів спини, живота, тулуба: з різних вихідних положень, вправи на рівновагу, статичні вправи; для м'язів нижніх кінцівок: присіди, напівприсіди, випади, стрибки;</p> <p><i>загальнорозвивальні вправи в русі:</i> кроки, ходьба, біг з поворотами тулуба, вправи на координацію;</p> <p><i>загальнорозвивальні вправи з предметами:</i> з гімнастичними палицями, м'ячами, зі скакалкою, з мішечками піску на голові під час ходьби;</p> <p><i>вправи на відчуття правильної постави:</i> біля гімнастичної стінки та біля дзеркала, вертикальний вис;</p> <p><i>вправи для запобігання плоскостопості:</i> ходьба по дрібним предметам, біг, піднімання на носки, стрибки;</p> <p><i>виконує</i> комплекси вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості;</p> <p><i>дотримується:</i> вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості.</p>

3.11. МИСТЕЦТВО

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма навчального предмету інваріантної складової Типових навчальних планів початкової школи розроблена відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти в освітній галузі “Мистецтво”. У її змісті інтегруються *музична, образотворча та мистецько-синтетична* змістові лінії. Програма спрямована на поліхудожнє виховання особистості, формування в учнів основ цілісної художньої картини світу.

Мета вивчення навчального предмету «Мистецтво»: у процесі сприймання та інтерпретації творів мистецтва, практичної художньо-творчої діяльності формувати в учнів комплекс ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей, який забезпечить здатність до художньо-творчої самореалізації особистості.

Ключові компетентності – якості особистості, що дають змогу ефективно брати участь у різноманітних сферах діяльності (загальнокультурна, соціальна, інформаційно-комунікативна тощо).

Міжпредметні естетичні компетентності – здатність особистості виявляти естетичне ставлення до світу, естетично оцінювати предмети та явища у різних сферах життєдіяльності, що формується під час опанування різних видів мистецтва та їх взаємодії.

Предметні мистецькі компетентності – здатність особистості до пізнавальної діяльності та творчого самовираження у певному виді мистецтва – музичному, образотворчому, театральному та ін., що, що формується під час їх сприймання і практичного опанування.

Завдання:

навчальні:

■ засвоєння початкових знань, елементарних уявлень і понять про види та жанри мистецтва, особливості художньо-образної мови музичного та візуального мистецтва у взаємозв'язках із синтетичними мистецтвами (хореографія, театр, кіно, цирк, мультиплікація);

■ розширення художньо-естетичного досвіду, опанування елементарними художніми вміннями та навичками у процесі практичної діяльності;

■ набуття початкового досвіду зі створення художніх образів у процесі власної елементарної творчості;

виховні:

■ виховання в учнів естетичного ставлення до дійсності та емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, художніх інтересів та естетичних смаків;

■ виховання елементарних світоглядних уявлень і ціннісних орієнтацій, розуміння учнями зв'язків мистецтва з природним і культурним середовищем, життєдіяльністю людини, сучасною технікою, засобами масової інформації;

■ виховання здатності сприймати, інтерпретувати та оцінювати художні твори, висловлювати й аргументувати особистісне ставлення до них;

■ виховання потреби в художньо-естетичному самовдосконаленні відповідно до вікових можливостей;

розвивальні:

- збагачення емоційно-почуттєвої сфери;
- розвиток загальних і спеціальних мистецьких здібностей;
- стимулювання художньо-образного мислення, проявів уяви та інтуїції, творчого потенціалу особистості.

Основні принципи програми “Мистецтво”:

- *системність, наступність, лінійність, інтегративність* у побудові змісту, коли домінуючі змістові лінії музичного та образотворчого мистецтва реалізуються систематично й послідовно, по одній висхідній лінії, з поступовим ускладненням від класу до класу і збагачуються елементами мистецько-синтетичної змістової лінії;
- *компетентнісний підхід*, спрямованість курсу на формування в учнів ключових, предметних і міжпредметних компетентностей;
- органічний зв'язок *універсального* (загальнолюдського, полікультурного), *національного* (державного) і *регіонального* (етнолокального, краєзнавчого) компонентів мистецької освіти;
- єдність навчання, виховання й розвитку учнів засобами мистецтва; зв'язок навчальної діяльності та позаурочної естетико-виховної роботи;
- цілісність мистецьких знань та уявлень, емоційно-ціннісного ставлення, умінь і творчості;
- діалогічність; варіативність форм, методів, технологій.

Зміст і структура програми

Зміст навчального предмету побудовано за моделлю **поліцентричної інтеграції** мистецьких знань, що передбачає інтегрування домінантних змістових ліній – музичної та образотворчої, які органічно поєднуються в єдиний тематичний цикл на основі естетико-світоглядної орієнтації і збагачуються елементами хореографії, театру і кіно, які входять до мистецько-синтетичної змістової лінії. Спільними для всіх видів мистецтва є відображення в художніх образах закономірностей людського буття, що зумовлює єдину тематичну структуру програми “Мистецтво”, логіку об'єднання навчального матеріалу в цілісні тематичні блоки. Ставлення особистості до себе та до інших людей, до світу природи та культури – провідні цінності, які стають базовими у конструюванні змісту початкової мистецької освіти. Розумінню специфіки художньо-образної мови кожного з видів мистецтва сприяє інтеграція елементів змісту на основі єдності універсальних художньо-естетичних понять («ритм», «контраст», «симетрія», «форма», «композиція», «динаміка» тощо). Особливості спільних тем, споріднених художньо-мовних аспектів змісту зумовлюють процес застосування інтегративних художньо-педагогічних технологій.

Інтеграція мистецьких знань учнів здійснюється на таких рівнях

- *духовно-світоглядному* (через спільний тематизм, що відбиває фундаментальний зв'язок усіх видів мистецтва з життям);
- *естетико-мистецтвознавчому* (через спільність або спорідненість мистецьких понять, універсальність естетичних категорій);
- *психолого-педагогічному* (через технології інтегрованих уроків різного типу).

Зміст програми включає такі умовно виділені наскрізні *компоненти*:

- 1) сприймання, аналіз-інтерпретація та естетична оцінка творів мистецтва;
- 2) практична художньо-творча діяльність учнів, самореалізація в царині мистецтва;

3) естетико-мистецтвознавча пропедевтика (засвоєння понять і термінів).

Методична система, що забезпечує реалізацію закладених у зміст програми ідей, спрямовується на розвиток таких якостей учнів як ініціативність, активність, самостійність, креативність. Для цього застосовуються ігрові, інтерактивні, проблемно-евристичні технології, емоціогенні ситуації; пріоритет надається засобам особистісно-розвивального спрямування, що забезпечують суб'єкт-суб'єктну взаємодію, діалог культур. Важливого значення набувають методи й прийоми стимулювання асоціативно-образного мислення (міжвидові мистецькі паралелі, аналогії, порівняння тощо), пошук учнями в мистецтві особистісно значущих смислів, співзвучних власному досвіду. Програма передбачає наступність із дошкільною та загальною середньою освітою, а також застосування широких міжгалузевих зв'язків в контексті естетизації освітнього середовища школи.

Орієнтовна світоглядно-виховна тематика і провідні завдання кожного року навчання

4 клас. Розширення і поглиблення знань учнів про мистецтво українського народу, народів, що проживають в Україні, а також інших народів світу. Усвідомлення єдності змісту і форми в художніх творах, багатства способів художнього вираження людських почуттів і ставлень до багатогранного світу культури. Формування елементарних уявлень про історичні й географічні координати розвитку мистецтва. Узагальнення знань учнів щодо видової та жанрової специфіки мистецтв, особливостей їх художньо-образних мов. Стимулювання емоційно-ціннісного ставлення учнів до мистецтва, забезпечення умов для художньо-творчої самореалізації. Осмислення різноманітних зв'язків у системі **“мистецтво – культура”**.

Орієнтовна тематична структура

4 клас. **СВІТ У МИСТЕЦЬКИХ ШЕДЕВРАХ**

I тема. Мій мальовничий, світанковий край

II тема. Ми діти твої, Україно!

III тема. Подорожі країнами і континентами

IV тема. Дзвони минулого, шляхи майбутнього

4 клас. СВІТ У МИСТЕЦЬКИХ ШЕДЕВРАХ

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учнів
<p>I тема. Мій мальовничий світанковий край Музичне мистецтво Народна музика. Музична спадщина рідного краю. Музична форма (композиція): одночастинна і двочастинна, зокрема куплетна. ХТД: Спів пісень, поширених у рідному краї, виконання супроводу на народних інструментах. Сприймання та аналіз-інтерпретація музики. Виконання найпростіших партитур для оркестру дитячих інструментів. <i>Орієнтовні твори для сприймання:</i> Укр. нар. пісні й танцювальна музика (за вибором). <i>Д.Леонтович</i> Дударик, <i>М.Калачевський</i> Українська симфонія (фрагменти), <i>Г.Майборода</i></p>	<p>Музичне мистецтво Учень (учениця) має уявлення про музичний фольклор рідного краю; порівнює жанрові особливості музичного фольклору рідного краю (пісні, танці); розрізняє музичні форми (одночастинна, двочастинна, зокрема куплетна); уміє співати народні пісні, поширені у ріднім краї; супроводжувати свій спів грою на найпростіших народних</p>

Гуцульська рапсодія (фрагменти), пісні народів, що проживають на території України (за вибором учителя)

Орієнтовні твори для виконання:

Пісні про рідний край, регіональний музичний фольклор, зокрема дитячий. Укр. нар. пісні «Чи не той то Омелько», «Садок вишневий коло хати» тощо; *В.Верховинець* Наша хата, *М.Дремлюга* Відлітали журавлі, *В.Гребенюк* Батьківщина, *Леся Горова* Пісенька для всіх.

Образотворче мистецтво

Різновиди декоративно-ужиткового мистецтва (ДУМ). Український декоративний розпис. Орнамент. Рух в орнаменті. Симетрія у творах ДУМ. Декоративні вироби в інтер'єрі. Центр композиції. Декоративний пейзаж.

ХТД: Побудова простого орнаменту; вправи на поєднання кольорів у орнаменті. Зображення симетричних форм, створення асиметричної декоративної композиції для оздоблення посуду (килима). Виявлення центру композиції в декоративному пейзажі («Осінні роздуми», «Ранковий сад», «Опале листя»).

ХТ: розпис, аплікація, ліплення.

Орієнтовні твори для сприймання:

М.Білас Бойки, Троїсті музики, Коломийка (килим), *О.Гасиліна* Рушник орнаментальний, *О.Швець* Ваза, *В.Джуранюк* Керамічна пластика і розпис, *Т.Федорова* Лялька «Полісяночка», *М.Примаченко* Калиновий гай, Їде осінь на коні, *В.Касіян* Селянка з покуття, Гуцул, *А.Гроттгер*. Дівчина з Борщович.

Синтетичні мистецтва

Виконання народних пісень-ігор, поширених у рідному краї.

ДМК: Д/ф про культуру рідного краю (міста, області); м/ф «Покрова-покровонько»

інструментах;

висловлює оцінні судження щодо прослуханої музики;

орієнтується у поняттях:

музичний фольклор, обробка пісні, музична форма (композиція) одночастинна, двочастинна, куплетна.

Образотворче мистецтво

Учень/учениця

має уявлення про народне мистецтво; поширені види декоративно-ужиткового мистецтва (розпис, вишивка, кераміка тощо);

розрізняє основні види орнаментів **порівнює** характерні особливості декоративного і реалістичного зображень;

висловлює оцінні судження до творів мистецтва;

розуміє зв'язок між формою виробу та його оздобленням;

уміє створювати нескладні симетричні й асиметричні композиції із простих декоративних мотивів, виконувати замальовки з натури та за уявою об'єктів живої природи, архітектурних споруд;

орієнтується у поняттях:

орнамент, симетрія, центр композиції.

Синтетичні мистецтва

Учень /учениця

уміє передавати жестами й рухами образи в піснях-іграх;

орієнтується в засобах виразності мультфільмів, кінофільмів

Тема 2. Ми діти твої, Україно!

Музичне мистецтво

Пісні й танці народів, що проживають в Україні. Використання характерних народних мелодій у творчості композиторів. Форма: двочастинна, тричастинна. Жанри: мазурка, полонез, чардаш, рапсодія.

ХТД: Спів пісень народів, які проживають в Україні. Слухання та елементарна вербальна інтерпретація музики. Виконання на ударних інструментах ритмічного малюнку народних танців.

Орієнтовні твори для сприймання:

Народні пісні («Добрий мірошник» та ін.) та танці (Сіртакі, Бульба Камаринська); *Л.Ревуцький* Пісня, *М.Скорик* Гуцульська рапсодія (фрагмент), *Ф.Шопен* Полонез Ля мажор, Мазурки (за вибором),

Музичне мистецтво

Учень/учениця

має уявлення про використання характерних народних мелодій у творчості композиторів;

порівнює і характеризує пісні й танці народів України;

розпізнає музичні форми, що складаються з двох і трьох частин;

уміє виконувати пісні народів, що проживають в Україні, характерні ритми народних танців;

висловлює оцінні судження щодо прослуханої музики;

орієнтується у поняттях:

Й.Брамс Угорські танці (за вибором), *В.Монті* Чардаш, *Ф.Ліст* Угорська рапсодія; татарські, польські, білоруські, єврейські, німецькі, чеські, сербські, болгарські твори (за вибором учителя)

Орієнтовні твори для виконання:

Українські колядки та щедрівки. *О.Янушкевич* Козачата, *М.Балема* Рідна калина моя, *В.Гребенюк* Слався, Україно, *Л.Рожелюк* Пісня України, *М.Глінка* Гуде вітер вельми в полі, пол. нар. пісня Жайворонок, *Н.Рубальська* «Присвята рідній мові»

Образотворче мистецтво

Різновиди художньої творчості народів, які проживають на території України.

Елементи композиції натюрморту. Різновиди скульптури (монументальна, станкова). Силует, фактура. Петриківський розпис. Іграшка.

ХТД: Рельєф («Ворота старовинного міста», «Вхід до зоопарку»); Замальовки різних предметів (зі світу знайомих і незнайомих речей). Виконання натюрморту із предметів, простих за формою і різних за розміром та кольором. Виконання вправ на утворення різних фактур (площинні та об'ємні зображення). Організація зображення у замкненій формі: виготовлення обкладинки для книжки-сувеніру у формі іграшки. Виконання вправ на зображення елементів петриківського розпису. Виготовлення настінної прикраси (колективна композиція «На щастя, на долю...»)

ХТ: ліплення, малюнок кольоровими крейдами, розпис, аплікація.

Орієнтовні твори для сприймання:

Й.Коломієць Барило. Розпис *З.Линник*; *М.Діденко*. Іграшки-свистунці, *Г.Павленко-Черниченко* Блакитні птахи і квіти, *Б.Ходан* Тарілка; *П.Карпенюк* Скринька; *Ю.Корпанюк* Сучасна гуцульська дерев'яна тарілка, *О.Гелетюк*. Ліжник. Ліжник «Сливовий».

Синтетичні мистецтва

Виконання театралізованих різдвяно-новорічних обрядів.

ДМК:К/ф «Трембіта», «Грек Зорба», «Скрипаль на даху», «Кам'яна квітка», м/ф «Два веселі гуси», «Горщик каші».

Тема 3. Подорожі країнами і континентами

Музичне мистецтво

Пісенні мелодії і танцювальні ритми народів світу. Форма: рондо, варіації (особливості розвитку музики). Канон.

ХТД: Спів пісень, зокрема канонів. Пластичне відтворення їх емоційно-образного змісту. Слухання та елементарна вербальна інтерпретація музики. Творче самовираження в ритмічних імпровізаціях.

Орієнтовні твори для сприймання:

П.Чайковський Три танці з балету «Лускунчик»

мазурка, полонез, чардаш, рапсодія.

Образотворче мистецтво

Учень/учениця

має уявлення про різновиди художньої творчості народів, що проживають на території України;

називає найбільш відомі центри народних промислів України;

порівнює художні образи в різних видах народного мистецтва; зображення предметів, контрастних за формою та кольором;

розуміє значення кольору у художньому оздобленні предметів побуту;

уміє створювати нескладний рельєф; передавати лінією і кольором характер зображуваного; виконувати орнаменти та інші зображення у замкнених формах; передавати основні пропорції предметів у натюрморті;

орієнтується у поняттях:

рельєф, мотив, орнамент, петриківський розпис, ескіз, хенд-мейд

Синтетичні мистецтва

Учень /учениця

уміє імпровізувати різні ролі у різдвяно-новорічних обрядах та театралізованих.

Музичне мистецтво

Учень (учениця)

має уявлення про характерні мелодії і танцювальні ритми народів світу;

порівнює особливості музичного та образотворчого мистецтва народів світу;

характеризує розвиток музики у формі рондо, варіацій;

уміє співати канони; відтворювати емоційно-образний зміст пісні

(іспанський, арабський, китайський), *Л.Бетховен* Лендлер, *М. де Фалья* Іспанський танець, *Е.Гріг* Халлінг, *К.Дебюссі* Ляльковий кек-уок, *П.Мергенер* Вдихаємо Африку, *Й.Штраус* Вальс (за вибором), *В.А.Моцарт* Варіації на тему французької пісні «Пастух».

Орієнтовні твори для виконання:

Народні пісні: «Пастух» (фр.), «Про Віденський ліс» (австр.), «Row row» (англ., канон), «Yellow submarine» (англ.), «Весна» (нім., канон), «Санта Лючія» (італ.), *І.Кириліна* Зелене слоненя.

Образотворче мистецтво

Мистецтво народів світу. Архітектура. Види образотворчого та декоративно-ужиткове мистецтва (узагальнення). Жанри образотворчого мистецтва. Колорит. Композиція. Рівновага в композиції.

ХТД: Передача кольором емоційних станів у сюжетній композиції («Скарби стародавнього храму», «Таємниці індійської печери» тощо). Передача (елементарно) об'єму зображуваних предметів («Шляхами легенд»); Виконання архітектурного та гірського пейзажів. Ліплення двофігурної композиції (кенгуру з кенгуреням тощо); Виготовлення святкових атрибутів (ліхтарики, оригами тощо).

ХТ:, ліплення, рисунок, живопис, паперопластика, колаж.

Орієнтовні твори для сприймання:

Єгипетські піраміди, Велика китайська стіна, Колізей; Тадж Махал, Храм написів (культура майя) у Мексиці, *Ч.Беррі* Вестмінстерський палац (Британський парламент); *А.Г.Ейфель* Ейфелева вежа; *Й.Утзон* Оперний театр у Сіднеї, *А.Гауді* Храм Святого Сімейства (Церква Саргада Фамілія) у Барселоні.

Синтетичні мистецтва

Характерні елементи танців народів світу.
ДМК: М/ф «Пер Гюнт», х/ф «Країна фей».

пластичними рухами;

висловлює оцінні судження щодо прослуханої музики;

орієнтується у поняттях:
варіації, рондо, канон.

Образотворче мистецтво

Учень /учениця

має уявлення про види візуальних мистецтв;

називає основні види образотворчого мистецтва; мистецькі символи різних країн світу; основні художні техніки;

порівнює (на елементарному рівні) національні особливості світового образотворчого мистецтва та архітектури; архітектурні споруди за призначенням;

висловлює оцінні судження до творів мистецтва;

розуміє виражальні можливості кольору для передачі настрою та емоцій в живописі;

уміє передавати: елементарні пропорції фігури людини, плановість простору у пейзажі; характерні особливості поведінки тварин у скульптурі з пластичних матеріалів

орієнтується у поняттях:

архітектура, живопис, графіка; скульптура, декоративне мистецтво: вишивка, витинанка, писанкарство, розпис; натюрморт, пейзаж, портрет, побутовий, анімалістичний, історичний жанри; оригами

Синтетичні мистецтва

Учень/учениця

має уявлення про особливості танців народів світу.

IV тема. Дзвони минулого, шляхи майбутнього

Музичне мистецтво

Старовинна і сучасна музика. Старовинні танці: французький менует, іспанська сарабанда, англійська жига тощо. Жанри: сюїта, етюд.

ХТД: Спів. Сприймання та елементарна вербальна інтерпретація музики. Гра на дитячих інструментах (відтворення ритмів старовинних і сучасних танців). Імпровізація ритмічних образів (робот, акробат тощо). Створення концертної композиції з вивчених пісень.

Музичне мистецтво

Учень/учениця

має уявлення про старовинну і сучасну музику; старовинні танці (менует, сарабанда, жига);

порівнює старовинні танці із сучасними за характером музики;

розрізняє форми музичних творів;

уміє емоційно-виразно виконувати пісні; відтворювати ритми старовинних

<p><i>Орієнтовні твори для сприймання:</i> <i>Леся Дичко. Українські писанки, Ж.Рамо «Тамбурин», Д.Шостакович Шарманка, Й.С.Бах Фрагменти із сюїт (за вибором), прелюдія До мажор і До мінор I т. ДТК (у виконанні на клавесині В. Ландовської), В.Косенко Етюди у формі старовинних танців (за вибором), М.Лисенко Варіації на тему “Сонце низенько” (сарабанда), Ю.Щуровський Хо́да роботів.</i></p> <p><i>Орієнтовні твори для виконання:</i> <i>М.Балема Танець дружби, О.Янушкевич Дівчинка і вітерець, В.Гребенюк Прокляття війни, В.Бистряков Давайте розбудимо радість, Леся Горова Дитячі мрії.</i></p> <p>Образотворче мистецтво «Дерево життя» у народному мистецтві. Образ людини у різних видах мистецтва. Художній образ, міміка, жест. Автопортрет. Об’єм у живопису. Уявлення про дизайн.</p> <p>ХТД: Виконання декоративної писанкової композиції. Виготовлення кладеної витинанки («Дерево життя»). Зображення дітей різних національностей для колективної композиції («Живемо всі ми на Землі»). Передача об’єму в живопису (весна в натюрморті та пейзажі); створення колажу з різних матеріалів («Майбутнє творимо самі»).</p> <p><i>ХТ: воскові олівці, рисунок, живопис, колаж.</i></p> <p>Орієнтовні твори для сприймання: Зображення «дерева життя» у вишивці, декоративних розписах, різьбленні, витинанці, писанкарстві; <i>М. Приймаченко «Соняшник життя».</i></p> <p><i>Мікеланджело Створення світу, Леонардо да Вінчі Автопортрет, Т.Влененко Писанки за трипільськими мотивами. Писанки за гуцульськими мотивами, Н.Юренене У природі (витинанка), М.Чудна. Рушники.</i></p> <p>Картини місцевих художників та роботи майстрів ДПМ</p> <p>Синтетичні мистецтва Пантоміма (пластичні імпровізації) на тему “Танок прибульців з іншої планети”, хореографічна пантоміма «Рослинний та тваринний світ відродженої планети» (еко-імпровізація).</p> <p>ДМК: “Сказання про Ігорів похід”, “Данило – князь Галицький”, “Тайна третьої планети”, м/ф «Диво-дерево», «Про картини».</p>	<p>танців; імпровізувати сучасні ритми на дитячих ударних інструментах; висловлює оцінні судження щодо прослуханої музики; орієнтується у поняттях: сюїта, етюд</p> <p>Образотворче мистецтво Учень/учениця має уявлення про образи та символи в народному мистецтві; дизайн; розрізняє види орнаментів за мотивами; площинні і рельєфні орнаменти; портрет і автопортрет; порівнює художні образи у живописі, графіці, скульптурі; особливості архітектурних споруд сучасних та стародавніх; особливості реалістичного й декоративного зображень розуміє взаємозв’язок між декором, формою і призначенням предмета;; уміє застосовувати різні техніки, прийоми роботи з фарбами, графічними та пластичними матеріалами; передавати кольором об’єм предметів; самостійно обирати елементи для декорування виробів; орієнтується в поняттях: символ, орнамент, розпис, художній образ, автопортрет.</p> <p>Синтетичні мистецтва Учень /учениця уміє створювати образи засобами пантоміми у процесі самовираження; орієнтується в поняттях: міміка, жест, пантоміма, імпровізація.</p>
---	---

Примітка. Умовні скорочення:

ХТД – художньо-творча діяльність (орієнтовні завдання)

ХТ – художні техніки

ДМК – додатковий матеріал – кінофрагменти

3.12. ІНОЗЕМНА МОВА (АНГЛІЙСЬКА МОВА)

Пояснювальна записка

Оновлення змісту навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах пов'язується насамперед із деякими змінами в стратегічних напрямках розвитку сучасної шкільної освіти - спрямуванням навчальної діяльності на вироблення в учнів необхідних життєвих компетентностей, що у майбутньому давали б можливість випускникам школи комфортно почуватися в сучасному світовому мультинаціональному просторі. Це об'єктивно зумовлено низкою чинників, пріоритетним серед яких є тенденція на постійну глобалізацію та інтенсифікацію розвитку міжнародних контактів у різноманітних сферах життєдіяльності. Важливе місце в цих трансформаційних процесах належить питанню визначення та реалізації оновленого змісту навчання. Першочергово це забезпечується активною переорієнтацією шкільної іншомовної освіти на **комунікативно-діяльнісне, особистісно орієнтоване та культурологічне спрямування** навчального процесу. Саме цей аспект змушує різнобічно переосмислити теоретичні підходи до вибору ефективних технологій і засобів навчання іноземної мови.

Головна мета навчання іноземної мови у початковій школі - формування в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів.

На кінець 4-го класу учні загальноосвітніх навчальних закладів досягають рівня А1, учні спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов – рівня А2, що відповідає Загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти.

Початковий етап навчання іноземної мови у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь в аудіюванні, говорінні, читанні й письмі у межах програмних вимог.

За свідченням психологів, навчальна діяльність у початковій школі набуває специфічного змісту, що зумовлено особливостями формування та розвитку пізнавальних інтересів дітей цього віку, їхньої поведінки, емоційно -вольової та мотиваційної сфер, своєрідним характером діяльності та мовлення. На цьому віковому етапі становлення особистості молодшого школяра навчальна діяльність стає домінуючою. Вона відповідним чином зумовлює трансформації у психіці дитини, що охоплюють усі психофізіологічні особливості її розвитку і об'єктивно потребують урахування їх під час визначення змісту навчання. Пріоритетними є такі:

- підвищена емоційність, важлива роль образів у сприйманні та запам'ятовуванні нової інформації під впливом емоційних вражень і афективних переживань, що зумовлює забезпечення освітнього процесу яскравими та чіткими малюнками/фотографіями, які сприяють ефективнішому засвоєнню навчального матеріалу;
- незначна кількість у досвіді учнів раціональних прийомів виконання навчальної діяльності, що зумовлює широке використання навчальних мовних і мовленнєвих опор

для формування комунікативних умінь;

- мимовільність уваги, низький рівень її концентрації та орієнтація на сильний подразник, яким можуть бути цікаві та доступні ілюстрації та інші дидактичні засоби, що доцільно використовувати під час навчання;

- імпульсивність, реактивність, перевага збуджувальних процесів над гальмівними, що зумовлює раціональний добір для процесу навчання дидактично доцільних видів діяльності, котрі узгоджуються з віковими особливостями школярів та їхніми інтересами, не викликають труднощів у навчанні та вмотивовують його;

- здатність до запам'ятовування поки ще не усвідомлюваної інформації, що дає можливість презентувати окремі граматичні явища, які доцільно засвоювати на рівні лексичних одиниць, не аналізуючи їхню структуру (це буде зроблено на подальших етапах навчання);

- визначальна роль навчальної гри у процесі пізнавальної діяльності, що дозволяє активно використовувати дидактично доцільні ігрові види роботи, які характерні віковим особливостям учнів;

- схильність до копіювання, здатність до наслідування у діях, що дає можливість учням зачувати нескладні автентичні зразки мовлення, котрі не містять кальок із рідної мови або спрощених моделей спілкування; -незбалансованість аналітико-синтетичної діяльності, превалювання конкретного наочно-образного мислення, що зумовлює не використовувати вправи та завдання, котрі вимагають виконання складних аналітичних дій, ще не характерних учням молодшого шкільного віку;

- недостатній рівень розвитку операцій планування, узагальнення, систематизації, порівняння, усвідомленого творчого ставлення до виконання навчальної роботи, що спонукає до використання зразків як опору для успішного її здійснення.

Зазначені найтипівіші характеристики психологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку слугують науковотеоретичними засадами для добору та організації змісту навчання іноземної мови у початковій школі.

У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати необхідність і значущість володіння іноземною мовою як неповторним засобом міжкультурного спілкування. Усі залучені для цього навчальні засоби, повинні сприяти вихованню в учнів комунікативних потреб у пізнанні інших країн і народів, у пошуку друзів не тільки для спілкування, а й для вирішення найтипівіших проблем їхньої життєдіяльності.

Комунікативна, освітня, виховна і розвивальна цілі оволодіння змістом навчання реалізується через навчальні матеріали (тексти і діалоги) як основні мовленнєві одиниці, які містять в собі змістову і мовну інформацію та слугують певними засобами узагальнень іншомовного досвіду школярів.

Для успішної реалізації освітньо-розвивального потенціалу іноземної мови зміст навчання сприяє тому, щоб процес залучення учнів до вивчення предмета не тільки розширював їхній світогляд, а й давав змогу глибше розуміти власну культуру та її роль у духовному й моральному розвитку людства. Цьому сприяють не тільки навчальні тексти підручників, а й доступні для молодшого шкільного віку ілюстративні матеріали, що формують уявлення про інший світ, іншу культуру, вмотивовуючи своїм змістом потребу пізнавати їх засобами іноземної мови.

Лексичний і граматичний матеріал пред'являється двома способами: індуктивним і дедуктивним - у залежності від його складності та труднощів оволодіння. Якщо ці проблеми відсутні, то вивчення його доцільно розпочинати через функціональний контекст, що узгоджується з комунікативним методом навчання. Цей підхід передбачає встановлення нероздільного зв'язку між значенням, формою і функцією мовної одиниці, що є ключовим принципом діяльності, пов'язаної з її засвоєнням. Якщо мовні одиниці викликають певні труднощі (як правило, це граматичні явища, не характерні для рідної мови учнів, або ті, що мають суттєві розбіжності з їх аналогами в рідній мові), то навчання їх доцільно здійснювати дедуктивним шляхом.

Знайомство учнів із звуковою системою іноземної мови відбувається на основі імітативно-ігрових технологій в умовах комунікативних ситуацій, необхідних і достатніх для здійснення мовленнєвих дій, та розглядається як основний в постановці іноземної вимови, формуванні ритміко-інтонаційних навичок та звуко-буквених співвідношень.

Важливою умовою успішного оволодіння іноземною мовою на початковому етапі є організація систематичного повторення вивченого матеріалу, яке доцільно здійснювати в такий спосіб, щоб поступово в учнів розвивалися уміння аналізувати, систематизувати, моделювати, абстрагувати, порівнювати, узагальнювати, робити висновки.

Оволодіння іноземною мовою учнями початкової школи передбачає взаємопов'язане навчання всіх видів мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письма), коли кожний вид розглядається як мета і як засіб. Для цього використовуються відповідні вправи і завдання, виконання яких забезпечує комплексне оволодіння усним і писемним мовленням.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому частина граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка. Передбачається, що така робота буде проведена на подальших етапах, коли школярі досягнуть певного лінгвістичного досвіду у рідній мові, який буде їм слугувати базою для усвідомленого оволодіння іншомовним матеріалом.

Зміст навчання іноземної мови учнів початкової школи створюється на ідеях оволодіння нею у контексті міжкультурної парадигми, що передбачає взаємопов'язане засвоєння мови і культури. Орієнтація на цю технологію зумовлена викликами та перспективами розвитку мульти- та полілінгвостнокультурної світової спільноти, в якій перебуває людина і яка стає невід'ємним імперативом сьогодення. У зв'язку з цим одним із основних завдань навчання іноземної мови у початковій школі доцільно розглядати формування в учнів здібностей, готовності та бажання брати участь у міжкультурній комунікації у межах найтипівіших сфер і тем спілкування та самоудосконалюватися в подальшому оволодінні іншомовною комунікативною діяльністю відповідно до власних викликів і потреб. Виконання цього завдання забезпечує діяльність, спрямована на розвиток полікультурної та мультилінгвальної мовної особистості школяра вже на початковому етапі його навчання у школі.

Отже, зміст навчання іноземної мови учнів початкової школи ґрунтується на таких основних характеристиках:

1) відповідає актуальним комунікативно-пізнавальним інтересам молодших школярів і відбиває реальні потреби використання мови як засобу спілкування, є максимально наближеним до умов і цілей реальної міжкультурної комунікації;

2) стимулює розвиток інтересів учнів молодшого шкільного віку та позитивного ставлення до іноземної мови, здійснює вплив на їхню мотиваційну сферу;

3) прилучає учнів не тільки до нового для них мовного коду, але й до культури народу, носія цієї мови, що забезпечується чітким усвідомленням найголовніших спільностей та розбіжностей між чужою та рідною культурою, згідно з чим навчання поступово має організовуватись як «діалог культур»;

4) ґрунтується на досвіді оволодіння школярами рідною мовою, забезпечуючи випереджальне вивчення останньої; враховує загальнонавчальний досвід учнів, набутий ними під час оволодіння іншими предметами (міжпредметні зв'язки);

5) забезпечує освітні, виховні та розвивальні потреби школярів, у тому числі стимулює їхню самостійну діяльність, спонукає до рефлексії щодо якості власних навчальних досягнень і бажання їх удосконалювати.

Зміст навчання іноземної мови визначається цілями навчання і відповідає віковим особливостям учнів і їхнім інтересам. У зв'язку з цим важливого значення набуває *мовний, мовленнєвий, соціокультурний матеріал*.

Основні принципи добору навчального матеріалу:

- комунікативної цінності та достатності для реалізації цілей і завдань навчання спілкування у межах кожної теми;

- автентичності мовних (фонетичних, лексичних і граматичних), мовленнєвих (речень, текстів) одиниць, ілюстративних соціокультурних матеріалів, які використовуються для навчання спілкування;

- типовості мовленнєвих зразків і їх відповідності нормам спілкування, прийнятим у країні, мова якої вивчається;

- частотності використання у сучасному мовленні; мінімізації, який узгоджується з психофізіологічними можливостями учнів молодшого шкільного віку, відповідає цілям і завданням навчання та дає можливість успішно організувати процес оволодіння іншомовним спілкуванням у межах кожної теми згідно з вимогами чинної навчальної програми.

- мінімізації, який узгоджується з психофізіологічними можливостями учнів молодшого шкільного віку, відповідає цілям і завданням навчання та дає можливість успішно організувати процес оволодіння іншомовним спілкуванням у межах кожної теми згідно з вимогами чинної навчальної програми.

Добір навчального матеріалу здійснено раціонально, якщо він повністю відтворює дидактичну модель освітнього процесу, реалізовану в підручнику як основному засобі оволодіння мовою. Ця модель розглядається оптимальною за умови, що типи та види вправ і завдань як засоби навчання мови і мовлення організуються в такій послідовності та використовуються в такій кількості, що забезпечують ефективне формування навичок і вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності. Враховуючи комунікативні цілі навчання іноземної мови, в основу типології вправ доцільно покласти категорію спілкування та етапи його здійснення в навчальному процесі початкової школи. Такі вправи і завдання, окрім суто навчальної, виконують ще й

розвивальну, виховну й освітню функції, комплексно впливаючи в такий спосіб на розвиток молодших школярів.

Відповідно до основних положень **комунікативно-діяльнісного підходу** до навчання іноземної мови і з урахуванням вікових психологічних особливостей молодших школярів оптимальними засобами засвоєння навчального змісту є *мовні вправи*, що забезпечують оволодіння учнями фонетичним, лексичним і граматичним матеріалом і в такий спосіб готують їх до спілкування; умовно-мовленнєві вправи, що дають учням можливість усвідомлювати особливості використання (функції) мовних одиниць у безпосередніх мовленнєвих актах у результаті застосування їх у мікровисловлюваннях; *мовленнєві вправи*, що сприяють формуванню умінь здійснювати спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності; комунікативні завдання, що сприяють розвитку творчих здібностей учнів, самостійності та забезпечують формування готовності до спілкування внаслідок комплексного використання мовних навичок, мовленнєвих умінь і навчального досвіду (загальнонавчальних умінь).

Іншомовна діяльність молодшого школяра потребує створення позитивної мотивації, що є невід'ємним складником емоційного стану дитини і є одним із найважливіших психологічних чинників успішності вивчення іноземної мови і ключовим питанням організації навчання молодших школярів.

Зміст навчання сконструйовано на таких основних дидактичних і методичних принципах:

- *комунікативного спрямування навчальної діяльності;*
- *особистісно-орієнтованого навчання, що зумовлюється психофізіологічними особливостями дітей молодшого шкільного віку;*
- *врахування випереджального вивчення рідної мови, що передбачає послідовне оволодіння учнями мовними та мовленнєвими явищами на основі досвіду, набутого на уроках рідної мови;*
- *принцип мінімізації змісту навчання (тематики для спілкування, обсягу навчально-інформаційного матеріалу, на якому здійснюється спілкування, рівнів навченості молодших школярів з мови і мовлення), що забезпечує доступність навчального матеріалу і його достатність для задоволення комунікативних потреб спілкування у межах чинної програми;*
- *ситуативності та тематичної організації навчального матеріалу;*
- *діяльнісного характеру видів навчальної роботи;*
- *диференціації та індивідуалізації навчання, що забезпечують урахування особистісних якостей учнів, їхньої мотивації та готовності до засвоєння іноземної мови;*
- *соціокультурного спрямування процесу навчання; взаємопов'язаного та збалансованого навчання видів мовленнєвої діяльності; сприяння розвитку, освіті та вихованню молодших школярів.*
- *взаємопов'язаного та збалансованого навчання видів мовленнєвої діяльності;*
- *сприяння розвитку, освіті та вихованню молодших школярів.*

Навчання іноземної мови у початковій школі розглядається як **комплексний інтегрований етап** оволодіння предметом. Час, відведений на вивчення іноземної мови у 1 класі, доцільно розділити на два етапи: перше півріччя виділити на усне випередження (з фокусом на фонологічному аспекті мови), і друге півріччя – на

засвоєння звуко-буквенних співвідношень.

Однією з особливостей навчання іноземної мови у середніх загальноосвітніх навчальних закладах і зокрема в початковій школі є принцип концентричного пред'явлення тематичного матеріалу для організації спілкування в усній та письмовій формі протягом усього шкільного курсу. У зв'язку з цим одна і та ж тема може вивчатися впродовж кількох років. Навчальною програмою передбачається, що відповідно до мовного і загальнонавчального досвіду школярів вивчення таких тем поглиблюється у наступних класах, а тому повторення тематики зумовлюється саме зазначеним принципом.

Основними засобами оволодіння учнями іноземною мовою є навчально-методичні комплекти (підручники, робочі зошити, аудіо-, відеоматеріали, електронні засоби навчання), спеціально сконструйовані для початкової школи згідно з навчальною програмою та відповідно до основних положень комунікативно-діяльнісного, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів до навчання іншомовного спілкування.

Не менш важливим на сьогоднішній день у сучасній школі є самооцінювання. Одним з найефективніших інструментів, що допомагає розвинути в учні здатність до самооцінювання в іншомовному навчання є Європейське мовне портфоліо.

Основна суть портфоліо – «показати все, на що ти здібний(а)». Педагогічна філософія портфоліо передбачає зміщення акценту з того, що учень (учениця) не знає і не вміє, на те, що він знає і вміє з певної теми, розділу, предмета; інтеграцію кількісних і якісних оцінок; підвищення ролі самооцінки.

Використання Європейського мовного портфоліо дозволяє зробити процес іншомовного навчання більш прозорим для учнів, допомагаючи їм розвивати їхню здатність до відображення та самооцінювання, таким чином, надаючи їм можливість поступово збільшувати свою відповідальність за власне навчання.

Використовуючи Європейське мовне портфоліо у навчанні учні знайомляться із загальноєвропейськими рівнями володіння мовою, вчать працювати з ними. Отже, за допомогою Європейського мовного портфоліо спрощується процедура впровадження європейських стандартів оцінювання учнів, в тому числі під час формуючого чи підсумкового тестування, які здійснюються за допомогою дескрипторів відповідно до Загальноєвропейських рівневих стандартів.

Для успішної реалізації освітньо-розвивального потенціалу іноземної мови у початковій школі необхідно сприяти тому, щоб процес залучення учнів до вивчення предмета не тільки розширював їхній світогляд, але й сприяв би більш глибокому розумінню власної культури та її ролі в духовному та моральному розвитку людства.

Процес навчання іноземної мови у початковій школі організовується відповідно до мережі годин, визначених навчальним планом.

Учителі мають право вибору підручника, який відповідав би конкретним умовам навчання. Для повноцінного забезпечення навчального процесу вчитель, окрім підручника, який використовує у своїй роботі, може залучати інші засоби, адаптуючи їх до умов навчання.

Успішна реалізація змісту навчання іноземної мови можлива за умови раціонального застосування навчальних засобів як основних механізмів виконання мети і завдань.

Змістова частина Програми включає опис:

- тематики ситуативного мовлення та сфер спілкування;
- мовленнєвих функцій та засобів їх вираження;
- мовленнєвих умінь;
- мовних знань і навичок;
- соціокультурних знань;
- загальнонавчальних умінь.

Вимоги до рівня підготовки учнів (мовленнєва компетенція) подані по завершенні кожного року навчання визначають:

- що саме учні повинні знати і розуміти з кожного виду мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо);

- які уміння і навички у чотирьох видах мовленнєвої діяльності учень повинен отримати на кінець навчального року.

Розподіл годин за тематичним принципом не передбачений оскільки Програма носить концентричний характер і не містить чітких тематичних формулювань.

Зауважимо, що лише підручник не може забезпечити досягнення цілей, визначених державою до рівня володіння іноземною мовою випускників сучасної школи. Потрібно широко використовувати й інші засоби: робочі зошити, аудіо - та відеоматеріали, книжки для домашнього читання, текстові завдання тощо.

Доцільно активніше впроваджувати у практику школи електронні носії інформації, що не тільки урізноманітнюють навчальний процес, а й сприяють його ефективності, дозволяють індивідуалізувати та диференціювати навчальну діяльність учнів відповідно до їхніх особистісних рис, здібностей та рівнів навченості.

Основною формою навчання іноземної мови є урок. Зміст його визначає сам учитель. Він спирається на програму, матеріал підручника або посібника, який використовує у своїй роботі, враховує рівень навченості учнів і умови, у яких відбувається навчання. Види діяльності на уроці залежать від мети і завдань, вікових особливостей та інтересів учнів. Уроки мають бути комунікативно спрямованими, а тому пріоритетними видами діяльності є ті, що пов'язані з формуванням в учнів умінь і навичок використовувати мову як засіб спілкування. Зацікавленість учнів у засвоєнні мови значною мірою залежить від умотивованості навчальних дій, які виконуються на уроці.

Оволодіння іноземною мовою відбувається не тільки на уроці. А тому органічне поєднання уроку, домашньої і позакласної роботи забезпечить ефективне формування комунікативних умінь, сприятиме розвитку в учнів самостійності, комунікативнопізнавальної та соціальної активності.

Результати навчальних досягнень, яких мають досягти учні, визначені для кожного етапу навчання. Вони характеризують рівень умінь з кожного виду мовленнєвої діяльності та узгоджуються з «Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання».

АНГЛІЙСЬКА МОВА, 4 клас

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження
Особистісна	Оточення (моя сім'я та друзі)	<ul style="list-style-type: none"> • робити короткі повідомлення про події та факти; 	My name is... I am a pupil. What time is it?

	Помешкання Місце проживання Відпочинок і дозвілля (покупки у крамниці) Природа і навколишнє середовище (моє ставлення до тварин і природи) Подорож. (в аеропорту, на вокзалі)	<ul style="list-style-type: none"> розповідати про прочитане, почуте, побачене; запитувати про чийсь враження, думки, ставлення; висловлювати свої враження, думки, ставлення; розповідати про свої враження (від подорожі, свята); виражати настрій у відповідних мовленнєвих ситуаціях 	I read the book yesterday. Why did you yesterday? What was the weather like? I'm going to planttomorrow. Ok. I will help you. – Thank you. It's kind of you. Are you / they going to...? I'll do it tomorrow. – OK. It's made of ... I went to the school then I went to the swimming pool. Excuse me, how do you get to? They went to the shops to buy a new dress. We went upstairs quietly. How ...? How many ...? How much ...? A shop-assistant works in a shop and sells goods What's your favourite food? What do you eat it with? I'd like.... I hate/love/like singing.
Публічна	Свята і традиції		
Освітня	Шкільне життя (шкільні події)		

Лінгвістична компетентність		
Лексична Компетенція	Граматична компетенція	Фонетична компетенція
Населені пункти (місто, село, довкілля) Види помешкань Умеблювання Вільний час Види дозвілля Спорт Улюблені дитячі герої Магазины (назви) Опис природи Погода Види транспорту Свята Шкільні події	Граматичні структури засвоюються імпліцитно (шляхом сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях). Мовна компетенція (граматична правильність мовлення) формується за рахунок багаторазового вживання мовленнєвих структур. Дієслово: Future Simple, to be going to Умовний спосіб: I'd like ... Артикль: означений, неозначений. Прикметник: ступені порівняння Числівник: 1-100, порядкові	Вимова вивчених слів та виразів достатня для розуміння. Наголос у словах і реченнях. Особливості інтонації та мелодії англійських речень

	числівники. Прислівник: утворення Сполучник: than, or. Безособові речення: It's sunny.	
Соціокультурна компетентність		Загальнонавчальна компетентність
<ul style="list-style-type: none"> Знання культурних реалій спільноти, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов'язаної з такими аспектами: <ul style="list-style-type: none"> повсякденне життя; умови життя; норми поведінки та соціальні правила поведінки; дотримання правил ввічливості 		<ul style="list-style-type: none"> активно застосовувати мову, що вивчається; сприймати новий досвід (нову мову, нових людей, нові способи поведінки тощо) і застосовувати інші компетенції, для того щоб діяти у специфічній навчальній ситуації (на основі спостереження, здогадки, запам'ятовування тощо); уміти працювати з підручником та словником

На кінець 4-го класу учні:

Аудіювання	Говоріння		Читання	Письмо
	Монологічне мовлення	Діалогічне мовлення		
<p>-розуміють мовлення ретельно артикульоване, як у безпосередньому спілкуванні, так і в запису;</p> <p>- розуміють основний зміст прослуханих текстів різного характеру, побудованих на засвоєному мовному матеріалі;</p> <p>- розуміють короткі повідомлення у прозовій та віршованій формі, у межах тематики спілкування, як у безпосередньому спілкуванні, так і в запису</p>	<p>-роблять короткі повідомлення в межах тематики ситуативного спілкування;</p> <p>-роблять короткий переказ змісту почутого, побаченого, прочитаного, що містить знайомий мовний і мовленнєвий матеріал;</p> <p>-описують свій клас, кімнату, ігри і забави, погоду, сім'ю, свято, людей, тварин, види транспорту;</p> <p>-коментують зображене на малюнку або фото;</p> <p>-порівнюють осіб, предмети відносно певної ознаки;</p> <p>-висловлюють</p>	<p>-ведуть короткі діалоги етикетного та загального характеру;</p> <p>- розуміють і реагують на повсякденні вирази, спрямовані на задоволення потреб конкретного типу відповідно до ситуацій спілкування;</p> <p>- розігрують короткі сценки, виступаючи у певних ролях;</p> <p>- беруть участь у розмові на прості та звичні теми, використовуючи при цьому всі види запитань;</p> <p>- емоційно забарвлюють діалог, використовуючи відповідну</p>	<p>-читають уголос та про себе з повним розумінням короткі тексти, що містять мовний матеріал, засвоєний в усному мовленні;</p> <p>-розуміють основний зміст різнопланових текстів, пов'язаних із повсякденним життям;</p> <p>-читають і розуміють нескладні короткі тексти, де значення незнайомих слів розкривається на основі здогадки.</p>	<p>оформлюють лист, листівку-вітання;</p> <p>- описують себе, свою сім'ю, друзів, кімнату, забави, погоду, свято, подію, людей, природу, тварин та висловлюють своє ставлення до них.</p>

	своє ставлення до об'єктів, явищ, подій.	інтонацію, жести, міміку, вигуки, характерні для мовленнєвої поведінки носіїв мови.		
--	--	---	--	--

3.13. ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ

Пояснювальна записка

Освітня галузь “Технології” в молодших класах реалізується через зміст навчальних предметів “Трудове навчання” та “Інформаційно-комунікативна грамотність”, які є початковою ланкою загальної системи трудового навчання та виховання учнів. Трудове навчання в початковій школі є однією з ланок неперервної технологічної освіти, що логічно продовжує дошкільну освіту, створює базу для успішного опанування учнями технологій основної школи та здобуття професійної освіти. Трудове навчання в початкових класах є першою сходинкою до вибору майбутньої професії.

Метою “Трудового навчання” в початковій школі є формування і розвиток в межах вікових можливостей предметно-перетворювальної компетентності учнів, яка дає можливість їм самостійно вирішувати предметно-практичні та побутові задачі. Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання наступних завдань:

- формування в межах вікових можливостей узагальнених способів (алгоритмів) предметно-перетворювальної діяльності з дотримання безпечних прийомів ручної праці та економного використання матеріалів;
- розвиток творчих здібностей, елементів графічної грамоти, вмінь працювати в команді та навичок виконання операцій з ручних технік обробки матеріалів;
- набуття досвіду предметно-перетворювальної та побутової практичної діяльності, алгоритмів і способів предметно-практичних дій ручними техніками для оволодіння в основній школи основами технологій;
- виховання в учнів ціннісного ставлення до себе як суб’єкта предметно-перетворювальної діяльності, шанобливого ставлення до людей праці та їх професій, трудових традицій українського народу та інших народів світу.

Зміст “Трудового навчання” визначається за такими змістовими лініями: ручні техніки обробки матеріалів, технічна творчість, декоративно-ужиткове мистецтво та самообслуговування. Кожна змістова лінія передбачає формування культури виконання трудових дій. У результаті трудової діяльності в учнів формуються вміння та навички з обробки матеріалів, правильне уявлення про навколишню дійсність, розширюється загальний і політехнічний кругозір, виховується свідоме ставлення до праці. У молодшому шкільному віці предметна діяльність одночасно є і пізнавальною. А тому діяльність, яка передбачає обробку різних матеріалів, стає для дітей формою мислення, джерелом їх розумового розвитку.

Навчальну програму побудовано за такими принципами:

- навчальний матеріал диференціюється за видами діяльності (згинання, складання, різання, ліплення тощо) та конструкційними матеріалами (папір, картон, пластилін, природні та штучні матеріали та ін.), які ускладнюються в кожному класі залежно від просторово-предметних характеристик виготовлення виробів (за шаблоном на площині, за шаблоном на площині з елементами творчості, об’ємні, об’ємні з елементами творчості);
- види практичної діяльності диференціюються впродовж навчального року залежно від календарних свят (держаних і релігійних), регіональних традицій і звичаїв, які ускладнюються в кожному класі через добір об’єктів праці з врахуванням вікових

особливостей учнів;

Окремі елементи загальних тем навчальної програми (організація робочого місця на уроці, безпека життя при користуванні інструментами та матеріалами, бережливе та економне ставлення до використання матеріалів, самообслуговування та ін.) є наскрізними. Отримані учнями знання, сформовані вміння та навички розвиваються на кожному уроці в школі, позаурочній діяльності, зокрема на заняттях в групі продовженого дня та вдома.

У програмі не передбачена орієнтовна сітка розподілу навчальних годин за темами програмового матеріалу їх вчитель розподіляє самостійно з урахуванням матеріально-технічного забезпечення, бажання учнів та традицій регіону. Календарно-тематичне планування може укладатись творчими, динамічними групами, шкільними методичними об'єднаннями, індивідуально вчителями початкових класів що дає можливість розташувати послідовність вивчення тем на власний розсуд. Резерв часу, передбачається використовувати для проведення уроків узагальнення та повторення з використанням нестандартних форм, презентації проєктів, вивчення актуальних тем: «Сучасні технології виготовлення виробів», «Бісероплетіння», «Виготовлення об'ємних виробів з дроту» «Виготовлення виробів з збереженням народних традицій (ремесел) регіону», «Вирощування та догляд за рослинами», «Вирощування та догляд за птахами, тваринами», «Кулінарія» «Декоративно-ужиткове мистецтво», «Конструювання з використанням ігрових наборів і конструкторів та (або) їх електронних версій» та інші.

Трудове навчання у 4 класах базується на практичній діяльності учнів. Кожен урок трудового навчання в початковій школі передбачає виконання учнями практичної роботи. Її зміст визначається вчителем самостійно залежно від теми уроку та виду робіт, що виконуватимуться під час уроку. Об'єкти праці для виготовлення на уроках учнями добирає учитель опираючись на їхні побажання.

4 КЛАС

Орієнтовна сітка розподілу навчальних годин за темами програмового матеріалу

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Кількість годин
1.	Комбінування природних, штучних та пластичних матеріалів	
2.	Конструювання рухомих моделей з картону та паперу	
3.	Сюжетна витинанка	
4.	Виготовлення штучних квітів об'ємної форми	
5.	Колаж	
6.	Робота з пластичними матеріалами	
7.	Робота з сучасними штучними матеріалами	
8.	Плетіння	
9.	Вишивання	
10.	Об'ємна аплікація з тканини та гудзиків	
11.	Пап'є-маше	
12.	Дизайн, оформлення та оздоблення виробів	
13.	Самообслуговування. Одяг і взуття.	
14.	Екскурсії	1
15.	Резерв	4
	Всього	35

4 КЛАС

Навчальний пріоритетний матеріал

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
1.	<p>Комбінування природних, штучних та пластичних матеріалів. Комбінування природних, штучних та пластичних матеріалів. Послідовність дій під час виготовлення виробів з природних і пластичних матеріалів.</p> <p>Практична робота. Виготовлення виробів з природних та пластичних матеріалів.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про комбінування природних, штучних та пластичних матеріалів у виробках; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти, пристосування необхідні для виготовлення виробів з природних, штучних та пластичних матеріалів; – <i>розкриває</i> послідовність дій під час виготовлення виробів з природних, штучних та пластичних матеріалів; – <i>вміє</i> виготовляти вироби з природних, штучних та пластичних матеріалів.
2.	<p>Конструювання рухомих моделей з картону та паперу. Загальні відомості про способи виготовлення рухомих моделей з паперу і картону.</p> <p>Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення рухомих моделей.</p> <p>Практична робота.</p> <p>Виготовлення паперових моделей з рухомими деталями.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про конструювання рухомих моделей з картону та паперу; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення моделей з рухомими деталями; – <i>знає</i> способи виготовлення рухомих моделей з паперу та картону; – <i>володіє початковими навичками</i> виготовлення паперових моделей з рухомими деталями.
3.	<p>Сюжетна витинанка. Уявлення про особливості сюжетних витинанок різних регіонів України. Послідовність виготовлення виробів технікою витинанки.</p> <p>Практична робота. Виготовлення композицій силуетів героїв казок, мультфільмів, тощо технікою витинанки.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>знає</i> що таке сюжетна витинанка; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення витинанки; – має загальні уявлення про особливості сюжетних витинанок різних регіонів України; – <i>розкриває</i> послідовність виготовлення виробів технікою витинанки; – <i>вміє</i> виготовляти вироби технікою витинанки.
4.	<p>Виготовлення штучних квітів об'ємної форми. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення штучних квітів об'ємної форми. Послідовність виготовлення штучних квітів об'ємної форми. Способи кріплення елементів.</p> <p>Практична робота. Виготовлення квітів об'ємної форми.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про виготовлення штучних квітів об'ємної форми; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення штучних квітів об'ємної форми; – <i>розкриває</i> послідовність дій під час виготовлення штучних квітів об'ємної форми; – <i>знає</i> способи кріплення елементів

		виробу; – <i>вміє</i> виготовляти квіти об'ємної форми.
5.	Колаж. Поняття про колаж. Комбінування різноманітних матеріалів для створення композиції-колажу. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення колажу. Практична робота. Виготовлення сюжетної композиції-колажу за власним задумом.	<i>Учень/учениця:</i> – <i>має</i> загальні уявлення про колаж; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виробу технікою колаж; – <i>розкриває</i> специфіку комбінування різноманітних матеріалів для створення композицій-колажів; – <i>вміє</i> виготовляти сюжетні композиції-колажі за власним задумом
6.	Робота з пластичними матеріалами. Пластичні матеріали для виготовлення виробів (пластилін, глина, полімерна глина, солоне тісто). Послідовність виготовлення виробів об'ємної форми з пластичних матеріалів за власним задумом. Практична робота. Виготовлення з пластичних матеріалів об'ємних фігур тварин, героїв мультфільмів, казок, тощо. Створення колективних композицій з виготовлених виробів із запропонованої вчителем тематики.	<i>Учень/учениця:</i> – <i>має</i> загальні уявлення про виготовлення виробів з пластичних матеріалів; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення виробів з пластичних матеріалів; – <i>розкриває</i> послідовність виготовлення виробів об'ємної форми з пластичних матеріалів за власним задумом; – <i>вміє</i> виготовляти з пластичних матеріалів об'ємні фігури й творчо доповнювати їх; – <i>володіє навичками</i> створення колективних композицій з виготовлених виробів.
7.	Робота з сучасними штучними матеріалами. Властивості штучних матеріалів: пластик, поролон, синтепон, синтетична вата, тощо. Інструменти та пристосування для виготовлення виробів з сучасних штучних матеріалів. Послідовність виготовлення простих виробів з використанням пластику, поролону, синтепону, синтетичної вати. Практична робота. Виготовлення виробів з сучасних штучних матеріалів.	<i>Учень/учениця:</i> – <i>знає</i> властивості штучних матеріалів (пластику, поролону, синтепону, синтетичної вати, тощо); – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення виробів з сучасних штучних матеріалів; – <i>має</i> загальні уявлення про виготовлення виробів з сучасних штучних матеріалів; – <i>знає</i> послідовність виготовлення простих виробів з пластику, поролону, синтепону та синтетичної вати; – <i>вміє</i> виготовляти вироби з сучасних штучних матеріалів.
8.	Плетіння. Способи плетіння зі стрічок, товстих ниток, шнурів. Основні прийоми роботи та послідовність виготовлення виробів технікою плетіння. Практична робота. Виготовлення виробів (ляльки-мотанки, закладки, сувенірів тощо) технікою плетіння.	<i>Учень/учениця:</i> – <i>має</i> загальні уявлення про плетіння виробів; – <i>називає</i> способи плетіння зі стрічок, товстих ниток, шнурів; – <i>знає</i> основні прийоми роботи та послідовність виготовлення виробів технікою плетіння; – <i>вміє</i> виготовляти вироби технікою плетіння.

9.	<p>Вишивання. Оздоблення виробів технікою вишивки. Матеріали, інструменти та пристосування для оздоблення виробів вишивкою. Основні прийоми роботи технікою вишивки. Витягування нитки з основи. Шов «вперед голка». Шов «назад голка». Послідовність виготовлення виробів технікою вишивки.</p> <p>Практична робота. Оздоблення виробів швами «вперед голка» та «назад голка» (частини одягу, серветка, листівка, картина, тощо).</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про оздоблення виробів технікою вишивки; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для оздоблення виробів вишивкою; – <i>називає</i> основні прийоми роботи в техніці вишивки; – <i>знає</i> як витягувати нитки з основи; – <i>вміє</i> виконувати шов «вперед голка» та шов «назад голка»; – <i>розкриває</i> послідовність оздоблення виробів вишивкою. – <i>володіє</i> початковими навичками оздоблення виробів вишивкою.
10.	<p>Об'ємна аплікація з тканини та гудзиків. Послідовність виготовлення об'ємної аплікації на тканині з використанням гудзиків, леліток та бісеру. Пришивання гудзиків на ніжці.</p> <p>Практична робота. Виготовлення об'ємних виробів (картин, листівок, тощо). Виготовлення м'якої іграшки.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про об'ємну аплікацію з тканини та гудзиків; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення об'ємної аплікації з тканини та гудзиків; – <i>пояснює</i> послідовність виготовлення об'ємної аплікації на тканині з використанням гудзиків; – <i>вміє</i> пришивати гудзики на ніжці; – <i>вміє</i> виготовляти об'ємні аплікації на тканині з використанням гудзиків; – <i>володіє</i> навичками виготовлення найпростішої м'якої іграшки.
11.	<p>Пап'є-маше. Ознайомлення з технікою пап'є-маше. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення виробу технікою пап'є-маше. Послідовність виготовлення виробів технікою пап'є-маше.</p> <p>Практична робота. Виготовлення декоративної тарілочки, чашки, вази, тощо.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про техніку пап'є-маше; –<i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування необхідні для виготовлення виробу технікою пап'є-маше; – <i>знає</i> послідовність виготовлення виробів технікою пап'є-маше; – <i>вміє</i> працювати в парі та групі під час виготовлення виробів технікою пап'є-маше; – <i>володіє</i> початковими навичками виготовлення декоративних виробів технікою пап'є-маше.
12.	<p>Дизайн, оформлення та оздоблення виробів. Загальні відомості про дизайн, оформлення та оздоблення виробів. Техніки, матеріали, інструменти та пристосування для оформлення та оздоблення виробів. Оформлення та оздоблення виробів раніше засвоєними техніками та відомими матеріалами.</p> <p>Практична робота. Оформлення та</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>розуміє</i> значення дизайну, оформлення та оздоблення виробів; – <i>має</i> загальні уявлення про дизайн, оформлення та оздоблення виробів; – <i>називає</i> техніки, матеріали, інструменти та пристосування для оформлення та оздоблення виробів; – <i>вміє</i> оздоблювати вироби.

	оздоблення виробів.	
13.	<p>Самообслуговування. Оздоблення одягу та взуття. Техніки, матеріали, інструменти та пристосування для оздоблення одягу та взуття.</p> <p>Практична робота. Оздоблення макетів моделей (шаблонів) одягу та взуття з картону раніше освоєними техніками.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про оздоблення одягу і взуття; – пояснює послідовність оздоблення одягу та взуття; – володіє початковими навичками оздоблення макетів (шаблонів) моделей одягу та взуття з картону раніше освоєними техніками.
14.	<p>Екскурсії. Екскурсія до шкільних майстерень, на робочі місця, на виробництво та підприємства, до майстерень з традиційними народними ремеслами.</p> <p>Ознайомлення з різними видами людської діяльності та професіями, з загальними правилами безпеки життя, обладнанням, організацією праці, готовими виробами.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про організацією праці; – характеризує види діяльності та результати праці; – аналізує й узагальнює побачене під час екскурсії.

Розділ IV. Освітня програма для дітей з особливими освітніми потребами 2-х класів початкової школи СНВК «Пролісок»

Загальні положення типової освітньої програми для дітей з особливими освітніми потребами 2-х класів початкової школи СНВК «Пролісок»

Типова освітня програма спеціальних закладів загальної середньої освіти I ступеня для дітей з особливими освітніми потребами розроблена на виконання Закону України «Про освіту» та постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 року № 607 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами», наказу Міністерства охорони здоров'я України від 20.02.2013 № 144, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 14 березня 2013 р. за № 410/22942 «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічні вимоги до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів».

Типова освітня програма спеціальних закладів загальної середньої освіти I ступеня для дітей з особливими освітніми потребами (далі - Типова освітня програма) окреслює рекомендовані підходи до планування й організації закладом освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами.

Типова освітня програма визначає:

- загальний обсяг навчального навантаження, який поданий в рамках навчальних планів для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату;
- очікувані результати навчання здобувачів початкової освіти, пропонований зміст навчальних предметів, які мають гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» та розміщені на офіційному веб-сайті МОН подано в переліку комплектів, навчальних програм для дітей з особливими освітніми потребами у таблиці;
- перелік корекційно-розвиткових програм, які мають гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»;
- рекомендовані форми організації освітнього процесу та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти.

Навчальний план для вищезазначеної програми дає цілісне уявлення про зміст і структуру першого рівня освіти, встановлює погодинне співвідношення між предметами за роками навчання, визначає гранично допустиме тижневе навантаження здобувачів освіти. Навчальні плани передбачають реалізацію освітніх галузей Базового навчального плану Державного стандарту через навчальні предмети. Навчальні плани містять інваріантну складову, сформовану на державному рівні, обов'язкову для всіх спеціальних закладів загальної середньої освіти незалежно від їх підпорядкування і форм власності, та варіативну, в якій передбачено додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курси за вибором, індивідуальні та групові заняття, консультації.

Інваріантна складова навчальних планів для дітей з особливими освітніми потребами обов'язково включає години корекційно-розвиткових занять, спрямованих

на вирішення завдань, зумовлених особливостями психофізичного розвитку учнів, а саме:

- розвиток зорового або слухового сприймання, мовлення, пізнавальної діяльності, психофізичний, соціально-комунікативний розвиток дітей з особливими потребами;
- розвиток навичок саморегуляції та саморозвитку дітей шляхом взаємодії з навколишнім середовищем з урахуванням наявних знань, умінь і навичок комунікативної діяльності і творчості;
- формування компенсаційних способів діяльності як важливої умови підготовки дітей з особливими освітніми потребами до навчання у закладі освіти;
- створення умов для соціальної реабілітації та інтеграції дітей з особливими освітніми потребами, розвиток їх самостійності та життєво важливих компетенцій.

Зміст корекційно-розвиткової роботи визначається з урахуванням особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами, мети, завдань та напрямів такої роботи.

Корекційно-розвиткові заняття для дітей з порушенням опорно-рухого апарату

Мета: створення та забезпечення психофізичного та особистісного розвитку дітей із порушеннями опорно-рухого апарату, корекції наявних порушень психофізичного розвитку та забезпечення умов для розвитку усіх психічних процесів, що сприятиме максимальній соціалізації дітей.

Основними завданнями корекційно-розвиткових занять є:

1. Визначення наявних порушень психофізичного розвитку дитини із порушеннями опорно-рухого апарату.
2. Подолання порушень з урахуванням механізмів їх виникнення з опорою на найбільш збережені функціональні системи розвитку.
3. Попередження появи та корекція вторинних порушень психофізичного розвитку.
4. Формування здатності здійснювати комунікацію в різних сферах спілкування з урахуванням мотивації, мети та соціальних норм поведінки.
5. Нормалізація м'язового тону організму дитини через інтеграцію мовленнєвої, пізнавальної, рухової діяльності.

Основні напрями корекційно-розвиткової роботи: лікувальна фізкультура, корекція розвитку.

ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ

а. Період виконання: 2020-2021 н.р.

б. Загальні відомості про учня:

- прізвище, ім'я, по батькові *Ковальчук Єлизавета Юріївна*;
- дата народження *24 лютого 2012 року*;
- повне найменування загальноосвітнього навчального закладу, в якому навчається учень: *Спеціалізований навчально-виховний комплекс «ЗОШ І ступеня – ДНЗ» з поглибленим вивченням англійської мови «Пролісок»*;
- рік навчання *перший рік навчання на інклюзії*

- с. **Відомості про особливості розвитку учня** (особливі освітні потреби, стан здоров'я, фізичний і мовленнєвий розвиток, когнітивну, емоційно-вольову сферу, навчальну діяльність)

Порядковий номер	Дата	Короткий зміст	Джерело інформації
№ 1	10.09.19	№ 7/137	довідка ЛКК
№ 2	07.03.19	№ 178 – 15	висновок ІРЦ

d. Наявний рівень знань і вмінь учня

Потенційні можливості	Потреби
<p>Фізичний розвиток – антропометричні показники відповідають середньому рівню фізичного розвитку.</p> <p>Дівчинка пересувається з підтримкою, може самостійно стояти на колінах та ходити на колінах поперемінно переставляючи одну і другу ногу.</p> <p>Мовленнєвий розвиток – інструкцію до завдання сприймає та розуміє з організовуючою допомогою. Мова виразна, добре зрозуміла для оточуючих. Мимовільна та зовнішня увага розвинені в достатній мірі. Емоційно-вольова сфера незріла.</p> <p>Прояви волі залежать від ситуації. Дитина ознайомена з багатьма явищами навколишньої дійсності. Знання фрагментарні.</p>	<p>Індивідуальні заняття, ЛФК.</p> <p>Допомога вчителя-асистента. Потребує корекційно-розвиткові заняття з психологом.</p> <p>Особливі освітні потреби: асистент вчителя, асистент дитини, корекційно-розвиткові заняття з вчителем-дефектологом, психологом, індивідуальний підхід.</p>

- е. **Додаткові освітні та соціальні потреби учня** (додаткова підтримка асистента вчителя, супровід соціальним працівником, робота з вчителем-дефектологом, вчителем-логопедом тощо)

Так (асистент вчителя, асистент дитини, корекційно-розвиткові заняття з вчителем лікувальної фізкультури, з вчителем дефектологом, психологом.)

Ні

- ф. **Психолого-педагогічна допомога, що надається під час проведення у позаурочний час корекційно-розвиткових занять**

Найменування заняття	Фахівець, який проводить заняття	Місце проведення заняття	Дата проведення заняття	Періодичність
Практичний психолог	Биркович І.В.	Кабінет психолога	Вівторок	1 година на тиждень

7. Характеристика учня

Сфера розвитку	Стисла характеристика	Заплановані дії	Очікувані результати/уміння
Емоційно-вольова	Інтерес виразний. Комунікація успішна.	Адаптація до навчання у школі.	Корекція самооцінки.
Фізична	Спостерігаються порушення загальної моторики.	Заняття по спеціальній програмі	Розвиток фізичних якостей, навичок спільної діяльності
Когнітивна	Труднощі при переключенні з одного виду діяльності на інший.	Корекційно-розвиткові заняття з психологом.	Корекція зовнішньої концентрації та зосередженості. Корекція психічних процесів.
Мовленнєва	Словниковий запас відповідає віку.		Удосконалення навичок усного та писемного мовлення

Соціальна	Комунікбельна, дружелюбна, ввічлива. Грається з однолітками на перерві, щира, ділиться іграшками.	Консультація соціального працівника.	Інформація педагогів про результати спостереження за дитиною вдома та виконання режиму дня.
-----------	---	--------------------------------------	---

7. Навчальні предмети (у разі, коли потенційні можливості учня не дають змоги засвоїти навчальну програму, що призводить до необхідності розроблення адаптованої або модифікованої програми)

Порядковий номер	Навчальний предмет	Програма	
		адапована	модифікована
1.	Українська мова	+	
2.	Математика	+	
3.	Я пізнаю світ	+	
4.	Іноземна мова (англійська)	+	
5.	Мистецтво	+	
6.	Фізкультура	.	

Звільнення від вивчення окремих навчальних предметів

Так

+ Ні

Довідка ПП «Медичний центр «Інтерсоно» м. Ужгорода від 11.09.2019 р. про результати обов'язкового медичного профілактичного огляду. Група для занять фізкультурою: спеціальна.

8. Адаптація

Пристосування середовища: облаштована туалетна кімната

Психолого-педагогічна адаптація: збільшення часу на виконання завдань, чергування видів діяльності, виконання завдань за зразком, вид та частота релаксації, використання засобів концентрації уваги

Адаптація навчального матеріалу: адаптація навчальних посібників, наочних матеріалів, картки-підказки

Необхідне спеціальне обладнання

Так (зазначити обладнання) _____

Ні

9. Індивідуальний навчальний план

Навчальний предмет : Українська мова

Цілі навчання	Зміст	Педагогічні технології, спрямовані на досягнення мети	Оцінювання знань, які засвоїв учень за рік/півріччя
Довгострокові	I семестр. Уважно слухає, сприймає інформацію, висловлює власну думку, переказує, підтримує діалог. Формулює запитання, відповідає на поставлені питання; складає характеристику персонажів (2-3 речення); звертається до дорослих за інформацією; використовує розповідні, питальні,	Реалізуються інтерактивні освітні технології та технології критичного мислення, STEM-освіти,	

	<p>спонукальні речення; складає речення; доповнює речення; користується правилами спілкування: уважно слухає, не перебиває співрозмовника, уживає ввічливі слова. Читає цілими словами, з повним розумінням прочитаного; висловлює власні думки щодо персонажів тексту; знає ознаки казки; досліджує текст, виокремлює необхідну інформацію з тексту відповідно до поставленого проблемного питання. За алгоритмом пише великі та малі літери; дотримується правил виконання письмових робіт; орієнтується під час письма в сітці зошита; списує слова, речення, пише розділові знаки; пише під диктовку вчителя слова, прості речення; правильно поєднує букви за допомогою з'єднань. Знає звуки мови та їх позначення на письмі буквами; досліджує їх фонетичний склад, створює звукові моделі.</p>	<p>раціонального читання, повного засвоєння навчальних одиниць, збагачення освітнього процесу.</p>	
<p>Коротко-строкові</p>	<p><u>Вересень</u> Уважно сприймає інформацію вчителя, учнів; бере участь у бесідах, обговоренні питань про дружбу, про те, яку людину можна назвати щасливою, яку другом; висловлює думки, ділиться враженнями. Читає цілими словами короткі тексти, уживаючи прийом стеження; малює сюжетні «історії» букв, придумуючи та відтворюючи їх у малюнку. Прописує елементи букв, орієнтуючись у сітці зошита; орієнтується в прописному, друкованому алфавіті; штрихує, розфарбовує малюнки, читає слова-речення, поширює їх, пояснює вживання крапкита великої букви (початок речення); добирає слова на подані букви, висловлює думки про звуки і букви.</p>		
<p>Коротко-строкові</p>	<p><u>Жовтень</u> Спілкується з однолітками, складає діалог, бере в ньому активну участь. Читає цілими словами, використовуючи метод стеження; орієнтується в текстовому матеріалі. Списує букви, буквосполучення, склади, слова, речення (друкованими літерами). Спостерігає фонетичні особливості (звуки, голосні звуки, приголосні звуки); виділяє звуки в словах, розрізняє тверді та м'які звуки; передає назви літер за алфавітом; виділяє слово, речення як одиниці мови.</p> <p><u>Листопад</u> Після прослуховування тексту відповідає на запитання, за допомогою запитань відтворює послідовність подій. Читає тексти цілими словами, розуміє прочитане, знаходить у</p>		

	<p>тексті необхідну інформацію, розповідає про вчинки персонажів, наводить приклади зі свого життєвого досвіду. Пише друковані, рукописні рядкові та великі літери, використовуючи нижнє, середнє, верхнє з'єднання; друкує під диктування склади, слова, речення з 1-2 слів, описує усно малюнки. Вирізняє українську мову серед інших, складає звукові моделі слів, розташовує слова за алфавітом.</p> <p>Грудень</p> <p>Уважно слухає, сприймає інформацію, висловлює власну думку; переказує, підтримує діалог; формулює запитання, складає характеристику (2-3 речення) персонажів; користується правилами спілкування, уживає ввічливі слова. Читає цілими словами, використовуючи метод стеження, з повним розумінням прочитаного; знає ознаки казки (народної казки); ставить запитання, досліджує текст, виокремлює необхідну інформацію до поставленого проблемного питання. За алгоритмом пише великі та малі літери, списує слова, речення (1-3 слова), пише під диктування вчителя, перевіряє написане, виправляє помилки. Знає правило вживання великої літери; виокремлює м'які звуки та позначає їх м'якість буквами і, ь; створює модель слова. Виокремлює речення з тексту, визначає його вид за метою висловлювання, правильно використовує пунктуаційні знаки(., (?), (!).</p>		
--	---	--	--

Навчальний предмет: Математика

Цілі навчання	Зміст	Педагогічні технології, спрямовані на досягнення мети	Оцінювання знань, які засвоїв учень за рік/півріччя
Довгострокові	<p>I семестр.</p> <p>Знає числовий ряд, круглі числа, лічить предмети в навколишньому середовищі, використовує круглі числа для позначення кількості предметів; утворює наступне, знаходить попереднє; складає задачі на основі життєвих ситуацій на знаходження остачі (різниці) арифметичного та алгебраїчного типу;знає порядок роботи над задачею поданого типу; визначає склад числа 2-10; використовує в практичних життєвих ситуаціях таблиці додавання й віднімання. Визначає числові та буквені значення виразів; знає компоненти дій додавання й віднімання,</p>	<p>Реалізуються інтерактивні освітні технології та технології критичного мислення, STEM-освіти, раціонального читання, повного засвоєння навчальних одиниць,</p>	

	<p>коментує їх взаємозалежність, знаходить значення; знає дію віднімання як обернену до дії додавання; оперує знаннями про геометричні фігури: точка, пряма, крива, промінь, відрізок, будує їх за алгоритмом.</p>	збагачення освітнього процесу	
Коротко-строкові	<p><u>Вересень</u> Лічить предмети, знає, що числа утворюють числовий ряд та позначаються на письмі цифрами; спостерігає в навколишньому світі об'єкти, які лічить, порівнює за кількістю, ознаками; уживає в мовленні порядкові та кількісні числівники (1-10). Називає числа в межах 10, визначає закономірність розташування чисел, їх запис. Оперує знаннями про сутність дії додавання, знає й використовує знак дії додавання, називає компоненти й результат дії додавання. Порівнює предмети за розміром; виконує математичні завдання; розпізнає геометричні фігури, порівнює їх за ознаками.</p> <p><u>Жовтень</u> Складає прості задачі (на додавання, віднімання) за малюнком; виділяє її структурні елементи, обирає дію з метою розв'язку задачі, записує розв'язання задачі в зошиті; коментує компоненти дії віднімання, додавання, пояснює їх взаємозв'язок; визначає склад чисел 2-5; знає таблиці додавання та віднімання 2-5; лічить, пояснюючи порядок лічби. Описує геометричні фігури, вирізняє потрібні із множин предметів; записує в зошиті і вирази, виправляючи допущені помилки.</p> <p><u>Листопад</u> Лічить, використовуючи правила лічби та числового ряду; виконує практичні дії на знаходження суми, різниці, компонентів дії додавання та віднімання; розрізняє геометричні фігури та моделює їх з допоміжних матеріалів; складає, розв'язує задачі, записує їх коротку умову, розв'язок за зразком; визначає числові й буквені дані, необхідні й достатні для відповіді на запитання задачі; знає сутність складу числа та таблиці додавання й віднімання. Оцінює діяльність однокласників та власну.</p> <p><u>Грудень</u> Лічить, користується числовим рядом (одноцифрові 1-9, двоцифрові 10-20); вживає в мовленні кількісні й порядкові числівники; знає й пояснює сутність дії додавання,</p>		

	віднімання, коментує знаходження невідомого компонента; складає умову задачі на основі матеріалу життєвого досвіду; володіє навичкою додавання віднімання; застосовує двоцифрові числа в практичних діях; знає склад числа 2-10. Креслить точку, пряму, криву, промінь, розрізняє геометричні фігури.		
--	---	--	--

Навчальний предмет: Я пізнаю світ

Цілі навчання	Зміст	Педагогічні технології, спрямовані на досягнення мети	Оцінювання знань, які засвоїв учень за рік/півріччя
Довгострокові	<p><u>I семестр.</u> Досліджує, знайомиться з інформацією про традиції та звичаї українського народу. Розповідає про материки, окени, відтворює інформацію. Спостерігає за сезонними змінами в природі, наводить приклади. Знає правила використання матеріалів під час створення художніх образів; знає правила користування інструментами. Знає правила безпечної поведінки вдома, на вулиці, в школі, з незнайомими людьми. Бере участь у прогулянках, іграх, долучається до творчих заходів, презентує свої вироби. Слухає музичні твори; співає дитячі пісні, бере участь у колективних заходах.</p>		
Коротко-строкові	<p><u>Вересень</u> Спостерігає навколишню природу, висловлює враження від спостережень; розпізнає дерева, кущі, трав'янисті рослини, називає квіти, що ростуть біля школи; описує, за якими ознаками відрізняють дерева(кущі) між собою. Під час перебування в класі називає речі рукотворного світу, пояснює, чим вони відрізняються від природних. Дотримується правил безпечного використання шкільного приладдя; знає правила безпечної поведінки в школі і вдома, висловлює свої міркування про цінність здоров'я. Знає, що кожна людина повинна мати друзів, дружба - дуже важлива для кожного; здійснює практичні ігрові дії щодо створення дружніх стосунків, виконує правила шкільного життя. Малює, створює образи букв, їх «історії»; прикрашає, розмальовує; співає; бере участь у мистецьких заходах.</p> <p><u>Жовтень</u> Оперує знаннями, отриманими на уроках, з</p>		

	<p>метою дослідження традицій народу, родини, сім'ї; формулює запитання, відшукує відповіді на них. Знає суть вислову «Я-українець», «Україна – частина Європи; правила звертання, спілкування з однолітками та старшими; знає деякі традиції українського народу. Здійснює найпростіші технологічні операції відповідно до завдань; знає правила використання інструментів. Знає цінність здоров'я; виконує правила гігієни; реалізує режим дня та режим харчування. Малює; знає кольори та їх значення; співає разом з учнями; слухає; коментує музику.</p> <p><u>Листопад</u> Визначає об'єкти живої природи; знає, що Земля – планета Сонячної системи; використовує знання про Світовий океан, океани, що омивають материки. Знає правила користування інструментами, моделює геометричні фігури як органічні частини предметів. Усвідомлює себе особистістю; навчається цінувати прекрасне; слухає музику; малює; співає дитячі пісні, співпрацює під час творчої діяльності.</p> <p><u>Грудень</u> Спостерігає навколишній світ природи, розповідає про сезонні зміни в природі. Формулює відповіді про розподіл водного простору, суші Землі; показує на карті материки: Євразію, Африку, та Південну Америку, презентує знання про материки Землі. Досліджує традиції українського народу. Бере активну участь у підготовці та проведенні новорічних заходів.</p>		
--	--	--	--

Навчальний предмет: Англійська мова

Цілі навчання	Зміст	Педагогічні технології, спрямовані на досягнення мети	Оцінювання знань, які засвоїв учень за рік/півріччя
Довгострокові	<p><i>І семестр.</i> <u>Вересень</u> Вміє представити себе. Запитує ім'я, вітається. Запитує про справи. Розповідає про себе, відтворює короткі діалоги. Називає предмети і тварини. Впізнає кольори, вміє називати їх. Рахує до 10. Називає кількість тварин та предметів. Вміє розфарбовувати малюнки. Впізнає слова, вказує на відповідні малюнки та повторює.</p>		

	<p><u>Жовтень</u> Демонструє та називає предмети у класі. Розпізнає на слух та вміє обводити названі предмети. Розпізнає вивчені літери А, В, С. Починає читати з розпізнаванням написаних слів, знаходити знайомі слова та поєднувати їх з малюнками. Вміє обводити літери та слова. Ставить запитання, засвоєні у мовленнєвих зразках, і відповідає на запитання однокласників / учителя What`s your name? How are you? What colour is it?</p> <p><u>Листопад</u> Розпитує про шкільні речі та називає їх. Вміє співпрацювати в групі та розігрувати історії по ролях. Описує предмети. Розпізнає та називає літери D, E, F. Читає з розпізнаванням слів. Говорить короткими фразами та словосполученнями.(This is..., It is...) Відповідає на питання What is it? It`s a... Вміє співвідносити зображення з англійськими словами.</p> <p><u>Грудень</u> Розпізнає та називає спортивні вправи. Виконує вказівки Stand up, Sit down, Turn around, Clap. Розпізнає та називає літери G, H, I. Відповідає на спеціальне запитання What is it? Is it a...? Yes, it is? No, it isn`t. Вміє вітатись, представлятись, описувати предмети навколо себе,будувати короткі діалоги запитуючи та відповідаючи про предмети навколо. Вміє рахувати предмети та називати їх кількість.</p>		
--	--	--	--

10. Джерела інформації в процесі розроблення індивідуальної програми розвитку:

- висновок психолого-медико-педагогічної консультації;
- попередня індивідуальна програма розвитку;
- батьки/опікуни;
- учень;
- фахівці ІРЦ

11. Члени групи з розроблення індивідуальної програми розвитку

Прізвище, ім'я, по батькові	Найменування посади	Підпис
<i>Васильєва Ірина Миколаївна</i>	<i>Заступник директора з н-в роботи</i>	
<i>Руцак Людмила Іванівна</i>	<i>Класний керівник</i>	
<i>Ерделі Андріана Арпадівна</i>	<i>Вчитель англійської мови</i>	
<i>Щока Ірина Михайлівна</i>	<i>Ассистент вчителя</i>	
<i>Биркович Ірина Василівна</i>	<i>Психолог</i>	
<i>Артеменко Альона Олександрівна</i>	<i>Мати дитини</i>	
<i>Калайда Олена Григорівна</i>	<i>Фахівець ІРЦ</i>	

12. Узгодження індивідуальної програми розвитку з:

1) батьками/законними представниками:

прізвище, ім'я, по батькові батьків/законних представників

(мама).

підпис _____ дата _____

13. План консультування батьків/законних представників у процесі розроблення/виконання індивідуальної програми розвитку

Період	Тема	Відповідальний
30.09.2019 р.	Ознайомлення з індивідуальною програмою розвитку. Організація робочого місця та обговорення режиму дня дитини.	Заступник директора з н-в роботи
26.10.2019 р.	Бесіда на тему: «Значення спілкування у житті дитини». Аналіз поведінки та вивченого матеріалу.	Вчитель: Руцак Л.І.
29.11.2019 р.	Вчимося будувати комунікативні навички дитини. Аналіз вивченого матеріалу та поведінки у листопаді.	Психолог: Биркович І.М.
20.12.2019 р.	Бесіда про відпочинок та вільний час дитини під час зимових канікул Підсумки навчально-виховного процесу за перший семестр.	Мати: Артеменко А.О. Вчитель: Руцак Л.І.

14. Моніторинг стану розвитку учня та його навчальних досягнень

Сфери розвитку/ навчальні предмети	Строк проведення моніторингу			
	протягом першого півріччя навчального року	після закінчення першого півріччя навчального року	протягом другого півріччя навчального року	після закінчення навчального року
Емоційно-вольова				
Фізична				
Когнітивна				
Мовленнєва				
Соціальна				

Розділ V. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

2020-2021 навчальний рік розпочинається 1 вересня святом «День знань» і закінчується після проходження учнями навчальних екскурсій.

Навчальні заняття організовуються за семестровою системою:

- I семестр – з 1 вересня по 24 грудня;
- II семестр – з 11 січня по 28 травня.

Упродовж навчального року для учнів проводяться канікули:

- осінні канікули – 26 жовтня по 1 листопада;
- зимові – з 25 грудня по 10 січня;
- весняні – з 22 березня по 28 березня;

З урахуванням місцевих особливостей та кліматичних умов за погодженням з управлінням освіти можуть змінюватися структура навчального року та графік учнівських канікул.

Навчальні екскурсії організовуються в межах навчального процесу.

У випускних 4-х класах проходить державна підсумкова атестація учнів відповідно до Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти» від 07.12.2018 р. за № 1369, у терміни, визначені МОН України.

Режим роботи закладу: п'ятиденний навчальний тиждень.

При визначенні гранично допустимого навантаження учнів враховані санітарно-гігієнічні норми та нормативну (скорочену) тривалість уроків:

- у 1-му класі – 35 хвилин;
- У 2-4-х класах – 40 хвилин.

Загальна покласна кількість годин не перевищує меж, встановлених типовими навчальними планами.

Тривалість:

- малих перерв:
 - у 1-му класі – не менше 15 хвилин;
 - у 2-4-х класах – не менше 10 хвилин.
- великих перерв – не менше 25 хвилин.

Початок уроків о 8 годині 30 хвилин.

Групи продовженого дня комплектуються за заявами батьків.